

Nyt. szám:

sz. példány



10. ÉVFOLYAM

Megjelenik negyedévenként

2002. 3. SZÁM

AZ INTEGRÁLT LOGISZTIKAI TUDOMÁNSZERVEZŐ TANÁCS

FOLYÓIRATA

Szerkesztő bizottság

Elnök Gáspár Tibor
Társelnök Kopasz Jenő
Frigyer László

Tagok Anda Árpád, Báthy Sándor,
Kasza Zoltán, Kiss Mihály,
Németh Ernő, Svéd László,
Tóth Zoltán, Turcsányi Károly,
Túri János, Zsiborás János

Szerkesztőség

Főszerkesztő Jároscsák Miklós

Felelős szerkesztő Tóth József

Felelős kiadó Az Integrált Logisztikai Tudományszervező Tanács

Készült: MH Központi Nyomdájában

ISSN 1588-4228

”Tactics is the art of the logistically possible”

“Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

2002

3

TARTALOMBÓL

- Fenyegető veszélyek a 21. században
- Áttekintés a haderőfejlesztési programok gazdasági tervezésének új rendszeréről
- Gondolatok a haditechnikai eszköz üzemeltetéséről
- Elmélkedés a logisztikai doktrínáról és a jövő lehetséges fegyveres kihívásairól
- A nagyfolyókon létesíthető ideiglenes közúti és vasúti átkelőhelyek szerepe az ország közlekedési rendszerében
- A katonai logisztika és a haditechnikai kutatás-fejlesztés kapcsolatrendszer
- Ülésezett az Integrált Logisztikai Tudományszervező Tanács

AZ INTEGRÁLT LOGISZTIKAI TUDOMÁNSZERVEZŐ TANÁCS
KIDAVÁNYA

SZERKESZTŐSÉGI TÁJÉKOZTATÓ

Tisztelt Olvasók!

*Az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság (MH ÖLTP) vezetéseben bekövetkezett személyi változások folyóiratunk Szerkesztő Bizottságának összetételét is érintették. Közismert tény, hogy **Keszthelyi Gyula mk. dandártábornok urat**, – aki a Szerkesztő Bizottság elnöki tisztét is ellátta – a Szövetséges Fegyveres Erők Dél-európai Főparancsnoksága Logisztikai Csoportfőnökség (J-4) törzsfőnök helyettesévé történt **kinevezése Nápolyba szólította.***

Keszthelyi Gyula mk. dandártábornok úr szakmai életútja lapunk olvasói előtt közismert. **A Szerkesztő Bizottság erkölcsi kötelességének érzi, hogy ebben a formában is kifejezze nagybecsülését és köszönetét** azért az áldozatos, fáradtságos munkáért, amit Dandártábornok Úr a beosztása ellátása mellett a magyar katonai logisztika modernizációjában, a szövetségi kötelezettségvállalások és követelmények hazai adaptációjában megtett. Folyamatosan támogatta folyóiratunk megjelenésének technikai feltételeit, továbbá lelkes tudományszervező tevékenysége során publikációival rendszeresen hozzájárult kiadványunk szakmai körökben elismert magas színvonalához. Kívánjuk, hogy új beosztásában is hasonló sikereket érjen el.

A jövőben a **Szerkesztő Bizottság elnöki teendőit** a tiszteletre méltó tudományos és tudományszervezői múlttal rendelkező **Dr. Gáspár Tibor mk. dandártábornok úr látja el**, míg Szerkesztő Bizottságunk **Túri János mk. ezredes úr**, MH üzembentartási főnök **személyével kiegészült.**

A Katonai Logisztika szerkesztőbizottsága a folyóirat kialakult szakmai hagyományait követve és a NATO Katonai Szövetségben küldetését teljesítő haderő logisztikai támogatási követelményeit szem előtt tartva továbbra is tág teret biztosít a tudományos igénnyel megfogalmazott írásművek, pályamunkák, cikkek lektorált publikálásához.

A közös munkánkhoz mindenkinek sok sikert kíván:

a Szerkesztő Bizottság

BIZTONSÁGPOLITIKA

Mottó: „... senki sem lehet valamely más látványosságnak vagy tudományágnak olyan megszállottja, hogy azt többre becsülné az ide vonatkozó ismereteknél.”

-Epherosz -

FENYEGETŐ VESZÉLYEK A 21. SZÁZADBAN

Csabai György¹

A NATO egy újabb, pontosabban szólva a második, úgynevezett nagykörös bővítés előtt áll. Ezért is emlékezetes az, hogy a NATO állam- és kormányfőinek a Madridi Csúcson hozott döntése értelmében Csehországot, Magyarországot és Lengyelországot meghívták a csatlakozási tárgyalásokra, majd azok eredményes lefolytatása után folyt a ratifikáció és örömkre a NATO (továbbiakban Szövetség) a fenti három országot 1999.április 4-én felvette a tagjai sorába. A felvétel után a fenti három országgal kapcsolatos környezet geopolitikai, geostratégiai átalakuláson és átértékelődésen esett át. De a „Prágai Csúcst” után ez az átértékelődés újra forró és permanens lesz.

Ezekkel összefüggésben, azaz változások következtében, azok okán és jogán a témakörökkel összefüggő biztonságpolitikai kutatások folyamán nekünk nem szabad nem figyelembe vennünk mint a Szövetség tagjának az Európát fenyegető új veszélyeket. Szándékosan használom az új fenyegető veszélyek kifejezést mint fogalmat, hiszen a nyugati szakértők az utóbbi időben a kihívások, majd destabilizációs tényezők helyett ezt a fogalomkört használják a tanulmányaikban és értékeléseikben. A leendő új fenyegető veszélyek minden bizonnyal rivalizálni fognak az ún. hagyományos katonai biztonsági kihívásokkal, egyeseknek a megjelenése a polgári védelem spektrumában is új kihívásokat jelenthetnek. Az már bizonyos, hogy a fenyegetések megváltoznak, közülük egyesek esetleg egymásra hatnak, mások felerősödnek avagy kimúlnak, illetve néhányan új arculattal és új tartalmú hatásokkal jelentkezhetnek.

¹ Csabai György nyá. alezredes, a hadtudomány kandidátusa.

A fenyegető veszélyek többségét egy országnak nehéz lesz leküzdeni. Hiszen a fenyegető veszélyek asszimetrikusak és transznacionálisak. Ez azt is jelentheti, hogy a fenyegető veszélyek elleni fellépés nemcsak igényli, hanem követeli az együttes nemzetközi civil és katonai fellépést. Továbbá a várható fenyegetések Európa összes államainak érdekeit formailag és tartalmilag is differenciáltan érintik és ezek miatt megnehezíthetik az egységes vén kontingens konszenzusán alapuló egyhangú és egységes válaszadást. Ezért a kutatás „*műfajából*” fakadóan a tanulmány Európát, a NATO-t (bennük Magyarországot) 2010-2020 körül fenyegető veszélyek feltárására és kibontására összpontosít, ugyanakkor az előrejelzés magától érthetően magában foglalhat több bizonytalansági és kiszámíthatatlansági tényezőt, bár esetenként utalok egy-egy váratlan forgatókönyvre is.

A kérdéskör kutatását meggyorsították a 2002-es megaterrorista akciók is. Ezért az előzetes feltevések alapján a 21.század legvalószínűbb fenyegetései feltehetően a terrorizmus felől jelentkeznek majd. Ezért fenyegetni fogják a Szövetség információs rendszereit, aztán sajátos veszélyeket hordoznak magukban a tömegpusztító fegyverek felhalmozása és elterjedése, továbbá a nemzetközi kábítószer-kereskedelem, a határokon átnyúló szervezett bűnözés, a több országot érintő humanitárius válság és menekült áradatok, a törvénytelen bevándorlás, egy sor gazdasági jellegű kihívás, az atomreaktor katasztrófák, az élelmiszer és vízhiány, a túlnépesedés, az extrém nacionalizmus, stb.

Ugyancsak ezek közé sorolom az oroszországi helyzet alakulását, a kaukázusi és a közép-ázsiai feszültségforrásokat, azután a Szövetség periferiáin kialakulható konfliktusokat (Balkán, Mediterrán-térség stb.), valamint a radikális ideológiák megjelenését. A fenyegető veszélyeket (nem fontossági sorrendjük, megjelenési idejük, hatásmechanizmusuk stb. alapján) a következőkben veszem sorba.

1. A terroristák révén és az információs rendszer veszélyeztetése kapcsán elsődlegesen fenyegető veszélyek

A nemzetközi terroristák által Európát fenyegető veszélyek továbbra is meglehetősen jelentősek maradnak, jóllehet a korábbi csúcshoz viszonyítva kevésbé nagyok lesznek. Feltevésem szerint az Európát fenyegető ilyen típusú veszélyek Európán kívül gerjesztődnek és indulnak el, azután annak függvényében válnak egyre globálisabbá,

ahogyan ezek a terrorista csapatok a nemzeti infrastruktúrájukat növelik és kiépítik.

A célpontok az Egyesült Államok és az európai államok egyes részei lesznek. Ezért fontos a célpontok besorolása (elsőrendű, másodrendű stb.) is. A Végtelen Szabadság Hadművelet első szakaszának végrehajtása pedig a katonai sikerek után az ún. „**barlangi hadviselésé**” változott, és az USA katonai erői átalakítását szolgálja. Ugyanakkor a vizsgált időszakban a terrorizmust inkább az egyes csoportok mint az egyes államok fogják – eszközként – alkalmazni, amelyeket ugyanis érzékenyebben érintenek a diplomáciai szankciók és a katonai nyomás gyakorlások. A szétszórta működő terrorista csoportok néha elrettenthetetlenek lesznek, mivel „**igaz hitűekből**” fognak állni. Ezek a csoportok (bizonyára) különböző ideológiákat és érdekeket képviselnek, a túlnyomó többségük a közel-keleten szerveződik. A terroristák aktivitása a következő tényezőktől fog függeni:

1.1. A közel-keleti békefolyamat

Egy úgynevezett igazságos, kiegyensúlyozott béke válasz lehet a terrorizmusra és nagymértékben csökkentheti a terrorista fenyegetéseket. Ugyanakkor ennek ellenkezőjét a békefolyamatban beálló rosszabbodás egy nagyobb terrorista erőszakot gerjeszthet, majd a palesztin választások új helyzetet eredményezhetnek. Az államalapítás újabb megegyezéseket igényel.

1.2. A regionális konfliktusok és az instabilitás

A mediterrán térségben a közelmúltban kitört algériai válság már-már terrorista támadásokat gerjesztett Franciaországban. A volt Szovjetunióban, a Balkánon és Észak-Afrikában a ma meglévő instabilitások az erőszakok kíséretében újabb instabilitásokat indukálhatnak a NATO peremtérségekben, vagy perifériákon.

1.3. Lehetséges NATO katonai erő felvonultatások Európán kívül

Amennyiben a Szövetség szükségszerűen növekvő mértékben avatkozik majd be a területén kívül eső katonai műveletekbe, valószínű, hogy ezzel magára vonja azoknak a haragját, akik akadályozni akarják a NATO célok elérését – ez esetben helyi terrorista csoportokról van szó. A globális szerepvállalás következtében az Amerikai Egyesült Államok újra ki lesz téve provokációknak és akcióknak. Elképzelhető, hogy a terroristák műveleti tárházában továbbra is olyan újszerű támadásokat hajtanak

vége, amelyekkel jelentős károkat okoznak, s ezeket úgy értékelik, hogy az ilyen támadásokkal felkeltik a közvélemény figyelmét és megnövelik politikai súlyukat, miközben „*zártságuk és tetteik*” vallási és társadalmi indikálódása csak egy szűk réteg által támogatott és elfogadott.

A hivatalos célpontok minden földrészen továbbra is elsőbbséget élveznek, annak ellenére, hogy azokat a korábbiaknál fokozottabban fogják védeni. Emiatt a harci terroristák főként polgári és infrastrukturális célpontokat részesítik előnyben. *A terrorista csoportok ún. fonákokat és töredékcsoportokat hoznak létre, s így alakítják a struktúrájukat.* A leendő akcióik politikai jellege miatt a magatartásuk megkeményedik, taktikájuk a szükséges fegyverzet és végrehajtási módszerek kombinálásán alapul. Az akciók során arra törekednek, hogy kijátsszák a hátszági belbiztonsági és elhárító erőket, jól fedezzék, illetve elrejtsek tevékenységeik nyomait és fenyegetésre akár a tömegpusztító fegyvereket is felhasználhatják. A NATO országok egyre jobban függenek a polgári és katonai információs rendszerektől. Ebből kiindulva a terroristák körében az információs technológia iránt egyre növekszik az érdeklődés. Ez az alapja annak, hogy különféle akciókat intézzenek az olyan komputerizált rendszerek ellen, amelyek elektronikai (digitális, fizikai vagy rádió frekvenciás) módszereket alkalmaznak.

A 21.századi (új)típusú terrorizmus növekvő mértékben vonzóvá válik, főképp azért, mert az aszimmetrikus karaktere következtében nemcsak a költségek, hanem a kockázatok is alacsonyak lesznek és tetemes, főképp politikai hozammal kecsegtetnek, továbbá csaknem lehetlenné válik a nyomon követésük és felkutatásuk. Számos ország kezdett hozzá az információs hadviselésre való felkészüléshez.

2. A tömegpusztító fegyverek veszélyei

A veszély permanens és sokdimenziós. A NATO szövetségesek és az EU-tagok a vizsgálat időpontjában azzal szembesülnek, hogy az ellenséges államok, altatott terrorista csoportok, extrém vallási csoportok vagy akár más szélsőséges csoportok azzal fenyegetőznek, hogy koalíciós erők vagy a lakosság ellen alkalmazzák a tömegpusztító- (atom-, biológiai- vagy vegyi-) fegyvereket.

Ezirányú potenciális (lehetséges) fenyegetések a következő országokból történhetnek:

2.1. Oroszország

Kontinensünk figyelmének középpontjában az orosz tömegpusztító fegyverek és az azok kutatásával, illetve fejlesztésével kapcsolatos programok állnak majd, tekintettel az oroszországi politikai, gazdasági és etnikai bizonytalanságokra. Ugyanakkor az új USA - Oroszország ABM szerződés és a NATO-Oroszország Tanács felállítása és működtetése bizonyos reményekre adnak okot.

2.2. Irak

Jóllehet az Egyesült Nemzetek Szövetsége határozatainak köszönhetően Irak tömegpusztító fegyverek fejlesztésével és gyártásával kapcsolatos „összes” tevékenységét leállították (vagy félbeszakították), azonban Iraknak továbbra is rendelkezésre állnak a nukleáris, vegyi és biológiai fegyverekkel kapcsolatos dokumentációk, röviden szólva a kifejlesztéshez szükséges szakértés. Irak feltehetően megtartott magának néhány vegyi és biológiai robbanófejet és SCUD rakétát is. És Irak ugyancsak megőrzött, vagy újjáépített a tömegpusztító fegyverekkel kapcsolatos infrastruktúrájából is néhányat. Erre felhasználhatja a mintegy 150 kilométer hatótávolságú rakéta programjában szerzett tapasztalatait egy nagyobb hatótávolságú rakéta kifejlesztésére irányuló erőfeszítése valóra váltása folyamán. Azonban a politikai szándékok továbbra is több mint gyanúsak.

2.3. Líbia

Az Észak-Afrikai ország vegyi fegyver képességei sokkal előrehaladottabbak, mint a nukleáris és biológiai fegyverek kifejlesztésére irányuló előfeszítései (Líbia vegyi fegyvert alkalmazott 1987-ben). Azonban az elért fejlődést kerékbe törte a külföldi segítség megszűnése. Líbia rendelkezik egy kis SCUD rakéta erővel, amely hatótávolsága 300 kilométer. Hozzátehető, hogy ez az ország egy hagyományos robbanófejjel felszerelt rakétát indított egy olasz szigetre 1987-ben. Nyugati elemzők szerint Líbia ma abban reménykedik, hogy sikerül beszereznie vagy kifejlesztenie egy olyan hatótávolságú rakétát, amellyel elérheti Dél-Európát.

2.4. Irán

Ennek az országnak az ún. rakéta hordozó eszközei, azaz a SCUD/B, a SCUD/C és CSS-8-asok kb. 500 kilométer hatótávolságúak. Ennek ellenére Teheránnak az a célja, hogy a fentieknél nagyobb hatótávolságú

rakétákat állítson elő vagy vásároljon. Ezek mellett Irán azt is szeretné elérni, hogy az ún. hordozó anyagokat tudjon beszerezni. Továbbá Irán rendelkezik a biológiai fegyverprogram számára szükséges szakértelemmel és infrastruktúrával, továbbá feltehetőleg kisebb mennyiségű biológiai harcanyaggal. Politikailag ez az ország együttműködik az Oroszország-Kína-India képzeletbeli tengellyel.

2.5. Szíria

Ez az ország – az elemzők szerint – gyárt vegyi fegyvereket és rendelkezik a biológiai fegyver programhoz szükséges infrastruktúrával. Szíria valószínűleg megkísérli a korszerű „*ideg*” hatóanyagok kifejlesztését, továbbá a biológiai fegyverekkel kapcsolatos kutató-munkálatok folytatását. Ma az ország rendelkezésére állnak az SS-21, CCUDB és SCUDC típusú, mintegy 500 kilométer hatótávolságú rakéták.

2.6. Egyéb államok

Ebben az időszakban valószínű, hogy számos más Közel- és Középkéleti állam fog rendelkezni azzal a potenciállal, hogy tömegpusztító fegyverekkel fenyegetse az Észak-atlanti Szövetséget.

2.7. Terrorizmus

Az új Európa számára jelentkező jelentősebb veszélyek közül az egyiket a terroristák által alkalmazott *vegyi-, biológiai-, radiológiai- vagy nukleáris anyagok képezik* majd, amelyek révén jelentős károkat okozhatnak, félelmet kelthetnek avagy tömeges bomlasztást, züllesztést érhetnek el. A lehetséges terroristák a hagyományos fegyverek helyett inkább vegyi és biológiai fegyvereket használhatnak, mivel az utóbbiakat viszonylag könnyen lehet kifejleszteni és előállítani. Megjegyzem, hogy egy japán szervezet a tokiói metróban egy vegyi reagenst árasztott szét. A terroristák különböző módokat vesznek igénybe azért, hogy nukleáris fegyvert szerezzenek, így a lopást, a vásárlást és a kifejlesztést. A *nukleáris terrorizmus* komoly akadályokba fog ütközni, de azért ez nem olyan távoli fenyegetést jelent, sőt ma komoly prevenciót követel.

Az értékelések alapján ma úgy tűnik, hogy a Szövetség tagállamait, benne a katonai erőket, vagy a lakosságot tömegpusztító fegyverekkel fenyegethetik: az első szerint a Szövetség új szerepei vagy feladatai, a második pedig a nukleáris csempészet módszerével. De bármilyen elképzelhető.

2.8. Az új NATO szerepek

Ezen szerepek közé sorolhatjuk az új békefenntartó, vagy más, nem hagyományos olyan szerepeket és feladatokat, amelyek a szövetségre hárulnak, úgy Európában, mint annak perifériáján. A szövetség katonai „*fő-lénye*” is növelheti a tömegpusztító fegyverek veszélyét, mivel kevésbé fejlett országok, vagy a szélsőséges csoportok úgy érezhetik, hogy szükségük van a tömegpusztító fegyverek kifejlesztésére és használatára annak érdekében, hogy elérjék a kívánt hatást, beleértve a konfliktus elretentését, a megelőzést vagy a megtorlást.

2.9. A nukleáris csempészet

A felbomlott Szovjetunióból kiinduló nukleáris csempészet ellenőrzöttsége netán azt is eredményezheti, hogy lelassul a nukleáris fegyverek kifejlesztése az „*ellenséges ideológiájú*” államokban. Mindez a Szövetséget olyan helyzetbe hozhatja, hogy ugyan ki lesz téve a radiológiai fegyverek hatásainak vagy netán a lakossága olyan csempésztett anyagok hatásainak, mint a cézium-137, a stroncium-90 vagy a kobalt-60, de a hatékony ellenőrzés rendszerének kiépítése új lépéseket igényel.

3. A kábítószer és a szervezett bűnözés okán jelentkező fenyegetettség

3.1. A kábítószerrel történő kereskedés és azok fogyasztása

Európa és a Szövetség államaiban bizonyára nagy mértékben függeni fog elsősorban a demográfiai tényezőktől és másodsorban a kábítószer ellenes erőfeszítések hatékonyságától. A leginkább keresett drog bizonyára a kokain és a heroin marad Európában. De nőni fog a szintetikus drogok termelése, terjesztése és fogyasztása, amelyek tovább bonyolítják a problémakört. A Szövetségünk szembesül azzal a ténnyel, hogy megváltozik a drogfogyasztással kapcsolatos magatartás, a kezelés, a büntetőeljárás és valószínű, hogy a kelet-európai államok egyre hatékonyabb jogi eszközöket lesznek képesek alkalmazni.

A Szövetség régi és új országai továbbra is minden egyes évben rendeltetési helyei lesznek a narkó-dollárok milliárdjainak. Feltevésem alapján a heroin kereskedelem útvonala tovább mozog majd Törökországból és a Balkánról Oroszország és a balti államok, valamint Kelet-Európa irányába. A Szövetség olyan kihívás előtt áll, hogy biztosítsa azt, hogy a NATO tagállamai a terrorizmus elleni összes képesség elérése mellett a

vizsgált időpontra rendelkezzenek a szükséges forrásokkal ahhoz, hogy hatékonyan szálljanak szembe a kábítószeres növekvő áradatával, hogy megakadályozzák azt, hogy az állami intézmények tovább korrumpálódnak.

Ma úgy ítélem meg, hogy a Szövetség két olyan országa, mint Spanyolország és Olaszország kevésbé lesznek elsőrendű belépési pontjai a Latin-Amerikából érkező kokainnak, mivel Spanyolország folytatja a példászerű ellenintézkedésekkel kapcsolatos erőfeszítéseit. Mindez bizonyára a Kelet-Európába irányuló útvonalak megváltoztatásával jár. A demográfiai előrejelzések szerint a Szövetség országaiban nő az időskorú nemzedék aránya, emiatt nem valószínű, hogy nő a kábítószer fogyasztása, sőt talán valamelyest csökkenni fog, de abban az esetben emelkedhet, ha nő a fiatalok bevándorlók száma a térség országaiba.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a drogok eladásából származó és tisztára mosott pénzek beáramlása a pénzügyi intézményekbe (nemcsak a bankokba), az üzleti életbe, a tulajdonosi piacokra, úgy a Szövetség országaiban, mint a „Partnerség a Békéért” program országaiban károkat okoz mind a nemzeti, mind a nemzetközi pénzügyi-gazdasági légkör és közérzet terén. Ez a hatás a perifériákon felerősödik, és nemzeti nagytőke és a globalizáció ellenes fellépések esetenként összefonódnak.

3.2. A szervezett bűnözés

A nemzetközi és a nemzeti bűnöző szervezetek közötti kapcsolatok kiszélesedése az üzleti élet globalizálódásával párhuzamosan és bővülő mértékben nyújtanak lehetőséget a törvénybe ütköző drog, fegyver és pénzmozgásokra, azok irányítására, mozgatásokra, valamint illegális bevándorlásokra. A nemzeti törvénykezést erősítő hivatalok számos nehézséggel találkoznak a transznacionális bűnöző hálózatok felfedése, felkutatása folyamán, mindaddig, amíg a Szövetség kiépíti a tagállamok közötti együttműködés megfelelő módozatait, azaz útjait és módjait.

A latin-amerikai kokainnal üzletelők, az olasz maffia, a kínai, az orosz szervezett bűnözés és a nigériai bűnöző szindikátusok várhatóan fokozzák az együttműködésüket a drog kereskedelem, a fegyver csempészet, a pénzhamisítás és a pénzmosás területein szinte egész Európában. Ezeknek a csoportoknak a tevékenységük hatékonysága várhatóan tovább növekszik, különösen sikeres lesz a nagy befektetésű hasznot hozó területeken, főként azok további szakosítása révén és azzal, hogy egyre sikerebben kihasználják a térségekben könnyen sebezhető határokat, valamint a nem kellően szabályozott pénzügyi rendszereket.

A magát Kelet-Európába és a világ más részeibe jól beásott *eurázsiai szervezett bűnözés nemzetköziesülése és együttműködése* az észak-amerikai gengekkel várhatóan tovább folytatódik, ami akadályozni fogja a piaci alapokra helyezett gazdaságok fejlődését és a demokratikus politikai intézmények kiépítését, legalábbis addig, amíg sikerül kialakítani azokat a jelentős hídfoket, amelyek révén sikeres harcot lehet folytatni a *korrupció és az adócsalás ellen*, továbbá aktivizálni és erősíteni lehet a törvénykezési gyakorlatot ezen bűnök elkövetőivel szemben. Ugyanis mindenki tudja, hogy egy választási hadjáratához csak az igen tehetősek tudnak hozzájárulni.

A globális bűnöző szervezetek által felhasznált és egyre növekvő, évente dollármilliárdokat kitevő összegek fenyegető veszélyeket jelentenek a nemzetgazdaságok számára, hiszen az *ilyen tevékenység kiterjedhet az árak és az értékpapírok manipulálásától kezdve a bankszűdők elűidézéséig*. Ezek a csoportok felhasználhatják a hatalmas vagyonukat annak érdekében is, hogy a kamatok felett ellenőrzést gyakoroljanak, ezáltal hatni tudnak a stratégiai fontosságú gazdasági szektorokra és ezzel együtt magas szintű politikai befolyásra teyenek szert, mintha ezek a lépések demokratikusak lennének.

Amíg a Szűvetség tagállamai kellő nemzetközi szabályok révén nem tudják biztosítani a kellő védelmet az új pénzügyi technológiák, a bankkártyák, elektronikus pénztárcák, internetes banki ügykezelés számára, addig a bűnöző szervezetek arra törekednek, hogy megkísérlik névtelenségüket felhasználni az illegális pénzmosásokra, rejtjelzett kódok megfejtésére, feltörésére és hamisításra a pénzbeli nyereség elérése érdekében. Ezért kell megismertetni az *üzleti életben végbemenő forradalmat és eredményeit* a szakmai körökön túlmenően a társadalom széles rétegeivel.

4. Egyéb nemzetközi fenyegető veszélyek

4.1. Nemzetközi gazdasági kihívások

A jelenlegi világgazdasági helyzet eltérő megítélése ellenére a világ gazdasága az általunk vizsgált időszakban nagyobb lesz, mint napjainkban, elsősorban a Kelet-Európában, Kínában és a Latin-Amerikában jelenleg végbemenő viszonylagosan gyors gazdasági növekedés miatt. Az információs technológia széleskörű elterjedése, a nemzetközi kereskedelem és beruházások terén megvalósuló növekedés és az államok közötti demográfiai viszonyokban történő eltolódások lökést adnak a globális in-

tegrálódásnak, miközben felborítják a kialakult gazdasági-hatalmi egyensúlyt. Ez az egyes országok elitjei esetében gyors átrendeződést jelent. Az előzőleg felsorolt változások többsége nagyobb és szorosabb együttműködést igényel a Szövetség tagállamaitól, míg azonban egynéhány változás kikezdheti, mint ahogy a Jugoszlávia elleni légi hadművelet kikezdte a Szövetség kohézióját. A következőkben ezeket a fenyegető veszélyeket kissé „bővebben” taglaljuk.

4.1.1 A kínai hatalom. A Szövetség és a tagállamai feltehetően új típusú kihívásokkal akkor szembesülnek majd, amikor is Kínának a gazdasági intézményes reformok iránti elkötelezettsége lehetővé teszi a szomszédai többségénél gyorsabb növekedést, továbbá ennek eredményeként azt, hogy jóval erősebb és befolyásosabb világgazdasági- és katonai hatalomként lépjen színre a világ színpadjain. A több évezredes kínai együttműködési hajlam és készség új meglepetéseket fog okozni.

4.1.2. Az olaj ellátási gondok. A Szövetség tagnemzeteinek feltehetően azzal is kell számolniuk, hogy fokozott veszélyeztetettséggel szembesülnek majd annak kapcsán, hogy **kritikus időszakban esetleg akadozni fog az olajellátás.** Netán ez vélhetőleg akkor lesz reális, ha az olajszállítások mind nagyobb arányban érkeznek az instabil Perzsa-öböl térségéből. Megjegyzem, hogy az orosz készletek újra szerephez jutnak. Nem számítva az esetlegesen váratlan hullámvázásokat a nem OPEC olajtermelésben. Előrejelzésem alapján máától a vizsgálatom időszakáig a Perzsa-öböl térségéből történő olajszállítások részesedése mintegy 10 % -kal növekszik, részben azért, hogy növekedni fog a kereslet a felgyorsultan növekvő gazdaságok részéről Latin-Amerikában a volt Szovjetunió területein és Kínában is.

4.1.3. A szűkülő katonai költségvetések. Az Észak-atlanti Közösségen kívül beindult és felgyorsult gazdasági növekedések és deficitek miatti költségvetési feszültségek számos NATO tagországban növelik annak valószínűségét, hogy jelentékeny eltolódás állhat be a katonai célokra történő globális kiadások terén, ami viszont erősítheti az olyan országok politikai és katonai befolyását, mint **Oroszország, Kína, India és Tajvan.** Számos nyugat-európai ország a katonai kiadások biztosítását illetően meglehetősen nehéz időszakot él át, mivel öregedő népességgel, csökkenő munkaerővel és hanyatló születési rátával szembesülnek, hiszen kormányaik ma is nagy nehézséggel teremtik elő a lakosság számára szükséges szociális összegeket.

Amennyiben a Szövetség tagállamai megőrzik a társadalmi össztermékükhöz viszonyított katonai kiadásaik 1995-ös szintjét, akkor a NATO részesedése a globális védelmi kiadásokból mintegy 10 %-kal csökkenhet 2010-re. Miközben hazánkban az utóbbi években nőttek a katonai kiadások, ugyanakkor csökkentek a katonai képességek.

4.1.4. Közép-európai feszültségek. A Szövetség mai és az új tagjai elképzelhetően azzal számolhatnak, hogy növekvő feszültségekkel szembesülnek Közép-Európában, pl. a Benes dekrétumok. Ha ebben a térségben növekszik a jövedelmek (bevételek) közötti különbség, aminek az lesz a következménye, hogy feszültségek jelennek meg a jobban ellátottak és a gyengén ellátottak között, amelyeket nem lehet amerikai módszerekkel kezelni. Az egyes országok közötti gazdasági szintkülönbségek megjelenése jelentékeny eltérésekhez vezetnek, amikor is az olyan reformországok mint hazánk, Csehország és Lengyelország magasabb élet színvonalat biztosíthat lakossága számára mint például Bulgária, Románia, Bosznia stb. és néhány közép-ázsiai ország lemarad a fejlődésben.

4.1.5. Pénzügyi megszorítások. A nemzetközi pénzügyi eljárások terén jelentkező feszültségek átmeneti torzulásokat idézhetnek elő úgy a Szövetségen belül mint kívül. A nemzetközi pénzügyi kapcsolatok emelése várható, azok méreteit, jelentőségét és bonyolultságát illetően. Az észak-atlanti országok és néhány más gazdasági hatalom várhatóan azzal a feladattal szembesülnek, hogy egy olyan új nemzetközi pénzügyi rendszert alakítsanak ki, amely csökkenti az akadályokat a globális gazdaság pénzügyi folyamatai terén. Ugyanúgy, ahogyan a multilaterális pénzügyi reform bevezetésével kapcsolatos korábbi kísérletek során történt, komoly feszültségeket teremthet az új pénzügyi mozgásokat szabályozó eljárás módok kialakítása, vagy az euro bevezetése terén.

4.1.6. Tiltott migrációból származó (fenyegető) veszélyek. A tiltott, azaz törvénytelen migráció továbbra is zaklatja majd a nyugat-európai országokat, de az új tagokat is. Várhatóan a kivándorló tömegek jobb élet- és munkalehetőségeket keresnek a gazdagabb országokban, remélvén és menekülvén a szegénység, a túlnépesedés, a természeti katasztrófák okozta nehézségek, valamint a fejlődő országokban gyakran különböző intenzitással fellángoló konfliktusok elől – mindezt átszőve a gengszterkedő és terrorisztikus elemekkel. Az otthoni politikai, szociális és gazdasági vonatkozású problémákkal egyidőben felfokozódó tiltott bevándorlás okozta gondok bonyolítják a kétoldalú kapcsolatokat, kiélezhetik a nézetkülönbségeket és nézeteltéréseket az egyes országok között, a nehéz helyzetbe került rendszerek megsegítése, a lakosság áttelepítése, mentési

folyamatok (eljárások) támogatása, illetve a menedékjog megadása tekintetében. Ott, ahol a legális bevándorlás előtt bezárják a kaput, s ekkor az emigránsok növekvő mértékben keresik annak a lehetőségét, hogy idegen csempészek „*segítségét*” vegyék igénybe. Ez esetben a mai, azaz az 1998-as adatokból kell kiindulnunk, hogy becslések alapján a csempészek kb. 300-500 ezer bevándoroltat segítenek új hazához.

Bizonyára majd a volt Szovjetunió és Kelet-Európa országai lesznek a kiindulópontok és útvonalak az illegális bevándorlók számára, mivel ebben a térségben kiterjed a szervezett bűnözés és a korrupció. Valójában Európánk földközi-tengeri partvidéke bizonyosan válhat igen sebezhetővé, mégpedig a tengeri úton megvalósítható tiltott bevándorlás tekintetében, mivel a térség közel van Afrikához és a Közel-Kelethez. Ebből prognosztizálható az, hogy a terroristák és az embercsempészek, valamint a kábítószercsempészek – az okmányhamisítók új megoldásokat fognak alkalmazni.

4.2. Humanitárius és segítségnyújtási kihívások

Az Európai kontinenst és annak biztonságpolitikai szervezetét a NATO-t, az EBESZ-t feltételezhetően újra és újra felkérjük békefenntartás-támogató – közte logisztikai – humanitárius beavatkozásra és segítségre a folyamatosan keletkező humanitárius válságok esetén, amelyek úgy emberi, mint természet előidézte katasztrófák következtében károkat okoznak. Ugyanakkor a gyengén ténykedő demokratikus intézmények és az igen hosszasan elhúzódó etnikai feszültségek előidézhetnek úgy etnikai széthúzást, mint a demokratikus intézmények instabilitását, amelyek a lakosság nyugtalanságát és netán a menekült áradatok elindulását eredményezhetik.

A témaköröm vonatkozásában különösen sebezhető: Afrika, Ázsia, Közel-Kelet egyes részei. Bizonyára a jövőben bekövetkező természeti katasztrófák is előidézhetnek olyan szükségállapotot, amelyek következtében nemzetközi beavatkozások válhatnak szükségessé. A természeti katasztrófák is előidézhetnek majd egy új típusú nemzetközi beavatkozást, segítségnyújtást, avagy közös felszámolást. Az eljövendő válságok egy ún. rövid előrejelzési időszak kíséretében törhetnek ki, hozzáteszem olyan térségekben, ahol az összetett, azaz etnikai és a szociális feszültségek együttesen vannak jelen. Olyan esetekben, amikor Európának, illetve a NATO-nak csak korlátozott stratégiai érdekei lesznek a válságokba történő belebonyolódásra, a menekültáradatok elindulásának esetleges lehetősége szükségessé tehetik a nemzetközi beavatkozást, mert a nemzetközi közvélemény, a szomszédos államok, az Európai Unió, sőt az egyes NA-

TO tagállamok humanitárius okokból netán az ENSZ felkérésére be fog-
nak avatkozni.

A humanitárius szükségállapotokat előidézhető politikai instabilitá-
sok fegyveres csoportok tevékenységét gerjesztheti, amikor is a spontán
megszerveződő fegyveres csoportok nem veszik figyelembe a külföldi
segítséget nyújtó szervezetek semlegességét, netovább erőszakosan fel-
léphetnek a békefenntartókkal, illetve ügynökségekkel szemben.

Az 1997-es év végi Észak-európai árvizek során, a tapasztalatok kö-
vetkeztében például a NATO-nak azzal kell számolnia, hogy a leendő
természeti csapások által sújtott területeken a lakosságnak ellátási anya-
gok vonatkozásában gyors és hatékony logisztikai támogatást kell a szük-
séges időben nyújtania.

4.3. A környezetet fenyegető veszélyek

A vizsgált időszakra vonatkozólag legfenyegetőbb környezeti kihí-
vásokat a könnyen sebezhető és elavuló nukleáris erőművekből kiszivár-
gó radioaktív sugárzások fogják jelenteni. A Maastrichti Szerződés alá-
írása után az Európai Tanács jelentésében a B/4 pontban foglalkozott a
non-proiferáció kérdéseivel. Hozzátehetjük, hogy egy sor atomreaktor
nem felel meg a nemzetközi követelményeknek, így Oroszországban,
Szlovákiában, Örményországban, Ukrajnában, Bulgáriában, sőt alacson-
nyabb szintű problémák jelentkeztek Grúziában. Ilyenek a kelet-európai
első generációs erőművek (VVER 440, V230-as típusú erőművek, Szlo-
vákiában és Bulgáriában).

A G-7 országok a fenti két országgal megállapodásokat írtak alá ar-
ról, hogy bezárják ezeket az első generációs és orosz tervezésű erőműve-
ket, akkor, amikor csak az lehetséges. Jelenleg az elektromos áram szol-
gáltatás termelése késlelteti a működtetés végleges beszüntetését. A fenti
reaktorok nem rendelkeznek azokkal a nyugati biztonsági jellemzőkkel,
amelyek megakadályozzák vagy netán csökkentik a nukleáris baleset ki-
törését és esetleges káros hatásait. Egy esetleges „*atombaleset*” során úgy
az Európai, mint a NATO országokat felkérnék a probléma megoldásá-
hoz történő segítségnyújtásra.

Felerősödik az új atomerőművek építése elleni tiltakozás. A NATO
új intézményeket alapít a környezeti és természeti katasztrófák kivédésé-
re.

5. Váratlan esetek (lépések) által indukált fenyegető veszélyek (scenáriók)

Figyelembe véve az eltelt évtized sorsfordító és drámai változásait, egy sor, minden bizonnyal kis valószínűségű, de jelentékeny hatást kiváltó eseményekkel (forgatókönyvekkel) is számolni lehet a következő évtizedben (évtizedekben). Az elvégzett elemzések eredményei révén a következőben ezeket vesszük számba.

5.1. Oroszország

Elképzelhető az is, hogy egy olyan Oroszország, amely letér a jelenlegi reformokat megvalósító irányról, várhatóan igencsak „*beárnyékolná*” a fenyegető veszélyekkel kapcsolatos tájképet.

5.2. A NATO-n belüli feszültségek

A jelenlegi és a leendő NATO tagok között már ma is meglévő, avagy a konfliktusokkal fenyegető veszélyek megoszthatják a Szövetséget. Nem szabad számításon kívül hagyni azt, hogy a NATO-ba először kerültek szláv identitású országok. Az USA és európai országok katonai képességeik is eltérőek.

5.3. Radikális ideológiák

Egy vagy több európai országban ortodox vagy újonnan jelentkező olyan ideológiák, mint az iszlám szélsőségesesség, anti-militarizmus, vagy egy teljesen új „*izmus*” megjelenése, módosulása új fenyegetéseket jelenthetnek. Miközben az egyes vallások társadalmi ismertsége és elfogadottsága eltérő.

5.4. Gazdasági válságok

Ma úgy tűnik, hogy az elkövetkező évtizedben bekövetkezhető pénzügyi instabilitások esetenkénti elterjedése „*globális mértékben*” lelassíthatja a világban a növekedést, sőt általános recessziót idézhet elő Európában, illetve Észak-Amerikában.

5.5. Új terrorista szponzorok megjelenése

Feltételezem, hogy a terrorista fenyegetés „*tájképe*” megváltozhat, aminek következtében egy ország politikájában a terrorizmus támogatása kerül előtérbe. Igaz, a terrorizmus okainak és bázisainak feltárásához nem

lesz elég az ún. „*jól hangzó médiás*” szlogeneket bevetni. Az állam által szponzorált terrorizmus mellett előbújik a milliósok és milliárdosok által támogatott NGO-s terrorizmus.

5.6. Egyéb konfliktusok kitörése

A volt Szovjetunió utódállamaiban, Közép-Keleten vagy Dél-Ázsiában az atom, biológiai, avagy nukleáris konfrontáció, netán összecsapás kirobbanásának messzeható következményei lennének, politikai, gazdasági, környezeti és más vonatkozásokban.

5.7. Informatikai hadviselés kockázata

Egy ilyen típusú kockázat megjelenése akkor válhatna fenyegetővé, amikor egy ország prioritást adna az ún. jelentékeny támadó jellegű informatikai hadviselési képesség kialakításának, amennyiben a védelmi technológiák fejlődése nem lenne képes lépést tartani a támadó technológiákkal. Ez a 21. századi hadműveletben fontos szerephez jut.

5.8. Tiltott (jogellenes) kivándorlás

Az ilyen típusú kivándorlás veszélyét gyorsan megnövelheti az, ha egy vagy több olyan tényező gerjeszti, mint a jelentős gazdasági visszaesés, természeti katasztrófa esetleges regionális konfliktus Európa valamely perifériáján. Erre a legnagyobb esély a Mediterrán térségben mutatkozik.

5.9. Az éghajlati változás

Egy hirtelen bekövetkező szélsőséges éghajlat változás jelentős háttal lehet a mezőgazdaságra, az energia felhasználásra, amelyek következtében új típusú válságok indukálódhatnak.

6. Az új fenyegető veszélyek várható kihatásai a NATO-ra

Ahogy a NATO halad a 2010. év felé, az előbb vázolt ún. forgatókönyvek által prognosztizált veszélyek egyre nagyobb kihívást fognak jelenteni a tekintetben, hogy egyensúlyt teremtsenek a hagyományos és nukleáris katonai képesség vonatkozásában, mégpedig azért, hogy megfelelő választ legyen képes adni bármelyik tagállama ellen irányuló agresszióra, továbbá növelje képességét és alkalmasságát az új veszélyekkel való szembeszállásra.

6.1. Prioritások és tömegpusztító fegyverek problematikájára

Bizonyára a korábban felsorolt veszélyek mindegyike foglalkoztatja a Szövetség tagállamait és magát a Szövetséget is, amely mint szövetség szervezete, várhatóan és elsősorban a tömegpusztító fegyverek elterjedése részéről érheti majd nagyobb kihívás. Egy esetlegesen újra fenyegetően fellépő Oroszország híján az utóbbi fenyegető veszély képezi egy új országról majd a legsúlyosabb katonai kihívást az euroatlanti régióban. Annak érdekében, hogy a Szövetség 2010 körül megfelelően védekezni tudjon a tömegpusztító fegyverek veszélyeztetésével szemben, a NATO tag nemzeteknek *a következőket célszerű figyelembe venni.*

6.1.1. A potenciális ellenséges államokat megakadályozni a tömegpusztító fegyverek beszerzésében. Ez meglehetősen nehéz lesz, mivel számos technológia „kettős” felhasználású és egyre könnyebben beszerezhető. Továbbá az egyes NATO tagállamok mindezülig megosztottak az olyan államok vonatkozásában mint Irak és Irán.

6.1.2. El kell rettenteni a tömegpusztító fegyverek alkalmazásától. Feltehetően a NATO hatékony stratégiát alakít majd ki a tömegpusztító fegyverekkel történő támadásokkal szemben, beleértve a nukleáris elrettentést, nem csupán az ellenséges közép-keleti államokkal szemben, hanem egy esetlegesen újraéledő Oroszországgal szemben is.

6.1.3. Az elrettentés kudarca esetén a rakéta védelmi rendszert kellene felépíteni. Ez esetben előnyt jelent az a tény, hogy az Amerikai Egyesült Államok, Németország, Franciaország és Olaszország kifejlesztett egy közepes hatótávolságú légvédelmi rendszert (angolul Medium Extended Range Air Defense System, rövidítve: MEADS).

6.1.4. A katonai erők és a polgári lakosság felkészítése (fizikailag és lélektanilag) arra, hogy megfelelő választ tudjanak adni egy tömegpusztító fegyverek által történő veszélyeztetettségre.

6.2. A konfliktus megelőzés és kezelés

A NATO számára egyfelől a terrorizmusra, a humanitárius válságokra és más nemzetközi veszélyekre adandó válaszok mellett (vagy azokkal egyidőben) várhatóan szükségessé válik majd az, hogy növekvő mértékben összpontosítson a NATO térségen belüli (a bővítés révén) és kívüli katonai konfliktusok kezelésére és természetesen az előrejelzésére is. Az akkori NATO Pfp programok a kelet-európai országokkal hozzájárul a térség stabilizációjához, a régióban folyó katonai együttműködés-

hez, a folyamatos dialógusok és közös tevékenységek révén, mindazonáltal stabilizálja a térséget. A jövőben növekvő mértékben kérhet fel a PFP-ben résztvevőket és az **Euroatlanti Partnerségi Tanácsot**, a **NATO-Oroszország Tanácsot** és megannyi más lehetséges új testületet arra, hogy fordítsanak fokozott figyelmet a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem és a szervezett bűnözés kapcsán szükséges együttműködésre.

6.3. A NATO Déli szárnyra történő összpontosítás

Annak kapcsán, hogy a biztonságot fenyegető veszélyek jelentős része kontinensünk déli periferiájából jelenik meg, erre a NATO-ra várhatóan egyre nagyobb nyomás nehezedik majd, amely arra kényszeríti, hogy fordítson fokozott figyelmet a Földközi tenger térsége iránt. Való tény, hogy a Szövetség ma folyó párbeszéde a nem európai földközi tengeri országokkal, így Egyiptommal, Marokkóval, Tunéziával, Mauritániával, Izraellel és Jordániával (akinek tisztjével e sorok írója együtt volt 1987-őszén a NATO SHAPE oberammergavi tanfolyamán) elősegíti a kölcsönös megértés előmozdítását. Azonban az is igaz, hogy ez a párbeszéd eddig nem eredményezte olyan bizalom és szavahihetőség létrejöttét, mint amelyet a Szövetség kialakított a volt Varsói Szerződés tagállamaival, illetve a volt Szovjetunió, volt Csehszlovákia és a volt Jugoszlávia legtöbb utódállamaival. A jövőben a Szövetség olyan kihívásokkal szembesül, amelyek kapcsán arra kényszerül, hogy új intézményeket teremtsen a párbeszédre és együttműködésre, továbbá ezek az új intézmények nagyobb hangsúlyt helyeznek a katonaközi kapcsolatokra, a magasszintű cserelátogatásokra és közös katonai kiképzésekre és emelje a katonai költségvetéseket.

6.4. Az információs rendszereket fenyegető veszélyek leküzdése

Az tény, hogy a Szövetség a képességei alapján megfelelően védekezzen az információk ellen, a terroristák által végrehajtott műveletek (támadások stb) ellen. Tudniillik, hogy az információs forradalom olyan gyorsan érte el a Nyugatot és a NATO-t, hogy emiatt nem tudtak és nem fordítottak kellő figyelmet az új számítógép rendszereket fenyegető veszélyekre, pontosabban az azok védelmét biztosító eszköz- és más rendszerek létrehozására. Ezen a téren gyors változás indult be, amint a nyugati kormányok hozzáálltak a kormányzatok és a katonai erők részére biztonságot nyújtó eszközök kifejlesztéséhez.

6.5. Együttműködés a bűnüldözés területén

A Szövetség tagországai szükségszerűen megteszik azokat a lépéseket (benne az intézkedéseket), amelyekkel elháríthatják a kábítószer-csempészet és a szervezett bűnözés területeiről érkező fenyegető veszélyeket, mégpedig oly módon, hogy erősítik a hírszerzési adatok cseréjét egymás között, koordinálják a pénzügyi rendszabályokat és szabványosítják az ilyen vonatkozású törvénykezési rendszereiket. A célkitűzések erősítését valószínű, hogy nehezíti a nemzetek feletti bűnöző szervezetek közötti együttműködés, amelyet jól segít az európai határok átjárhatósága, a szerzett pénzeik és javaik mozgatása, amelyek megvalósításához egyre jobb minőségű technológiára lesz szükség. Néhány NATO tagország olyan törvényeket hozhat, amelyek *kompatibilisek* lesznek az Amerikai Egyesült Államok „*Gengszterkedő Befolyásos Korrupt Szervezetek (Racketeering Influenced Corrupt Organization, rövidítve: RICO)*” elleni státuszáról és a pénzmosások ellen fellépő Pénzügyi Akciós Célirányos Erők (Financial Action Task Force) előírásaival, mégpedig azzal a céllal, hogy a nemzetközi határokon keresztül tevékenykedő bűnözőket a bíróság elé lehessen állítani.

6.6. Együttműködés más szervezetekkel

Az európai biztonsági szervezetek egy ún. mérlegelési periódus után szükségszerűen fokozzák az együttműködésüket egymással úgy, mint például a NATO, az EBESZ, az ENSZ stb. annak érdekében, hogy megfelelően kezelni tudják a biztonságot fenyegető új kihívásokat és kockázatokat, mivel közülük *számosnak politikai, gazdasági, szociális, továbbá katonai dimenziója is lehet*. Várhatóan erősödik majd az érdekelttség abban, hogy kicseréeljék az információkat és a hírszerzési adatokat az euroatlanti térségben, valamint az európaiak egymás között.

6.7. Kényszerűen zavaró hatások egymás között

Ezen hatások közé sorolom a felgyorsuló integrációval járó problémákat, a transzatlanti vitákat, a csökkenő költségvetéseket. Továbbá az instabilitás lehetősége nagyobb lesz azokban az országokban, amelyeket kihagytak a NATO-ból és az EU-ból, így például a szomszédos Szlovákiában és távolabbi Bulgáriában. A keleti és a déli veszélyek megosztottságot okozhatnak, illetve csökkenthetik a Szövetség összeforrottságát és hatékonyságát. Valamint ide sorolom az Európai Monetáris Unió költségvetési megszorításait, melyek csökkentik a gazdasági növekedést és fékezik az európaiak hozzáállását ahhoz, hogy az instabil régióknak nagy összegű segítyeket adjanak.

7. Következtetések helyett

Mindent összevetve, az Európát fenyegető veszélyek közül néhányan a hidegháború befejezése óta hangsúlyosabbá váltak, még számosan az elkövetkező esztendőekben tovább fognak növekedni. Jóllehet, egy pontos „*fenyegetettségi forgatókönyvet*” igen nehéz előre vetíteni, de az olyan fenyegető veszélyek, mint a *terrorizmus, az információs rendszerekre leselkedő veszélyek, a tömegpusztító fegyverek elterjedése, a nemzetközi kábítószer csempészet és a szervezett bűnözés kiemelkedő szerepet játszhatnak majd, és egy sor kisebb jelentőségű kihívás megjelenhet a színen*, esetleg azok sokkal összetettebbek lesznek és kezelésük fokozottabb kihívást jelenthet Európa számára. *Az előrejelzés megírásánál számos kutatási módszert alkalmaztam. Elkerültem viszont a „vissza a jövőből” módszer alkalmazását, helyette a jelenből kiindulva jutottam el a vizsgált időpontig, előre nézve hozzátéve azt, hogy a jelen exponálása helyett a „jövőt” helyeztem a vizsgálataim fókuszába. Meggyőződésem szerint, így a hibaszázalék kisebb lesz. Az igazolás vagy netán a cáfolás a jövő kutatóinak a feladatát fogja képezni. Bármilyen kis százalék pontosság elérése is azt jelenti, hogy ez a tanulmány „célba” ért. A többi az átvevők kötelessége. Így az, hogy az 1999-ben a washingtoni NATO-csúcson elfogadott új stratégiai koncepció a nemzetközi terrorizmus függvényében először átgondolásra, másodsor új koncepció kialakítására szorul, harmadszor pedig igen költséges katonai és más lépések megtételét igényli. Ez már nem elodázható ügy szövetséges, mint nemzeti szinten.*

Felhasznált irodalom:

1. National Security Strategy for a new era, Washington 1998.
2. National Military Strategy of USA. Washington, 1997.
3. L. Freedman: International Security: Changing Targets. Foreign Policy 1998, Spring.
4. **Zbigniew Brzezinski**: American Primacy and its Geostrategic Imperative. New York, Basis Books, 1997. Word View: The Strategic Assesment, Washington D.C. 1998.
5. **Dr. Lénárt Ferenc**: Hírszerző közösséggel a XXI. századba.

6. **Végh Ferenc:** Haderőkép-2003. (1998. dec. 7-én elhangzott előadása).
7. **Dr. Csabai György:** - A nemzetközi terrorizmus elleni hadjárat első szakaszának tapasztalatai. Katonai Logisztika, 2002/1.Világrend. Katonai Logisztika, 2001/4.
8. **Dr. Csabai György – Dr. Szántó Mihály:** Átváltozások 1989-1999. Budapest, 2001.
9. Political Geography of the twentieth Century, A Global Analysis. London, 1993.
10. **Varga Mihály:** A hadtudományi megismerés múltja. Hadtudomány, 2002/3.
11. **Nagy Boldizsár:** Menekülő-menekültek. Külpolitika, 1989/4.
12. Magyarok az IFOR-ban, SFOR-ban. Zrínyi Kiadó, Budapest 1997.
13. Britain and France Call for EU Military Capability for Crises. International Herald Tribune, Saturday-Sunday, December 5-6, 1998.
14. Az ezredforduló küszöbén. A polgári jövő kormányának programja. (Tervezet) Magyar Nemzet, 1998. június 30., kedd.
15. **Dr. Deák Péter:** Biztonság-politika. Magyar Honvéd, 1996/7.
16. **E. Lübkeier:** A kétpólusú világ megszűnte és a biztonság kérdései – német nézőpontból. FES Tallózó 15/1995.
17. A NATO jövője és Oroszország HVG, 2002. Május 25., 21. Szám.
18. U.S.Dept. of State: Beyond the Axis of Evil Washington, May 6, 2002.
19. **Fuller, Graham E:** The future of political Islam. Foreign Affairs, vol.81., no.2. March/April 2002.
20. **Kis-Benedek József:** A terrorizmus természetrajzáról. ÚHSZ 2002/2.

SZÖVETSÉG VAGY SEMLEGESSÉG

(Gondolatok az osztrák biztonságpolitika történelmileg kialakult helyzetéről és mai távlatairól)

Kasza Zoltán²

Bevezető

A mai osztrák biztonságpolitika kialakulásához, annak történelmi hagyományok tükrében való jobb megértéséhez kívánok jelen cikkemmel hozzájárulni.

Talán nem szükségtelen emlékeztetnem kedves olvasóimat arra, hogy a történelemszemlélet végső soron rendszerszemlélet is egyben és mint ilyen, a változási trendeket környezetükből nem kiragadottan, hanem abba beágyazva a maguk konkrétságában indokolt elemezni.

Az elmúlt, mintegy 150 év főbb történelmi eseményeinek elemzésével megpróbálok választ keresni arra a biztonságpolitikai dilemmára, ami az osztrák külpolitika szövetség vagy semlegesség mai kérdésfelvetésében tükröződik. A történelemszemlélet mellett csak érintőlegesen, az adott téma jobb megértését, vagy egyes háttérelmeinek fókuszált megvilágítását segítő mértékben térek ki a nemzetközi biztonsági rendszerek osztrák biztonságpolitikára gyakorolt egyes világpolitikai összefüggéseire, trendjeire. Így például a balkáni helyzet, vagy a délszláv válság tárgykörében mélyebb elemzésekre pályatársaim számos és helyenként érdekesítő cikkeit ajánlom szíves figyelmükbe, mert itt csak azt a néhány előzményt kívántam jelezni, melyek ok és okozati összefüggésként meghatározott mértékben kapcsolódnak a cikk témájához.

A mai osztrák biztonságpolitika, biztonsági stratégia fogalom rendszerének esetlegesen a magyar írott, vagy elektronikus sajtóban olvasottaktól eltérő voltának az a magyarázata, hogy azok **Dr. Rudolf Hecht** és **Dr. Rüdiger Stix** biztonságpolitikai szakértő urak nézőpontját tükrözik, mely előadások megtartására 2002-áprilisában a Budapesti Közgazdaság-

² Kasza Zoltán alezredes, HM Gazdasági Tervező Hivatal, osztályvezető. A ZMNE Hadtudományi Doktori Iskola 1. éves doktorandusz hallgatója.

tudományi és Államigazgatási Egyetemen került sor és az ott elhangzottak szellemiségétől, valamint az általuk készített ábrák tartalmától alapvetően nem kívántam eltérni.

Végezetül bízom abban, hogy a kollektív biztonsági rendszerekben a multipolarizálódó világunkban jelen cikkemmel, néhány adalékkal szolgálhatok a szövetség – semlegesség biztonsági dilemmája elemzéséhez, kiemelt figyelemmel Ausztria esetleges NATO tagságának reális alternatívájára.

Történelmi előzmények

Az Európában jelentős múltra visszatekintő Habsburg-monarchia a XX. század elején már nem volt elsőrangú nagyhatalom. Az 1867-es kiegyezés után létrejövő Osztrák-Magyar Monarchia (továbbiakban: Monarchia) területi kiterjedését tekintve (600.000 km²) nagyobb volt, mint Franciaország, vagy az 1871-ben egyesített Németország, továbbá a 35 milliós létszám³, a kor viszonyait tekintve Közép-Európában jelentősnek volt mondható.

Az alkotmányos monarchia - mint nagyhatalom – a kor színvonalának megfelelő modern, dinamikus gazdasági mutatók tekintetében azonban az előző kedvező kép már mást mutat. Ipara korszerűtlen volt, pl.: kevesebb vasat és szenet termelt, mint a hússzor kisebb Belgium. A nagyjából külföldi tőkeimport felhasználásával működő ipar a lakosság 10 %-ának adott munkát, és a vasúthálózat kiépítésében is még csak a kezdeti lépéseknél tartott.⁴ A Magyar Királyság jóvoltából gabonatermelésben az európai élvonalhoz tartozott, így Nyugat-Európa fejlett ipari országai és Kelet-Európa elmaradott agrár államai között mintegy a középső helyet foglalta el.

Társadalmi-politikai berendezkedésére is a középső helyzet volt jellemző. A XIX. század második felében lezajlott forradalmak felszámolták ugyan a középkori kötöttségek nagy részét, de a feudalizmus egyes maradványai az antidemokratikus alkotmányos monarchia konzervatív rendszerében tovább éltek. Gyökeresen különbözött Nyugat-Európa egy-

³ Oroszország és Németország mögött a harmadik, melyben az összlakosság 3 %-át kitevő kiképzett férfilakosokból álló mintegy milliós tömeghadsereg alapjának megteremtésére volt lehetősége.

⁴ *Konek Sándor*: Magyar birodalom Statisztikai Kézikönyve folytonos tekintettel Ausztriára. Budapest, 1878.

séges gazdasági rendszerén, a népek szintén egységes etnikai közösségén, továbbá a parlamentarizmuson alapuló rendszerállamaitól csak úgy, mint Kelet-Európa abszolutisztikus államaitól.

A kapitalizmus fejlődése a gazdaság egységesítése irányába hatott ugyan, de a társadalom hordozta a 11 nemzethez – nemzetiséghez⁵ való tartozás történelmi örökségét, ami jelentősen befolyásolta a Monarchia szövetségi politikáját. A határokon belüli legnagyobb 5 nemzet (nemzetiség)⁶ élt a határokon belül a teljes lélekszámával, míg a többi 6, a határok mentén kialakult vagy alakulóban lévő nemzetállamok etnikai közösségéhez tartozott. A szövetségek kialakítását nehezítette, hogy az európai nagyhatalmak a Monarchia határain belül és kívül jelentkező regionális törekvések lokális támogatóivá váltak.

Ebben a történelmi helyzetben természetesen a semlegességi politika nem lehetett cél, sokkal inkább a két- vagy többoldalú, erős nemzetközi szövetségek kiépítése annak érdekében, hogy azok eredményesen és agresszíven szolgálják a Monarchia Németországban, Itáliában és a Balkánon folytatott birodalmi nagyhatalmi érdekeit.

A meglévő szövetségek tükrében az úgynevezett várakozó semlegességgel csak egy-egy adott esetben, mint a be nem avatkozás politikai módszerével⁷ találkozhatunk. A poroszellenes politika tükrében Bismarck közeledését elutasítva a dualista Monarchia 1870-augusztusában csatlakozott az európai hatalmak franciabarát tömörüléséhez, a Semlegesek Ligájához, bízva a franciák gyors győzelmében. *Ez azonban fordítva következett be, és a porosz győzelmeket követően Poroszország az egységes német állam bázisává vált, így a hőn áhított német egység nem osztrák vezetés alatt valósult meg.* Ebben a helyzetben a vesztes és revansvágyó francia külpolitikához kapcsolni a Monarchia sorsát veszedelmes lett volna, így nem maradt más lehetőség, mint Poroszország új németországi állásainak elismerése, vele a történelmi rokon szálakon alapuló baráti együttműködés, melyben a már meglévő német-orosz jó viszony lehetőséget teremtett Kelet-Európa nagyhatalmával⁸ is rendezett kapcsolatok ki-

⁵ Osztrák-németek: 20 %.; magyarok 20 %- az összlakosság %-ban.

⁶ Magyar-cseh-szlovák-horváth-szlovén.

⁷ 1870-71 közötti francia-porosz háborúban az 1870.VII.18-i közös minisztertanács egyhangú határozata a semlegességről.

Diószegi István: Ausztria-Magyarország p.40-63.

⁸ Oroszország, az 1873-as Három Császár Szövetsége alapján.

építésére. Ezek után az osztrák külpolitika súlypontját Kelet-Európa régió⁹ jelentették.

Európa nyugati és középső felében végbement nemzeti átrendeződés, továbbá a Monarchia nyugaton teret veszített szövetségi politikájának kudarca után, annak külpolitikai aktivitása a Balkán felé fordult, melynek jelentős részére a belső működési válságokkal küzdő, a több évszázada fennálló és kizárólagos szuverenitását a XIX. század végére egyre nehezebben érvényesíteni tudó Oszmán-birodalom fennhatósága alá tartozott.

A dinasztikus alapokon nyugvó, egyrészt a terjeszkedő szláv politika, másrészt a konzervatív status quo fenntartása érdekében kezdetben Oroszország megértő együttműködést tanúsított. A keleti kérdés¹⁰ megoldásában az európai liberalizmus azonban a Monarchiának az orosz bázisú szláv terjeszkedés megállítását szánta, mely megmutatkozott az orosz-török krími háborúban¹¹ is. A Monarchia semleges álláspontja a I. krími háborúban súlyos helyzetbe hozta Oroszországot, mely a Monarchia segítsége nélküli kapitulációhoz vezetett. Ez azonban paradox módon rontotta a Monarchia külpolitikai helyzetét, hiszen a német egység orosz segítséggel jött létre és a lengyel önállóság hagyományos szószólója Franciaország is már a vesztes Oroszország kegyeit kereste, Anglia pedig a keleti kérdés megoldása miatt nem akarván újabb háborút Európában szintén a Monarchia ellen politizált.

*A lengyel kérdésben*¹² a Monarchia támogatta ugyan Galícia önállósági törekvéseit, azonban a magyar nacionalista politikusok hallani sem akartak erről.

*Az olasz kérdést*¹³ illetően a kialakult konzervatív status quo alapján ezeket a területeket (Dél-Tirol és Isztria) a Monarchia meg akarta tartani,

⁹ Galiciát az Észak-keleti, míg a Balkánt a Dél-keleti régióhoz sorolva.

¹⁰ Keleti kérdés: Az oszmán birodalom felbomlása után a Balkánon etnikai alapú nemzetállamok kialakulása, vagy a Monarchia és Oroszország birodalmi érdekei szerinti megosztottság érvényesüljön.

¹¹ 1854-1856. közötti I. orosz-török krími háború. Anglia és Franciaország Törökországot támogatja. 1873-78. II. orosz-török krími háború.

¹² Az önálló Lengyelország nem létezett a XIX. század második felében, a szövetséges birodalmak a megszállása alatt volt a XVIII. század végétől.

¹³ A mai Észak-Olaszország egyes részei a Monarchiához tartoztak az I. világháború végéig.

így nagyhatalmi érdekösszetűzésbe került Olaszországgal a Balkán újra-felosztását érintően.

Ezek a bonyolult, 2-3 nagyhatalom szerződésekkal megpecsételt hatalmi érdekeire épülő erős szövetségi rendszerek, majd a hozzájuk kapcsolódó önálló nemzeti létüket etnikai alapon kovácsoló államok csaptak össze az I. világháborúban abban a reményben, hogy a Római Birodalom bukását¹⁴ követő Keleti Frank Birodalom, továbbá a nyugati és keleti kereszténység jól elhatárolható és máig létező biztonságpolitikai törésvonalán a megoldatlan kérdésekre erőszakos, a biztonság ekkor kizárólagosnak tartott katonai módszereivel találjanak választ. ***A központi hatalmak kezdeti sikerei után egyrészt a szövetségi szerződéshez csatlakozó országok átállásai, a háború végén harcolni már nem akaró katonaság jelentős balra tolódása, másrészt az USA háborúba lépése vereségre ítélte az állóháborút kikényszerítő és a katonai patthelyzetben a központi hatalmak részéről elfogadható békében reménykedő Monarchiát.*** 1918-októberében Budapesten, Bécsben, Prágában és Zágrábban Nemzeti Tanácsok alakultak, melyek kimondták a Habsburg dinasztia trónfosztását és az önálló államok megalakulását¹⁵. A béketeremtés azonban nem Wilson amerikai elnök 14 pontja alapján, hanem Franciaország – mint a kontinens legnagyobb győztes állama – hatalmi érdekein nyugodott. Ezzel végérvényesen megszűnt egy Európa biztonságát évszázadok óta alapvetően meghatározó nagyhatalom, és az ***1918-utáni európai békerendszerben***¹⁶ egy viszonylagosan homogén, szövetségi köztársaság államformájú osztrák nemzetállam jött létre 1920-ban. Nem csatlakozott a német felsőbbrendű fajelmélet etnikai alapokon egy nemzetté történő teljes összekovácsolódásának demagóg politikai gyakorlatához, így 1938-ban Németország a belső reakció segítségével megszállta a jelentős ellenállásra képtelen és egyik szövetségi rendszerhez sem orientálódó Ausztriát.

A II. világháborút követően az ***1945 utáni európai békerendszer***¹⁷ létrejöttét már jelentős ideológiai különbségek is jellemezték. A korábbi szövetségi rendszerekben a magántulajdonra épített társadalmi rend ennek minden határon túli egyéni és társadalmi gyorsítása volt a cél – a háborús eszközökkel is, ezzel szemben a bolsevizmus előretörésével a kapi-

¹⁴ i.sz.476-ban.

¹⁵ Zeman, Z.A: Der Zusammenbruch des Habsburgerreiches 1914-1918 Wien.1963.p.230-252.

¹⁶ ***1.sz.vázlat:*** Az európai békerendszer 1918 után.

¹⁷ ***2.sz.vázlat:*** Az európai békerendszer 1945 után.

talista termelési viszonyok megdöntése lett a végső célja a háborús győztes Szovjetunió és a köré csoportosuló országok szövetségi rendszereinek.

Ebben az időszakban Ausztria biztonságpolitikai dilemmája az volt, hogy a háborús sebektől ismét vérző Európában az évszázados tapasztalatok alapján folytassa-e az Atlanti Charta¹⁸ modern, demokratikus elvein nyugvó új szövetségi rendszerekbe való aktív integrálódást, vagy csatlakozzon a Szovjetunió által megszállt területeken politikailag, ideológiailag balra tolódott kormányok diktatórikus irányvonalához, mely egyre inkább újra egy tömbösödő és bipolarizálódó Európához vezet.

Ausztria helyesen ismerte fel ezen utóbbi megoldás minden történelmi alapot nélkülöző voltát, továbbá azt, hogy az akkor katonailag nagyon erős és a történelmi szláv terjeszkedés addigi legnagyobb mértékű eredményét elérő Szovjetunióval szemben csak a nagyhatalmak által garantált semlegesség¹⁹ a szuverén nemzetállam egységét megtartó egyedüli alternatíva. Mindkét világháború elemzésének tapasztalatai is azt mutatták, hogy a katonai erő alkalmazási elveinek két- és többoldalú szövetségi meghatározásával, a kölcsönös segítségnyújtási kötelezettségek definiálásával, külön biztonságpolitikai célokkal, új mozgósítási stratégiákkal, erős katonai szövetségek létrehozása volt a cél, mely csak kikényszerített eredményeket hozhatott. *A hidegháborús európai biztonsági környezetben nézetem szerint Ausztria fejlődését pozitívan segítette az örökös semlegesség deklarációja.* A két világrendszer Európában tömbösödő országai a katonai erők- és eszközök asszimetriája alapján a plurális demokráciák a háborús veszély elhárítására törekedtek, míg a szocialista országok a hagyományos erőkben meglévő fölényük alapján egy ideológiailag megalapozottnak vélt háború megvívására készültek a XX. Század 50-es és 60-as éveiben.

¹⁸ 1941. augusztus 14. **F. D. Roosevelt** elnök által fogalmazott, majd a Szövetségek és további 26 ország által aláírt biztonságpolitikai alapdokumentum. **J.V. Sztalin** 1941. szeptemberében aláírta, de csak a Szovjetunió számára előnyös pontjait tartotta be.

¹⁹ 1955. évi államszerződés alapján az osztrák alkotmány „örökös semlegesség”-et deklarált.

Az 1960-as évek közepétől kialakuló általános katonai erőegyensúly mellett azonban bizonyos egyenlőtlenségek a biztonságpolitikai célokban és az intézményesedett szervezetekben továbbra is megmaradtak. Ebben a helyzetben és az enyhülés politikai légkörében a semlegesség gyümölcsöző volt Ausztria számára. Katonai kiadásait csak a szükséges nemzeti biztonságpolitikai célok megvalósításának mértéke határozta meg, hiszen szuverenitását a két katonai tömb vezető nagyhatalmai kölcsönösen garantálták, és az elrettentés / fenyegetés nagyhatalmi dilemmái sem érintették. *Ausztria a két világrendszer határán a politikai és ezen belül természetesen a biztonságpolitikai híd szerepét eredményesen töltötte be az első, a második és a harmadik²⁰ világ országaival* kialakított nemzetközi együttműködése során, miközben természetesen folyamatosan megtartotta az első világhoz tartozó politikai, gazdasági és társadalmi orientált-ságát.

A biztonságpolitika és a biztonsági stratégia osztrák nézetrendszere napjainkban

A XXI. század hajnalán osztrák biztonságpolitikát a hivatalos állami politika részeként, annak célját megvalósító eszközrendszerként értelmezik, amelyben a biztonsági stratégia, mint alkalmazott módszer jelenik meg.

Az osztrák nemzeti biztonsági stratégia főbb összetevői:

- A nemzeti belső és külső cselekvési szabadság, megőrzése, megragadása;
- A háborút elhárító béke összes eszközrendszere, az azokkal való optimális manőverezés;
- A politikai tényezők elsődlegessége térben és időben;
- Nem a biztonsági kockázat okának legyőzése, hanem a biztonságpolitikai cél elérése az elsődleges;

²⁰ A három világ elmélet. *Az első világ:* A kapitalista világ; *A második világ:* A szocialista országok; *A harmadik világ:* Az el nem kötelezettek, az önálló nemzetállammá lett katonai tömbökön kívüli fejlődő országok.

- Összhang a nemzetközi rendszer új biztonsági struktúrájával,²¹
- A nemzeti függetlenség biztosítása;
- A szövetségekkel megvalósított fegyverzetellenőrzésen alapuló kollektív biztonság;²²
- Azonos biztonsági és stabilitási körülmények, követelmények és következmények minden európai ország számára.

Ezek a biztonságpolitikai összetevők akkor fogalmazódtak meg, amikor a XX. század 90-es éveinek elején új biztonsági kihívások jelentek meg Európában:

- Megszűnt a kelet-nyugat ideológiai alapú szembenállása;
- Feloszlott a Varsói Szerződés, majd a Szovjetunió is átalakult;
- A délszláv átalakulás során új nemzetállamok jöttek létre;
- Európa igénye az önmeghatározásra és az önrendelkezésre²³.

Hiba lenne azt az egyoldalú következtetést levonni, hogy az ideológiai, mentális és biztonságpolitikai vákuumban, Európában megteremtődtek az általános béke feltételei, hiszen megmaradtak bizonyos stratégiai jelentőségű kockázati tényezők, nevezetesen:

- Etnikai, vallási, gazdasági, regionális konfliktusok a délszláv térségben, a Balkánon és a FÁK²⁴ országaiban;
- Az orosz nagyhatalmi törekvések feléledése;
- A NATO-orosz és az amerikai-orosz kapcsolatok működésének eredményessége;
- Az esetleges posztkommunista átalakulás veszélyei;

²¹ **3.sz.vázlat:** Az Európai Biztonsági Rendszer országainak elvi struktúrája.

²² **4.sz.vázlat:** A kollektív biztonsági struktúra főbb elemei.

²³ **5.sz.vázlat:** A Párizsi Charta (1990. november) főbb elvei.

²⁴ **FÁK:** Független Államok Közössége. Alapítva: 1991. december 21.

- Az európai integrációs folyamat problémái;²⁵
- A globalizációs folyamat negatív hatásai.

Napjainkban is folyik a vita a politikai és a biztonságpolitikai cselekvőképesség elsődlegessége mellett megvalósuló Európa jövőbeli biztonsági rendszerének alapkövetelményeiről, a biztonsági rendszer nyitottságáról és szerkezeti szabadságáról, a határok minden önálló államra vonatkozó egyforma biztonságáról és azok védelméről, továbbá az integráció szükségességéről. Ez utóbbit több részterülete mellett a katonai integráció lehetősége teszi érdekessé. Itt térhetünk vissza a szövetség – semlegesség dilemmájára, melynek történelmileg kialakult alternatívái az előzőekben elemzésre kerültek.

A mai semlegesség tartalmában már távolról sem az 1955. évi helyzetet tükrözi. Akkor a semlegességet az ország biztonságpolitikai stratégiájának tartották és láttuk az előzőekben, hogy az nem cél, csupán eszköz. A XXI. század elején a semlegesség alatt a nagyhatalmi érdekektől csökkentett függőség alapján inkább Ausztria szuverenitásának megőrzését értik. Az ország már ezer szállal integrálódott a multipoláris európai biztonsági rendszer intézményesült elemeibe. ***A katonai elem a hidegháború végeztével háttérbe szorult a biztonságpolitikai tényezők között, de természetesen hatása nem elhanyagolható.*** Az USA katonailag a világ vezető országává vált, politikailag és gazdaságilag pedig a globalizáció erősíti a multipoláris biztonsági környezet kollektív biztonság irányába ható trendjét. Természetesen hosszan elemezhetnénk a tartós béke nemzetközi garanciái feltételeinek megteremtéséhez kapcsolódó realista és liberális nézetrendszereket, a bipoláritású vagy multipoláritású biztonsági rendszerek történelmileg kialakult, illetve kialakuló alternatívái tükrében. ***Mindkét nézetrendszer szakértői azonban abban egyetértenek, hogy minden érdekelt fél részvételével a nemzetközi biztonsági rendszerek intézményesült fórumain kell a megoldást tárgyalásos úton megtalálni.***

Kérdés, hogy a konszenzusos döntéseket hozó, politikai céljaiban és nemzetközi funkcióiban megújult NATO, mint az Euro-atlanti Biztonsági Közösség egyik alapvető garanciája – közös katonai doktrínájával, az egyre egységesebb védelmi tervezési rendszerével, a többnemzetiségű

²⁵ Kiemelt figyelemmel a politikai, intézményi, nem kormányzati szervekre, a multinacionális vállalatok globalizációt erősítő hatásaira, továbbá a katonai integrációs problémákra.

harcis kötelek reagáló erőivel, a befogadó nemzeti támogatás (HNS)²⁶ egységesen szabályozott követelmények szerinti polgári és katonai előfeltételeinek esetleges megteremtésével – milyen mértékben fogadható el a NATO Partnerség a Békéért (PfP)²⁷ programjában annak kezdete óta tevékenyen és eredményesen résztvevő Ausztria számára.

Arra is kell gondolnunk azonban, hogy a kormányzati pozícióban lévő mindenkori politikai elit és a lakosság esetlegesen eltérő véleményt képviselhet. Egy közvélemény kutatás során a megkérdezettek 60 %-a állította, hogy a stabilitás és a közös biztonság mellett meg kell tartani a régi semlegességet. Ebben a kérdésben azonban a lakosság távolról sem egységes. Más a véleménye az ország nyugati részében, Tirol tartományban lakóknak, akik az un. Észak-dél irányú regionális szempontokat helyezik előtérbe, mint az ország keleti részén élőknek, akik a hagyományosabb, Kelet-Nyugat irányú regionális problémákra érzékenyebbek. Megint más a fiataloké, akik többségükben pacifista alapon utasítják el a NATO csatlakozást.

Összegzett következtetések

Történelmi bázison értékelve az eddigi tapasztalatokat összességében megállapíthatjuk:

- Az osztrák politika az elmúlt 150 évben igen aktív volt;
- 1918-ig olyan szövetségeket hozott létre, vagy vett részt bennük, amely az európai hatalmi viszonyokat folyamatosan el-lensúlyozó módon mindig valamelyik ország, vagy országcsoport ellen irányult, és csak időnként helyezkedett semleges álláspontra;
- A hidegháború évtizedeiben a semlegesség alapján a biztonságpolitikai híd szerepet betöltve aktívan és eredményesen politizált;
- Integrálódott az önállósodó Európa számos intézményesített nemzetközi szervezeteibe;

²⁶ **HNS:** Host Nation Support.

²⁷ **PfP:** Partnership for Peace.

- A kollektív biztonságpolitikai garanciákat jelenlegi multipoláris világunkban a fegyverzetellenőrzésben és az EBESZ²⁸ (OECD) országaiban látja;
- A szövetség – semlegesség ciklikusan ismétlődő biztonságpolitikai dilemmájában a lakosság és a hatalmi ágak megosztottak;
- Az Euró-atlanti integrációs folyamat keretén belül nagy nyomás nehezedik rá a NATO tagságot illetően.

Véleményem szerint még ebben a kormányzati ciklusban, vagy a nem túl távoli jövőben népszavazást fognak kiírni, amely referendum a liberálisok és a nosztalgikus konzervatívok demokratikus küzdelmére a népakaratot tükröző választ fog adni.

Felhasznált irodalom:

- 1.) ***Konek Sándor:*** Magyar birodalom Statisztikai Kézikönyve folytonos tekintettel Ausztriára. Budapest, 1878.
- 2.) ***Diószegi István:*** Ausztria – Magyarország és a francia – orosz háború 1870 – 1871. Akadémia Kiadó, Budapest 1965.
- 3.) ***Diószegi István:*** Ausztria – Magyarország Akadémia Kiadó, Budapest 1965.
- 4.) ***Zeman, Z.A.:*** Der Zusammenbuch des Habsburgerreiches 1914 – 1918.,Wien 1963.
- 5.) ***Tokody Gyula:*** Ausztria – Magyarország a Pángermán Szövetség (Alldeutscher Verband) világuralmi terveiben (1890-1918) Akadémia Kiadó, Budapest 1963.
- 6.) ***F.D. Roosevelt – W. S. Churchill:*** Atlanti Charta 1941.
- 7.) ***Dr. Rudolf Hecht – Dr. Rüdiger Stix:*** Vázlatok a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem 2002. áprilisában tartott előadásaihoz. (német nyelvű)

²⁸ ***EBESZ:*** Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet.

8.) **Dr. Matus János:** Biztonságpolitikai Szöveggyűjtemény I. – II. kötet. ZMNE Biztonsági Tanulmányok Tanszék, Budapest 1999.

9.) **Dr. Szőnyi István:** A nemzetközi kapcsolatok elméletének maradandó dualizmusa. ZMNE Biztonsági Tanulmányok Tanszék, Budapest 1999.

AZ EURÓPAI BÉKERENDSZER /1918. UTÁN/

ALAP: WILSON ELNÖK 14 PONTJA

- **A NEMZETEK SZÖVETSÉGE MEGALAPÍTÁSA /1919-1920/ ÉS HATÁSMECHANIZMUSAI**
- **A VESZTES ORSZÁGOK BEKAPCSOLÁSA AZ EURÓPAI RENDEZÉSBE**
- **A DUNAI ÉS BALKÁNI RÉGIÓK NACIONALIZMUSÁNAK ÚJJÁÉLEDÉSE**
- **A BOLSEVIZMUS KIALAKULÁSA, ELTERJEDÉSÉNEK**
- **MEGAKADÁLYOZÁSA /CARDON SANITAIRE/**

**AZ
/1945.**

EURÓPAI

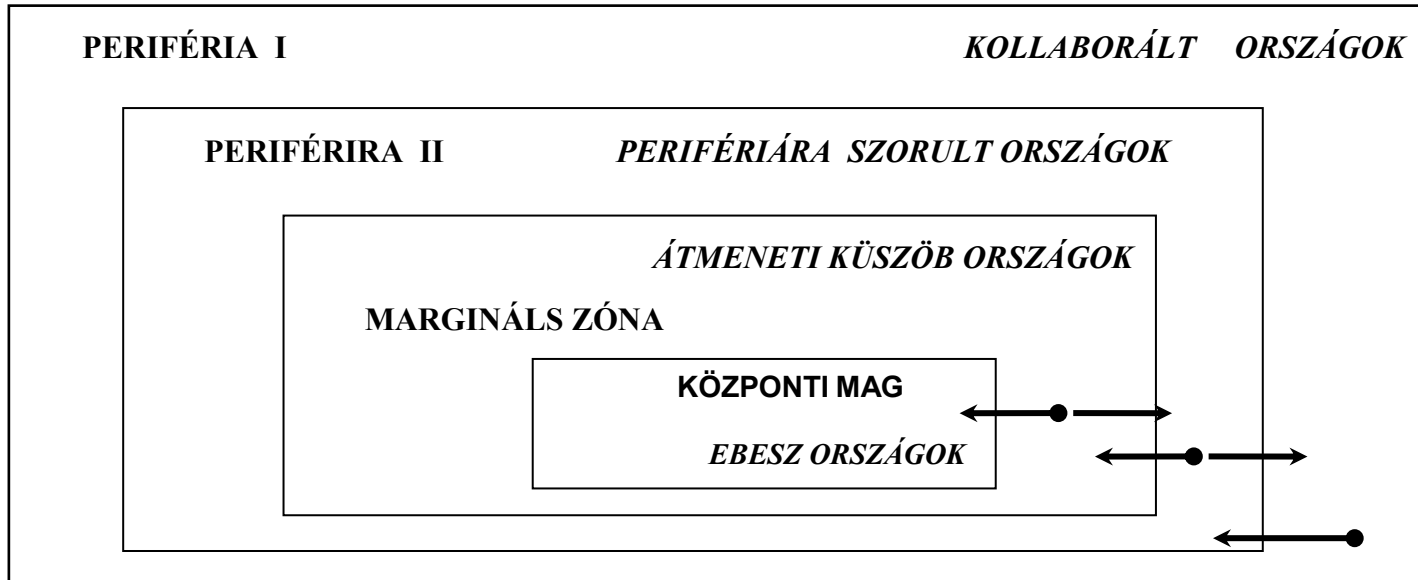
**BÉKERENDSZER
UTÁN/**

ALAP : ATLANTI CHARTA /1941.AUGUSZTUS 14./

- **BÉKESZERZŐDÉSEK 1947-TŐL**
- **TRUMAN-DOKTRINA**
- **MARSHALL-TERV /1947./**
- **KÉT TÁBOR ELMÉLET, BIPOLARIZÁLÓDÓ EURÓPA**
- **NYUGATI ÉS KELETI POLITIKAI, GAZDASÁGI, KATONAI INTEGRÁCIÓK , SZÖVETSÉGI RENDSZEREK**

FORRÁS: DR.STIX – DR.HECHT ELŐADÁS ANYAGA

AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI RENDSZER ORSZÁGAINAK ELVI STRUKTÚRÁJA



Jelmagyarázat: ● → Várható mozgásirányok

FORRÁS: DR.STIX – DR.HECHT ELŐADÁS ANYAGA

A KOLLEKTÍV BIZTONSÁGI STRUKTÚRA FŐBB ELEMEI

- **GLOBALIZÁCIÓ TÉNYEZŐI**
- **A BIZTONSÁGPOLITIKAI RENDSZEREK KAPCSOLATA**
- **KOMPLEX VÁLSÁGKEZELÉS**
- **FEGYVERZET ELLENŐRZÉS**
- **SZÖVETSÉGEK HATÁSAI**

Forrás: Dr.Stix-Dr.Hecht előadás anyaga

A PÁRIZSI CHARTA FŐBB ELVEI

/1990. NOVEMBER/

- **BÉKÉS VÁLSÁGKEZELÉS**
- **AZ AGRESSZIÓ ELLENI KOLLEKTÍV FELLÉPÉS
AZ ELLENŐRZÖTT FEGYVERZETCSÖKKENTÉS**
- **MINDEN NÉP/NEMZET HELYZETÉNEK JOGILAG SZABÁLYZOTT
KEZELÉSE**
- **A KISEBBSÉGEK HELYZETÉNEK JOGILAG SZABÁLYZOTT KEZE-
LÉSE**

FORRÁS: DR.STIX – DR.HECHT ELŐADÁS ANYAGA

KATONAI LOGISZTIKA ELMÉLET

ÁTTEKINTÉS

A HADERŐFEJLESZTÉSI PROGRAMOK GAZDASÁGI TERVEZÉSÉNEK ÚJ RENDSZERÉRŐL

Kopasz Jenő¹

A magyar haderő különböző célú és indíttatású alakítása a rendszerváltozás éveitől napjainkig folyamatosan napirenden van. Addig, míg belépésünk a NATO szövetségi rendszerbe nem került reális közelségbe a haderőátalakítás jellemzője a korábbi vezetési struktúrák szétbontása, a szervezetek és helyőrségek számának csökkentése, a tárcalétszám fokozatos leépítése volt. Ezt a célt szolgálták a 3 – 4 évente végrehajtott „átvilágítások” is, illetve a „haderőreform” címén végrehajtott átalakítások. Ezt az időszakot jellemezte többek között, hogy a haderő lényegéig hatoló beavatkozások nagyobb részt hosszú- és középtávú tervdokumentációkat nélkülözve mentek végbe.

A haderő fejlesztésére irányuló tervező tevékenységben gyökeres változás indult meg a NATO csatlakozásunkat közvetlenül megelőző időszakban, mikor kísérleti jelleggel megkezdődött a szövetségi rendszerben alkalmazott **Védelmi Tervező Rendszer** adaptálása, azok eredményeként elsősorban középtávra szóló tervezés rendjének kimunkálása. Ebben a folyamatban jelentős állomást jelentett a **2001 – 2006 időszakra jóváhagyott középtávú terv** megjelenése, amely minden hibája ellenére már a NATO-ban alkalmazott tervezési eljárások alapjegyeit hordozta magában. Számos hiányosságán túlmenően a terv középtávon tartalmazta vállalásainkkal és szövetségesi kötelezettségeinkkel összefüggő fejlesztési programjaink évekre bontott, becsült **erőforrás igényét**. A terv végrehajtása azonban nem realizálódhatott, amelynek első számú oka, hogy a programok erőforrástervekkel történő megalapozása rendkívül elnagyolt és pártatlan, költségterve pedig ezeken túl, jelentős szakszerűségi problémákat is felvetett. Mindezek, párosulva a tervek alapját adó gazdasági prognózis teljes felborulásával, gyakorlatilag kétségbevitte az egész terv realitását és teljesen ellehetetlenítették a végrehajtást. Ennek jelei a 2001-2002. évi költségvetésben is megjelentek, amennyiben a középtávú terv első két éve abban szinte a felismerhetetlenségig áttervezésre került. A vállalásainkhoz kötődő fejlesztési programok feladatainak elmaradását, átüteme-

¹ Kopasz Jenő mk. dandártábornok, HM Gazdasági Tervező Hivatal, főigazgató.

zését előidéző problémák egyenesen következtek az alkalmazott tervezési eljárásból, ami azt jelentette, hogy a középtávú tervbe csak a NATO fejlesztési programok, valamint a nemzeti programok részei kerültek beállításra, ugyanakkor a terv nem tartalmazta a tárca **működéséhez szükséges működési kiadások évekre ütemezett tételeit**, továbbá egy sor más, a fentiekén kívüli, de jelentős összegű fejlesztési feladatokat sem. Ebben a tervben tehát a tárca részére biztosított éves **GDP 1,61%** keretből nem egy pontos számvetésekkel alátámasztottan megtervezett működési költségekkel csökkentett rész képezte a fejlesztési programokra fordítható összeg felső határát, hanem azokat csak meg lehetős „**alkotói szabadsággal**” figyelembe véve kerültek a programköltségek meghatározásra.

A terv, végül is kétségbe ejtő helyzetbe kerülése nem elsősorban szubjektív hibáknak köszönhető. A részletes elemzés során egyértelművé vált, hogy a problémák magja rendszerhiba, a tervezési rendszer hibája.

A HM Gazdasági Tervező Hivatal, alaprendeltetésénél fogva, elsősorban e rendszerhibák kiküszöbölését tűzte ki célul.

A HM Gazdasági Tervező Hivatal alapfunkciójából adódóan az eddigi gazdasági tervezési gyakorlattal szemben képesség és feladat alapú, erőforrás és költségtervező rendszert dolgozott ki, mely – többek között – teljes mértékben átfogja a programtervezéshez kapcsolódó tevékenységek szabályozott keretek közötti folytatását.

A rendszer kidolgozásának és bevezetése érdekében tett erőfeszítéseknek a jogalapját az adja, hogy a HM Gazdasági Tervező Hivatal (a továbbiakban HM GTH) Alapító Okiratában, az alaptevékenységek között meghatározásra került:

a) koordinálja a gazdálkodási szakterületek erőforrás és költségtervezését, összeállítja, egyezteti, és jóváhagyásra előterjeszti a hosszú, közép és rövidtávú erőforrás és költségterveit,

b) a Honvéd Vezérkar (a továbbiakban: HVK) által elfogadott haderő képesség követelmények és specifikációk, valamint a gazdálkodási szakterületek javaslatai alapján elkészíti a fejezet fejlesztési programjainak összesített erőforrás és költségterveit,

c) a fejlesztési programok és a normatív erőforrás és költségtervek alapján összeállítja a központi beszerzés, illetve a központosított ellátás körébe tartozó tárgyi eszközök, készletek és szolgáltatások beszerzésének összesített elgondolásait, terveit.

A fentiek figyelembevételével a tervezési folyamatok végrehajtási rendjére átfogó elgondolás került kialakításra, melynek megvalósításához a feltételek a HM GTH szintjén rendelkezésre állnak. Mindezekről a fejlesztési programok tervezésére fókuszálva – az **1. sz. vázlaton** feltüntetett alapokra építve – **a következő rendszer felvázolása nyújt eligazítást.**

1. Saját finanszírozású NATO fejlesztési programok

A programok tervezésének kiinduló alapja a HVK HM által végrehajtott katonai feladattervezés. Ez tartalmazza a jelenlegi helyzet elemzéséből kiindulva, a NATO haderő-fejlesztési ajánlások figyelembevételével, a ***NATO-miniszteri irányelvek integrálásával kialakított HM Védelmi Tervezési Irányelvek által meghatározott védelmi fejlesztési igények kialakítását.*** Ezek gyakorlatilag katonai képességekvetelmények, amelyek a haderő azon elrendő képességeit tartalmazzák, amelyek megszervezését a szövetségesi kötelezettségek, illetve a nemzeti célok teljesítése megköveteli.

A védelmi fejlesztési igényeket – álláspontunk szerint – első lépésben forráskorlátok nélkül kell megtervezni. A tervezés ezen szakaszának tartalma a katonai vezetés azon igényeit kell, hogy tükrözze, amelyek a haderő optimális képességeinek eléréséhez, illetve azok működéséhez szükségesek.

A több évtizedes tervezési tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a fejlesztési igények minden esetben meghaladják, gyakran nagyságrendekkel a rendelkezésre álló források biztosította lehetőségeket. (A gazdasági tervezés I. fázisának folyamatát a **2.sz. vázlat** szemlélteti.)

E feltételek figyelembevételével a kívánt képességek elérését szolgáló feladatokat priorizálni kell, amely a katonai tervező szervezetek feladata. Ennek alapvető tartalma a feladatok fontossági sorrendbe állítása, ahol a sorban előrébb álló feladatok a források biztosításában minden tekintetben megelőzik az utánuk következőket. Ebből kiindulva ez a prioritásrend az erőforrások biztosításának sorrendjét is egyértelműen meghatározza.

A katonai feladatok tervéhez ezt követően, a katonai tervező szervezetek meghatározzák a szükséges anyagok, eszközök és szolgáltatások körét és azok nagybani becsült költségét. Ezt a HM GTH a tervkoordináció során rendezi össze erőforrás és költségtervekké. Ez a terv mutatja meg azt, hogy **a katonai vezetés által optimálisan szükségesnek ítélt ké-**

pesszések eléréséhez milyen mennyiségű és minőségű erőforrások szükségesek, illetve, hogy ezek megszerzése milyen költséget igényelt.

A katonai tervező szervezetek által elkészített nagybani és becsült erőforrás és költség értékeket tartalmazó program javaslatokat a HM GTH felülvizsgálja. ***Ennek során a HM Gazdasági Tervező Hivatal:***

- a feladatokhoz igényelt erőforrások szükségességét és teljességét,
- mennyiségének a feladatokkal való arányosságát,
- az erőforrásigény naturáliákban való megtervezettség mélységének teljességét,
- a naturális erőforrásigények költségbecslésének pontosságát,
- a meghatározott pénzügyi kereteknek való megfelelést,
- a végrehajtás tervezett ütemezésének finanszírozhatóságának összhangját ***vizsgálja.***

Az igénytervet ezt követően összevetik a rendelkezésre álló forrásokkal, majd a középtávú gazdasági prognózis alapján meghatározott keretek figyelembevételével a katonai tervező szervezetek végrehajtják a ***feladatok visszatervezését*** a meghatározott keretek mértékéig. (Ennek a folyamatnak elvi modelljét a ***3.sz. vázlat*** tartalmazza.)

Ebben a rendszerben minden feladathoz meghatározott minőségű, mennyiségű és féleségű erőforrás és ugyancsak meghatározott költségek társulnak. Ennek megfelelően a költségek csökkentéséből kiinduló visszatervezés a katonai és logisztikai tervező szervezetek részére azt jelenti, hogy első helyen azt kell meghatározniuk, hogy a hiányzó – nem biztosítható – költségek milyen erőforrásokat érintenek, azaz, ***melyik erőforrás beszerzésére nem kerül sor.***

Az így elmaradó erőforrások pedig egyértelműen meghatározzák, hogy a feladatok, amelyek végrehajtásához azok szükségesek voltak, milyen mennyiségi vagy minőségi csorbát szenvednek. ***Nyilvánvaló ugyanis, hogy a csökkentett erőforrásokhoz vagy csökkentett feladatmennyiség vagy csökkentett feladat tartalom társul. Mindezek együttes hatásaként tehát a költségoldalról induló visszatervezés során a katonai és logisztikai tervezőknek azt kell eldönteni, hogy a csökkentett költségekéből következő csökkentett erőforrások miatti feladatváltozások, milyen mér-***

tekben módosítják a feladatok által elérni kívánt célok megvalósíthatóságát.

A visszatervezés ilyen tartalmú végrehajtásának lényege, hogy a ***katonai tervezés a források csökkenésével a feladatokat tervezi vissza.*** Ebben a rendszerben tehát kizárt annak a lehetősége, hogy a források csökkenésével az erőforrások és a felhasználásukkal végrehajtandó feladatok tartalma vagy mennyisége változatlan marad.

A visszatervezés során kialakulnak a középtávú haderőfejlesztési elgondolások. Ezek tartalmazzák azokat a programokat, amelyek a katonai tervezés szerint szükségesek a meghatározott haderőképességek megvalósításához, és rendelkeznek – nagybani, prognosztizált szinten – forrásfedezettel.

Az így kialakított fejlesztési elgondolások és az ezekhez rendelt forráskeretek adják az alapját a NATO vezető szervekkel folytatandó haderő-fejlesztési tárgyalásoknak.

A NATO vezető szerveivel történő tárgyalásokra az előzőekben részletezett gazdasági feltételek ismeretében, a katonai vezetés kialakítja azt, hogy a NATO haderő-fejlesztési ajánlások közül melyeket tudjuk felvállalni, milyen határidővel és milyen tartalommal.

A módosítások elfogadása csak a feladat – erőforrás – költség hármasságának megbontása nélkül lehetséges. Ehhez a tárgyaló küldöttségnek – a tervező rendszer ilyen működésének eredményeként – olyan szerkezetű fejlesztési elgondolások fognak rendelkezésre állni, amelyekben az egyes fejlesztési feladatokhoz tételes erőforrás nomenklatúrák és azok egyenként becsült értékei szerepelnek. Ez a magyar küldöttségnek megfelelő döntés-előkészítő háttérrel biztosít, amelyben jól követhető, hogy a javasolt vagy elvárt feladatváltozások milyen erőforrás és költségváltozást indukálnak. ***Ennek alapján lehetőségük van a vállalkásokban vagy a fejlesztési igények visszautasításában mindenkor a realitások talaján maradni.***

A tárgyalások eredményeként a megállapodásokban rögzítettek szerint, a katonai és logisztikai tervező szervezetek átvezetik az eredeti elgondolásokon a szükséges módosításokat és véglegesítik a Középtávú Fejlesztési Tervelgondolást.

A jóváhagyott haderő fejlesztési tervelgondolást a katonai és felsőszintű logisztikai tervező szervezetek részletesen kibontják és ennek alapján elkészül a programok részletes erőforrás és költségterve.

A HM GTH a részletes fejlesztési tervelgondolásokat felülvizsgálja. Ezen belül koordinálja a tervalternatívák kidolgozását, az ezekre vonatkozó döntések szakmai előkészítését. *A felülvizsgálat a korábban részletezettekkel megegyezően a tervezési keretek erőforrásokkal való kitöltöttségének, az erőforrásoknak a feladatokkal való szakági adekvátságának, a költségbecslések realitásának és szakszerűségének, a feladat-erőforrás-költség adatok egyértelmű összerendeltségének, a végrehajtás tervezett ütemezésének finanszírozhatóságára irányul.*

A fejlesztési terveket a HM GTH dolgozza össze egységes tárca-szintű, középtávú erőforrás és költség tervvé, amely tartalmazza a tárca összes fejlesztési programját. *Ezzel összefüggésben elkészíti azok egységes tervdokumentációját.*

2. Nemzeti programok középtávú tervezésének elgondolása

A nemzeti programok erőforrás és költségtervezésének folyamata a NATO fejlesztési programok feladatrendjét követi. Eltérés – a programok természetéből adódóan – az induló adatok meghatározásában a programok tartalmának elhatárolására vonatkozó, illetve a tervezési folyamatban hozott döntések mechanizmusában van.

Az egyes tervező szervezetek és a HM GTH által végzett folyamat-
elemek – kétlépcsős tervezés, a katonai és gazdasági tervezés összhangja, a feladatok, erőforrások, költségek egysége, a tervfelülvizsgálat, a tárca-szintű erőforrás és költségtervek összeállítása – tartalmukban lényegüket tekintve megegyeznek a NATO programoknál ismertetett tartalmakkal.

3. Az NSIP hazai beruházásainak középtávú tervezési elgondolása

Az NSIP fejlesztési programok alapvető jellemzője, hogy annak finanszírozása a NATO közös pénzügyi alapjainak terhére történik. Ebből következően a programok gazdasági-pénzügyi tervezése lebonyolítása nem tartozik direkt módon a magyar államháztartási törvény hatálya alá.

A programokkal párhuzamosan azonban, általában szükséges olyan járulékos beruházások megvalósítása is, amely nem tartozik a program közvetlen pénzügyi környezetébe, de materiális feltétele a program megvalósításának.

A fentiekből kiindulva, a programok tételes tervezését és lebonyolítását, az elszámolások elkészítését a tárcán belül, speciálisan ennek végrehajtására létrehozott szervezet, a **HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal NATO Biztonsági Beruházási igazgatósága** végzi, és az határozza meg a programokhoz kapcsolódó hazai finanszírozású beruházások szükségességét, az igények specifikációját és a készenlétek határidejét.

Az így meghatározott járulékos beruházási igények erőforrás és költség terveit a HM GTH a források biztosíthatósága és ezzel összefüggésben a prioritások érvényesülése szempontjából elemzi, és ***egységes blokként beépíti a tárca integrált erőforrás és költségtervébe.***

A tárcaszintű logisztikai erőforrás és költségterv dokumentációhoz, amely tartalmazza a magyar finanszírozású NATO programok, a nemzeti programok és a NATO finanszírozású programok, valamint a normatív működés középtávú erőforrás és költségterveit, a HM KPSZH információi alapján a HM GTH hozzáilleszti a személyi kiadások, ezek járulékeinak és a fejezeti kezelésű előirányzatok középtávú tervét. Az így kidolgozott komplex középtávú terv kerül felterjesztésre, miniszteri jóváhagyásra.

A programok évente tervezett feladatai beépítésre kerülnek a rövidtávú erőforrás, költség, majd a költségvetési tervekbe, amelyek a beszerzési tervek végrehajtása során realizálódnak

Összegzés

A fejlesztési programok gazdasági tervezésének előzőekben leírt rendjének – az azonos elvek alapján végrehajtott normatív működési kiadások tervezésével kiegészítve – megvalósulása azt fogja eredményezni, hogy abban uralkodóvá válik a ***feladatalapú tervezés***, amelynek nyomán pontos számításokkal alátámasztottan, így nyilvánosan is bizonyíthatóan kimutathatóvá válik, hogy a rendelkezésre álló forrásokból a tárca milyen feladatokat képes és kíván ellátni. Ennek alapján egyértelműsíthető lesz, hogy a haderő elé milyen célok tűzhetők ki és milyenek nem. Ez tételesen tisztázhatja a honvédség feletti civil kontroll számára a tárcával szembeni elvárások körét, szintjét és tartalmát.

A HM Gazdasági Tervező Hivatal ilyen részvételével az érintett katonai szervezetek ilyen tartalmú tervezési tevékenysége eredményeként, minden állami testület előtt, szakmailag megalapozottan indokolhatók,

védhetők és ez által a tárca vezetése számára fenntartások nélkül vállalhatók lesznek a gazdálkodás tervei.

A gazdasági tervezésnek ebben a rendszerében, a gazdálkodás legfelső döntés-előkészítő és döntési szintjén a kiadások és bevételek szabályos teljesítésén túlmenően újból meghatározó szerepet kap az üzemgazdasági szemlélet. Ennek hatására a tervezésben, szakmailag megalapozott mérlegelés tárgyát képezheti majd az, hogy a tervezett ráfordításokkal megéri-e az adott feladatot az eredetileg elképzelt tartalommal megvalósítani, vizsgálhatóvá válik, hogy a tevékenységek eredménye, arányban áll-e az annak érdekében felhasznált erőforrásokkal, illetve, hogy az adott feladathoz csak a szükséges és elégséges erőforrások kerültek-e tervezés-re.

Ez a tervezési rendszer – az érdekek sokirányú egyeztetésével és összehangolásával – biztosítani tudja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokat a feladatoknak megfelelő és a tárca összérdekei által meghatározott prioritásrendben és abszolút értékükben olyan megosztásban használják fel, hogy azok, a fontossági sorrendben hátrébbálló feladatokra addig ne kerülhessenek felhasználásra, amíg az előbbre soroltak szükséges és elégséges igény szintje kielégítésre nem kerül. Ez gyakorlatilag az erőforrások elosztásában a partikuláris érdekek meghatározó jellegének megszüntetését, vagy nagyon jelentős visszaszorítását jelenti.

A tárca jelenlegi, rendkívül bonyolult, sokrétű, számos integrálatlan intézményi, szakmai és vezetői érdeket hordozó, ezért jelentős érdekelentétekkel terhelt gazdasági tervező rendszerében az új szervezatként létrehozott HM GTH fentiekben részletezett tervezési tevékenysége egy olyan érdekegyeztető, integrátor szerepet betöltő, katalizátor jellegű tevékenység, amely a tételes gazdasági részfolyamatokon és érdekeken kívül állva, képes a tárca egésze gazdasági érdekeinek megjelenítésére és képviselésére, ennek keretében a rendszerben megjelenő partikuláris érdekek egyeztetésére.

A tervezés ezen rendszerében, a tárca vezetése a döntéseihez olyan, szakmailag megalapozott, minden részletében kidolgozott, az érintettekkel tételesen egyeztetett, a szükséges, vállalható és nyílt kompromisszumokat is magába foglaló előkészítő tevékenységet kap, amely minden részletében kiszolgálja adatokkal, információkkal és kidolgozott szakmai alternatívákkal ezt a vezetést.

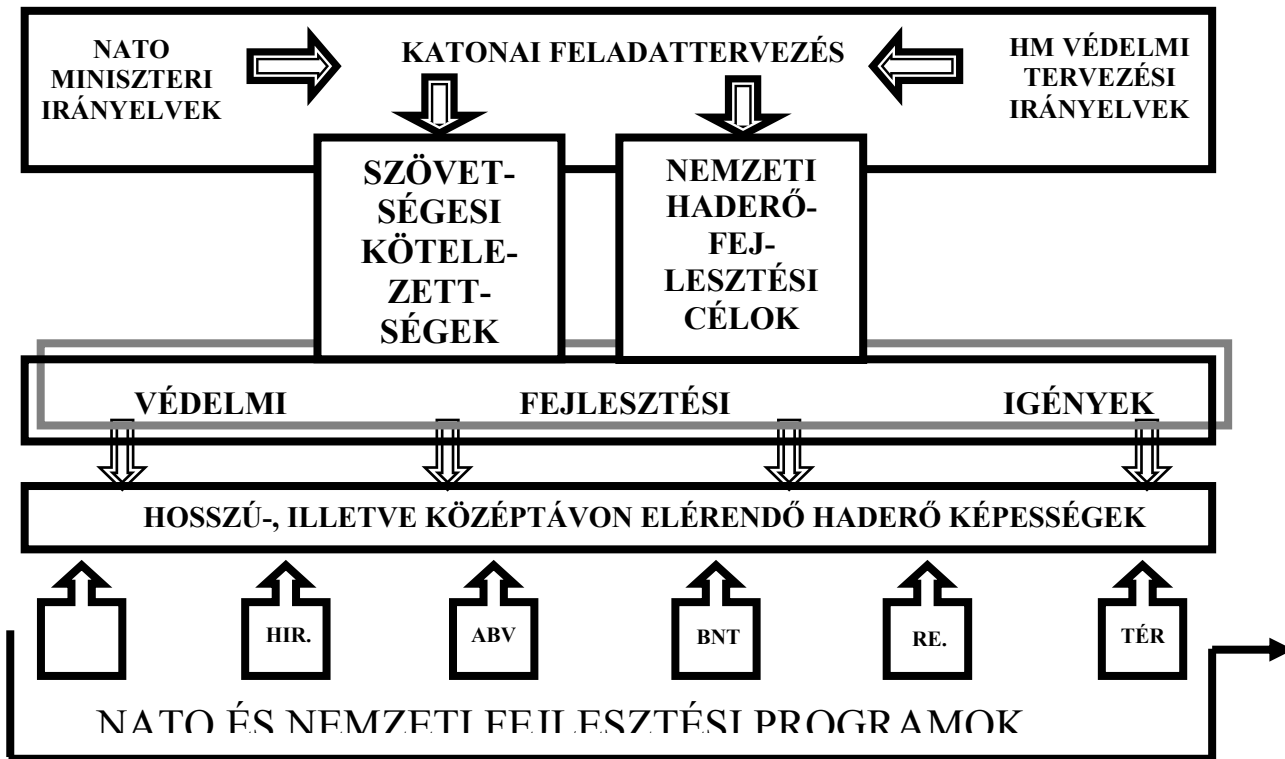
Az előzőekben leírt tervezési rendszer fontos jellemzője, hogy a felsorolt tartalmi előnyök úgy generálódnak a rendszerben, hogy az a terve-

zésben érintett szervezetek feladatkörét lényegében változatlanul hagyja, ezért nincs szükség a tervezési munkafolyamatok és a szervezetenkénti feladatrend bonyolult, sok hibalehetőséget hordozó átszervezésére. Valójában a tervezési tevékenységek koordináltsága, a bennük résztvevő szervezetek együttműködésének szervezettsége, a tervezés minőségi mutatói változnak.

A HM GTH tervező tevékenysége nem zárul le a tárca szinten integrált különböző időtávú gazdasági tervek összeállításával. Alaprendeléséből adódó feladatai kiterjednek a tervezési alapot képező szakfeladatrendek, összevont erőforrás és költségnormák, normatívák, tervezési útmutatók kidolgozására, karbantartására, a jóváhagyott gazdasági tervek végrehajtásának állandó rendszerszerű értékelésére és elemzésére és ezek tapasztalatainak egyrészt a tervezési, másrészt a felső szintű döntéshozókészítő folyamatba történő visszacsatolására. Ezekről a feladatokról, illetve a HM GTH további tevékenységeiről a folyóirat következő számaiban tervezem a tisztelt olvasót tájékoztatni.

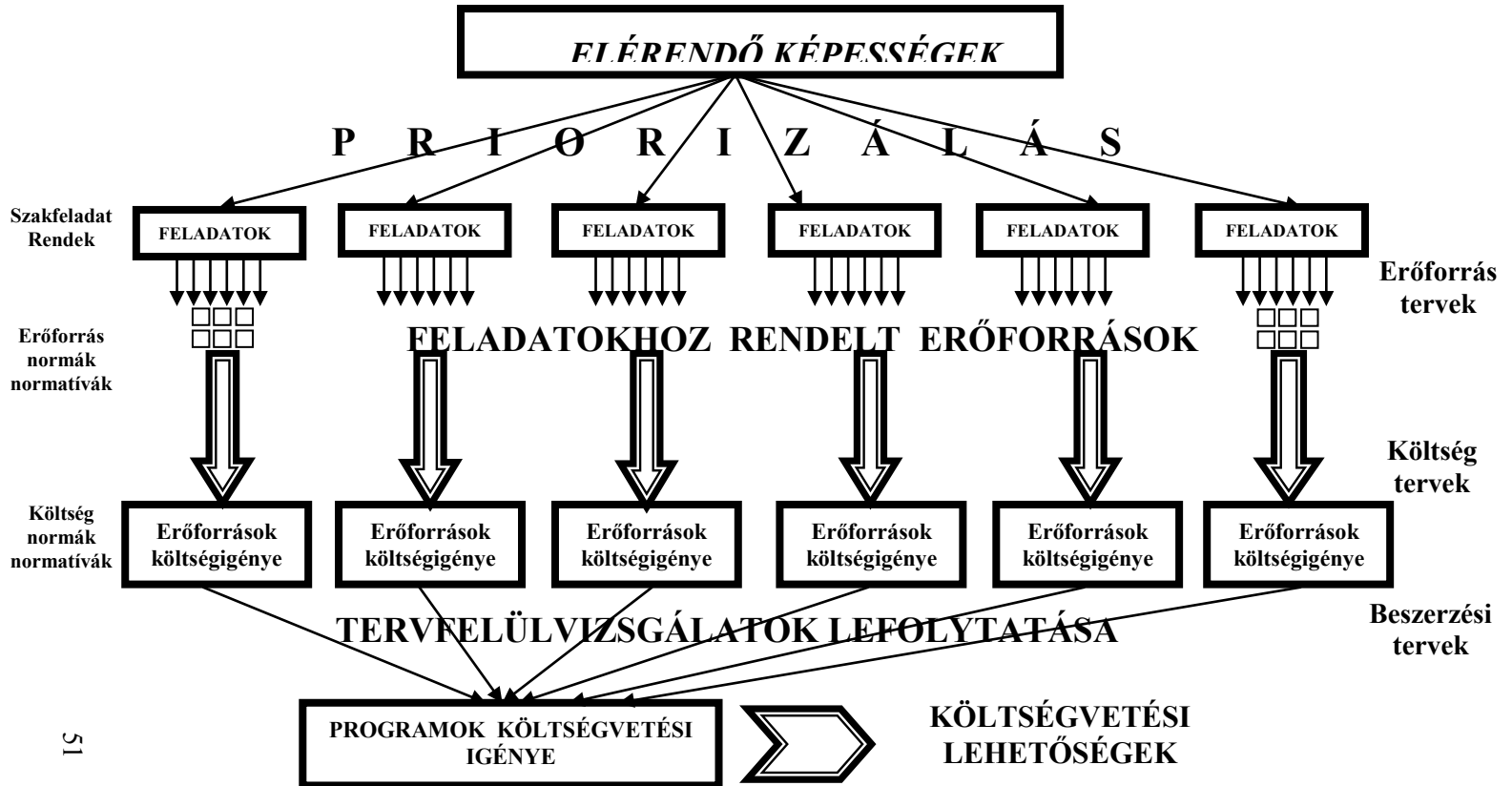
A HADERŐ FEJLESZTÉSI PROGRAMTERVEZÉS ALAPJAI *1. sz. vázlat*

50



A HADERŐ FEJLESZTÉSI PROGRAMOK GAZDASÁGI TERVEZÉSE I. FÁZISÁNAK FOLYAMATA

/ A célul kitűzött képességek eléréséhez ténylegesen szükséges költségvetési igények /



A HADERŐ FEJLESZTÉSI PROGRAMOK GAZDASÁGI TERVEZÉSE
II. FÁZISÁNAK FOLYAMATA

52



GONDOLATOK A HADITECHNIKAI ESZKÖZÖK ÜZEMBENTARTÁSÁRÓL

Gáspár Tibor¹

Bevezetés

Az elmúlt évtizedben jelentős változások következtek be a világban. Végbement a demokratikus átalakulás, Magyarország a NATO tagja lett. Megkezdődött a haderőreform, amely a hadsereg korszerűsítését három ütemben határozza meg. Ezek a következők:

- Strukturális és mennyiségi változások (2000-2003);
- A képesség alapú haderő kialakítása (2004-2006);
- Haditechnikai modernizáció (2007-2010).

A haditechnikai eszközök üzembentartásának feladatai a haderőreform mindegyik ütemében fontos kérdésként jelentkeznek. Az első ütemben megtörtént a szervezetek kialakítása. Az MH Logisztikai Főigazgatóság bázisán 2000. december. 01-el megalakult az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság, azon belül az MH Üzembentartási Főnökség, mint a haditechnikai eszközök üzembentartási folyamatait tervező, szervező és irányító vezető szervezet. Ezzel egy időben az MH többi szervezeténél is átalakulások történtek, amelyek jelentős hatást gyakorolnak a haditechnikai eszközök üzembentartására.

Tanulmányom célja, hogy áttekintsem az üzembentartási szakterület fejlődését az elmúlt évtizedekben. Az üzembentartás témakörben több, általam jelentősnek tartott művet tanulmányoztam át. A megállapítások, következtetések a megírás időszakában helyesek voltak. Jelenleg, a változások hatására – a hadtudomány többi területéhez hasonlóan – az üzembentartás kérdéseit is újra kell vizsgálni. Maximálisan szükséges hasznosítani az elmúlt évek, évtizedek eredményeit, de csak azokat, amelyek ma is megállják helyüket változó körünkben.

¹ Dr. Gáspár Tibor mk. dandártábornok, MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság parancsnok.

A Magyar Honvédség főbb haditechnikai eszközei fejlődésének rövid áttekintése

A Magyar Honvédség készletében lévő harci technikai eszközök mennyisége és minősége egy hosszú folyamat eredményeként alakult ki. Az 1961 – 1970 években mennyiségi bővítés történt ezen a területen. Ezt követően 1971 – 1985 között a mennyiség mellett fokozatosan tért hódított a minőségi fejlesztés. A külső és belső körülmények, a költségvetési lehetőségek behatároltsága miatt 1986-tól eleinte a szinttartás, majd 1990-es években a tartalékok és készletek felélése volt jellemző. Ezt csak némileg ellensúlyozták az orosz államadóság terhére beérkezett haditechnikai eszközök és a német segély keretében kapott alkatrészek, felszerelések és anyagi készletek. Nagy jelentőségű volt a MÍG-29 repülőgépek renszerbeállítása.

A 80-as évektől a 90-es évek közepéig tartó permanens és több esetben félbe maradt, vagy befejezetlen haderőreformok a haditechnikai szolgálatoknál a technikai eszközök és anyagi készletek vonatkozásában szinte minden fontosabb területen negatív hatással voltak és egy – egy terület kivételével a helyzet folyamatosan romlott.

A 90-es évek közepére már nemcsak az anyagi tartalékok, de a szellemi, módszertani, eljárásbeli tartalékaink is a kimerülés határához értek.

A költségvetés több éves elégtelensége miatt, a végrehajtásra, megoldásra váró feladataink úgy összetorlódtak, hogy már a prioritások kiválasztása is szinte lehetetlen volt, hiszen a „**haditechnikai gépezet**” minden alkatrész megkopott és egy – egy „**csavar**” hiánya is az egész „**szerkezet**” működőképességét veszélyeztette.

Ebben a helyzetben kezdődött el 1995-ben, majd 1997. elején intenzívvé vált a haderő-átalakítási folyamat, ami a NATO csatlakozás érdekében megfogalmazott feladatok végrehajtását tűzte ki célul. A feladatok zöme – átszervezések, technikai eszköz és anyagi készlet átcsoportosítások – 1997. december 31-ig befejeződött. Több mint 40 helyőrségből, közel 11 ezer technikai eszköz és 57 ezer tonna anyagi készlet került átcsoportosításra. 1998-ban megkezdődött egy stabilizációs folyamat, ami a működési korrekciók, végrehajtásával elvezethetett volna egy megfelelően működő technikai biztosítási rendszerhez, ami záloga lehetett volna a technikai eszközeink és anyagi készleteink hadrafoghatósága fenntartásának.

Az időközben bekövetkezett események – az 1999. márciusi NATO tagság, a délszláv válság – arra készítették a katonai vezetést, hogy egy stratégiai felülvizsgálatot hajtson végre, aminek eredményei alapján ismételten átalakításokra került sor. A hadsereg további csökkentése, átalakítása történt meg. Az elavult haditechnikai eszközök jelentős mennyisége került kivonásra, ami összességében javította a haditechnikai eszközök technikai állapotát, mivel a legrosszabb állapotban lévő eszközök kerültek ki a hadrendből.

Az alakulatok koncentrációjával elméletileg javult a technikai biztosítás feltétel rendszere, mivel nőtt a szakállomány létszáma. Negatív hatásként jelentkezik, hogy több helyőrségben átmenetileg romlottak a tárolási és technikai kiszolgálási feltételek, csökkent a szakállomány rendfokozati és beosztási pozíciója. Ez miatt a szakbeosztások egy részét nem tudjuk feltölteni.

A negatív tendenciák ellenére, a folyamatosan romló körülmények mellett, kijelenthető, hogy a Magyar Honvédség meghatározó csapatai és technikai eszközei hadrafoghatósága alapvetően biztosított.

A **fégyverzettechnikai eszközök** féleségének és darabszámának jelentős csökkenése, valamint a biztosított költségvetési keretek növekedése a technikai állapot biztosításában egy határozott, pozitív elmozdulás megindítását tették lehetővé. Ez a tény az eszközpark korszerűségében csak néhány fegyver, fegyverrendszer esetében jelent előrelépést. Az esetek többségében mindössze az évek óta elmaradt gyári javítások pótlásának beindítása, vagy a betervezett éleslövészetekre történő technikai felkészítés a lehetőség.

A Magyar Honvédség részére szükséges **lövészfegyverek rendelkezésre állnak**. Megkezdődött az új eszközök rendszeresítése, igaz egyenlőre nem meghatározó mennyiségben. Ezek a következők: a 9 mm 96MP9RC parrabellum pisztoly, a 9 mm KGP-9 géppisztoly, a GEPÁRD romboló puská több változata, az új típusú kézigránátok és a repeszálló védőmellény.

A **tüzérségi eszközök** vonatkozásában megtörtént az elavult lövegek kivonása a rendszerből. A csökkenő szükséglet a viszonylag korszerűbb eszközökkel biztosítható.

A **páncéltörő rakéta indítóállványok** szükség szerinti javításait folyamatosan végezzük. Az indító berendezések a rakétakészletek üzembenntarthatóságának idejéig működőképeseek, hadrafoghatók lesznek.

A légvédelem területén az évekkel ezelőtt kivont SZTRELA-1, SZTRELA-10 rendszerek helyett, rendszerbe állt a **MISTRÁL légvédelmi rakétára alapozott korszerű komplexum**, ami az első jelentősebb NATO kompatibilis technikai eszközrendszer.

A Magyar Honvédség a kis- és közepes hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumok közül a **KUB típusú kis hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumok** maradnak a továbbiakban rendszerben. A komplexumok további üzembenntarthatósága érdekében modernizálással egybekötött nagyjavításuk megkezdődött Lengyelországban, illetve a HM ARZENÁL Rt-nél.

A **radarok** átlagos készenléti tényezője kis mértékben elmarad az előírt 80%-os követelménytől. A hadrafoghatósági mutató az elmúlt években alapvetően nem változott.

A további üzemeltetésre tervezett radar állomások rendszerbetarthatóságának alapvető feltétele a folyamatos és magas szintű javítóanyag ellátás, a fejlesztési programok megvalósítása, a gyári javítások végrehajtása és a személyi feltételek biztosítása. Megtörtént a P-37 típusú lokátorok modernizációja, az eszközök alkalmazhatósági lehetősége és ideje jelentősen nőtt. Technikai színvonaluk megközelíti a napjainkban elvárható szintet.

Megkezdődött a **tűzérsegi tűzvezető eszközök** korszerűsítése, folyamatban van a korszerű optikai és helymeghatározó eszközök beszerzése.

A **páncélos- és gépjárműtechnikai szolgálat** hatáskörébe tartozó összetett haditechnikai eszközök rendszerben tartási idejük alapján már túl vannak a nemzetközi mércével mért első korszerűsítési ciklusidőn, sőt a második ciklusidőhöz közelítve, a fenti mérce szerint cseréjükéről való gondoskodás is aktuális, akár egy generációváltás eredményeként.

A Magyar Honvédség **harckocsi szükséglete a T-72 típusú harckocsira** alapul. Az eszközök műszaki állapota jónak mondható. A típus korszerűsége ma még megfelel a jelenlegi katonapolitikai környezet kihívásának, azonban a közeljövőben döntés szükséges az eszközcsere, illetve a harckocsi ipari javítással egybekötött modernizációja kérdésében.

A **BTR-80 (80-A) típusú páncélozott szállító harcjárművek** hosszú távon, megnyugtatóan biztosítják az MH hadrendi szükségletét, mind a lövés, mind pedig a szaktechnikai eszközök vonatkozásában. A NATO részére felajánlott erők BTR-80 harcjárműveinél elengedhetetlen a kor-

szerűsítés és ennek keretében az éjszakai harctevékenységre való képesség kialakítása.

Az **MH gépkocsi állománya elöregedett, fizikailag és erkölcsileg elavult**. Az MH meglévő gépkocsi állományának műszaki állapota a szükséglet csökkenése és a szerény mértékű beszerzés ellenére tovább romlott. A gépkocsiknak mára csak 10%-a a tíz évnél fiatalabb. Sürgős döntés szükséges a Gépjármű Fejlesztési Program ügyében. Az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága hozzájárulásával beszerzett 497 db német gépjármű csak a jelenlegi állapot és a gépjármű tender eredményeként beérkező gépkocsik közötti úr kitöltését biztosítja.

A **repülőcsapatok gépparkja** anyagihiány és üzemidő felhasználás miatt 50% alatti üzemképességet mutat. A tartalék alkatrészek, fődarabok beszerzése és javítása a minimális igényeket sem elégítik ki. A repülőcsapatok és az ellátó raktár készletei kimerültek. Az üzemeltetés részéről kimerültek a tervszerű ipari nagyjavítás nélküli, megalapozott naptári üzemidő hosszabbítási, valamint a berendezések átépítési lehetőségei a már korábban valamilyen alkatrész hiány miatt leállított repülőeszközökből. Döntés született a Gripen vadászgépek bérléséről, aminek eredményeként az első gépek 2005-ben állhatnak hadrendbe. Megkezdődik a MÍG-29 repülőgépek üzemidő hosszabbítása. Aláírásra került a V-4 országok együttműködésében készülő Mi-24 helikopter modernizációs megállapodás.

A Magyar Honvédség jelenlegi **híradó berendezéseinek** döntő többsége – bár a hadrafoghatóságot biztosítja – korszerűtlen, mind műszakilag, mind erkölcsileg elavult, ami fokozottan érvényes a mobil híradó állomásokra és hordozó gépjárműveikre. Az átszervezés után megmaradó eszközök átlagosan 15 – 25 évesek, így a jobb állapotú eszközök meghibásodási aránya is magas. Az ipari felújítások a gyártók megszűnése miatt nehezen hajthatók végre és költségkihatásuk magas.

A korszerűsítés elsősorban a légtérszuverenitási program részeként az átviteli utak korszerűsítését és a NATO-nak felajánlott katonai szervezetek híradó eszközeinek, rádió-, rádiórelé híradás és kapcsolás – technika, továbbá a katonai kutató – mentő tevékenység interoperabilitását és a NATO repülőgépek fogadásának biztosítását célozza meg.

A **számítástechnikai eszközök** kétharmada a kor színvonalának megfelelő, hadrafogható. A számítástechnikai eszközök beszerzése folyamatos, de a nagy mennyiségű igény miatt jelenleg hiánygazdálkodás folyik. Az **ügyvitel – technikai eszközök** 50%-a elavult, üzemeltetésük jelen-

tős erőforrást igényel. A nyomdatechnikai eszközök jelentős része előregedett állapotban van, cseréjük indokolt lenne. A csere végrehajtására az elmúlt években a költségvetés nem nyújtott fedezetet.

A Magyar Honvédség csapatainak *műszaki – technikai eszközökkel* való ellátottsága mennyiségileg alapvetően biztosított. A rendelkezésre álló technika meghatározó részének a beszerzése az 1960-as években kezdődött meg. A műszaki – technikai eszközök vonatkozásában jelen van a nélkülönözhetetlen régi és a korszerű új. Fokozott erőfeszítést igényel ezek üzemeltetése.

A *vegyszervédelmi – technikai eszközök és felszerelések* hadrafoghatósága eszközcsoportonként jelentős eltéréseket mutat. Mindez a megelőző évek költségvetési helyzetéből ered, hiszen az előregedett eszközök kiváltása elmaradt, ipari javításokra pedig elenyésző számban került sor. Ezen túlmenően a technikai kiszolgálások túlnyomó része sem került végrehajtásra a bérelétszám radikális csökkentése miatt.

Minden eredmény ellenére rendkívül nagy problémát jelent az eszközpark korszerűtlensége, a technikai kiszolgálások magas munkaigénye. A szervezeti változások következtében megszűnt javítókapacitások pótlására központi tagozatban nem áll rendelkezésre az egész MH igényét kielégítő forrás. A javítások kampányjelleggel, a feladatra történő felkészülés keretében folynak a HM Rt-k szakállományának bevonásával.

A hadrafoghatóság javítása érdekében a felújítások csak részlegesen vehetők figyelembe. Egyrészt a 20 – 30 éves eszközöknél nem vezethet tartós eredményre, másrészt a NATO erőkre és a nemzetközi feladatokra vonatkozó követelmények miatt az eszközök kiváltása elkerülhetetlen feladat. Utóbbiak tükrében a felújítás főleg forrás felhasználást jelent, különösen a szakgépjárművek esetében, ahol 2 – 3 eszköz felújításának költségkihatása összemérhető 1 új eszköz beszerzésével.

A Magyar Honvédség jelenlegi anyagi – technikai helyzetét egyik oldalról a jelentős feleslegek, a másik oldalról pedig a bénító hiányok jellemzik. A feleslegek döntően a régi hadsereg struktúra haditechnikai eszközei és lejárt szavatossági idejű harcanyag készletei alkotják. A hiányok a napi élethez szükséges eszközökben és anyagokban jelentkeznek.

Jelenleg nagy feladatot jelent a feleslegek felszámolása. A hadsereg részére *felesleges technikai eszközök és anyagi készletek* átadása az ÁPV Rt részére folyamatban van. A kezdeti eredmények biztatóak, a 2000-es évek elejére a készletek lényegesen csökkenthetők.

Összességében megállapítható, hogy az MH – néhány szűkebb eszközcsoport kivételével – rendelkezik a szükséges mennyiségű alapvető haditechnikai eszközzel. Jelentős részük technikai állapota leromlott, üzemidejük a vége felé jár, javítóanyag és alkatrészellátásuk nem, vagy nehezen biztosítható, gyártásuk és ezzel ipari javítási háttérük megszűnt, így további rendszerbentartásuk feltételei megnehezültek. Egy részük huzamosabb ideig rendszerben tartható, kisebb hányaduk modernizálható, felújítható. Mindebből következik, hogy néhány területen elengedhetetlen a technikai eszközök váltásának megkezdése.

Az üzembenntartási (technikai biztosítási) rendszer fejlesztését meghatározó körülmények az elmúlt évtizedekben.

Az elmúlt években sok szakember foglalkozott az anyagi – technikai biztosítás, a logisztikai biztosítás és ezen belül a technikai biztosítás kutatásával. A teljesség igénye nélkül megpróbálom összefoglalni a kutatási eredményeket, olyan megfontolásból, hogy elméleti alapot adjon az üzembenntartási (technikai biztosítási) rendszer vizsgálatához. Az összefoglalást három csoportban végeztem el. Az első csoportban az ágazati rendszerek, fegyverzeti és technikai integráció és anyagi – technikai integráció kezdeti szakaszát vizsgáltam 1995-ig. A második csoportban pedig az ezt követő logisztikai szakaszt dolgoztam fel. Külön kiemelem a logisztikai modernizáció érdekében, az elmúlt két évben végzett kutatómunka elemzését.

A kutatások főbb megállapításai a következők:

I. csoport: Kezdeti tapasztalatok

- A haditechnikai eszközök váltása egy hosszú folyamat. A fejlesztés elhúzódása továbbra is fenntartja s tervezettnél hosszabb ideje rendszerben lévő eszközök üzembenntartási gondjait, sőt a problémák az idő múlásával fokozódnak. Az új technikai eszközökkel kettős feladat elé kerülnek a technikai szolgálatok, párhuzamosan kell rendszerben tartani a régi és az új eszközöket;

- Megállapítható, hogy összességében a technikai eszközök fejlettebb, bonyolultabb típusainak rendszerbeállása ellenére a szakjavító állomány létszáma folyamatosan csökken, sőt a bekövetkezett változások hatására még a szakmai ismeret szintje és a rutin csökkenése is bekövetkezett;

- Az eszközváltás időszakában a technikai biztosítási rendszer csak akkor működik eredményesen, ha átfogja az eszköz teljes életciklusát, az eszköz rendszerbeállításától a rendszerből történő kivonásig terjedő teljes folyamatot;

- *A haditechnikai biztosítás folyamatát hátrányosan befolyásolják:*

- A rendszerben lévő eszközök korszerűtlensége;
- Az eszközök technikai állapota;
- Az üzemeltetés és fenntartás körülményei, feltételei;
- A személyi állomány felkészületlensége;
- Az üzemeltető alparancsnokok, kezelők alacsony technikai ismeretszintje;
- Az alegységszinten végrehajtott technikai kiszolgálások alacsony minősége;
- A végrehajtó szervezetek kapacitáshiánya, a lecsökkent központi javítási lehetőségek;
- A szakjavító állomány nem szakirányú foglalkoztatása.

- Összességében megállapítható, hogy az integráció előrelépést jelentett a haditechnikai szolgálatok működési területén, ami a tevékenységi folyamatok egységes szemléletű vezetésében, a racionálisabb vezető és végrehajtó szervek kialakításában, feltételezhetően az üzemfenntartási költségek csökkenésében jut kifejezésre;

- Az utóbbi húsz évben az üzemeltetés elmélet jelentős változáson ment keresztül. Ezt a változást világszerte a karbantartásra szoruló technikai eszközök számának és változatosságának jelentős mértékű növekedése, az egyre komplexebb tervezések, új technológiák és eljárások, valamint a karbantartó szervezetekkel és azok felelősségével kapcsolatos nézetek változásai okozták. Ez a folyamat érződik a korszerű – a Magyar Honvédség számára beszerzésre váró – haditechnikai eszközök rendszerbetartásában, illetve irányításában, menedzselésében is;

- A jelenlegi helyzetben az eszközök igen jelentős körét vagyunk kénytelenek szükség szerint javítani, mivel az eszközök előregedtek, harci lehetőségeik a kor színvonalától elmaradtak, de az alkalmazás szem-

pontjából az alapvető harci tulajdonságok biztosításával még fontos szerepet játszanak védelmi képességek fenntartásában;

- A magyar történelem számára nem ismeretlen az integrált anyagi – technikai szolgálat. A magyar királyi honvédségben nagy hagyományokkal működött az anyagi szolgálat. A vezérkari főnök által a hadsereg ellátására megfogalmazott követelmények alapján végezte munkáját a Honvédelmi Minisztérium legfelsőbb anyagellátó szerve az Anyagi Főcsoportfőnökség, illetve annak alapvetően **1938 és 1941 között funkciók szerint kialakult osztályai:**

- 1/c. osztály – anyagi elvi ügyek, iparfejlesztés;
- 2/é. osztály – élelmezési ellátás;
- 2/i. osztály – illetmények és kártérítési ügyek, a gazdaszat – közgazgatási szolgálat irányítása;
- 2/r. osztály – ruházati és felszerelési anyagokkal való ellátás;
- 3/a. osztály – fegyver és optika anyag ellátás;
- 3/b. osztály – gépjárművekkel, gépi harceszközökkel, kerékpárokkal és üzemanyaggal való ellátás;
- 3/c. osztály – lőpor, lőszer és robbanóanyag ellátás;
- 5. osztály – fogatolt vonatanyag, lófelszerelés ellátás;
- 6/k. osztály – honvédelmi költségvetés;
- 11. osztály – laktanyák, lő- és gyakorlóterek építése, laktanya berendezési tárgyakkal való ellátás;
- 12. osztály – egészségügyi szolgálat irányítása.

A magyar királyi honvédség ellátó szolgálatának irányítási vázlat a az 1. és 2. számú vázlaton látható.

II. csoport: Logisztikai tapasztalatok

Döntés született a logisztikai rendszer szétválasztásáról termelői és fogyasztói logisztikai rendszerre. Új fogalmak jelentek meg, ***a következők szerint:***

- **Katonai logisztika:** A katonai termelői és fogyasztói logisztika összessége, amely magában foglalja a katonai szervezetek mozgatásának és fenntartásának tervezésével és szervezésével foglalkozó feladatok és rendszabályok összességét, amelyek az MH alaprendeltetéséből és a MH szervek feladataiból eredő, valamint a nemzetközi szerződésekben foglalt kötelezettségek teljesítéséből adódó katonai műveletek anyagi-, technikai-, egészségügyi-, közlekedési-, elhelyezési szükségleteinek tervezésére és kielégítésére irányulnak. A logisztika területéhez tartozik az előzőeken túlmenően a területhez kapcsolódó költségvetési, gazdálkodási funkció, valamint a környezet-, munka- és tűzvédelmi követelmények érvényesítése.
- **A katonai termelői logisztika** a katonai logisztikának azon része, amely a szakmai kutatásokkal, a hosszú, közép és éves tervezéssel, a fejlesztéssel, a gyártással, a beszerzéssel, az új technika rendszerbeállításával, majd kivonásával, a szükségletek biztosításával, a politikai döntések szakmai megalapozásával foglalkozik.
- **A katonai fogyasztói logisztika** a katonai logisztikának azon része, amely a termelői logisztika által biztosított kereteken belül a termékek átvételével, tárolásával, a csapatok ellátásával, a fenntartással és üzemeltetéssel, az anyagmozgatással kapcsolatos feladatok tervezésével, szervezésével foglalkozik. Feladatát képezi a hatáskörébe utalt beszerzések, a rendelkezésre álló vagyron és ingatlan használatával kapcsolatos tevékenység végzése, valamint a fentiekhez kapcsolódó költségvetési funkció gyakorlása.

A fogyasztói logisztikai rendszer alapvető funkcionális elemei:

- ellátás;
- üzemben tartás,
- szállítás,
- infrastruktúra,
- egyéb szolgáltatások.

A haditechnikai biztosítás szempontjából a fogyasztói logisztikai rendszer két legfontosabb alapelemének az *ellátást* és az *üzembentartást* tekintem.

Az ellátás azokat a tevékenységeknek és rendszabályoknak az összessége, amely biztosítja a katonai szervezetek mindennapi (béke és háborús) tevékenységéhez szükséges eszközöket, anyagokat és szolgáltatásokat a kellő időben, helyen és szükséges mennyiségben (formában).

Az ellátási folyamat funkciói:

- tervezés (elemzés, szükségletek megállapítása, előrejelzés),
- elosztási (szállítási) kommunikáció szervezés,
- beszerzés, ártevékenység,
- ellátás,
- készletgazdálkodás,
- tárolás (konzerválás, csomagolás, megóvás),
- anyagmozgatás, szállítás, visszarúkezelés,
- selejtezés,
- nyilvántartás, elszámolás.

Az üzembentartás a hadfelszerelés teljes élettartam – ciklusának egyik, rendszerbe (szervezetbe) állítástól a rendszerből (szervezetből) történő kivonásig terjedő szakasza, amely az üzemeltetés (a használat), a tárolás és az üzembentartás folyamatait, azon belül mindazon tevékenységeket foglalja magában, amelyeket annak érdekében végeznek, hogy a hadfelszerelés rendeltetés szerinti feladatai ellátására alkalmas és képes, azaz technikailag hadrafogható, üzem-, illetve harcász legye.

Az üzembentartási folyamat funkciói:

- tervezés,
- üzemeltetés (használat), tárolás szakmai felügyelete,
- karbantartás, technikai kiszolgálás,
- felkészítés igénybevitelre, harci alkalmazásra,

- helyreállítás,
- műszaki-, hatósági vizsgálatok, mérések és hitelesítések,
- selejtítés, továbbhasznosítás,
- nyilvántartás, elszámolás.

A felsorolásokból látható, hogy a termelői és fogyasztói logisztika szétválasztása nem egyszerű, de éles elkülönítése nem is szükséges feladat, mivel a két terület szervesen kapcsolódik egymáshoz. A működés szempontjából viszont nagyon fontos, hogy a logisztikai rendszer összes résztvevője részére a felelősség és a jogkör pontosan meg legyen határozva.

- A termelői logisztika területéhez tartozó feladatokat a Honvédelmi Minisztérium közigazgatási blokkjában, illetve annak alárendeltségében lévő szervezeti elemek (főosztályok, hivatalok, stb.) látják el, míg a fogyasztói logisztika hatáskörébe tartozókat a minisztériumba integrált Honvéd Vezérkar alárendelt logisztikai szervezetek végzik.

- Két új elem jelent meg a logisztikai rendszerben. Hazai területen a szövetséges erők támogatása a **Befogadó Nemzeti Támogatás** keretében kerül megvalósításra. Országhatáron kívüli műveletek során a **Nemzeti Támogató Elem** biztosítja a nemzeti erők logisztikai ellátását és a kapcsolódást a multinacionális ellátási rendszerbe;

- Magyarország NATO csatlakozásával megváltozott a magyar haderő feladata. A feladatváltozás természetesen azt is jelenti, hogy bizonyos mértékben meg kell változnia a haderőt támogató logisztikai rendszernek is.

III. csoport: Logisztikai modernizáció

A 2000 – 2001-ben végrehajtott haderő átalakítás kezdeti lépései bebizonyították, hogy a logisztikai rendszer tervezett átalakítása több szervezeti, működési gondot vetett fel. Ez a körülmény szükségessé tette a haderő – átalakítás folyamatában, a logisztikai támogatás továbbfejlesztési alternatíváinak a kidolgozását.

Ez a tevékenység – több munkacsoportban – 2001-ben intenzíven folyt, az eredmények 2001. április 05-én és október 27-én „**Logisztikai konferencia**” keretében kerültek összegzésre.

A konferenciákon elhangzottak alapján a következő összegzett megállapítások tehetők a logisztikai rendszer továbbfejlesztésére vonatkozóan:

- A logisztikai támogatás megvalósításának elve és folyamata békében és minősített időszakban legyen megközelítőleg azonos;

- A támogatási rendszer legyen rugalmas, alkalmazkodó képes. Dandár, ezred szinten biztosítsa a teljes körű logisztikai autonómiát, központi tagozatban megfelelő tartalékok – szervezet, anyag, javítókapacitás – álljanak rendelkezésre a csapatok közvetlen támogatására;

- A logisztikai támogatás vezetése egyszerűsödjön, minden szinten funkcionálisan szervezett rendszer működjön – a szakmai követelmények és elvek – megvalósulása mellett;

- Az MH logisztikai támogatása illeszkedjen a szövetséges logisztikai rendszerhez, alapvetően az ellátási, az üzembenntartási, a mozgatási és szállítási, az elhelyezési, valamint a gazdálkodási funkciókat foglalja magában.

Ez a két utóbbi elv váltja ki a legnagyobb szakmai vitát jelen pillanatban. Egyesek a funkcionalitás alatt a jelenlegi ágazati biztosítási rendszer felszámolását értik. Véleményem szerint ez, a rendszer teljes vertikumában helytelen elképzelés. A Magyar Honvédség szervezetében – lehetőleg a vezetés felső szintjén – feltétlenül szükség van az anyagnemfelelős szolgálati ágakra, akik egy – egy haditechnikai és hadtáp eszköz és anyag csoport teljes életciklus menedzselését végzik. Ezt a tevékenységet különböző szervezeti formákban, estenként logisztikai támogatástól elkülönülve, minden országban végzik. Az életciklus menedzselést gazdaságosan csak a jelenleg meglévő szolgálati ágak bázisán lehet megvalósítani. Haderőnemi tagozatban és csapat szinten működhet a funkcionális logisztikai biztosítás, mivel az MH szintű anyagnemfelelős szolgálati ágak a beszerzés, rendszerbe (szervezetbe) állítás, készletgazdálkodás, üzemeltetés (használat), tárolás szakmai felügyelet, selejtítés, nyilvántartás központi feladatok végrehajtásával biztosítják ennek feltételeit.

- Minden szinten legyen költségtakarékos, a rendelkezésre álló erők és eszközök optimális kihasználását eredményezze;

- A korszerűsített logisztikai rendszer struktúrája biztosítsa a vezetés minden szintjén a HVK logisztikai csoportfőnök (tervezés, koordinálás), illetve az MH összhaderőnemi logisztikai és támogató parancsnok (valós

logisztikai biztosítás) szakmai hatás- és jogkörébe tartozó szervezeti elemek elkülönült meglétét és működését;

Ez az elv is komoly vita tárgya haderőnemi szinten. Jelenleg – kísérleti jelleggel – a haderőnemi parancsnokságokon egy szervezetbe kerül a törzskari tervező, koordináló tevékenységet végző A4/G4 blokk és a valós végrehajtást tervező, szervező, irányító logisztikai műveleti központ blokk. Ez a szervezeti megoldás egyik oldalról visszalépés az elfogadott elvektől, a másik oldalról pedig nem teszi lehetővé az egyértelmű felelősségi vonalak érvényesülését.

- A fogyasztói logisztika rendszerében az anyagokat anyagosztályokba kell besorolni. A kialakított anyagosztályoknak megfelelően – a háborús alkalmazás figyelembevételével – új raktározási rendszert kell kialakítani.

Ebben a kérdésben is vannak vélemény különbségek. Az egyik nézet szerint az anyagosztályok egyben szervezeti felépítést is jelentenek, a másik nézet szerint – amivel én is egyetértek az, hogy az anyagosztály az osztályon belül egységes készletképzési, tervezési és nyilvántartási elvet jelent és egy osztály anyaga tartozhat több szolgálati ághoz is.

- A nemzetgazdaságban fellelhető anyagféleségeknél, szolgáltatásoknál a lehetőségek függvényében a nemzetgazdaságra történő támaszkodás elvét kell előtérbe helyezni, a csapatok hadi alkalmazhatósága feltételei biztosítása mellett.

A felhasznált kutatási eredmények összefoglalása alapján a következő megállapítások tehetők:

- Az elmúlt évek kutatási eredményei, még ha egyes részkérdésben ellentmondásban is vannak, a változtatás szükségességét igazolják;

- Általános az a vélemény, hogy a technikai biztosítás feltételei, lehetőségei romlottak, ami a technikai kiszolgáló rendszer működésképtelenségéhez vezetett;

- A jelenlegi technikai kiszolgálási rendszer kisebb módosításokkal nem alakítható át működésképesé;

- Reális lehetőség van arra, hogy a logisztikai modernizáció részeként, egy működőképes technikai biztosítási rendszer váltsa fel a régit;

- Az MH békeműködése és a várható alkalmazása sajátosságaira és körülményeire irányuló elemzések azt bizonyítják, hogy egy jól szervezett és működtetett, a csapatok igényeinek kielégítésére kialakított, erős, központi szervezet hatékonyabban képes a meglévő erőforrásokat koordinálni és a csapatok megerősítő logisztikai támogatását végezni.

Felhasznált irodalom:

1. **Kiss Sándor, Lévy Gábor:** A csapatok fegyverzeti és technikai szerveinek integrációjáról. Honvédelem 1984/11. Szám 45 – 61. Oldal.
2. **Kiss Sándor:** A fegyverzeti és technikai biztosítási rendszer a megvalósulás útján. Honvédségi Szemle 1985/2. Szám 1 – 3. Oldal.
3. **Lévy Gábor:** Változások a csapatok fegyverzeti és technikai szolgálatában. Honvédségi Szemle 1985/2. Szám 21 – 25. Oldal.
4. **Kónya Béla, Farkas Zoltán:** A technikus szakállomány kiképzése. Honvédségi Szemle 1985/2. Szám 25 – 28. Oldal.
5. **Dr. Kazinczi István:** Hozzászólás „A csapatok fegyverzeti és technikai szerveinek integrációjáról” című cikkhez. Honvédelem 1985/8. Szám 106 – 113. Oldal.
6. **Dr. Ungvár Gyula:** A fegyverzeti és technikai szolgálatok integrációja. Honvédségi Szemle 1987/4. Szám 1 – 7. Oldal.
7. **Geller István:** Az integráció tapasztalatai a szárazföldi csapatoknál. Honvédségi Szemle 1987/4. Szám 34 – 37. Oldal.
8. **Lengyel László:** Az integráció tapasztalatai a keretalakulatoknál. Honvédségi Szemle 1987/4. Szám 40 – 43. Oldal.
9. **Rába Imre:** Az integráció tapasztalatai a magasabbegységénél. Honvédségi Szemle 1987/4. Szám 46 – 47. Oldal.
10. **Fazekas Albert:** Az integráció tapasztalatai az egységénél. Honvédségi Szemle 1987/4. Szám 47 – 48. Oldal.
11. **Patai József:** Anyaggazdálkodás a rendszerek egyesítésével. Honvédségi Szemle 1987/4. Szám 49 – 52. Oldal.

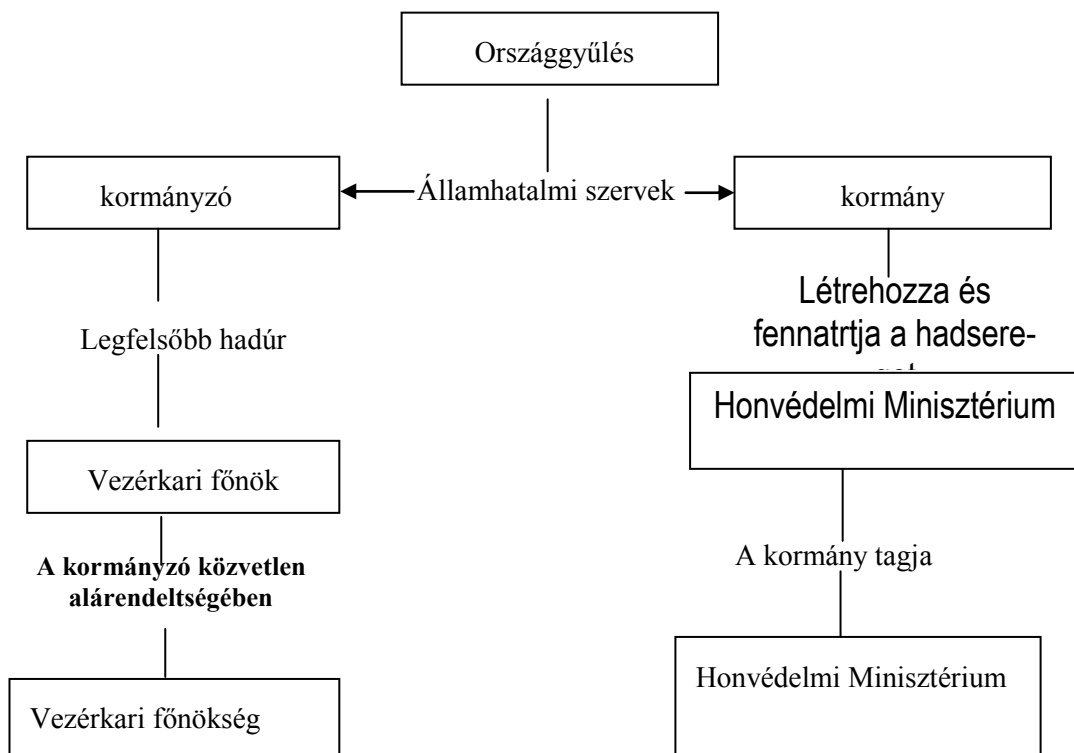
12. **Patai József, Dr. Németh Károly:** A fegyverzeti és technikai biztosítás korszerűsítésének számítógépes támogatási lehetősége. Honvédelem 1988/8. Szám 74 – 82. Oldal.
13. **Turcsányi Károly:** Az ember – haditechnika rendszer a tudományos – technikai forradalomban. Honvédelem 1988/8. Szám 83 – 93. Oldal.
14. **Dr. Csűrös János:** A fegyverzeti és technikai szolgálat tisztai állományának iskola- és tanfolyamrendszerű képzése. Honvédelem 1989/5. Szám 55 – 65. Oldal.
15. **Dr. Janza Károly:** A katonai doktrína és a nemzetgazdaság időszerű kérdései. Honvédelem 1989/5. Szám 101 – 109. Oldal.
16. **Geller István:** A fegyverzeti és technikai eszközök kiképzésorientált, gazdaságos üzemeltetése. Honvédségi Szemle 1989/5. Szám 87 – 91. Oldal.
17. **Dr. Szenes Zoltán:** Logisztikai rendszerek a nyugati hadseregekben. Új Honvédségi Szemle 1991/1. Szám 118 – 123. Oldal.
18. **Dr. Csabai György:** A logisztika a fegyveres erők mozgatásának és fenntartásának eszköze. Új Honvédségi Szemle 1992/1. Szám 110 – 113. Oldal.
19. **Rába Imre:** Tapasztalatok a katonai kerületparancsnokságok technikai főnökségeinek vezetési rendjével kapcsolatban. Szárazföldi Csapatok 1992/3. Szám 128 – 137. Oldal.
20. **Dr. Németh Ernő:** Az anyagi-technikai biztosítás rendszerszemléletű elemzése. Új Honvédségi Szemle 1992/4. Szám 75 – 84. oldal.
21. **Gáspár Tibor:** A javítószervezetek napjainkban. Szárazföldi Csapatok 1992/1. Szám 82 – 89. Oldal. Oldal.
22. **Gáspár Tibor:** Még egyszer a logisztikáról. Új Honvédségi Szemle 1992/7. Szám 116 – 118. Oldal.
23. **Gáspár Tibor:** A javítószervek napjainkban. Új Honvédségi Szemle 1992/11. Szám 74 – 77. Oldal.
24. **Gáspár Tibor:** A fegyverzeti, a technikai és az anyagi szolgálatok integrációjáról. Hadtudomány 1992/3-4. Szám 60 – 69. Oldal.

25. **Szűcs László:** A katonai logisztika értelmezése és feladatai. Hadtudomány 1993/1. Szám 67 – 76. Oldal.
26. **Dr. Janza Károly:** A Magyar Honvédség logisztikai rendszerének kialakításáról. Katonai Logisztika 1993/1. Szám 5 – 25. Oldal.
27. **Dr. Knoll Imre:** A logisztika helyzete és fejlesztési irányai. Katonai Logisztika 1993/1. Szám 26 – 40. Oldal.
28. **Hollósi Nándor, Dobó Péter:** A védelmi hadművelet (hare) anyagi-technikai biztosításának elvi kérdései. Katonai Logisztika 1993/1. Szám 53 – 65. oldal.
29. **Gáspár Tibor:** A technikai biztosítás feladatainak változásai napjainkban. Új Honvédségi Szemle 1993/2. Szám 43 – 52. Oldal.
30. **Dr. Ungvár Gyula:** Nulláról kell-e indítani a katonai logisztikát? Katonai Logisztika 1993/1. Szám 41 – 52. Oldal.
31. **Dr. Csűrös János:** Az akadémiai képzés – ezen belül az anyagi – technikai fakultás – múltja, jelene, elképzelt jövője. Katonai Logisztika 1993/1. Szám 87 – 105. Oldal.
32. **Dr. Csabai György:** A katonai logisztika gyökerei és időszerű kérdései az ezredfordulón. Katonai Logisztika 1997/3. Szám 3 – 13. Oldal.
33. **Dr. Németh Ernő, Baranyi Ferenc, Farkas Zoltán, Szilágyi Tibor:** A NATO kompatibilis logisztikai rendszer kérdései. Katonai Logisztika 1997/4. Szám 3. Füzet.
34. **Jároscsák Miklós:** Gondolatok a Magyar Honvédség gazdálkodási-ellátási rendjének aktuális általános és ágazati összetevőiről. Katonai Logisztika 1999/1. Szám 3 – 23. Oldal.
35. **Nahalkó József:** Békefenntartó műveletek logisztikai biztosításának tapasztalatai haditechnikai vonatkozásban különös tekintettel a KFOR kontingensre. Katonai Logisztika 1999/3. Szám 174 – 186. Oldal.
36. **Dobó Péter:** A Magyar Honvédség logisztikai rendszere modernizációjának néhány kérdése. Katonai Logisztika 1999/4. Szám 3 – 8. Oldal.

37. **Prof. Dr. Báthy Sándor:** Gondolatok a logisztikai reformról a haderőreformban. Katonai Logisztika 2000/1. Szám 22 – 28. Oldal.
38. **Dobó Péter:** *A Magyar Honvédség logisztikai rendszere modernizációjának néhány kérdése.* Katonai Logisztika 2000/1. Szám 29 – 33. Oldal.
39. **Prof. Dr. Báthy Sándor:** Új feladathoz új logisztikát. Katonai Logisztika 2000/2. Szám 3 – 10. Oldal.
40. **Dr. Csabai György:** A magyar haderőreform folyamata és tapasztalatai 1988 és 2000 között. Katonai Logisztika 2000/3. Szám 17 – 24. Oldal.
41. **Dr. Gáspár Tibor:** A haditechnikai biztosítás új rendszere. Katonai Logisztika 2000/3. Szám 50 – 70. Oldal.
42. **Jároscsák Miklós:** Változások a honvédség logisztikai rendszerében (2000-2001) Katonai Logisztika 2000/4. Szám 3 – 22. Oldal.
43. **Rácz János:** A Magyar Honvédség logisztikai rendszere fejlődésének eseménytörténete. Katonai Logisztika 2000/4. Szám 20 – 30. Oldal.
44. **Zsiborás János:** A Magyar Honvédség logisztikai rendszere modernizációjának aktuális kérdése, különös tekintettel az alkalmazás követelményeire és a kompatibilitás megteremtésére. Katonai Logisztika 2001/3. Szám 158 – 165. Oldal.
45. **Dr. Vasvári Tibor:** A légiereő logisztikai biztosításának rendje és a korszerűsítés, fejlesztés lehetséges irányai II. rész. Katonai Logisztika 2001/4. Szám 16 – 37. Oldal.
46. **Dr. Gáspár Tibor:** A technikai biztosítási rendszer korszerűsítése. Katonai Logisztika 2001/4. Szám 38 – 55. Oldal.
47. **Briák Ottó, Jároscsák Miklós:** A Honvédelmi Minisztérium Gazdasági Tervező Hivatal jelenlegi helyzete és jövőbeni feladatai. Katonai Logisztika 2002/1. Szám 93 – 105. Oldal.
48. **Zsiborás János:** A HM HVK Logisztikai Csoportfőnökség megalakulása és jelenlegi helyzete. Katonai Logisztika 2002/1. Szám 106 – 120. Oldal.

49. **Bakó Antal:** Az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság (MH ÖLTP) megalakulása, feladatrendszere, az átalakítási elképzelések. *Katonai Logisztika* 2002/1. Szám 121 – 135. Oldal.
50. **Dr. Jároscsák Miklós:** A fogyasztási logisztikai rendszer fejlesztésének irányai. *Hadtudomány* 2002/1. Szám 30 – 44. Oldal.
51. **Dr. Gáspár Tibor:** Az MH haditechnikai eszközeinek helyzete, a fejlődés irányai, lehetőségei. *Katonai Logisztika* 2002/1. Szám 149 – 178. Oldal.
52. **Dr. Gáspár Tibor, Dr. Jároscsák Miklós:** A logisztikai folyamatok modellezése és az információs technológia. *Katonai Logisztika* 2002/1. Szám 219 – 232. Oldal.

MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG ELLÁTÓ SZOLGÁLTATÁNAK IRÁNYÍTÁSA A FELSŐ VEZETÉS SZINTJÉN



- az ellátás rendszerének, szervezetének fejlesztése
- a katonai ellátással szembeni követelmények kidolgozása

Legfontosabb szerve:

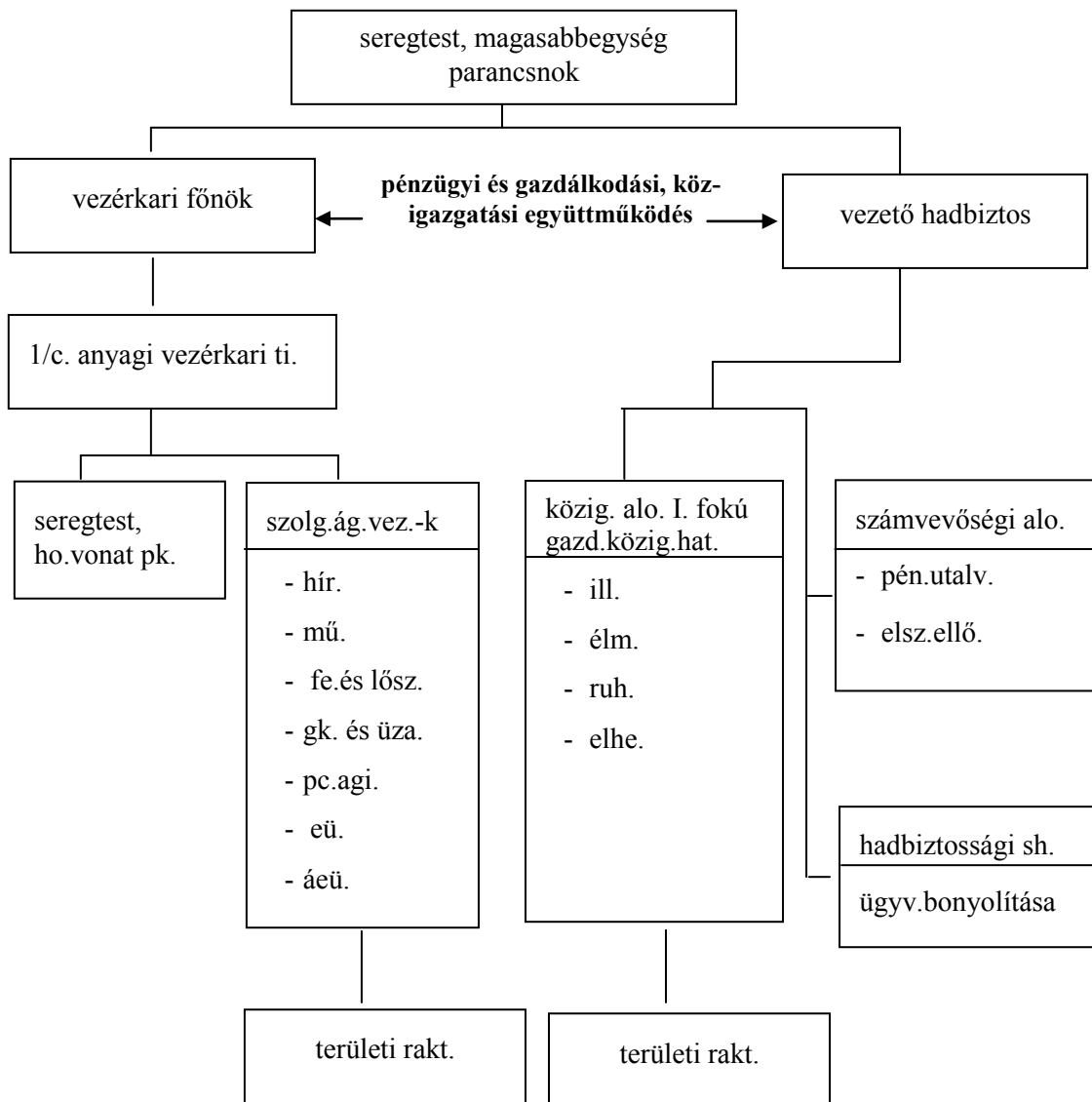
- A katonai közigazgatások
- A gazdaság-közigazgatások
- A műszaki köz-

Forrás:

Dr. Zimonyi István: Az anyagi-technikai biztosítás megszervezése a magyar királyi honvédségben, a modellváltás következményei. Hadtápbiztosítás és anyagi-technikai biztosítás. Tata, 1991.

**A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉDSÉG
ELLÁTÓ SZOLGÁLATÁNAK VEZETÉSE BÉKÉBEN
A KÖZÉPIRÁNYÍTÁS ÉS A VÉGREHAJTÁS SZINTJÉN**

A./ Középirányítás



A KÉPESSÉG ÉS FELADATALAPÚ TERVEZÉS

ELMÉLETI ALAPJAI

Briák Ottó¹

A gazdasági tervezés, a rendszerváltás óta eltelt 12 évben, a honvédelmi tárca súlyának, szerepének és általános helyzetének megváltozásával, jelentős mértékben felértékelődött.

Felértékelődésének alapja az, hogy egyrészt, *a védelemre, ezen belül a haderőre fordítható források a feladatokhoz viszonyítva mind szűkössebbé váltak, másrészt jelentős társadalmi és ennek következtében politikai igény is van a védelmi költségvetés felhasználásának, illetve a védelmi igények feladatorientált jogosságának átláthatóságára. Ez a követelmény, csak a rendelkezésre álló költségvetési források hatékonyabb, szigorúan az elérendő katonai képességekhez és feladatokhoz kötött elosztásával, illetve az általuk megszerzendő természetes erőforrások tételes, előzetes megtervezésével és bemutatásával valósítható meg.* A szervezésben csak az elérendő katonai képességek, az ennek érdekében végrehajtandó feladatok, az ezekhez szükséges erőforrások és az ezek megszerzéséhez szükséges költségek közvetlen összekapcsolása biztosítja az igények, az igények jogosságának, az igény-kielégítéshez kapcsolódó forráselosztás elveinek és gyakorlatának, valamint a forrásfelhasználás eredményeinek átláthatóságát, nyomon követhetőségét és a civil kontroll számára az eredményközpontú elszámoltathatóságot.

Ennek elsőszerű eszköze *a tervezés forráselosztó szerepének visszaállítása*, a teljesen fellazult tervfegyelem határozott megkövetelése, a tervezés szakszerűségének és ezzel tekintélyének megszilárdítása.

Nehezíti ezek megvalósítását, hogy a tervek központi forráselosztó szerepének megerősítése számtalan kisebb, nagyobb helyi érdeket csorbít, ezért kivitelezése csak részben szakmai kérdés. Ebből következően *a tervezés jelenlegi, számos integrálatlan érdek mentén történő szerveződése, a mind nyilvánvalóbb tervezési problémák és azok következményei elle-*

¹ Briák Ottó ezredes, HM Gazdasági Tervező Hivatal főigazgató helyettes.

nére, rendkívül nehezen és csak jelentősszintű eljárói akarat rendíthetetlen érvényesítése nyomán számolható fel.

Ezt a gondolatmenetet erősíti az is, hogy a tervezési rendszer hosszú idő óta elnyúló, rendkívül keservesen haladó átalakítását zömében szakmai köntösben megjelenő érdek-összeütközések kísérik. Ezek alapvető jellemzője és következménye, hogy az időről időre felbukkanó új ötleteket, kezdeményezéseket az ellenérdekelt rendszerelemek (katonai szervezetek) vagy már csírájában elfojtják, vagy a **„kellő megfontolás nélkül semmin nem szabad változtatni”** jelszavával rendszeresen és nagyon következetesen elvéreztetik a folyamatosan felvetett újabb és újabb hipotézisként megfogalmazott problémák láncolatán. Ez az oka annak, hogy ***a gazdasági tervezés reformja nagyon jelentős belső ellentmondásai és az eredményességét kísérő komoly kétségek ellenére még a perifériákon és még részterületeken sem volt képes megindulni.*** Ez az oka annak is, hogy az átalakulás igényét nagyon mély és koncepcionális értékű konfliktusok kísérik.

E konfliktusok megoldásának, mivel azok mélyen meggyökeresedett, egyes szervezetek súlyát, a szervezeti hierarchiában elfoglalt helyét alapvetően befolyásoló személyi és szervezeti érdekek mentén keletkeztek, a normál működési, egyeztetési és együttműködési rend keretein belül igen kicsi, vagy nincs is valószínűsége. Megoldás, csak az új rendszer esetleges hibáit is tudatosan felvállaló, egyértelműen a változtatás mellett elkötelezet, következetes felső vezetői döntésektől várható. Ezért, ha valóban van igény a tervezési rendszer változtatására, akkor annak megvalósításában szakítani volna célszerű a tárcán belüli demokratikus egyetértés abszolútizálásával és várható hibái, belső feszültségei és nyilvánvalóan jelentkező kezdeti gyermekbetegségei ellenére, határozott vezetői akaratra alapozva volna szükséges a változásokat bevezetni. Ellenkező esetben, az új elképzelések, amelyek akár csak a legkisebb mértékben is érintik a jelenlegi forráselosztási ***status quot***, továbbra is el fognak vérezni a döntő mértékben ellenérdekelt katonai szervezetek szakmainak feltüntetett kifogás halmazán.

Az előzőekben említett tervezési problémák kiküszöbölése érdekében ***katonai képesség és feladatalapú, részletes erőforrás és költségterveket tartalmazó tervezési rendszert volna célszerű megvalósítani.*** Ebben a tervezési rendszerben a különféle időtávú tervek egymásra épülnek, a hosszabb távú tervekből a rövidebb távú tervek közvetlenül lebonthatók. A tervek tartalmazzák a tárca összes katonai szervezetének minden feladatát, így bennük a tárca összes erőforrása eloszthatóvá válik. A tervek katonai képességei részletes katonai feladatokkal, azok részletes, na-

turális erőforrásokkal vannak alátámasztva. A részletes erőforrástervek adják a költségvetési igények alapját. Költségvetési forráshiány esetén az erőforrások és ezen keresztül a katonai feladatok kerülnek visszatervezésre.

A katonai feladatok tervezését a miniszteri és HVKF szintű célmeghatározás és feladatszabás alapján, a szervezeti alá-fölé rendeltségi viszonyokat követő hierarchikus rendben a katonai szervezetek vezetőinek, parancsnokainak irányításával a védelmi, illetve más katonai tervező szervezetek végzik.

A feladattervezés magába foglalja a katonai szervezetek elé tűzött célok érdekében megvalósítandó katonai (kiképzési, haderő-fejlesztési, külföldi missziós, technikai fenntartási és üzemeltetési, vezetési) feladatokat, az ezekhez szükséges ágazati anyag és eszköz és szolgáltatásigényeket.

A feladattervezés ezen rendszere biztosítja, hogy a hadsereg elé állított célok megvalósulásáért felelős parancsnoki, katonai vezető hierarchia kizárólagos jogosultsága (egyben kötelezettsége is) legyen e célok megvalósításához szükséges katonai-szakmai (nem gazdasági!) feladatok elhatárolása. E katonai feladattervek lényegüket tekintve forráskorlátok nélküli igénytervek, melyek a katonai-szakmai vezetés haderő fejlesztési és fenntartási elképzeléseinek ideális szintjét tükrözik.

A katonai feladattervekhez a tárca felsőszintű gazdasági döntést hozó előljárói a PM által adott gazdasági prognózis alapján, középtávú, a személyi és a logisztikai forrásokra külön-külön részletezve megosztott, meghatározott mennyiségű és struktúrájú forrásokat rendelnek, megadva ezzel a tervezett katonai feladatok összessége megvalósíthatóságának kereteit.

Fontos elve a gazdasági és a katonai tervezés viszonyának, hogy a forráskorlátokkal a gazdasági tervezés a katonai feladatok egészének gazdasági korlátait adja meg. *E forráskorlátokon belül az egyes konkrét katonai feladatok prioritizálásának, illetve az erőforrásoknak az egyes feladatok közti elosztásának kizárólagos jogköre a katonai vezetői, parancsnoki állomány kezében marad. Ez jelenti egyrészt azt, hogy ez által a katonai vezető, parancsnoki állomány feladat és felelősség szuverenitása nem sérül, illetve biztosított, hogy ehhez a felelőséghez az erőforrásallokáció általuk történő meghatározhatósága révén megfelelő jogkör is társul.*

A katonai feladatok forrás igénye és a ténylegesen biztosítható források közti ellentmondásokat (a katonai feladatok egy részének finanszírozhatatlanságát) a központi gazdasági tervező szervezetek regisztrálják, értékelik, pontos számításokkal támasztják alá és ennek alapján, ***minden katonai feladathoz külön-külön, tételes erőforrás és költségértékeket rendelnek. Erre alapozva a katonai tervező szervezeteknek pontos, egzakt adatokkal alátámasztott lehetőségük van arra, hogy a korlátozott források kereteinek mértékéig a FELADATOKAT visszatervezzék.*** Tartalmát tekintve ez azt jelenti, hogy a katonai feladattervezés a feladatok pontos erőforrás és költség értékeinek ismeretében, megalapozottan megtudja ítélni azt, hogy milyen erőforrások felhasználását nem lehet a biztosítható pénzügyi forrásokból finanszírozni és ezek elhagyásával a feladatok melyik része marad el, vagy milyen mértékben csökkentett tartalommal kerülhet végrehajtásra.

A katonai vezetés tehát a forráskeretek tételes ismeretében a feladatokkal, illetve azok katonai, szakmai, műszaki tartalmával gazdálkodik. Ebben a rendszerben a katonai feladatokhoz egyenként és tételesen hozzárendelt erőforrások és költségek ismeretében, nem fordulhat elő az, hogy a források csökkenésével a feladatok tartalma azonos marad, mivel a feladatokhoz a hozzárendelt erőforrások csökkentésével azonnal nyilvánvalóvá válik, hogy ez a feladat melyik részének (vagy egészének) végrehajtását teszi lehetetlenné.

A rendszer ilyen működése egyrészt megköveteli az eddigieknél nagyságrendekkel pontosabb és megalapozottabb tervezést, az egyes tervtételre reális számvetésekkel, vagy más egzakt számítási módszerekkel való alátámasztását, másrészt ***megszünteti a csökkentett erőforrások el-lenére változatlan szakmai tartalommal jóváhagyott feladatok esetében a tényleges végrehajtásban a szakmai tartalom, illetve a kivitelezési színvonal látens csökkentését.*** Ezzel párhuzamosan szinte teljesen visszaszorítható a feladatok valós teljesítmény adatainak takargatásában, kozmetikázásában az érintett vezető állomány érdekeltsége.

A gazdasági tervezésnek ebben a rendszerében ***meghatározó jelentősége van a tervezés pontosságának és reális számvetésekkel való alátámasztottságának,*** mivel a rendszer lényegét jelentő feladat-erőforrás-költség, külön-külön feladatonkénti összekapcsolása csak ennek alapján biztosítható.

Részletes számvetések hiányában ugyanis szakágazati szempontból nem indokolt, természetes erőforrás szükségleteiben felül (vagy alul) tervezett feladatok esetében, a rendszerben szabálytalan eloszlásban meg-

jelenő redundás erőforrások kezelhetetlenné válnak, és így azok költségigénye egyes feladatok és szervezetek tekintetében indokolatlan tartalékokat, mások esetében hiányokat fog eredményezni. Ezáltal megszűnik – a fentiekben a rendszer alapkövének tekintett – feladat-erőforrás-költségadatok reális alapokon nyugvó egysége, ezzel elveszik a feladat-alapú tervezés minden előnyei is. Ezen előnyök elvesztése egyben azt is jelenti, hogy a gazdasági tervezés minden vezetési szintjén a jelentős pazarlást eredményező felesleges tartalékolás, az erőforrások elosztásában pedig a reális szükségletektől nagymértékben független érdekérvényesítő képesség által meghatározott szervezeti alkupozíció marad a meghatározó.

A tervezett feladatok erőforrás és ezzel párhuzamosan költségigényének indokoltságát, az erőforrás és költségadatok alátámasztottságát, pontosságát a tárcaszintű központi logisztikai-gazdasági tervező szervezetek az egyes tervezési szakaszokban, meghatározott tervfelülvizsgálatokkal biztosítják.

Ezen belül a tárcaszinten végzett erőforrás és költség felülvizsgálat

- a feladatokhoz igényelt erőforrások szükségességét és teljességét,
- mennyiségének a feladatokkal való arányosságát,
- az erőforrásigény naturáliákban való megtervezettség mélységének teljességét,
- a naturális erőforrásigények költségbecslésének pontosságát,
- a meghatározott pénzügyi kereteknek való megfelelést,
- a végrehajtás tervezett ütemezésének finanszírozhatóságának összhangját vizsgálja.

Ennek tapasztalatai alapján a felülvizsgálatnak a katonai tervező szervezetekkel való interaktív kapcsolatban biztosítania kell:

- az erőforrások feladatonkénti megtervezését,
- a feladatok és a végrehajtásukra naturáliákban igényelt erőforrások összhangját,
- feladatonként és összesen az erőforrásoknak a feladatokhoz viszonyított teljességét,

- az erőforrások mennyiségének külön-külön a feladatokhoz viszonyított arányosságát,
- az erőforrásoknak és a költségeknek adott tervezési szakaszban megadott pontosságú kereteknek történő megfelelését,
- a végrehajtási ütemezés szabályozásával a megvalósítás finanszírozhatóságát,
- A tervezés menetében, az adott tervezési szakasz által megkövetelt pontossággal a katonai, ágazati, szakmai tervezés becsült költségadatainak szakszerű költségszámításokká, illetve költségszámvetésekké alakítását.

A tervezés kulcskérdése, hogy annak végeredménye egy tárcaszinten komplex, erőforrástervvel alátámasztott költségterv legyen. Ezért a címenként és katonai szervezetekként külön-külön folyó tervező tevékenységeket egy tárcaszintű központi tervező szervezetnek koordinálni, összehangolni és egyeztetni kell.

Ez a tevékenység két szempontból rendkívül lényeges. Egyrészt biztosítja, hogy *a tervező tevékenységekben az egymással szükségszerűen együttműködésre rendelt szervezetek között az együttműködés, a kölcsönös adatbiztosítás és csere ténylegesen is létrejöjjön.* Így kiküszöbölhető a párhuzamos tevékenységek és elkerülhető az, hogy egy-egy tervezési részfolyamatban az együttműködők mindegyike arra számítson, hogy az adott együttműködési feladatot a másik szervezet fogja elvégezni, előidézve ezzel annak a veszélyét, hogy ennek következtében ez az együttműködési feladat teljesen elmarad.

A koordináló szervezet katalizátor szerepének másik lényeges funkciója, hogy ezen keresztül, *a tételes erőforrások megszerzéséért folytatott szervezeti vetélkedés folyamatain kívül álló, és ezért közvetlen érdekeltséggel egyik feladat vonatkozásában sem bíró tárcaszintű szervezet várhatóan jó eredménnyel lesz képes megvalósítani a tárca egésze gazdasági érdekeinek képviselőjét, a partikuláris feladat és szervezeti érdekek összehangolását. Ezen keresztül megteremtődhet annak a lehetősége, hogy az erőforrások elosztásában a prioritizációra feljogosított szervezetek nyilvános érvrendszere váljon meghatározóvá.*

A gazdasági, ezen belül az erőforrás és költségtervezés alapvetően három időtávban kerül végrehajtásra:

- hosszú távú tervezés (10-15 éves ciklusokban, 4-5 évente gördülő rendszerben),
- középtávú tervezés (hatéves ciklusokban, kétévente, a páratlan években gördülő rendszerben),
- rövidtávú tervezés (egy vagy két éves ciklusokban, kétéves ciklus esetén tervezése a páros években indul, végrehajtása az ezt követő páratlan évben kezdődik).

A hosszú távú tervezés tartalmazza a védelem gazdasági stratégiáján alapuló, a haderő képességeivel szembeni nemzeti és szövetségi elvárások kielégítéséhez, a hadsereg hosszú távon kialakítandó struktúrájához, állományához, felszereléséhez szükséges feladatok erőforrások és azok költségeinek meghatározását, valamint e költségek felmerülésének nagybani ütemezését. **A terv katonai feladat része** szól a katonai gazdálkodás belső helyzetéről, feltételrendszeréről, adottságairól, a jelen helyzet változásainak lehetséges irányairól, tartalmáról, üteméről, várható folyamatairól, a tudatos változtatások kívánt irányairól, tartalmáról, üteméről, befolyásolását biztosító lehetséges eszközökről, a külső környezet várható hatásairól, azok irányairól és mélységéről, a környezet hatásai által determinált fejlődési esélyekről és kockázatokról. **A terv gazdasági része** tartalmazza a gazdasági feltételek és azok várható változásai által meghatározott főbb stratégiai mozgásirányokat, a haderő felső vezetése által meghatározott fejlesztési és fenntartási irányelvek konkrét erőforrás felhasználó feladataihoz szükséges erőforrások és azok költségigényének meghatározását, a nagybani beszerzési programterületek kijelölését.

A hosszú távú tervezésnek az elmúlt 10-12 évben nem alakult ki a rendszerszerű gyakorlata. Ehhez még nem kerültek kidolgozásra teljes részletezettséggel a doktrínális követelmények, de nem kerültek meghatározásra a hosszú távú tervezés technológiai követelményei sem. A tárca rendelkezik ugyan hosszú távú tervvel, azonban ez inkább az elérendő célok nagybani elgondolása és hiányzik belőle e célok megvalósíthatóságának alátervezése, a szükséges erőforrások és azok költségeinek prognosztizált terve. Mivel a hosszú távú (stratégiai) tervezés rendszerszerű végrehajtása mindenekelőtt felsőszintű koncepcionális döntéseket igényel, jelen tanulmány csak a közép és rövidtávú tervezés vonatkozásában foglalkozik azok végrehajtásának elméleti metódusaival.

A középtávú tervezés a katonai feladatok, valamint az ehhez szükséges nagybani becsült erőforrás és költség igény tervezésével, majd ennek egyeztetése és pontosítása során a középtávú logisztikai tervelgondo-

lás kidolgozásával indul. Ez beépülve a tárca Védelem Középtávú Tervébe, kormányjóváhagyásra kerül. A jóváhagyott középtávú tervet ezt követően a katonai és a logisztikai tervező szervezetek fő feladatok mélységéig részletezik, majd ezek összedolgozásra kerülnek egy tárcaszintű logisztikai erőforrás és költségtervvé, amelyet a miniszter hagy jóvá.

A rövidtávú tervezés a középtávú tervelgondolás kormány jóváhagyásával indul, amelyet annak első két évének részletes tervezése követ. Ennek végeredménye a 2 éves nagybani költségvetési igényterv, amely a parlamenti prezentáció és a tárca logisztikai költségvetési tervének alapja. A költségvetés parlamenti jóváhagyását annak tételes kibontása követi, amely az elemi költségvetések miniszteri jóváhagyásával zárul.

A terveket, erőforrás és költség szempontból, a tervezés minden fázisában felül kell vizsgálni. A felülvizsgálat a következő tervezési szakaszok eredményeként, a katonai és logisztikai tervező szervezetek által előállított, logisztikai-gazdasági tervek vonatkozásában kerül végrehatásra:

- a középtávú tervelgondolás nagybani, becsült erőforrás és költségigényének felülvizsgálata,
- a kormányjóváhagyásra kerülő középtávú védelmi tervelgondolás felülvizsgálata,
- a középtávú terv első szakaszának 2 éves részletes előtervezése, valamint a további 4 éves részének nagybani, de részletes bontásának felülvizsgálata,
- a 2 éves részletes erőforrás és költség terv felülvizsgálata.

A felülvizsgálat az előzőekben meghatározott általános elveket konkretizálva a következő fő kérdésekre terjed ki:

- a tervezett erőforrások mindegyikének feladathoz rendeltsége,
- a kiadott tervezési keretek erőforrásigényekkel való tételes kitöltöttsége,
- az árbecslések realitása,
- a feladatok és a hozzájuk rendelt erőforrások egymáshoz viszonyított arányossága,

- az erőforrás igénytervek szakági felülvizsgálatának megszervezésével az erőforrásoknak a feladatokhoz viszonyított szükségessége,
- az igények és a kiadott keretek összhangja,
- a végrehajtás tervezett ütemezésének finanszírozhatósága.

A tervfelülvizsgálat az előzőeknek megfelelően a tervezés mind a négy fázisában végrehajtásra kerül. ***Az egyes fázisokban az azonos felülvizsgálati tartalom folyamatosan pontosodó és konkretizálódó adatok alapján folyik, amely folyamat a tervek tételes pontosságú erőforrás és költség igényadatainak felülvizsgálatával zárul.***

A felülvizsgálat során, az azt végző tárcaszintű szervezet koordinációs és más egyeztető értekezleteken végzi a tervezésben résztvevő szervezetek által saját szakterületük (működés-fenntartás, NATO fejlesztési programok, nemzeti programok, NSIP) terveinek egyeztetését, erőforrás és költségigényeinek összehangolását a rendelkezésre álló keretekkel, kezdeményezi az erőforrás és költségigények komplex, tárcaszintű prioritizálását, előkészíti azokat a döntésre jogosult vezetési szint részére. Ebben a munkafolyamatban valósítja meg első lépésben a katonai szervezetek gazdasági érdekeinek egyeztetését, azoknak a tárcaszintű gazdasági érdekekbe való integrálását.

Minden tervezési ütem végén tételes, tárcaszinten összevont erőforrás és költségterv készül. Ez a terv tartalmazza a gazdálkodó szervezetek által elkészített, tárcaszinten felülvizsgált, a szakágak által szükségesnek és elégségesnek ítélt, a rendelkezésre álló forráskeretekkel tételesen egyeztetett erőforrástervek tárcaszintű összevont adatait. Ez a védelem középtávú tervének, valamint – rövidtávú terv vonatkozásában – a tárca 2 éves költségvetési tervének komplex erőforrás terve.

A tervezési folyamatban a tárcaszinten összesített erőforrástervek igényei alapján, a logisztikai tervező szervezetek közreműködésével elkészíti a középtávú tervhez kapcsolódóan ***tárcaszintű összevont beszerzési elgondolás,*** a költségvetési tervhez kapcsolódóan pedig ***tárcaszinten összevont beszerzési terv készül.*** Ez tartalmazza – a csapatköltségvetés terhére történő beszerzéseken kívül – a tárca összes központi beszerzését, az azokat végrehajtó beszerző szervezetekhez rendelt, illetve a beszerzések általánostól eltérő szabályait. ***A beszerzési tervet a miniszter hagyja jóvá és ez egyben végrehajtási intézkedést jelent a beszerző szervezetek felé.*** Ezzel a jelenlegi hosszú egyedi engedélyezési eljárások kiválthatók

és a szükségtelenül feltolódott beszerzési döntési szintek is a helyükre kerülhetnek.

Ennek megfelelően a középtávú beszerzési elgondolás alapján, a beszerző szervezetek minden olyan előkészületet megtehetnek, amely a beszerzések végrehajtása érdekében elengedhetetlen, ugyanakkor időigényes folyamat (árajánlatok bekérése, műszaki pontosítások végrehajtása, adatgyűjtés a lehetséges szállítókról, a szerződéses vagy pályázati feltételek kialakítása, bizottságok kijelölése, felkészítése, okmányok előkészítése stb.). Ezek birtokában ***a 2 éves költségvetéshez kapcsolódó tételes beszerzési tervek végrehajtása nagyon jelentősen felgyorsítható.*** Ezt a gyorsítást segíti továbbá, hogy a beszerzési terv miniszteri jóváhagyásra felterjesztésre kerülő tervezete már a végrehajtást megelőző év májusában elkészül, amely a költségvetés jóváhagyását követően, – a végrehajtás évének februárjában – már csak pontosításra kerül.

Mindezek figyelembevételével a beszerzéstervezés ilyen rendszere, biztosítja azt, hogy ***a központi beszerző szervezetek gyakorlatilag két évre előre ismerik a beszerzési feladatokat, a beszerzések ennek következtében ütemezhetővé, időben megkezdhetővé és főleg befejezhetővé válhatnak.*** Ezért lényegesen csökkenthetők vagy meg is szüntethetők az elmaradt, vagy az egy költségvetési cikluson túlra átütemezett beszerzések.

A beszerzési döntések meghozatalával egy időben, a beszerzési szerződések megfelelő záradékai alapján a cégek adatszolgáltatását felhasználva ***megindíthatók a beszerzendő új eszközök vonatkozásában a termékkodifikációs és a rendszeresítési eljárás adat-meghatározási folyamatai.*** Ennek eredményeként – optimális esetben – a beszerzés befejezésével a felhasználók részére ***egységes dokumentációban biztosíthatók a következő adatok:***

- a beszerzett eszköz vagy anyag teljes leíró típusú termékkodifikációs adatbázisa,
- az eszközökhöz készletezendő tartalék alkatrészek, segéd, tartozék és üzemeltetési anyagok fajtája, mennyisége és készletelésének lépcsőzése,
- az eszközök javítási szintjeinek technológiai tartalma, idő és időszaki normatívái,
- a beruházás bekerülési értékeinek adatai, ezen belül a vonatkozó főkönyvi számlaszám, az elkészített állományba vételi

bizonylat és egyedi nyilvántartó lap, a leírás módjának, kezdetének időszakainak befejezésének és az első leírás elszámolásának időpontja, valamint az ezek nyitótételeinek a könyvelésbe történő bevezetéséhez szükséges teljes körű, rendszerezett számviteli bizonylatcsomag,

- az üzemeltetéshez, valamint a fenntartás megszervezéséhez szükséges gyári műszaki dokumentáció gyűjtemény,
- a katonai oktatási intézmények részre, az oktatásban alkalmazandó dokumentáció gyűjtemény.

A fenti adatokat központilag minden beszerzett új eszközhöz biztosítja a tervezési rendszer, még abban az esetben is, ha egyéb okból a teljes rendszeresítési folyamat nem kerül végrehajtásra és csak alkalmazásba vételre kerül sor.

A tervek végrehajtásának üzemgazdasági adatait a tárca központi erőforrás és költségtervező szervezete rendszeresen megfigyeli, nyilvántartja, rendszerezi és elemzi. Ennek során értékelésre kerül:

- a tervezés pontossága, valóságtartalma,
(a tényadatok milyen mértékben és tartalommal térnek el a tervadatoktól, az eltérés milyen arányt képvisel az összértékhez viszonyítva, továbbá, hogy az eltéréseknek objektív vagy más jellegű indoka volt-e),
- a feladatok és a végrehajtásukra felhasznált erőforrások egymáshoz viszonyított arányossága,
(a nagyobb volumenű vagy fontosabb feladatokra történt-e nagyobb forrásfelhasználás, azaz a források allokációját az objektív prioritizáció vagy szubjektív érdekérvényesítő képesség döntötte-e el),
- a felhasznált erőforrások szükségessége, nagyságának szükséges és elégséges szintje,
(a végrehajtott feladatokhoz feleségét és mennyiségét tekintve csak a szükséges és elégséges erőforrások kerültek-e felhasználásra, ennek alapján keletkeztek-e veszteségek, vagy volt-e pazarló gazdálkodás),
- az erőforrás-felhasználás eredményessége és hatékonysága,

(az erőforrás felhasználásával a feladatok az elvárt tartalommal végrehajtottak-e, illetve, hogy ezek eredményeként a tervezett haderőképessegek megteremtődtek-e),

- az eredmények és a felhasznált erőforrások arányossága,

(a felhasznált erőforrások mennyisége, minősége és értéke arányos volt-e a létrejött haderőképesseggel, azaz ha volt alternatíva, akkor megérte-e az adott képesség elérése a ráfordításokat),

- az erőforrás-felhasználásban a feladatok prioritásának érvényesülése,

(a fontosabb, előbbre priorizált feladatok kapták-e a felhasználható forrásokat, azaz a hátrébb sorolt prioritású feladatokra addig nem használtunk-e fel forrásokat, ameddig a magasabb prioritásúak végrehajtásra nem kerültek. Áttételesen ez a kérdés is arra ad választ, hogy a forrásallokációt az objektív vagy szubjektív tényezők határozzák-e meg),

- az erőforrás-felhasználás veszteségpontjai, a veszteségpontok keletkezésének folyamata, az azokhoz vezető döntések,

(milyen gazdálkodási folyamatokban keletkeztek felesleges vagy aránytalan költségek, voltak-e olyan költségek, amelyek a kijelölt haderő-fejlesztési és fenntartási célokkal ellentétes eredményeket hoztak, vagy egyáltalán nem produkáltak eredményt. Fontos, hogy kimutajuk a veszteségek keletkezésének folyamatát, mechanizmusát és személyi forrását is, amely egyrészt azok további megisméltését zárhatják ki, másrészt az egyéni felelőséget is nagymértékben növelik a döntések során),

- főbb költségfolyamatok időbeli és térbeli lefolyásának jellemzői, azok tervezésorientált rendszerezése,

(a következő tervezési ciklus magasabb szintű végrehajtása érdekében az egyébként szükséges és eredményes feladatok költségalakulásának, terv/tény számai alakulásának értelmezése, ennek alapján a tervezési tapasztalatok összegyűjtése),

- a jelentős költségfelhasználást eredményező tevékenységek benchmarking alapú összehasonlítása,

(a nagyobb költségkihatású feladatok legeredményesebb, leggazdaságosabb végrehajtását eredményező módszerek felkuta-

tása, rendszerezése és közkinccsé vagy követendő módszerré tétele),

- javaslatok kidolgozása a költségracionalizálás javítására, a gazdasági tervezés pontosságának, végrehajthatóságának javítására,

(a megelőző elemzési folyamatok során levont következtetések alapján, azon tervezési, forráselosztási, feladat-végrehajtási, általános gazdálkodási és döntési, döntés-előkészítési folyamatok indoklással történő meghatározása, amelyeket a következő tervezési-gazdálkodási ciklusban a korábbitól eltérően kell végezni).

Az elemzést végző központi tervező szervezet az elemzés adatait költség és eredményadattárakban a logisztikai információs rendszerben minden felhasználó részére hozzáférhetővé teszi, elemzéseinek következtetéseit pedig visszacsatolja az arra illetékes katonai, logisztikai, illetve a tárca felsőszintű vezető szervei döntés-előkészítő folyamataiba.

A logisztikai rendszer átalakítása részeként központi beruházként a tervezés és a hozzá kapcsolódó más logisztikai jellegű adatok kezelésére, az ezeket a munkafolyamatokat végző logisztikai szervezetek munkájának támogatására, valamint az e munkafolyamatok nyomán a logisztikai rendszer minden szintjén keletkező (előállított) adatok integrálására **egy komplex információs rendszer kerül kidolgozásra és megvalósításra. A megvalósítás szakaszában ennek rendszergazdája a központi, tárcaszintű tervező szervezet, majd folyamatos üzemeltetését a végfelhasználó végzi.**

A logisztikai információs rendszerben kezelt elemi adatok **előállítása** a logisztikai folyamatok végrehajtása során azoknál a szervezeteknél történik, amelyek az adott feladatokat végzik. Ezek az adatok **a logisztikai tevékenységek meghatározott jellemzőiről, tényezőiről és feltételeiről számszerű formában történő feljegyzések.** Az adattartalmak meghatározása olyan igénnyel valósul meg, hogy azok pontosan leírják, jellemezzik az érintett logisztikai tevékenység tartalmát, változásának nagyságát, ütemét és irányát.

Az elemi adatok meghatározott rendszer szerint felépített mátrix rendszerű, általában egyváltozós függvénnyel leírható **táblázatokba kerülnek összefoglalásra.** A táblázatok az adatok időbeni, térbeli követését, valamint terv/tény összehasonlítását teszik lehetővé. **E táblázatok a rendszer elemi, tételes nyilvántartásai.**

Az elemi táblázatok funkcionális csoportokba történő összevonásával történik az egyes logisztikai tevékenységfajták (funkciók) komplex megfigyelésének, irányításának, vezetésének és végrehajtásának támogatására alkalmas **funkció modulok** kialakítása.

A rendszer fő adatmoduljai és azok szakmai tartalma a következő:

Tervezési adatok

Ebben az adatscsoportban kerülnek összegyűjtésre és feldolgozásra a tárca erőforrás és költség, valamint beszerzési terveinek elkészítéséhez szükséges külső információk, valamint a kidolgozás különféle fázisban lévő és a jóváhagyott tervek adatai, hosszú, közép és rövidtávú, ezen belül időtávonként normatív és fejlesztési programok bontásban. Az adatokat megjelenítő nyilvántartások differenciálása, minimálisan időhorizontonkénti, ezen belül tervtípusonkénti mélységű. Az adatoknak biztosítaniuk kell a tervtétel összeállítását és a tervezés meghatározott fázisainak pontos követhetőségét és ezen tervállapotok utólagos visszakereshetőségét.

Normázási adatok

Ebben az adatscsoportban kezelik a normák kialakításához szükséges egységes védelmi szakfeladatrend, az ágazati normák és az összevont normatívák, valamint feladatmutatók adatait, továbbá a különféle felhasználási és teljesítési adatokat és az előállított normák, normatívák és mutatószámok dokumentációinak adatait. Az adatok ágazatonkénti csoportosításúak, tételes, elemi mélységűek.

Termékkodifikációs adatok

Ez az adatscsoport tartalmazza a termék kodifikáció végrehajtásához szükséges NATO szabályozási adatokat, kódgyűjteményeket és dokumentumokat, továbbá az ezek felhasználásával kialakított nemzeti termék kód és gyártói adatbázist.

Erőforrás és költségelemzési adatok

Ez az adatscsoport tartalmazza a gazdasági, gazdálkodási folyamatok időbeli, térbeli változásainak, továbbá terv/tény összehasonlításának értékeléséhez, elemzéséhez szükséges adatokat. Ennek megfelelően magukba foglalják a beszerzés, az ellátás, a tárolás, az üzemeltetés, a javítás, a szállítás, valamint minden más erőforrás-felhasználás térbeli, időbeli és terv/tény adatait. Ebben az adatscsoportban az ezekből képezett vagy szá-

mított mutatószámok vagy egyéb feldolgozott adatok szerepelnek. Ugyancsak itt kerülnek megjelenítésre az elemzések eredményeként előállított, értékelt adatok, prognózisok és intézkedési tervek adatai is.

Rendszeresítési adatok

Ez az adatszoport tartalmazza a rendszeresítési bizottságok munkáját dokumentáló adatokat, továbbá a rendszeresítési folyamat tervezése és a rendszeresítés során keletkezett műszaki, üzemeltetési, fenntartási, javítási aktiválási és egyéb nyilvántartási adatokat, a csapatpróbák adatait, a rendszeresítési dokumentumok iratszerű nyilvántartását, és a kivont eszközök hasznosítási tanulmányainak adatait.

Eszköz és készletgazdálkodási adatok

Ez az adatszoport tartalmazza a tárgyi eszköz és készletgazdálkodás, valamint az ezekhez kapcsolódó szolgáltatások beszerzésének, tárolásának, ellátásának és felhasználásának adatait. Az adatok részletezettsége olyan, hogy azok alapján a beszerzés, tárolás, ellátás és felhasználás folyamatai önmagukban és a köztük lévő irányítási, vezérlési funkcióik vonatkozásában is követhetők, illetve az adatok alapján vezethetők és végrehajthatók. Az adatokból kialakított nyilvántartásoknak képeseknek kell lenniük – mind a tárgyi eszközök, mind a készletek tekintetében – az egész életciklusának végigkísérésére a logisztikai rendszerbe történő bekerülésüktől, az abból történő végleges, fizikális kikerülésükig.

Üzemeltetési és javítási adatok

Ez az adatszoport tartalmazza a már használatba vett eszközök és készletek működtetéséhez és felhasználásához kapcsolódó üzemgazdasági adatokat. Az adatok egészében azt biztosítják, hogy minden vezetési szint részére naprakészen kimutatják a rendszerben lévő összes eszköz műszaki állapotát, helyzetét, felhasználási paramétereit, üzemidőit, karbantartási, javítási, felújítási igényeit és azok teljesítését úgy, hogy ezen információk alapján az üzemeltetés a technikai kiszolgálás és javítás tervezhető, szervezhető, vezethető és végrehajtható. A nyilvántartások a fenti követelményeket egyes technikai eszközök mélységig kell, hogy kielégítsék, folyamatosan fenntartva az adatoknak, az egyes vezetési szintek igényei szerinti csoportosításának, összevonásának és integrálásának lehetőségét.

Szállítási adatok

Ebben az adatsorozatban kerülnek kimutatásra a szállítási feladatok igény és terv, valamint az ezek végrehajtására rendelkezésre álló szállítási kapacitások és a ténylegesen végrehajtott szállítási teljesítmények adatai. Az adatok olyan részletezettségűek és bontásúak, hogy azok alapján a szállítási tevékenységek minden folyamata nyomon követhető, ezzel párhuzamosan tervezhető, szervezhető, irányítható és végrehajtható.

Az előzőekben elveiben felvázolt **erőforrás és költségtervező rendszer kivitelezését, megvalósítását tekintve, végső formájában, csak egy nagyobb, átfogóbb tervezési rendszer részeként képzelhető el.** Ebben a rendszerben az erőforrás és költségtervező részrendszer bemenete a katonai képesség és feladattervező alrendszer kimenete, kimenete pedig a költségvetés tervező részrendszer bemenete. Ezek szerint az erőforrás és költségtervező részrendszer a katonai és a költségvetés tervező al, illetve részrendszer között helyezkedik el. Indító információit a katonai képességekvetelmények és az ennek érdekében végrehajtható katonai feladattervek adják. Ezekhez ez a részrendszer erőforrásokat és költségeket rendel, elvégzi az ezzel összefüggő egyeztetéseket és pontosításokat. Az így elkészült feladatalapú erőforrás és költségterv, a következő tervezési fázis, a költségvetés tervezésének tartalmát, alátámasztását adja.

Fontos hangsúlyozni, hogy az erőforrás és költségtervező részrendszer magába foglalja **a humán erőforrások személyi és dologi részének** (bér és járulékai, egyéb anyagi, személyi juttatások, valamint a humán erőforrások működéséhez szükséges anyagok, eszközök és anyagi szolgáltatások teljes köre) tervezését is.

A részrendszer továbbá magába foglalja a tervezéshez kapcsolódó járulékos feladatokat, **a termékkodifikáció, az üzemeltetési adatmeghatározás, az erőforrás és költségelemzés,** valamint az erőforrásokhoz és azok felhasználásához kapcsolódó egységes, **központi nyilvántartó és információrendszer** kialakításának és üzemeltetésének feladatait is.

A tervezés rendszerszemléletű felfogását azért szükséges külön is hangsúlyozni, mivel annak folyamatában nagyszámú, egymás munkájának feltételét előállító szervezet vesz részt, amelyek rendezett, rendszeres, normatív szabályokon alapuló harmonikus együttműködése a rendszer által produkált terv pontosságának, átláthatóságának, valóságtartalmának, végrehajthatóságának, alapvető feltétele. E nélkül az egyes tervezési részfolyamatokat tartalmilag és szervezetiileg is differenciáltan végrehajtható katonai szervezetek sajátos és ugyancsak differenciált szakmai és

egyéb érdekei egymás kárára, egymással vetélkedve és nem egymást harmonikusan kiegészítve érvényesülnek, egyebek mellett utat és teret engedve a tervezési döntési pontokon a szervezeti és egyéni érdekeken nyugvó szubjektívizmusnak. Ezek a nemkívánatos folyamatok végső erejükben szétzilálják a tervezés minden munkafolyamatát.

Ennek kiküszöbölésére egyetlen megoldás kínálkozik a tervezési folyamatok és ennek megfelelően, a tervező szervezetek egységes, tárcaszinten megszervezett és irányított, normatív szabályok szerint működő rendszerbe szervezése. A rendszernek magába kell foglalnia a teljes tervezési folyamat feladatrendszerét, a hozzájuk rendelt végrehajtó szervezeteket, illetve azok kötelező jellegű együttműködési rendszerét.

Esetünkben a rendszer elengedhetetlen eleme kell hogy legyen, mint a tervezés kiinduló információja a katonai képességek és az ezek érdekében végrehajtandó feladatok tervezése, a feladatok végrehajtásához szükséges természetes erőforrások és azok piaci megszerzéséhez elengedhetetlen költségek tervezése, a szükséges erőforrásokból rendelkezésre nem álló erőforrások és azok által generált kiadások – a költségvetés – tervezése, illetve sajátos elemként a humán erőforrások rendelkezésre állásához szükséges nem dologi jellegű feladatok tervezése.

ÖSSZEGZÉS

A gazdasági tervezés előzőekben leírt rendjének megvalósulása azt fogja eredményezni, hogy abban uralkodóvá válik a feladatalapú tervezés, amelynek alapján pontos számításokkal alátámasztottan, így nyilvánosan is bizonyíthatóan kimutathatóvá válik, hogy a rendelkezésre álló forrásokból a tárca milyen feladatokat képes és kíván ellátni. Ennek alapján egyértelműsíthető lesz, hogy a hadsereg elé milyen célok tűzhetők ki és milyenek nem. Ez tételesen tisztázhatja a hadsereg feletti civil kontroll számára a tárccal szembeni elvárások körét, szintjét és tartalmát.

Fontos új képessége lesz a tervező rendszernek, hogy minden állami testület előtt, szakmailag megalapozottan indokolhatók, védhetők és ez által a tárca vezetése számára fenntartások nélkül vállalhatók lesznek a logisztikai gazdálkodás tervei, mivel azok minden tételének konkrét kapcsolata a reálfolyamatokkal, azonnal és minden konvertálás nélkül kimutatható lesz. Ennek következtében a tervek mentesekké válnak a megalapozatlan rögtönzésektől.

A gazdasági tervezésnek ebben a rendszerében, ***a gazdálkodás legfelső döntés-előkészítő és döntési szintjén újból meghatározó szerepet kap az üzemgazdasági szemlélet.*** Ennek hatására a tervezésben, szakmailag megalapozott mérlegelés tárgyát képezheti majd az, hogy a tervezett ráfordításokkal megéri-e az adott feladatot az eredetileg elképzelt tartalommal megvalósítani, vizsgálhatóvá válik, hogy a tevékenységek eredménye, arányban áll-e az annak érdekében felhasznált erőforrásokkal, illetve, hogy az adott feladathoz csak a szükséges és elégséges erőforrások kerültek-e tervezésre.

Ez a tervezési rendszer – az érdekek sokirányú egyeztetésével és összehangolásával – szervezetszerűen biztosítani tudja, hogy a rendelkezésre álló erőforrásokat a feladatoknak megfelelő és a tárca összérdekei által meghatározott prioritásrendben és abszolút értékükben olyan megosztásban használják fel, hogy azok, a fontossági sorrendben hátrébbálló feladatokra addig ne kerülhessenek felhasználásra, amíg az előbbre soroltak szükséges és elégséges igény szintje kielégítésre nem kerül. ***Ez gyakorlatilag az erőforrások elosztásában a partikuláris érdekek meghatározó jellegének megszüntetését, vagy nagyon jelentős visszاسzorítását jelenti.***

Az elgondolt új tervezési rendszer várható előnyeinek érvényesülését segítheti, hogy a tárca jelenlegi, rendkívül bonyolult, sokrétű, számos integrálatlan intézményi, szakmai és vezetői érdeket hordozó, ezért jelentős érdekellentétekkel terhelt ***gazdasági tervező rendszerébe új elemként bekerült egy olyan tárcaszintű szervezet, amelynek tervezési tevékenysége egy olyan érdekegyeztető, integrátor szerepet betöltő, katalizátor jellegű tevékenység, amely a tételes gazdasági részfolyamatokon és érdekeken kívül állva, képes a tárca egésze gazdasági érdekeinek megjelenítésére és képviselésére, ennek keretében a rendszerben megjelenő egyes partikuláris érdekek egyeztetésére.*** Ennek nyomán ***a tárca vezetése a döntéseikhez olyan, szakmailag megalapozott, minden részletében kidolgozott, az érintettekkel tételesen egyeztetett, a szükséges, vállalható és nyílt kompromisszumokat is magába foglaló előkészítő tevékenységet kap, amely minden részletében kiszolgálja adatokkal, információkkal és kidolgozott szakmai alternatívákkal a vezetést.***

Az előzőekben kifejtettek alapján körvonalazódik, hogy a képesség és feladatalapú tervezés megvalósításának kulcsa a következő fő – megvalósítandó – folyamatokban foglalható össze:

1. A haderőtervezés egységes, integrált rendszerként történő felfogása, amely a funkcióiban különböző, de eredményében egyenrangú, tar-

talmában szervezettségében és felkészültségében egyenszilárd katonai és gazdasági alrendszer egysége.

2. A tervezés folyamatai tárcaszintű integráltságának megvalósítása, ami a tartalmában és szervezetenként differenciáltan készülő résztervek tárcaszintű és tárcaérdekű összehangolását jelenti.

3. A tervezés szervezeti integrációjának a tervezés funkcionális integrációjával való szerves kiegészítése, ezen belül kiemelten a normatív működési és a fejlesztési feladatok összhangjának megvalósítása.

4. A tervezésben a pénzforgalmi személet abszolút túlsúlyának megszüntetése, a pénzforgalmi folyamatok alátámasztására az üzemgazdasági típusú tervezési szemlélet mind szélesebb körű bevezetése. Ezen belül különösen a pénzügyi terveknek a feladatokból és az azokhoz szükséges erőforrásokból történő levezetése, a pénzügyi tervek feladat erőforrás és költségtervekkel történő alátámasztása, ezen keresztül a pénzfelhasználás okának és eredményeinek folyamatos és rendszerszerű megfigyelése és elemzése. Mindezekhez kapcsolódóan, kiemelten a képszerűség és feladatalapú forráselosztás megvalósítása.

A fenti tervezési célok megvalósítása – valószínűleg – nem megy máról-holnapra, nem intézhető el egyetlen paranccsal vagy intézkedéssel. Ez amellet, hogy a szakszerűség és a hozzáértés egy más szintjét igényli, egyszersmind szemléletváltozást is feltételez. A szemléletváltás alapja az, hogy bár a pénzügyi források ebben a tervezési rendszerben is központi szerepet játszanak, nem azok a tervezés kiinduló alapjai. Ebben a tervezési szemléletben elsősorban feladatokat és azokhoz szükséges erőforrásokat kell tervezni és a pénz itt olyan mérőszám szerepet tölt be, amely megmutatja, hogy a tervezett feladatok közül mi finanszírozható és mi nem. Ez a fordítottja a jelenlegi szemléletnek, amelyben a meglévő pénzügyi keretekbe próbáljuk – kellő alátérvezés nélkül – beleerőltetni a feladatokat, amelyekről a konkrét végrehajtás során derül ki sorozatosan, hogy – az alátérvezés hiányában – rosszul becsültük meg azok finanszírozási igényeit.

Ha mindezekre az eredményekre és az ezzel járó kockázatokra és feladatokra van megfelelő szintű előjárói igény, akarat és elhatározás, akkor a rendszer kiépítéséhez szükséges szakmai, információs és szervezeti infrastruktúra viszonylag gyorsan kiépíthető, a tervezési rendszer folyamatos működtetése során a szükséges szakmai felkészültség és gyakorlat is megszerezhető és mindezek együttes hatásaként a rendszer 2-3 éven belül produkálhatja a várt eredményt.

HÉZAGPÓTLÓ JAVASLATOK

A HONVÉDSÉG ÖSSZHADERŐNEMI LOISZTIKAI DOKTRINA VÉGLEGESÍTÉSÉHEZ

Jároscsák Miklós¹

Mint az a szakmai közvélemény előtt jól ismert 2002. év végéig az MH Összhaderőnemi Doktrínája kidolgozásával és jóváhagyásával párhuzamosan – a HM-HVK Logisztikai Csoportfőnökség irányítói és koordináló tevékenysége mellett – be kell fejezni az Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína megalkotását. Szakmai doktrínánk tervezeteinek széleskörű egyeztetése, a 2002. áprilisáig kért véleményezések feldolgozása ez év közepén lezárult, amikor is a logisztikai támogatás irányítói-, illetve végrehajtói szintek képviselői, valamint a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem szaktanszékeinek vezető állománya egy konferencia jellegű rendezvényen fejthette ki a véglegesítés érdekében felhasználandó konkrét javaslatait.

Elismerve a doktrína alkotásban részt vállaló személyek munkájának eredményességét a konferencián elfogadott állásfoglalás szerint **2002. szeptember hónaptól ez év végéig** egy szakértői kört alkotó, külön felkért szűk kidolgozó csoport fogja elvégezni az elfogadott konkrét változtatások kidolgozását, illetve a tényleges hiányosságok pótlását.

Jelen írásomban a hiányosságok **két döntő elemét** érinteném, amelyek a jelenlegi tervezetben csak érintőlegesen vagy csupán áttételesen jelennek meg, holott azoknak **önálló fejezet részeket** szükséges szentelni. A hiányzó két elem a **logisztikai gazdálkodás** és a **termelői logisztika** rendszeréről, feladatairól és azok megvalósításának szervezeti háttéréről a következőkben kifejtetteket célszerű az ÖHD Logisztikai Doktrínába beemelni.

¹ Dr. Jároscsák Miklós ezredes, HM Gazdasági Tervező hivatal főigazgató általános helyettes.

1. Logisztikai gazdálkodás

1.1. Tágabb értelmezésben a logisztikai gazdálkodás a támogatás megvalósításához szükséges erőforrások tervezését, a beszerzésre kerülő és a meglévő erőforrások célirányos, szabályos, költséghatékony és elszámoltatható felhasználását jelenti. A logisztikai gazdálkodás részleteiben a honvédség személyi állománya felszereléséhez, ellátásához és elhelyezéséhez, a technikai eszközök üzemeltetéséhez és rendszerbentartásához, az ingatlanállomány kezeléséhez és fenntartásához, valamint a katonai közlekedési biztosításhoz kapcsolódó gazdasági feladatok tervezésére, szervezésére, irányítására és működtetésére terjed ki. Nemzeti sajátosságként nem foglalja magába az egészségügyi gazdálkodás területeit. A logisztikai gazdálkodás valójában nem más, mint a különböző tagozatokban lévő anyagnemfelelős ágazati szervezetek gazdálkodási tevékenységének összessége.

1.2. A logisztikai gazdálkodás alapvető célja a gazdálkodást szabályozó törvényi előírások betartása mellett *biztosítani* a honvédelmi tárcához tartozó szervezetek alaprendeltetés szerinti feladatai optimális ráfordításokkal történő végrehajtását. Ezen belül a tárgyévre biztosított források lehetőségeinek maximális kihasználásával *gondoskodni* a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek biztosításáról, a technikai eszközök hadrafogható-, a hadianyagok és készletek hadihasználatú állapotban tartásáról, az eszközök és objektumok rendszerszerű üzemeltetéséről.

1.3. Az érintett honvédelmi minisztériumi szervek és szervezetek szabályzó tevékenysége alapján a logisztikai gazdálkodás *központi-, haderőnemi-, végrehajtói* (csapat, illetve intézményi) szinteken valósul meg.

1.3.1. A logisztikai gazdálkodás fejezeti szintű szabályozását, a HM illetékes hivatalai bevonásával az érintett minisztériumi szervek (főosztályok) készítik elő és a honvédelmi miniszter hagyja jóvá. A miniszteri szintű gazdálkodási szabályzók lebontása, a különböző szintű gazdálkodó szervezetek feladatainak megfogalmazása és a gazdálkodási folyamatokon belüli összehangolt működés biztosítása a *központi logisztikai szervek, illetve szervezetek* feladata.

1.3.2. A központi logisztikai szervezetek valamennyi gazdálkodási folyamatra kiterjedő irányítói, koordinálói és felügyeleti szerepüket **anyagnem felelős ágazati rendben**, funkcionális irányítás mellett töltik be.

1.3.2.1. A logisztikai gazdálkodás funkcionális irányító szervezeti elemei:

- Üzemeltetési Főnökség
- Ellátási Főnökség
- Elhelyezési Főnökség
- Közlekedési Szolgálatfőnökség
- Költségvetési Főnökség

1.3.2.2. A logisztikai gazdálkodás központi anyagnemfelelős, ágazati irányító szervezetei:

- Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség
- Páncélos és Gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökség
- Repülő Műszaki Szolgálatfőnökség
- Elektronikai Szolgálatfőnökség
- Műszaki Technikai Szolgálatfőnökség
- Vegyivédelmi Technikai Szolgálatfőnökség
- Mérésügyi Szervezet
- Kiképzési Technikai Szervezet
- Térképész Anyag Ellátó Szervezet
- Élelmezési Szolgálatfőnökség
- Ruházati Szolgálatfőnökség
- Üzemanyag Szolgálatfőnökség
- Humán Anyag Ellátó Szervezet.

1.3.2.3. Anyagnemfelelős központi ágazat a tárca egésze szakanyag-ellátásának tervezésére, a szakanyaggazdálkodás központi szabályozására és irányítására, az ágazati költségvetés tervezésére, a jóváhagyott ágazati költségvetés törvényi jogszabályi keretek közötti felhasználásának biztosítására, a katonai feladatok ágazati összetevőinek kimunkálására, vala-

mint a jóváhagyott ágazati költségvetés terhére kötelezettség vállalásra felruházott *szakmai irányító szervezet*.

1.3.2.4. A logisztikai gazdálkodás funkcionális- és anyagnemfelelős ágazati szervezeteinek rendeltetéséből adódik, hogy szakterületei vonatkozásban a honvédség egészére kiterjedő támogatás követelmények szerinti megvalósítása érdekében *irányítják*, illetve *összefogják* az éves és a különböző időszakokra vetített logisztikai szükségletek tervezését. Elvégzik a részükre jóváhagyott költségvetési előirányzatok programok, feladatok és normatív működés szerinti elosztását, lelépcsőzését, *megtervezik* a tárgyévi, illetve a különböző időtávlatokra szóló beszerzéseket, *gondoskodnak* az általuk kezelt költségvetési előirányzatok tervek szerinti, célirányos, törvényes és a prioritizált katonai feladatokat támogató felhasználásáról, *felügyelik* a központi támogatásért felelős központokat.

1.3.2.5. A központi logisztikai szervezetek a katonai feladatok támogatására irányuló gazdasági terezési tevékenységük keretében, az általuk kialakított szakfeladatrendszer és a hozzájuk kapcsolt személyi normák, normatívák alapján időszakonként *számvetik* a katonai feladatok *ágazati erőforrás igényét* és azok költségkihatásait. *Kimutatják* és az általuk kezelt költségvetési tételeken belül *részletesen kimunkálják* a szükségletek és a lehetőségek közötti eltéréseket, melyekkel összefüggésben döntési alternatívákat terjesztenek elő. Ebbe a tevékenységükbe bevonják a központi ellátó szervezeteket és szükség esetén a haderőnemi tagozatot.

1.3.2.6. Központi gazdálkodás keretében valósul meg a katonai logisztika vonatkozásában:

- a haditechnikai eszközök, valamint a hadianyagok fejlesztése
- a nomenklatúrás eszközök beszerzése
- a rendszeresítés (rendszerbe állítás, illetve alkalmazásba vétel)
- az ipari szintű javítás, modernizálás
- a rendszerből történő kivonás
- a selejtezés, valamint a továbbhasznosításra történő előkészítés.

1.3.2.7. A honvédelmi szervezetek részére a központi logisztikai gazdálkodás körébe vont haditechnikai eszközöket, hadfelszerelési cikkeket, ellátási anyagokat és készleteket, valamint szolgáltatásokat (erőfor-

rások) az utaltsági rend szerint a **központi logisztikai szervezetek** költségvetésének terhére, térítésmentesen biztosítják.

1.3.2.8. A központosított logisztikai gazdálkodás keretében megvalósuló ellátást a honvédelmi szervezetek a **központi ellátó szervezetek** költségvetésében biztosított forrásokból normák és normatívák alapján részükre illetményes és felhasználható keretek terhére veszik igénybe.

1.3.2.9. Az ágazati vezetők szakterületi gazdálkodásuk keretében **jogosultak** a katonai feladatok ágazati erőforrás igényéből adódó költségvetési előirányzatok megtervezésére, a jóváhagyott ágazati előirányzatok felhasználásának szabályozására és felügyeletére, az ágazati gazdálkodás szakmai szabályozására (áttételes módon) előirányzott és anyagátcsoportosítások kezdeményezésére, az oktatás, felkészítés, kiképzés szakmai követelményrendszerének kidolgozására.

Hatáskörüket a parancsnoki vezetési rendszeren belül érvényesítik és hatáskörük a **szakmai eljárókat** megillető területekre terjed ki.

1.3.3. A honvédelmi szervezetek két tagozatos (CSAPATKÖZPONT) ellátási rendszerében meghatározó szerepet töltenek be az **ellátó központok**, amelyek részesei a központi logisztikai gazdálkodás tervezésének, ugyanakkor tevékenységi körükbe tartozik mindazon gazdasági folyamatok menedzselése, és végrehajtása, amelyek az anyagok, illetve technikai eszközök átvételével, központi nyilvántartásával, tárolásba helyezésével, vagy kiadásával, karbantartásával és frissítésével, állagmegóvásával, hadrafoghatóságának, illetve hadihasználhatóságuk fenntartásával, selejtítésével, vagy rendszerből történő kivonásuk előkészítésével, végül az elszámolásokkal kapcsolatos feladatokat foglalják magukban.

1.3.3.1. Az ellátó központok a központi beszerzések specifikált igényeit adják meg és részt vesznek a közbeszerzési eljárások előkészítésében és lebonyolításában. Alapvető tervezési tevékenységeik mellett bevételezik a központi tárolású technikai eszközöket és anyagokat, amelyek tartalékát tovább tárolják, illetve az ellátásba vont részét kiutalványozzák az érintett honvédelmi szervezetek részére.

1.3.3.2. Az ellátó központok gazdálkodási tevékenységének állandó elemét képezi a szerződéses megrendelések fogadása, átvétele, tárolásba helyezése, nyilvántartása, majd az ellátási rend szerinti csoportosítások kialakítása és a vételezés, illetve a kiszállítás feltételeinek biztosítása.

1.3.3.3. Két alapvető gazdálkodási funkció van jelen az ellátó központok tevékenységében, mégpedig egyrészt a tervező, szervező és köz-

ponti nyilvántartó funkció, másrészt a technikai eszközök és anyagok tárolása helyezését, raktározásával, valamint ellátásba vonásával kapcsolatos végrehajtási tevékenységi kör. A gazdálkodási funkciókat szükség-szerűen kiegészíti a széttagolt raktárbázisok vezetésére irányuló parancsnoksági feladatok.

1.3.3.4. Ellátó központ szintű gazdálkodás szervezett és hatékony folytatásával a csapatok és intézetek megbízható ellátásának alapfeltételei között meghatározó jelentőséggel bír a **termékazonosítás** (kodifikáció) és a **logisztikai gazdasági információs rendszer**.

1.3.3.4.1. A jelenleg alkalmazott elavult HETK kódoláson alapuló – termékazonosítási rendszert fel kell váltani a **NATO raktári szám bevezetésén alapuló kodifikációs, NCAGE kódokat alkalmazó rendszerrel**. A termékazonosítás átmeneti periódusában, a folyamatban lévő ellátási feladatokhoz – a nyilvántartások futtatása érdekében – egy ideig még fenn kell tartani a HETK kódolást, de azzal párhuzamosan a kodifikációs szoftver alkalmazásával meg kell kezdeni a még viszonylag tovább (több évig) rendszerben maradó technikai eszközök és anyagok átkodifikálását, míg az újonnan rendszerbe kerülő eszközök már NATO azonosítóval kerülnek ellátásra. Ez az átmeneti folyamat a termelői logisztika meghatározott intézményét a **HM Gazdasági Tervező Hivatalt** és az átkodifikálást gyakorlatban végrehajtó polgári szervezetet érinti, ugyanakkor az ellátó központ mint alkalmazó vesz részt a folyamatban.

1.3.3.4.2. A **logisztikai gazdasági információs rendszer** kiépítésének alapvető célja, hogy kiszolgálja a logisztikai gazdasági folyamatok nyilvántartási, jelentési, felhasználás és üzemidő figyelési, beszámoltatási, operatív adatközlési igényét, úgy, hogy a központi adatbázis és a terminálok között korszerű adatátviteli csatornákon át áramlik az információ.

1.3.3.5. Az ellátó központok integrált szakmai vezető szervein belül megtalálhatóak az ágazati felelős tervezők, valamint a végrehajtás szintjén a szakanyag raktárgazdálkodásának szakanyagokra specializált beosztásai. Ez az állomány hivatott a központi ellátás tervezésére, szervezésére és végrehajtására.

1.3.3.6. A csapatok és más honvédelmi szervezetek ellátását az ellátó központok alapvetően a **soros**, éves, féléves, vagy negyedéves gyakorisággal történő felhasználás utánpótlásával hajtják végre, ugyanakkor alkalmazzák a különböző esetekben felmerülő **soron kívüli** ellátási igények kielégítését. Az ellátási utánpótlások gyakorisága szakanyag ellátási

rendszerként más és más, aminek a szükségletek felmerülése képezi az alapját.

1.3.3.7. Az ellátó központ szintű logisztikai gazdálkodás rendszerében az ellátó központok **közvetlen kapcsolatban állnak** a polgári (nemzetgazdasági) gyártó, termelő, szolgáltató szervezetekkel. Kapcsolatuk alapja a közbeszerzési eljárásokat követően kötött kétoldalú szerződéses viszony, amely kötelezi egyrészt a beszállítót (szolgáltatót) a megfelelő mennyiség, minőség időbeni és szerződésben rögzített árakon történő teljesítésére, míg másrészt az ellátó központot az időbeni átvételre és a kifitések teljesítésére.

1.3.3.8. A logisztikai gazdálkodás központi feladatainak végzése során, az ellátó központok főként a beszerzés, a gazdasági tervezés, a rendszeresítés és rendszerből történő kivonás tekintetében **közvetlen kapcsolatban állnak** a termelői logisztika intézményeivel. Gazdasági kapcsolatrendszerük vertikálisan az anyagnem felelős ágazatok vezető szervei, illetve a haderónemi logisztikai vezető szerveken keresztül a csapat logisztikai irányába terjed ki.

1.3.3.9. Az ellátó központok **felelősek** a részükre jóváhagyott költségvetési előirányzatok törvényekben és jogszabályokban előírt módon történő felhasználásáért, a rendelkezésre áll források erejéig a csapatigények mind teljesebb körű kielégítéséért. **Jogosultságuk** a részükre jóváhagyott gazdálkodási terv önálló megvalósításában, a gazdálkodó szervezetekkel való kapcsolattartásban, az ellátandókkal történő együttműködésben és a különböző igények kielégítésében ölt testet.

1.3.4. Haderónemi parancsnokság szintjén működő **logisztikai vezető szervek** gazdálkodási feladatai a csapatok ellátási-, javítási, fenntartási igényeinek szabályozott rend szerinti gyűjtésében, összesítésében és a központi gazdálkodó szervezetek részére történő továbbításában jelentkeznek. Ugyanakkor részt vesznek az ágazati költségvetés tervezési folyamatában, alárendeltjeik részére a haderónemi szinten jóváhagyott költségvetés elosztásában.

1.3.4.1. A különböző logisztikai gazdálkodási folyamatokra kiterjedően **irányítják és felügyelik** a csapatok logisztikai költségvetési- és anyaggazdálkodásának vitelét.

1.3.4.2. Intézkednek a hatáskörükbe tartozó költségvetési előirányzatok tervezésére, az adatszolgáltatások teljesítésére, melynek alapján haderónemi összesített logisztikai gazdálkodási (költségvetési) terveket dolgoznak ki.

1.3.4.3. Kezdeményezik a logisztikai költségvetési előirányzatok hatáskörükbe tartozó, indokolt átcsoportosítását.

1.3.4.4. Szabályozzák a logisztikai gazdasági beszámoló jelentések elkészítésének rendjét, a beérkezett beszámolókat összesítik és megküldik a központi gazdálkodó szervezetek részére.

1.3.4.5. Fő tevékenységi körükbe tartozik a csapatok logisztikai gazdálkodása **ellenőrzésének** tervezése, szervezése és végrehajtása.

1.3.4.6. A haderónemi tagozat a logisztikai gazdálkodás rendszerében **adminisztratív** szerepet tölt be, amely keretében **részt vesz** az ágazatok gazdálkodása követelményeinek összeállításában, a normák és normatívák képzésében, a beszerzési eljárások, rendszeresítések és a hozzájuk kapcsolódó csapatpróbák lebonyolításában.

1.3.4.7. A haderónemi logisztikai tagozatban anyaggazdálkodási tevékenység nem folyik, a haderónemek, raktárakkal, készletekkel, szállító kötelékekkel nem rendelkeznek. Ebből adódóan a tényleges gazdálkodási folyamatba történő beavatkozási képességekkel a haderónemek nem rendelkeznek.

1.3.5. A **csapat-, intézményi** gazdálkodást folytató szervezetek logisztikai vezető és végrehajtó szervezeti elemeinek **alaprendeltetése** az adott honvédelmi szervezet logisztikai szükségleteinek megtervezése az állománytáblák, normák, normatívák és más tervezési alapokmányok alapján, az ágazati - anyagnemfelelősi – körbe tartozó igények kielégítésének gazdálkodási tervben történő rögzítése, illetve azon belül a feladatok végrehajtásához szükséges részletes erőforrások, költségek kimutatása, továbbá a jóváhagyott költségvetés terhére beszerzett, illetve rendelkezésre bocsájtott dologi eszközök szabályszerű felhasználásának biztosítása.

1.3.5.1. A végrehajtói szintű logisztikai gazdálkodás tartalmát tekintve a következő folyamatokat öleli fel:

- saját és az ellátásra utaltak részére éves, szakterületi bontású gazdálkodási terv készítése
- a technikai eszközök üzemeltetésére, üzemben tartására irányuló tevékenységek folytatása, a technikai kiszolgálás megvalósítása
- készletezés, tárolás és raktárgazdálkodás végzése

- a tényleges ellátási, azon belül a szállítási feladatok tervszerű végrehajtása
- az üzemgazdasági számvitel keretén belül a készlet-, üzemidő-, javítás-, anyagmozgás-, selejtezés nyilvántartások vezetése
- szabadkézi beszerzések folytatása
- alegységek gazdálkodó tevékenységének irányítása
- időszakos elszámolások, leltározás végrehajtása
- gazdálkodási beszámolók készítése.

1.3.5.2. A fenti gazdálkodási folyamatok megvalósítása a gazdálkodás tervezését és szervezését folytató **Logisztikai Művelési Központok** ágazati felkészültség birtokában lévő szakállománya, valamint a **végrehajtó logisztikai egység** (alegység) tevékenysége által történik.

1.3.5.3. Végrehajtói szinten a **parancsnokok** (intézményi vezető) **felelősök** a logisztikai gazdálkodásért is, azon belül a különféle anyagi-, technikai- és más erőforrásigények meghatározásáért, a rendelkezésre bocsájtott erőforrásoknak, költségvetési előirányzatoknak és más különféle kereteknek a gazdálkodási szabályok szerinti felhasználásáért, a gazdálkodás belső szabályainak kidolgozásáért és érvényre juttatásáért, a gazdasági beszámolók elkészítéséért és a belső ellenőrzés megszervezéséért.

1.3.5.4. A **parancsnok** (intézményi vezető) felelősségi körébe tartozó feladatok végrehajtását, költségvetési előirányzatok, valamint keretfelhasználási jogkörének gyakorlását a logisztikai szakállomány hivatott elősegíteni.

1.3.5.5. A csapat (intézményi) szinten zajló éves gazdálkodási folyamatok, a valós ellátás, technikai kiszolgálás tervezése, szervezése az ágazati szakállományt magában tömörítő **Logisztikai Művelési Központban** történik. A Logisztikai Művelési Központ **vezetője** felelős a szakszerű gazdálkodási tervek kidolgozásáért, az igények teljesítésére épülő költségvetés erőforrás tervekkel történő alátámasztásáért, valamint a napi működéssel összefüggő logisztikai gazdálkodási szakfeladatok meghatározásáért.

1.3.5.6. A logisztikai gazdálkodási szakfeladatokat és a napi működésével összefüggő ellátási, technikai kiszolgálási, rendszerben tartási te-

vékenységet a csapat (intézmény) **logisztikai végrehajtó szervezete** a rak-tárgazdálkodás, valós ellátás, szállítás, javítás, technikai kiszolgálás, egyéb szolgáltatások nyújtása keretében köteles teljesíteni.

1.3.5.7. A végrehajtói szintű logisztikai gazdálkodás vitele során a csapat (intézmény) **logisztikai vezető és végrehajtó szervezetei** közvetlen kapcsolatban állnak a nemzetgazdasági beszállítókkal, valamint az ellátó központokkal. **Kapcsolataikkal összefüggő főbb gazdasági folyamatok elkülönítésénél az alábbiakra kell tekintettel lenni:**

- a kötelezettség vállalása vezetői feladat
- a kötelezettségvállalás ellenjegyzése pénzügyi feladat
- a teljesítés igazolása szakági feladat
- számla felülvizsgálat, ellenőrzés szakági feladat
- utalványozás vezetői és szakági feladat
- utalványozás ellenjegyzése pénzügyi feladat
- számlák, számfejtési okmányok ellenőrzése pénzügyi feladat
- kifizetés, átutalás pénzügyi feladat.

1.4. A logisztikai gazdálkodás az Államháztartási Törvény, a Számviteli Törvény, a Közbeszerzési Törvény, valamint a hozzájuk kapcsolódó jogszabályokra épülő **Honvédelmi Miniszteri Szabályozás** (utasítás) alapján kidolgozott általános és szakmai szabályzók alapján történik.

1.4.1. Az anyagnemfelelős ágazatok gazdálkodási tevékenységét integráló logisztikai gazdálkodás alapvető szabályzói az **önállóan kiadott ágazati szakmai szabályzók**, szakutasítások, amelyek átfogják az adott logisztikai ágazaton belül jelentkező gazdasági folyamatok teljes skáláját és útmutatást adnak a különböző szinteken és tagozatokban működő logisztikai vezető és végrehajtó szervezetek, szervezeti elemek számára a gazdálkodási, illetve támogatási feladatok végrehajtásának útjára, módjára.

1.4.2. A szakmai szabályzók a gazdasági környezet viszonylagos állandóságát követve **nem éves viszonylatokban**, hanem hosszabb távon írják elő, illetve adnak útmutatást a gazdálkodási feladatok tervezésétől azok megvalósításáig. Változtatásukra csak a **központi gazdálkodási sza-**

bályzóban (törvényekben) bekövetkező módosulások, valamint a honvédelmi tárca gazdálkodási rendjének átalakítása esetén kerül sor.

1.4.3. A logisztikai gazdálkodás szabályzó rendszerében az ágazati szakmai szabályzókon túlmenően fontos és elengedhetetlen szerepet töltenek be a különböző feladatokra, illetve személyekre, eszközökre és objektumokra felszámolható **normák** és az azok alapján számvetett **normatívák**, amelynek egyik része pénzügyi, másik része természetbeni jellegű. Minden gazdálkodási ágazati vezetéssel szembeni alapkövetelmény a szakági normák, normatívák **időszakos aktualizálása**, az ellátási- és fenntartási igényekkel történő összehangolása, mely során minden esetben a rendelkezésre álló költségvetési források mértékéig lehet változtatni.

1.4.4. A jelenleg folyamatban lévő **Logisztikai Gazdasági Információs Rendszer** kiépítéséig a logisztikai nyilvántartások vezetésében a hagyományos ágazati specifikumok érvényesülnek. Erre vonatkozóan a szakági szabályozók különösen a központi nyilvántartások vezetése vonatkozásában egymástól eltérőek, így különböző módon képesek kielégíteni a számvitel és vezetői adatszolgáltatás igényeit.

1.4.4.1. A logisztikai gazdasági **információk nyilvántartása**, az adatszolgáltatási és beszámolási kötelezettségek teljesítése csapat (intézményi) szinten az ESZKÖZ program használatával valósul meg. Az ESZKÖZ program azonban ma már csak részben képes kielégíteni a nyilvántartások korszerű, naprakész vitelének igényét.

1.4.4.2. A logisztikai gazdasági folyamatokat leképező és követő nyilvántartási rendszer különböző okokból kifolyólag nem teszi lehetővé az **üzemgazdasági jellegű** adatszolgáltatásokat, ami egyik meghatározó feltétele a szakmai tevékenységek megalapozott folytatásának.

1.4.4.3. A meghatározott tartalmú **beszerzési és üzemeltetési adatszolgáltatás** feldolgozása révén az ellátó és üzemeltető szervezeti elemek részére szakmailag megalapozható a feladatszabás és hatékonyabbá tehető a végrehajtás.

1.4.4.4. A logisztikai gazdasági információs rendszer működtetéséhez nélkülözhetetlen a technikai eszközök és anyagok **NATO kódfikációs eljárás** szerinti kódokkal, azonosító jelölésekkel történő ellátása, mely eredményeként az információs rendszer egyedi – NATO szövetségi környezetben, sőt azon túlmenően is – azonosítók alapján értelmezheti és pontosan megjelölheti az adott anyag helyét, mennyiségét, értékcsoportját és más jellemzőit.

1.4.5. A központi szabályozások által előírtak maradéktalan betartása érdekében, azokra építve részletes szabályozást végeznek - saját alárendelt szervezetük vonatkozásában - a haderónemi parancsnokok és az ellátó központ parancsnokok.

1.4.6. A logisztikai gazdálkodás szabályozásával szembeni legfontosabb követelmény, hogy a szabályzók legyenek összhangban a felsőbb szintű gazdálkodási utasításokkal, azon túlmenően erősítsék a központi akarat érvényesülését.

1.4.7. A logisztikai gazdálkodás különböző szintekről történő szabályozásával olyan **alaptervek** érvényesülését szükséges elősegíteni, **mint:**

- a fejlesztési programok és a normatív működés feladatainak megalapozott gazdasági tervezése
- a feladat alapú erőforrás és költségtervezés módszereinek minden tervezési szinten történő alkalmazása
- a költségvetési igények norma és normatíva alapon történő összeállítása
- a forráselosztás érdekektől mentes, prioritási sorrendbe állított feladatok szerinti megvalósítása
- a biztosított költségvetés és más erőforrások lehető leghatékonyabb felhasználásának biztosítása
- az ellátási, fenntartási, üzemeltetési igények mind teljesebb körű kielégítése
- a személyi állomány dologi szükségletei biztosítása és a technikai hadrafoghatóság elsődlegességének betartása
- a honvédelmi szervezeteknél és a nemzetgazdaságban tárolt készletek helyes arányának fenntartása
- a pontos és naprakész nyilvántartásokon keresztül a gazdálkodási folyamatok átláthatóságának biztosítása, a pazarlás, illetve a visszaélések lehetségeinek megakadályozása
- a rendszeres gazdasági ellenőrzések hatékonyságának fenntartása
- a gazdálkodási hiányosságokból eredő károk, veszteségek megakadályozása, a környezetvédelmi előírások érvényesülé-

sének és a hulladékgazdálkodás bevezetésének előtérbe helyezése

- korszerű logisztikai gazdasági információs rendszer létrehozásából adódó előnyök kiaknázására.

A fenti alapelvek érvényre juttatása nem kizárólag logisztikai szakmai feladat, ebből következően a logisztikai gazdálkodási rendszer szak-szerű és hatékony működése csak a parancsnoki- és a szakmai vezetés együttesen összehangolt tevékenysége révén valósulhat meg.

1.5. A logisztikai gazdálkodás vezetése és irányítása, a honvédelmi minisztériumi-, irányítói- és intézményi szintekre tagozódik, amelyeken belül egyaránt érvényesül a hivatali és szakmai felettesi, valamint a szolgálati és szakmai előljárói rendszer.

1.5.1. A honvédelmi tárcán belüli logisztikai gazdálkodás vezetését és irányítását a honvédelmi miniszter a **védelemgazdasági helyettes államtitkár** részére leadott felelősségi és jogkör útján látja el. a **Honvéd Vezérkar főnöke**, mint közvetlen szolgálati előljáró irányítja a honvédség logisztikai gazdálkodásának vezető szervezetét, a középszintű parancsnokságok sorába tartozó **MH összhaderőnemi Logisztikai Támogató Parancsnokságot**.

1.5.1.1. A Honvéd Vezérkaron belül a logisztikai gazdálkodás felső szintű szabályozását, a tervezési követelmények meghatározását, a logisztikai költségvetési keretek elosztását, az időarányos gazdálkodási beszámolók feldolgozását végző szervezeti elem nincs, ennek ellenére a **HM-HVK Logisztikai Csoportfőnökség** logisztikai támogatás elveire, követelményire, doktrínájára, műveleti tervezésére, készletképzésére és más szakfeladatokra vonatkozó szabályozási tevékenységével **hatást gyakorol** a logisztikai gazdálkodás rendszerének működésére.

1.5.1.2. A Honvéd Vezérkar főnöke **gazdálkodási jogkörökkel nem rendelkezik**, a logisztikai gazdálkodás viszont ráépül a vezetési követelményekből adódó feladatokra, elérendő képességekre, illetve a velük kapcsolatos priorizálásokra.

1.5.1.3. A logisztikai gazdálkodás honvédelmi miniszteri szintű szabályozó tevékenységében az illetékes **minisztériumi főosztályok** mellett részt vesznek a termelői logisztikához tartozó **HM hivatalok**, amelyek a gazdasági tervezés, a beszerzés, a haditechnikai fejlesztés, a rendszeresítés és rendszerből történő kivonás, valamint a minőségbiztosítás és kodifikáció területein vesznek részt a gazdasági folyamatok szabályozásában.

1.5.2. A fejezeti szintű logisztikai gazdálkodás központi rendszerét egy középszintű vezető szerv, az **MH Összhaderőnemi Logisztikai Támogató Parancsnokság** működteti, illetve irányítja. Ez a szervezet felelős a *honvédelmi szervezetek egészét átfogó és egészére kiterjedő* logisztikai támogatás megtervezéséért, megszervezéséért és a végrehajtott tagozatba tartozó ellátó központok szolgálati és szakmai irányításáért.

1.5.2.1. Az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság a szervezetébe tartozó *integrált szakmai főnökségek*, valamint az *anyagnem felelős ágazati vezető szervek útján*:

- működteti a logisztikai gazdálkodás rendszerét
- elvégzi a központi szabályozások feldolgozását és annak továbbbontását
- elkészíti az ágazatok különböző időtávú gazdálkodási terveit, amelyhez elvégzi a feladat alapú erőforrások és költségtervek kidolgozását
- végrehajtja a dologi kiadásokra jóváhagyott költségvetési keretek elosztását, elvégzi annak felhasználásával kapcsolatos részletes szolgálati szabályozását
- megszabja az ellátó központok szakmai feladatait
- ágazati szinten, közvetett módon irányítja a haderőnemi logisztikai gazdálkodás feladatait
- kidolgozza a szakterületi normákat és normatívákat, amelyeket előterjeszti miniszteri jóváhagyásra
- kezdeményezi a szükségessé váló költségvetési előirányzat átcsoportosítások engedélyezését
- tervezi és szervezi a honvédelmi szervezetek logisztikai adatszolgáltatással kapcsolatos tevékenységét
- összesíti a logisztikai költségvetési tervjavaslatokat a fejezet 2. címére vonatkozóan
- előkészíti a logisztikai gazdálkodás felső szintű döntéseinek meghozatalát
- irányítja a készletképzési követelményekből adódó feladatok teljesítését

- javaslatokat dolgoz ki a logisztikai gazdálkodás egyes területei fejlesztésére, részt vesz a fejezet gazdálkodási rendjének korszerűsítésében
- részt vesz a haditechnikai fejlesztési, beszerzési és rendszerezési eljárások lefolytatásában
- együttműködésben a HM illetékes szerveivel és hivatalaival megtervezi a katonai műveletek logisztikai támogatását
- a szakmai szabályzók alapján irányítja a logisztikai gazdálkodási folyamatokon belül jelentkező feladat végrehajtását
- elkészíti a logisztikai gazdálkodás időszakonként összesített beszámolóit a biztosított költségvetési előirányzatok és más erőforrások felhasználásának helyzetéről.

1.5.2.2. A logisztikai gazdálkodás egészét tekintve **meghatározó jelentőségű** MH Összhaderőnemi Logisztikai Támogató Parancsnokság tervezési, forráselosztási, szabályozási és az ellátó központok útján megvalósuló közvetlen támogatási szerepét a szervezetébe tartozó anyagnem-felelős szolgálati ágak tevékenysége révén tölti be.

1.5.3. A haderőnemi logisztikai vezető szervek – ide értve az MH Hadkiegészítési és Kiképző Parancsnokságot is – az **MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság szakmai irányítása mellett** hajtják végre tervezési koordinációs, összesítési, gazdálkodás felügyeleti feladataikat. Tevékenységük döntően a **haderőnemi szintű logisztikai gazdálkodás** összefogására, a szabályozások betartatására, a haderőnemi vezetés által priorizált igények tervezésének végrehajtására irányul.

1.5.4. A haderőnemi parancsnokságok parancsnokai a **logisztikai gazdálkodásra kiterjedő jogkörükben:**

- irányítják a szolgálati alárendeltségükbe tartozó szervezetek gazdálkodási tevékenységét
- intézkednek a gazdasági feladatok és adatszolgáltatások teljesítésére
- elkészítetik a gazdálkodási szintjük szerinti összesített költségvetési előirányzatok és keretek tervjavaslatait
- kezdeményezik a logisztikai és más költségvetési előirányzatok átcsoportosítását

- elkészítetik és összesítik a gazdálkodási beszámoló jelentéseket
- végzetik a gazdálkodási területekre kiterjedő belső ellenőrzési feladatokat
- tervezik az alárendeltek anyag-, eszköz és szolgáltatási szükségleteinek kielégítésével kapcsolatos feladatokat
- végzetik a haderőnemi szintű logisztikai nyilvántartások vezetését.

1.5.5. Végrehajtói-, intézményi szintű vezetők, a gazdálkodó szervezet logisztikai vezetőjén keresztül gyakorolt, jogkörükben

- irányítják az éves anyagszükségleti tervek összeállítását, valamint az ellátási, javítási, fenntartási és szolgáltatási igények tervezését
- felügyelik a szabadkézi beszerzések tervszerű végrehajtását
- biztosítják az anyagi eszközök tárolásának, raktározásának feltételeit
- jóváhagyják a különböző időszakban és feladatokban kidolgozott logisztikai támogatási terveket
- intézkednek a helyi csapatpróba eljárások lefolytatására
- felügyelik a logisztikai gazdálkodás folytatását, a nyilvántartások és elszámolások vezetését
- javaslatot tesznek a csapat-, intézményi feladatokkal összefüggő ellátási rend, norma és normatíva módosításokra.

1.5.6. A különböző szintű szabályozást végrehajtó és irányító szervezetek felelősségi-, jog és hatásköri feladatainak pontos leírását a törvényi szabályozásokra épülő honvédelmi miniszteri utasítás tartalmazza.

1.5.7. A Honvédelmi Minisztérium fejezet központi és intézményi gazdálkodásának jelenleg érvényben lévő rendjét a 9/1998 (HK.4.) HM utasítás tartalmazza.

1.5.8. A logisztikai gazdálkodás nemzeti jogalkotásból származó szabályozásra épülő rendszerének egyaránt alkalmasnak kell lennie az or-

szág területén feladatokat végrehajtó, illetve a NATO kötelezettségek teljesítését külföldi területen végző haderő kötelekek támogatására.

1.5.9. A NATO szövetségi rendszerben a nemzeti haderő különböző célú és alárendeltségű alkalmazását az egységes logisztikai támogató rendszerünkre építve, alapvetően nemzeti felelősség mellett kell megvalósítani, míg a NATO parancsnokságok alárendeltségébe átadott, többnemzetiségű kötelék részeként működő szervezetek logisztikai támogatásában a kollektív felelősség elve érvényesül.

1.5.10. A magyar katonai erők alkalmazásának változataiból adódóan a logisztikai gazdálkodás rendszerének kellő rugalmassággal kell rendelkeznie ahhoz, hogy a nemzeti szabályozások, törvényi előírások keretei között folytatott gazdálkodási tevékenység a lehető legteljesebb körű logisztikai támogatás megvalósítását tegye lehetővé.

2. Termelői logisztika

2.1. A katonai logisztika haderő célokat, feladatokat és elérendő képességeket, valamint a béke (normatív) működést támogató rendszerének egyik ága a **termelői logisztika**.

2.1.1. A termelői logisztika **általános fogalmát** tekintve a katonai logisztika egyik meghatározó eleme, melynek tevékenysége a honvédelmi tárca egészére kiterjedően a logisztikai folyamatok működéséhez **szükséges feltételek biztosítására irányul**.

2.1.2. A termelői logisztika fogalmát olyan **konkrét tartalmi összetevők** alkotják, mint a haditechnikai eszközökre és anyagokra vonatkozó kutatások és fejlesztések folytatása, a rendszeresítési, illetve a rendszerből történő kivonási eljárások tervezése, szervezése és a végrehajtás koordinálása, az import és a szabadkézi beszerzésen kívüli beszerzések eljárásainak lefolytatása, a beszerzési szerződések megkötése, a logisztikai gazdasági tervezés szabályozása, a kodifikáció (termékazonosítás) irányítása, a logisztikai gazdasági információs rendszer követelményeinek összeállítása és a rendszer üzemeltetési feladatok végrehajtása, az ingatlan-gazdálkodás irányítása, az anyagi-technikai eszközökre kiterjedő minőségbiztosítási tevékenység végzése, valamint a szakmai szabványosítási tevékenység koordinálása.

2.1.2.1. A termelői logisztika konkrét fogalmi összetevőiből kiinduló **tevékenységek célja** a honvédség személyi állományára, technikai eszkö-

zeire és ingatlanállományára irányuló valós logisztikai támogatást végző fogyasztói logisztikai oldal működési feltételeinek folyamatos biztosítása.

2.1.2.2. A szakmai kutatási-fejlesztési tevékenységektől a szabványosítások köréig kiterjedő termelői logisztikai *folyamatok nem öncélúak*, azok minden egyes eleme szervesen kapcsolódik a fogyasztói logisztikai rendszer alkotó elemeihez.

2.1.2.3. *A katonai logisztika egységes rendszerében* valójában csak képzeletbeli vonal húzódhat meg, illetve csak mesterségesen választható szét a termelői- és a fogyasztói oldal. A megkülönböztetést indokolja a markánsan különböző alaptevékenységek pontosan behatárolható jellege és irányultsága, illetve a feladatrendszerek és azok szervezeti háttérének önállósága.

2.1.2.4. A termelői logisztikai tevékenységek *sajátossága*, hogy igen jelentős katonai (fogyasztói logisztikai) *bemenő adatigénnyel* rendelkeznek, melyek tárca szinten történő feldolgozásával, elemzésével a vezetői döntéseket készítik elő.

2.2. A termelői logisztika tárca szintű, katonai logisztika egészére érvényes szabályozói tevékenységét a *minisztériumi illetékes főosztályok*, döntéselőkészítési, koordinációs és végrehajtási tevékenységét az érintett *HM hivatalok* hatáskörüknek megfelelően folytatják.

2.2.1. A termelői logisztikához tartozó és a termelői logisztikai folyamatok szabályozásában, adott szintű feladatai végrehajtásában érintett HM főosztályok konkrét megnevezését, alaprendeltetését és főbb feladatait a *Katonai Logisztika folyóirat 2002/2. számában* olvasható cikkem tartalmazza.

(Cikkemből az MH Összhaderőnemi Logisztikai Doktrináját véglegesítő szakértői csoport javaslata és az előljárók döntése alapján a vonatkozó rész a doktrinába beemelhető).

2.2.2. A termelői logisztikai feladatok megvalósítására, illetve a termelői logisztikai folyamatot is érintő tárca szintű feladatok koordinálására hivatott HM hivatalok konkrét megnevezését, alaprendeltetését és főbb feladatait a *Katonai Logisztikai folyóirat 2002/2. számában* olvasható cikkem tartalmazza.

(Cikkemből az MH Összhaderőnemi Logisztikai Doktrináját véglegesítő szakértői csoport javaslata és az előljárók döntése alapján a vonatkozó rész a doktrinába beemelhető).

2.3. A termelői logisztikai szervezetek alaprendeltetésből adódó feladataikat csak **együtműködési kapcsolatrendszerük** széleskörű kiépítése és fenntartása révén teljesíthetik, ami egyben feltételét is jelenti a haderő logisztikai támogatása megalapozásának. A katonai logisztika rendszere **nem nélkülözheti a szövetséges logisztikai kapcsolatokat**, ugyanakkor a szakterületi támogatás **nemzetgazdasági beágyazódása** megkérdőjelezhetlenné teszi annak létjogosultságát.

2.3.1. A termelő logisztikai szervezetek NATO szövetségi szervezetekkel nevezetesen a **fégyverzeti területen** (Nemzeti Fegyverzeti Igazgatók Értekezlete (CNAD), kodifikációs (termékazonosítási) területen (AC-135), **beszerzési** területen (AC-313), **kutatási fejlesztési területen** (RTO), **szabványosítási** területen (pl. AC-301), **minőség biztosítási** területen (AC-250) és ezeken belüli részterületeken folyamatos együttműködést valósítanak meg, biztosítva ezáltal a szövetség, illetve a nemzeti logisztikai támogatási követelmények érvényre juttatásához legmegfelelőbb eljárási módok kialakítását.

2.3.2. Alapvető feladatot jelent a **termelői logisztikai szervezetek egymás közötti rendszeres együttműködésének megvalósítása**, az ezzel kapcsolatos fórumok létrehozása és hatékony működtetésük fenntartása. A termelői logisztikai szervezetek közötti együttműködés legáltalánosabban a kétoldalú kapcsolatokon keresztül, illetve időszakosan egy-egy aktuális téma feldolgozására hivatott konferencia jellegű, összevont rendezvényen töltheti be az adott célok elérése érdekében történő közös hozzájárulás egyeztetését.

2.3.3. Egymásra épülő feladatrendszerük és világosan rögzített kapcsolódási pontjaik napi gyakorlattá teszik a **termelői és a fogyasztói logisztikai szervezetek** együttműködését. A logisztikai támogatás egységes rendszerében a bemenő adatokat szolgáltató fogyasztói logisztikai szervezetek teremtik meg a kimenő eredményeket produkáló termelői logisztika működésének megalapozottságát. A termelői logisztika számos esetben a **fogyasztói logisztikai igények kielégítője**, illetve **közvetítője**.

A termelői- és a fogyasztói logisztika szervezetei között **élő és folyamatos kapcsolattartásnak kell megnyilvánulnia** a logisztikát alkotó összes folyamaton belül. Ezen túlmenően a termelői logisztika kötelezettsége, hogy **nemzetközi** és **hazai** együttműködés tapasztalatait időben megossza a fogyasztói logisztikával. Ezzel a kommunikációval érhető el a közös gondolkodás és annak eredményeként a legteljesebb körű és legmegfelelőbb támogatási megoldások alkalmazása.

2.3.4. A termelői logisztika *széles sávban működik együtt a nemzetgazdaság termelő és szolgáltató szervezeteivel*, valamint azok irányítására hivatott közigazgatási szervekkel. Együttműködésük *közös célja* a nemzetgazdaságból származó hadifelszerelések minőségi gyártása, az ellátási anyagok időbeni, megfelelő mennyiségű és minőségű biztosítása, a különböző szolgáltatások kellő színvonalú teljesítése.

2.3.5. A termelői- és a fogyasztói logisztikai szervezetek meghatározott vezetői körének együttműködési, illetve döntés előkészítési fóruma a **Honvédelmi Minisztérium Gazdasági Kabinetje**, ahol a mindenkori feladatokhoz kapcsolódó aktuális szakmai kérdések megvitatására, egyetértésére, majd többségi akarattal az illetékes vezető részére történő előterjesztésekre kerül sor.

2.3.6. A termelői logisztika együttműködési területein elért eredmények *közvetlen hatást gyakorolnak* az ellátás, üzemben tartás, valamint a különböző vállfajú fenntartás minőségére, ezért azt minden érintett szervezet vonatkozásában előtérbe kell helyezni.

2.4. A katonai logisztika két ágának irányítása a termelői logisztikai szervezetekre vonatkozóan *szolgálati rendben*, míg a fogyasztói logisztikát érintően *szakmai előljárói jogkörben* valósul meg a Honvédelmi Minisztérium közigazgatási államtitkára, illetve a tőle átruházott jogkörben a HM védelemgazdasági helyettes államtitkára által.

2.4.1. A termelői logisztikai folyamatok szabályozására és a termelői logisztikai szervezetek irányítására vonatkozó jogkörét a **HM védelemgazdasági helyettes államtitkár** egyes szervezetek vonatkozásában közvetlenül, míg a többi szervezetnél a neki közvetlenül alárendelt főigazgatókon keresztül gyakorolja.

2.4.2. A termelői logisztikai feladatokat megvalósító **HM hivatalok vezetését** a hivatalok élére kinevezett vezetők (főigazgatók) a részükre jogszabályokban biztosított jog- és hatáskörben látják el. A Hivatal vezetők felelősek a szaktevékenységükbe tartozó termelői logisztikai feladatok tervezéséért, szervezéséért és végrehajtásáért, valamint a saját intézményi működés adott jogi keretek közötti folytatásáért.

2.4.3. A termelői logisztika vezetési fórumai az éves értékelő-feladatszabó értekezletek, a rendszeres (havi) vezetői értekezletek, valamint az időszakos beszámoltatások.

2.4.4. A termelői logisztikai folyamatok megvalósításában érdekelt HM szervek és hivatalok részére történő folyamatos vezetői (előljárói)

ráhatás szükségességét a katonai logisztikai rendszer együttes és összehangolt tevékenységének igénye indokolja.

A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Logisztikai Doktrínája véglegesítési stádiumában véleményem szerint a normaszöveggként megfogalmazott javaslataimmal hozzájárulhatok az eddigi doktrína alkotási folyamat során még fennmaradt hézagok kitöltéséhez.

A „Logisztikai gazdálkodás” és a „Termelői logisztika” fejezetének megfogalmazását természetesen nem „kész anyagokból” meríthettem, hanem a NATO szakirodalom és a vonatkozó hazai szabályozás dokumentumaira építve, saját tapasztalataim felhasználásával végeztem el a két terület aktualizált, a jelenlegi időszakban is érvényes alapjainak összefoglalását.

Felhasznált irodalom:

1. NATO Logisztikai Kézikönyv vonatkozó fejezetei.
2. NATO Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína AJP.4.
3. 90/1997. (V.30.) korm. rendelet HM és MH költségvetése tervezésének, gazdálkodásának, előirányzat felhasználásának szabályozására.
4. 9/1998. (HK.4.) HM utasítás a fejezeti gazdálkodás rendjére.
5. A logisztikai gazdálkodás szintjei és feladatai (saját kidolgozású elméleti anyag 1997. évben).
6. **Briák Ottó mk. ezds.:** A feladatalapú erőforrás és költségtervezés alapjai (a HM Gazdasági Tervező Hivatal alaptevékenységei 2001-2002 évi munkaanyagok).
7. A Honvédelmi Minisztérium Ideiglenes Szervezeti és Működési Szabályzata.

ELMÉLKEDÉS A LOGISZTIKAI DOKTRÍNÁKRÓL ÉS A JÖVŐ LEHETSÉGES FEGYVERES KIHÍVÁSAIRÓL

Fleischhacker Ferenc¹

A NATO ezen belül az USA folyamatosan és gőzerővel fejleszti, alakítja át a doktrinális hierarchia rendszerét, illetve magukat a doktrínákat. Keresi, kutatja a megfelelő elméleti megoldásokat, alap-, és irányelveket, amelyek a valós logisztikai támogatásban is megállják a helyüket. Ebben a cikkben a legfrissebb gondolatokat, elképzeléseket, elméleteket szeretném közre adni, amelyek a NATO (USA) logisztikai támogatás doktrínáit kidolgozó különböző „boszorkánykonyhákban” születtek és születnek.

A logisztikai támogatásnak meg kell felelnie a „*jövő háborúinak*”. Igen, *de milyenek is lesznek majd ezek a háborúk?* Ez a kérdés-, problémakör nagyon sok katonai teoretikus gondolatvilágát már megmozgatta. Néhány elképzelései egy kicsit futurisztikusra (gondolkodó gépek, bunkerből irányított klónok, stb.) sikerültek, míg mások, nem tudván átlépni saját árnyékukat a „*nagy honvédő háború*” eszmerendszerében (a döntő csata, a totalitárius világégés, a nukleáris holocaustra) gondolkodtak. A mérsékelt szárny - ide veszem saját magamat is – a jövő háborút *többnemzetiségűnek* és *összefegyverneminek* tekinti, melyek korlátozott erők alkalmazásával, korlátozott célokért fognak folyni. A fegyveres harc integrált hadműveletek keretében fog megvalósulni. Miért is integrált? Véleményem szerint a *média*, a *humanitárius segítségnyújtás*, a *civil* (non-profit) *szféra*, a *politika*, a *gazdaság* és természetesen a maga a *katon*a, mint a fegyveres erő szimbóluma foglya alkotni az integrált hadviselést. Erre felkészülni csak együtt egy egységes rendszerben lehet. Fejleszteni kell az *embert*, a *technikát*, emelni kell a *kiképzés* színvonalát (mennyiségileg és főleg minőségileg), fejleszteni kell a *támogatási rendszert* (melynek egyik döntő meghatározó alrendszere az egységes logisztikai támogatási rendszer), és végül fejleszteni kell a kor színvonalának megfelelő mértékűre a *doktrínákat* a legmagasabb elvi szabályozó dokumentumokat.

¹ Dr. Fleischhacker Ferenc alezredes PhD, HM-HVK Logisztikai Csoportfőnökség kiemelt doktrinális főtiszt.

A jövő katonájában integráltan meg kell jelennie: a koncepció-nak (tudja, mit tesz és főleg miért), az **erkölcsi tartásnak** (morál), a **pszichológiai-fizikai** rátermettségnek.

Az ezredforduló után a nyugati világ (angolszász) vezető katonai logisztikai kutatóiban egy látomás kezdett kialakulni, egy újfajta minden eddiginél modernebb logisztikai támogatási rendszer. A rendszer lényege, hogy összeházasítja az információ erejét a modern szállítási és elektronikai kereskedelmi rendszerrel.

A látomás lényege az **irányváltás, az elosztási bázisú logisztikai támogatásra** történő áttérés. A elosztási bázisú logisztika kulcsfontosságú és messze túlmutat a szállításnak az ellátási láncolatba való fokozott bevonásán, vagy a láncolat gyorsaságának növekvő javításain. Az elosztási bázisú logisztika a logisztikai támogatás egy teljesen új módozatát képviseli. A készletek lépcsőinek továbbításának gyorsaságát felváltja az anyag menedzselte áramoltatása. Az elosztási „**csővezeték**” ténylegesen, lényegében közraktárrá változik.

A logisztika szóban forgó, új megközelítésének menedzselésére a haderőnemeknek **áramvonalas logisztikai rendszert** kell kifejlesztenie, amely egyetlen hálózatban kapcsolja össze a logisztikai rendszer minden elemét, melyet a helyzet azonos ismerete és egységesített cselekvés jellemez. Ezek a változások segíteni fogják a hadsereget a felszerelésének korszerűsítésében nem csak ahhoz, hogy a jövőben is uralhassa a harcmezőt, hanem ahhoz is, hogy gyorsabban felvonulhatóbb, bevethetőbb, támogathatóbb és hatékonyabb legyen.

Az alapkutatások a következő három tartományra terjednek ki:

- a technológia alkalmazásának és beszerzésének gyorsaságára,
- az erőketvitésre,
- az erő fenntartására.

Az eddigi kutatásoknak már vannak kézzelfogható eredményei, rendszeresített, rendszerbeállított technikák. USAF C-17-es szállítógépe és a „**Gyorshajó**” (Fast Ship), amelyek erőketvitők és az USA-hadsereg csapásmérő erőit szárazföldön órák alatt, míg a hadszínteret uraló szárazföldi erőt napok alatt kész eljuttatni a globális válságfészkekbe.

Az áramvonalas logisztikai rendszer a fókuszált logisztika nagy pontosságú logisztikai menedzselésére támaszkodik. Ez a nagy pontosságú menedzselés viszont a maga területén a korszerű információs rendszerekre és az őket integráló hálózatokra épül. Az információs korszak gyorsütemű hadviselésének követelménye a kialakulóban lévő globális információs bázisú realitásával kombinálva lényegessé teszi, hogy az áramvonalas logisztika rendszere elbírja az összekapcsolhatóság és az együttműködési képesség példa nélküli szintjeit. ***Az áramvonalas logisztikai rendszer kulcsfontosságú folyamatai a következők:***

- a készenlét-menedzselés (amely nagy szakmai tapasztalatokkal rendelkező logisztikusokat igényel, hogy nyomon kövessék és egységesítsék a harcolók terveit és az alkalmazott rendszerek prognosztikai visszajelzéseit, és mindezzel előre jelezhessék és megítéeljék, hogy az egységek képesek-e a feladat logisztikai támogatására),
- a logisztikai beavatkozások (amelyek anyagot, munkát, felszerelést és jártasságokat tartalmazó csomagnak tekintendő és sajátos javulást eredményeznek az adott egység készenlétében),
- elosztás-menedzselés (amely igénybe veszi az áramvonalas logisztikai rendszert a feladat megszabására az elosztási rendszer számára, a javadalmazások szükséges helyre történő eljuttatására),
- a javadalmazás-menedzselés (amely kihasználja az áramvonalas logisztikai rendszert arra, hogy egyeztesse a rendelkezésre álló készleteket a szükségletekkel, azonosítja a készletek összesített hiányát, majd értesíti az előljáró katonai, kormányzati, ipari szervezeteket, szállítókat, hogy beszerezhessék a kiegészítő készleteket).

Annak jobb megértéséhez, hogy mit jelent az áramvonalas logisztikai rendszer, hasznos lehet a terminus teljes meghatározása. Jelen esetben érdemesnek tartom, hogy külön-külön determináljam az „***áramvonalaság***”, a „***logisztika***” és a „***rendszer***” fogalmát, majd integráltan is értelmezzük az „***áramvonalas logisztikai rendszer***” kifejezést.

Áramvonalas: integrált, egységes, együttműködő, átlátszó, töretlen és határok nélküli.

Logisztika: mindazon tevékenységek és rendszabályok összessége, amelyek lehetővé teszik a katonai műveletek végrehajtását, beleértve az anyagok tervezését és fejlesztését, a beszerzést, tárolást, karbantartást és elosztást; a személyi állomány szállítását, kiürítését és kórházi ellátását; létesítmények beszerzését vagy működtetését és elosztását; valamint a szolgáltatások beszerzését vagy teljesítését².

Rendszer: független elemek, összekapcsolt, kölcsönhatásban lévő csoportja, amelyek komplex és szinergikus egészet alkotnak.

Az új elosztási bázisú logisztika számos dimenzióban igényli a mozgékonyt. A haderők logisztikájának strukturálisan, fizikailag és szellemileg is mozgékonyabbnak kell lennie, hogy kielégítse a haderők alkalmazásban, és a haditechnikai eszközöknél bekövetkezett gyors változásokat. A mozgékony erők dinamikus logisztikai támogatást követelnek maguknak.

A polgári logisztikai „tudomány” sajnos az egész világon lehagyta a katonait. Botorság lenne kritika nélkül átvenni a polgári logisztika vívmányait, de azt hiszem pazarlás, sőt a kis országoknak luxus lenne figyelmen kívül hagyni azokat.

Melyek a legjobb polgári logisztikai megoldások és miért is kell alkalmaznia azokat a hadseregnek, hogy elérhesse a kívánt fejlődést a katonai logisztikában?

A magániparban használt metodológiák és alkalmazások új kereskedelmi szellemiséget vezetett be azokba a versenyekbe, amelyet alkalmaztak a „**legjobb polgári logisztikai kereskedelmi módozatok**”-nak³. A legjobb módozatok képessé teszik az élenjáró szervezeteket arra, hogy világszínvonalú teljesítményszabványokat szállítsanak a fogyasztóiknak.. A legkiemelkedőbb polgári logisztikai módozatok a méretek csökkentése és a haszonéhség miatt, vagy pedig azért jelentek meg, hogy többet tegyenek kevesebb költséggel, ezért helyes az az érvelés, hogy a hadsere-

² WALLACE, R. – HARDY, CH.R. Seamless logistics system. ARMY Logistician, 1999. évi 1. szám p. 18-19.

³ SMITH, Larry: Coomercial logistics best practices for the revolution in military logistics. ARMY LOGISTICIAN 1999. évi 1. szám, p. 33-35.

gek (szárazföldi erők) nagy előnyhöz juthatnak a szóban forgó „**legjobb eljárások**” alkalmazásával.

A legjobb ipari, üzleti logisztikai megoldások gyakran jelentkeznek az irodalomban és olyan ábrázolásokban, amelyeknek a tárgya a jövő hadserege, a korszerű XXI. századi logisztika és a következő utáni hadsereg. A logisztikai forradalom, mint a következő utáni hadsereg előhírnöke és az ahhoz vezető út térképe, jelentősen meggyorsítható számos kiemelkedő polgári logisztikai eljárás vizsgálatával és esetleges adaptálásával. Az integrált ellátó láncolat menedzselése, az ipari logisztikára, elektronikai kereskedelemre, az automatizált azonosító technológiára, a szállítmány optimalizálására, a külső erőforrások általi fenntartásra (outsourcing) és az okos egyszerű formatervezésre gyakorolt hatása, mind-mind példa a legjobb polgári logisztikai eljárásokra, amelyek nagyon hasznosan és olcsón⁵ segíthetik a katonai logisztikai támogatási rendszer forradalmi változását, hozzáigazodva a kor elvárásaihoz. **Még egyszer röviden mely polgári logisztikai eljárásokra gondolok:**

- integrált ellátási láncolatmenedzselés⁶,
- elektronikai kereskedelem és az Internet,
- automatizált azonosító technológia,
- közvetlen eladói kézbesítés,
- rakományoptimalizálás⁷,

⁴ USA polgári logisztikai kifejezés – best practices –de használják a katonai logisztikusok is.

⁵ Nem szabad elfelejteni ezek már működő, jól bevált rendszerek, amelyeket költségesen kikísérleteztek és folyamatosan finomítottak, a hadseregnek csak az estleges alkalmazási specifikumokra kell erőforrásokat áldoznia- szerző.

⁶ A Massachusetts Institute of Technology (műszaki egyetem) általi meghatározás szerint az integrált láncolat (ISCM) menedzselése a termékek és szolgáltatások beszerzésének, előállításának és a fogyasztókhöz való eljuttatásának folyamat irányultságú integrált megközelítése.

⁷ Egy szoftver tervezi és optimalizálja a rakományok, a szállító járművek és konténerek igénybevételét.

- külső erőforrások igénybevétele (outsourcing)⁸,
- okos, egyszerű tervezés.

A polgári logisztikában elért, az utóbbi években tapasztalható látványos változásokat az USA hadserege is megpróbálta leképezni a saját szintjén, és aprópénzre váltva felhasználni azokat a saját logisztikai támogatási rendszerükben. A fő kihívást ott is a jelenlegi szárazföldi erő gyors ütemben történő átalakulása okozta. A műholdakról vezérelt haderő alapvetően a 2002. évre erőketítő haderővé vált. A jelenlegi haderő igen mozgékony és több mint 35%-kal kisebb, mint az az erő, amely „*megnyerte*” a hidegháborút és győzött a Sivatagi Viharban⁹. Ennek a szerényebb méretű, de mozgékonyabb haderőnemnek képesnek kell lennie olyan feladatok végrehajtására, amely átfogja a (had)műveletek egész palettáját a humanitárius és béketámogató küldetésektől a terrorizmus elleni küzdelmeken át egészen a nagy hadszíntéri háborúig.

A szárazföldi erők jelenleg elsősorban az USA katonai területén állomásoznak, de korlátozott mértékben, előretoltan jelen vannak Európában és Koreában is¹⁰. *A cél olyan képesség megteremtése, amellyel a szóban forgó offenzív erő stratégiaileg kivetíthető a szükséges logisztikai támogatással együtt a világ bármely térségébe 75 napon belül.* Továbbá a hadseregnek kapacitást kell kifejlesztenie a jövőbeni követelmények kielégítésére. A haderőnem logisztikusai tehát szembekerültek azzal a kihívással, hogy megbízható, gyors és hatásos logisztikai támogató rendszert fejlesszenek ki, amely majd lépést tart a XXI. századi erőketítő hadsereggel az egyre bonyolultabb és pusztítóbb hadszíntereken.

Rá kellett azonban ébrednie az amerikai hadvezetésnek, hogy az erők logisztikai támogatásának azon hagyományos eszközei, amelyek a globálisan felhalmozott készletekre támaszkodva biztosították a csapatok szükségleteit, nem alkalmasak a más, nem az USA katonai területén alkalmazó erők logisztikai támogatására. Békében elviselhetetlenül költsé-

⁸ A nem kulcsfontosságú kompetenciák külső erőforrások igénybevételével történő biztosítása.

⁹ 1991 elején az USA vezette koalíció 42 nap alatt térdre kényszerítette az iraki haderő több mint félmillió katonáját.

¹⁰ Ide természetesen nem tartoznak az ideiglenesen misszió jelleggel állomásozó műveleti feladatot végrehajtó erők (Afganisztán) – szerző.

ges és nem elég rugalmas ahhoz, hogy megfeleljen a változó felfogással és célokért küzdő, de főleg a megnövekedett dinamikának. ***Az erőkivétési koncepció azt is megköveteli a hadseregektől, hogy bontakoztassa szét erőit, vívja meg a kezdeti ütközeteket, és ezzel egyidejűleg lássa el önmagát.*** Ahhoz, hogy megfeleljenek ezeknek a követelményeknek, a haderőnemnek drámai módon kell forradalmasítani azt a módozatot, amellyel fenntarthatja a maga hadrafoghatóságát. Ennek a logisztikai támogatási rendszerben bekövetkezett forradalomnak az eredménye az elosztó bázisú logisztikai támogatási rendszer. ***A kollektív logisztikai támogatási erőforrásokkal felvértezve az új elosztó bázisú logisztikai rendszer négy alapkoncepcióra koncentrál:***

- a korszerűsített doktrínákra,
- az átalakított erőforrás struktúrákra,
- az új technológiákra és azok rendszerbe állítására,
- a kiképzési programok átalakítására.

A katonai logisztikai támogatásban bekövetkezett robbanásszerű változásoknak a hadművelleti és harcászati szintekre való kiterjesztése képessé teszi a rendszert a teljes vertikális alkalmazásra.¹¹

A doktrínális célok, koncepciók:

- minden szinten egyetlen logisztikai operátor alkalmazása, akit az jellemez, hogy ő a centralizált elosztó menedzser,
- a logisztikai támogatás előre látó és előre jelző tulajdonsággal bír (prognosztizáló), átfogja az egyesített hadművelleti és logisztikai adatok vonatkozó hatásait,
- minimálisra csökkenti (optimalizálja) a logisztikai moduláris készleteket és minden lépcsőn „*alakra szabott*” harcoló egységekkel és csökkentett készletekkel számol,
- az ellátás és fenntartás maximális gyorsítása, amelyet az ellátási csomópontok megkerülésével (tranzitálás), illetve a keze-

¹¹ A cikk címéből adódóan a négy koncepció közül csak a doktrínával kívánok foglalkozni röviden. –szerző.

lések, újraelosztások csökkentésével és a fokozott gyorsasággal lehet elérni,

- időben meghatározott anyagátadás stabilizált renddel és szállítási idővel, következetes átadással és az anyagátadási rendszernél az értékeléshez következetes mércével.

A felvázolt célokból leképezett hatékonyságok lehetővé teszik a hadseregek számára az áramvonalas logisztikai támogatási rendszer kifejlesztését az ellátás és fenntartás számára. Ez az elosztó bázisú logisztikai rendszer kihasználja a harctéri elosztási koncepcióban és a technológiában az előnyös emelő erőket, valamint a helyzetről való gyors adekvát tájékozottságot.

Ennek eredményeként a haderő képes lesz számos, jelenlegi ellátási lépcső megkerülésére, az anyagkezelések csökkentésére és az ellátmányok (egységgrakományok) – harcoló egységekhez történő – közvetlen kézbesítésére.

A NATO logisztikai támogatással foglalkozó doktrínákba még egy „fázissal” késésben vannak az előbb említett gondolatokhoz. A sláger a többnemzetiségű logisztikai támogatás. Az ennek alapjául szolgáló doktrínákat lelkesen elkészítették az 1995-96-os években de a hadszíntereken (Bosznia, Koszovó) sorra cserbenhagyta a gyakorlat az elméletet. 2000-ig a NATO új doktrínális hierarchia rendszere megváltozott és új doktrínák születtek, illetve a régi doktrínák átírásra szorultak, követni próbálták a való világot, a kemény rideg recessziós világgazdasági hatásokat, a szomorú valóságot. ***Elsősorban francia, dán, holland, német, de néha görög valós ellenérvekkel lelassították az angolszász ideológiák gyors beáramlását és az amerikai ellátási „modellek” kritika nélküli átvételét.*** A sokak által várt AJP-4¹²-es sorozat nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Sorba készültek az ALFA (A), BRAVO (B) változatok. Még a nemzetek nem is tudták promulgalizálni a doktrínákat, amikor már megjelent az újabb és újabb verzió. Ezeket nem panaszként, hátrányként emlitem, hanem erényként. Képesek voltak beismerni a hibáikat. Ide soronám

¹² AJP – Allied Joint Publication – Szövetséges Összhaderőnemi Kiadvány; AJP-4 Allied Joint Logistic Doctrine – Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína (A NATO-ban a legmagasabb logisztikai doktrína).

talán **Roger HOOPER ezredes** (UK)¹³ aki egyik atyja volt az MJLC¹⁴ doktrínának (AJP-4.6) és mikor a KFOR valós MJLC igazgatójaként szembesült a gyakorlattal, revideálta az addigi álláspontját és sürgősen hozzáfogott 2001-ben az AJP-4.6(A), majd 2002-ben az AJP-(B) kidolgozásához.

Ebben az évben a NATO doktrinális boszorkánykonyháinak üstjeiben készül:

- **AJP 4 (A)** Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína (már készül az (B) új legújabb változat is.).
- **AJP 4.4 (A)** Szövetséges Összhaderőnemi Mozdítási és Szállítási Doktrína (az alapidoktrínát (AJP 4.4) ebben az évben ratifikáltuk!).
- **AJP 4.5 (A)** Szövetséges Összhaderőnemi Befogadó Nemzeti Támogatás Doktrína (az alapidoktrínát szintén ebben az évben ratifikáltuk).
- **AJP 4.6 (A)** MJLC Doktrína.
- **AJP 9** Szövetséges Összhaderőnemi Többnemzetiségű Logisztikai Támogatási Eljárások Doktrína.
- **AJP 10** Szövetséges Összhaderőnemi Egészségügyi Támogatás Doktrína.
- **AJP 12** Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Támogatás Kiképzési Doktrína.
- **ALP 4.1** Többnemzetiségű Haditengerészeti Logisztikai Doktrína.
- **ALP 4.2** Többnemzetiségű Szárazföldi Logisztikai Doktrína.
- **ALP 4.3** Többnemzetiségű Légierői Logisztikai Doktrína.

¹³ *Hooper ezredes* eredeti beosztása AFNORTH (Regional Headquarters Allied Forces North Europe) J-4 MJLC igazgató.

¹⁴ MJLC – Multinational Integrated Logistic Centre – Többnemzetiségű Összhaderőnemi Logisztikai Központ, a CJTF – Combined Joint Task Force – A Többnemzetiségű Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék koncepciólogisztikai támogatási koncepciója az MJLC.

A doktrínák elkészítését is nagyban behatárolták a tavaly szeptember 11-ei sajnálatos események. A mostani doktrínákban már nagyobb szerepet kap természetesen a doktrína jellegétől függően a terrorizmus elleni küzdelem. Ennek a szellemében kerülnek a már majdnem kész, de még nem ratifikált doktrínák egy utolsó átfésülésre a terrorizmus elleni harc szellemiségében. Átdolgozásra kerül a legmagasabb NATO logisztikai dokumentum is. Az MC 319/1¹⁵ és kiadásra kerül az MC 319/1 (A). Ezt az okmányt a NATO Katonai Tanácsa adja ki. Ideológiai és szakmai útmutató a többi logisztikai NATO dokumentumnak. *Az okmány egyébként az ismert NATO kiadvány karriert futotta be.* Az 1991-es római NATO csúcson¹⁶ elfogadott „Új Stratégiai Koncepció” jegyében született 1992-ben, majd 1997-ben lényegi módosítások után¹⁷ kiadványozásra került a most érvényben lévő változatot az MC 319/1, melyet a 178/1998. (HK 23.) számú HVK LFCsF –i intézkedés léptetett hatályba. Amíg a lényegi, elvi változásokkal nem egészül ki az új MC 319 addig az alacsonyabb dokumentumok, köztük a doktrínák nem tartalmazhatnak olyat, amelyet a jelenlegi MC 319/1 nem tartalmaz vagy tilt.

Összességében a kutatások számos országban folynak abban a tekintetben, hogy hogyan is tud majd megfelelni a logisztikai támogatási rendszer a kor kihívásainak, de ezek pajzsra emelése, beszerkesztése a szövetségi vagy a nemzeti dokumentumok közé egyelőre még késik. Oázis lehet talán egyedül az USA, mely megpróbálja a lehető leggyorsabban követni az eseményeket.

A szövetség doktrinális rendszere, felépítése már korszerű, most a neheze van hátra, elkészíteni, illetve karbantartani a több ezerre duzzadt doktrinális okmányrendszert. Nekünk ebben nagy szerepünk van, illetve lehet. Belecsempészni a régi porosz-orosz hadtudományból az idő- és értékálló gondolatokat és elkészíteni a saját nemzeti doktrináinkat, amelyek megfelelnek a szövetségi követelményeknek, de elsősorban megfelelnek a saját haderőnknek a Magyar Honvédségnek.

¹⁵ Military Committee (MC) 319 NATO Principles and Policies for Logistics. A NATO logisztika alap- és irányelvei.

¹⁶ 1991 november 7-8 Az Észak-atlanti Tanács Rómában tartott ülést az állam- és kormányfők részvételével. Elfogadták a NATO új stratégiai koncepcióját és kiadták a Római Nyilatkozatot a békéről és az együttműködésről. (a hidegháború politikailag deklarált lezárása).

¹⁷ Nemzetközi politikai helyzetben tapasztalható változások valamint az IFOR-SFOR tapasztalatok tették szükségessé a változtatást.

KATONAI LOGISZTIKA GYAKORLATA

A NAGYFOLYÓKON LÉTESÍTHETŐ IDEIGLENES KÖZÚTI ÉS VASÚTI ÁTKELŐHELYEK SZEREPE AZ ORSZÁG KÖZLEKEDÉSI RENDSZERÉBEN

(kiemelten a Dunaújváros-Szalkszentmárton közötti
vasúti TS uszályhíd jelentőségére)

Tóth Bálint¹

I. Történeti áttekintés

1. Az átkelőhelyek kialakulásának és fejlődésének folyamata

Az emberiség történelme folyamán a szárazföldi közlekedési útvonalak és azok összességét magukba foglaló hálózatok kialakulását - a világ valamennyi részén szinte azonos elveken alapulva - az egyre gyorsuló lakóterületek térbeli elhelyezkedése mellett döntően a térség geográfiai adottságai határozták meg. Az egyes települések fejlődését és a lakosság megélhetését biztosító és szükség esetén védelmet is jelentő folyók - méretüktől függően - rendszerint csak kevés helyen tették lehetővé az átkeléseket, ugyanakkor az így kialakult átkelőhelyek csomópontként vonzották a térség útvonalait. A társadalmi és gazdasági fejlődés során - beleértve természetesen a közlekedés fejlődését is - az átkelőhelyek szerepe folyamatosan erősödött és napjainkra rendszerint ezen helyek körzetében alakultak ki a legfejlettebb települések és ipari centrumok.

A települések fejlődésére gyakorolt hatásuk mellett az átkelőhelyek – mint viszonylag „*fix*” pontok – döntő szerepet kapnak a szárazföldi közlekedési hálózatok kialakulásában is. Napjainkban a nagyobb folyókon az átkelőhelyek a geográfiai adottságok szükségszerű figyelembevételével és döntően a gazdasági szükséglet szerint kerülnek kialakításra. Állandó jellegű átkelőhelyek létesítése minden esetben jelentős nagyságrendű és csak hosszú távon megtérülő beruházást jelent, ezért a létesítés

¹ Dr. Tóth Bálint ny. mk. ezredes, a hadtudomány PhD doktora.

rendszerint huzamosabb ideig tartó előkészítést, széleskörű környezeti és gazdasági elemzést igényel. Elmondható, hogy napjainkban az állandó jellegű átkelőhelyek létesítésének – a rendelkezésre álló műszaki-technikai ismeretek és korszerű technológiák mellett – ma már inkább csak gazdasági-pénzügyi, mintsem műszaki korlátjai vannak.

Az állandó jellegű átkelőhelyek létesítése mellett számos esetben előfordulhat, hogy hosszabb-rövidebb időtartamra - rendszerint az állandó átkelőhely valamely okból történő használhatatlanná válásakor - szükségessé válik ideiglenes jellegű átkelőhely létesítése is. Ezen létesítmény igénybevételével - mint nevéből is adódik - nem állandó jelleggel, hanem csak időszakosan, valamely körülmények fennállása időtartamára számolunk. Ennek megfelelően az ideiglenes átkelőhely létesítésénél azt a szempontot célszerű figyelembe venni, hogy a létesítés költségei arányban állnak-e a hiányában felmerülő gazdasági többletráfordítással, illetve az ország védelmi érdekeinek sérülésével.

Az ideiglenes átkelőhelyek kialakítása a közúti közlekedés területén rendszerint egyszerűbben megoldhatók kompokkal, vagy a rév- és kompátkelő helyeken rendelkezésre álló közutakhoz csatlakozó - úszóaljzaton, vagy cölöpökön álló - hídszerkezet létesítésével.

A vasúti közlekedés területén az ideiglenes átkelőhely létesítése lényegesen nagyobb előkészítést igényel, mivel az ideiglenes hídszerkezet felépítése mellett a vasúti pályának a folyó két partján kialakított hídfőkhöz történő odavezetését is szükségelteti. Ezért az ideiglenes vasúti átkelőhelyek szükség szerinti kiépítését célszerű részletes környezeti, műszaki és gazdasági elemzésekkel alátámasztott döntés alapján végezni.

2. Az ideiglenes átkelőhelyek létesítésének honvédelmi és katonapolitikai indokai

Az elmúlt évszázad világháborúinak és számtalan helyi háborúinak tapasztalatai általában, az egyes nevezetes hadműveletek sikerei azonban már egyértelműen alátámasztották a közlekedés stratégiai fontosságát és jelentőségét, amelyet a közlekedési hálózatokat és objektumait, valamint a szállítóeszközöket ért - háború okozta - károk és veszteségek is igazolnak. A harmadik évezred küszöbén sem beszélhetünk még arról, hogy az emberiség felszámolta volna a különböző társadalmi csoportok közötti nézeteltérések fegyveres (háborús) eszközökkel történő megoldásának módját, így továbbra is reálisan számolni lehet (kell) - ha más méretekben és más módszerekkel is - a konfliktusokban érintett térség közlekedési rendszerét (hálózatát, objektumait, szállítóeszközzeit) érő erősz-

kos cselekményekkel, rombolásokkal. Mindezek azt sugallják, hogy továbbra is kiemelt figyelmet kell fordítani a közlekedési rendszer működőképességének fenntartására, életképességének növelését szolgáló rendszabályokra. Ez utóbbiak közé tartozik például az ideiglenes hídátkelőhely kialakítása.

A XX. század második felének nagy részét jellemző hidegháborús időszak, a két világrendszer totális szemben állása folyamatosan fenntartotta a harmadik világháború kirobbanásának veszélyét. A szembenálló katonai szövetségekhez - az Észak-atlanti Szövetség (NATO) és a Varsói Szerződés (VSZ) - tartozó országok honvédelmi politikája (katonai doktrínája) a nukleáris légi- és rakétacsapásokkal támogatott tömeghadseregek alkalmazását és az ehhez szükséges hadászati feltételek megteremtését szolgálta. Azaz, valamennyi ország gazdasági lehetőségei szerint építette, fejlesztette hadseregét és biztosította egy lehetséges háború hadászati feltételeinek megteremtéséhez alapvetően a térség közlekedési infrastruktúrájának előkészítését, a közlekedési rendszer életképességének a lehető legnagyobb mérvű növelését.

(Megjegyzendő, hogy ez a tétel az ország honvédelmi szempontjából ma is valós igény!)

Hazánkban az elmúlt évtizedek katonapolitikai irányelvei a szövetséges haderő (VSZ) hadászati alkalmazásának érdekében - többek között - az ország közlekedési rendszerének előkészítését írták elő. Ez magába foglalta az ország területén – elsősorban a kelet-nyugati irányban - a vasútvonalak, illetve a főközlekedési gépkocsutak meghatározott szintű műszaki-technikai fejlesztését, a nagy folyókon (Duna és a Tisza) tartalékként ideiglenes hídátkelőhelyek előkészítését. E követelmények alapvetően az ország geográfiai és közlekedésföldrajzi helyzetéből erednek, amelyeket a nemzetgazdaság működőképessége, a lakosság ellátása, a fegyveres erők alkalmazási képességei és a szövetséges erők támogatása érdekében kell teljesíteni. Ebből adódóan a Magyar Köztársaság NATO taggá válásával a korábban kialakított követelményrendszer alapelvei gyakorlatilag nem változtak meg. E követelmény részét képezi pl.: az ideiglenes hídátkelőhelyek előkészítése

3. Az ideiglenes vasúti átkelőhelyek helyszínei kijelölésének szempontjai

Az ideiglenes vasúti átkelőhely helyszínének kiválasztását elsősorban és alapvetően a geográfiai és közlekedésföldrajzi adottságok, a technikai-műszaki lehetőségek és kisebb mértékben a kijelölhető térség

honvédelmi jelentősége, az átkelőhely lehetséges védelmi szerepe határozta meg.

Az ország kelet-nyugati közlekedési útvonalait és a két jelentős folyón meglévő állandó vasúti hidak számát figyelembe véve (a Dunán 3 - ebből kettő Budapesten -, a Tiszán 7) mindenképpen indokolt a tartalék hídátkelőhelyek lehetséges helyszíneinek kiválasztása.

A helyszín kiválasztásánál figyelembe kell venni:

- a kelet-nyugat irányban haladó vasúti fővonalak vonalvezetését, az állandó vasúti hidak helyét és környezetében a vasúthálózat fejlettségét;
- az állandó vasúti hidak műszaki-technikai lehetőségeit „*egy-más kiségetésében*”;
- a folyószakasz vízjárását, partviszonyait, valamint az árvédelmi művek minőségét, vízparttól való távolságát, a mértékadó árvízszint és a közepes vízállás adatait;
- az ideiglenes vasúti átkelőhely kialakíthatóságának egyéb műszaki feltételeit.

A fenti szempontokat alapul véve elvégzett vizsgálatok arra adtak útmutatást, hogy a Duna Ráckeve és Dunaföldvár közötti szakaszán, valamint a Tisza Tiszadob – Tiszafüred közötti szakaszán van lehetőség a TS uszályokra építhető vasúti hídátkelőhely kialakítására.

A két lehetőség azonban nem egymás alternatíváját, hanem az ország kelet-nyugati vasúti közlekedésében két önállóan megvalósítandó feladatot jelentett. E két feladat közül az 1970-es évek gazdaságpolitikai és különösen katonapolitikai szempontjai a „*nagyobb szükségű*” dunai ideiglenes átkelőhely kialakítását sürgette.

A közlekedési hálózat - ezen belül a vasúti hálózat - hadászati előkészítésének keretében az egykori előírásoknak megfelelően a Dunán legalább egy tartalék vasúti átkelőhelyet kellett fenntartani olyan számvetéssel, hogy az állandó vasúti átkelőhelyek működésképtelensége esetén (sérülés, rombolás) rövid időn belül rendelkezésre álljon. E követelmény teljesítése érdekében a Honvédelmi Minisztérium kezdeményezésére - a szükséges kormányzati döntések és pénzügyi feltételek biztosítása mellett - a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium a Magyar Államvasutak és a MAHART közreműködésével, valamint a Magyar Néphadsereg vasútépí-

tő csapatainak gyakorlati felkészítése keretében került sor *Dunaújváros - Szalkszentmárton térségében az ideiglenes vasúti átkelőhely kialakítására.*

4. A Dunaújváros – Szalkszentmárton közötti ideiglenes vasúti átkelőhely kiépítése és rendszerbe állítása

A helyszín kiválasztását – majd a szükséges kormányzati döntéseket - követően a közlekedési és a honvédelmi tárca szakemberei bevonásával, a Magyar Néphadsereg vasútépítő csapatainak kivitelezésében került sor az átkelőhely bekötő vasútvonalszakaszainak kiépítésére.

1976 őszén megkezdték a dunaújvárosi oldalon lévő – a kikötői III. számú vágányból kiágazó – mintegy 400 m hosszú vonalszakasz kitérését és földmunkáinak elvégzését. 1977 tavaszán elkészült a jobb parti hídfő, majd ugyanazon év júniusától kezdődően mintegy három hónap időtartamban az **MH műszaki és szállító csapatainak kijelölt állománya** (kb. 50 fő, 8 munkagép, 12 szállító gépjármű) előkészítette a szalkszentmártoni oldalon megépítésre kerülő több mint 6 km hosszú vasútvonal földmunkáit. A vasútépítési szakfeladatokra a **Magyar Néphadsereg hadiállományaiba tartozó vasútépítő zászlóalj** került mozgósításra. A vasútépítő zászlóalj törzs irányításával – egyidejűleg egy-egy vasútépítő század erőinek (kb. 350 fő) húsz-húsz napos bevonásával – 1977. szeptember közepére elkészült a **teljes vasúti pálya**. Ez idő alatt került sor a híd-elemként alkalmazandó uszályoknak a térségbe történő összevonására és hídként történő összeállításának begyakorlására is. A TS uszályokon a vasúti pálya megépítését szintén a vasútépítő század erői hajtották végre.

A vasúti vonalszakasz megépítéséhez elvégeztek több mint 45 000 m³ földmunkát és közel 2 km hosszban kb. 2500 m³ talajcserét. Megépült 7150 vfm vasúti pálya (48-as rendszerű felépítménnyel, 90%-ban talpfa aljakkal, 10 %-ban vb.aljjal) 21 kN tengelyterhelésre, valamint 6 db útátjáró, beépítésre került 6 csoport kitérő (4 db 48.XIII-as, 2 db 48.XI-es). *Az építésben részt vett (átlagosan 20 munkanappal) közel 1200 fő és mintegy 100 db technikai eszköz.*

A megépült pályaszakasz alkalmazásba vételét a vasúti hatóság a műszaki átvételt – és a felvett hibák kijavítását – követően engedélyezte. Az eredetileg 21 kN tengelyterhelésre, 60 km/ó tervezési sebességre kiépített pályára – az uszályhídra vonatkozóval azonosan - 30 km/ó sebességet engedélyeztek.

A pálya magassági és vízszintes vonalvezetése a szalkszentmártoni oldalon – kivéve az ártéri 270 m-es szakaszt - kedvezőbbek, a dunaújvárosi oldalon a helyszűke és a viszonylag nagy leküzdendő magasságkülönbség miatt a 423 m-es szakaszon $R=200$ m ívsugárral és 12 %-os lejtviszonnyal kellett számolni.

A pálya terhelési próbái megfeleltek az előírt követelményeknek.

Az ideiglenes vasúti átkelőhely alkalmazásba vételére először egy katonai gyakorlat keretében 1977. szeptember 19 - 22 között került sor. Az üzemeltetés során naponta két alkalommal került sor a híd nyitásával a dunai hajóforgalom átengedésére. A híd többszöri nyitása és újrazárása alkalmat adott az üzemeltetői állomány begyakoroltatására, valamint az uszálykötéseknél a vasúti pálya rögzítő elemeinek részletes vizsgálatára is. Még ez év novemberében ismét – két napos időtartamra – telepítésre került az uszályhíd. A telepítési gyakorlatok igazolták, hogy az ideiglenes vasúti átkelőhely megfelelt az elvárásoknak.

Az előkészített ideiglenes vasúti átkelőhely alkalmazásba vételét követően szerves részévé vált az ország területén a hadszíntér előkészítési terveknek. E funkció ellátásához szükséges feladatokat az érintett szervek (KPM, MAHART, MÁV, HM, MN) mozgósítási terveikbe szerepeltették.

Az ideiglenes vasúti átkelőhely fenntartásának további feladatait nagymértékben meghatározta, hogy létrehozásának kezdetétől fogva funkcionálisan elsősorban a katonai (szövetséges) szállítások folyamatosságát volt hivatott biztosítani, és csak ezután jöhetett szóba a polgári szállítmányokra történő igénybevétele.

A fentiek figyelembe vételével az átkelőhelyhez vezető vasúti vonalszakasz HM kezelésű iparvágányként került nyilvántartásba vételre. Az uszályok és a kiszolgáló személyzete továbbra is a MAHART állományába tartoztak, M-re történő lebiztosításuk az érvényes jogszabályok szerint történt. Az uszályokra épített vasúti pályaszakaszhoz szükséges anyagok, valamint a feljáróhidak a MÁV kezelésébe – mint állami tartalék készlet – kerültek.

Az ideiglenes vasúti átkelőhely adott esetben történő aktivizálását – a HM kérésére - a KPM helyreállító szolgálata kezdeményezte és irányította.

Megjegyzendő, hogy az 1990-es évek elejétől permanens átalakuláson átmenő haderő már a kezdeteknél „***megszabadult***” a polgári bázisok-

ra terhelhető szervezeteitől. Emellett az ideiglenes átkelőhely telepítéséhez és üzemeltetéséhez elengedhetetlenül szükséges katonai támogatást (a vasútépítő- és hidépítő szakalegységek, a folyami aknák elleni védelemhez és a légi oltalmazáshoz szükséges katonai alegységek) biztosító szervezetek nagyarányú leépítése is egyre nagyobb gondot jelent egy esetleges alkalmazási igény teljesítésénél.

Időközben a polgárit szférában is bekövetkezett gazdasági szemléletváltás és sok esetben a struktúra váltás is számos problémát vetett fel – többek között – a vasúti és közúti TS uszályhidak telepíthetőségének, az eszközök fenntartásának és a kiképzett személyzet megtartásának biztosításában. Mindezek a tényezők arra irányítják figyelmünket, hogy mielőbbi lépések szükségesek a rendkívüli helyzetekben igénybevételre tervezett személyek és eszközök rendelkezésre állásának megbízható biztosításához.

II. A dunaföldvári állandó jellegű vasúti átkelőhely megszüntetéséhez vezető körülmények

1. Az ország vasúthálózatának átalakulására ható tényezők

Magyarországon és Közép-kelet Európa számos országában a XX. század utolsó évtizedeiben bekövetkezett társadalmi és gazdasági átalakulások, rendszerváltozások gyökeresen megváltoztatták a korábbi évtizedekben kialakult termelési és áruszállítási folyamatokat mind belföldi, mind a nemzetközi viszonylatokban. Az átalakuló gazdaságban megjelenő magántőke (külföldi és belföldi egyaránt), valamint a piacgazdaság elemeinek erősödése - és a magánosítási folyamat beindítása - magukkal vonzották a korábbi állami nagyvállalatok, szövetkezetek felbomlását, a nemzetközi piacok elvesztése pedig egyes iparágak szinte teljes leépülését. Mindezek döntő szerepet játszottak az ország közlekedési szükségleteinek átalakulásában és az igényeknek jobban megfelelő struktúra kialakításában.

A vasúti közlekedésben is érezhetően csökkent a belföldi személy- és áru fuvarozás, emellett jelentősen visszaesett - különösen a keletnyugat irányú - tranzit forgalom. Hazánkban és a környező országokban végbement társadalmi gazdasági átalakulásból származtatható közlekedési-szállítási igény csökkenés mellett jelentősen visszavetette az országon déli irányban áthaladó tranzitforgalmat a felbomló Jugoszlávia tagállamai között több éven át tartó polgárháború miatt elrendelt nemzetközi embargó.

A hazai vasúti árufuvarozás szerkezetében bekövetkezett változások és a mindjobban szorító gazdasági kényszerek miatt a Magyar Államvasutak is a gazdaságtalan tevékenységek felszámolására, a kihasználatlan vasútvonalak felszámolására kényszerült. E folyamat részeként a MÁV Rt Vezérigazgatósága 1998. év végén kezdeményezte a Duna-földvár - Solt közötti vasúti szárnyvonal végleges bezárását. Indokai között szerepelt, hogy a vonalon közel húsz éve nincs menetrendszerinti forgalom, a 90-es évek elején már csak katonai szerelvények áthaladásánál - időszakonként - vették figyelembe. A szárnyvonal az 52. számú főúttal közös Duna-hídon haladt át a folyó felett.

A térségben jelentős közúti forgalmat lebonyolító hídon évente vizsdatérő problémát jelentett a vasúti sínek közötti útpályaburkolat rendszer meghibásodása, valamint a nagyobb tengelyterhelésű közúti járművek által okozott - a vasúti sínek párhuzamosságára kiható - nyomtávhibák helyreállításának igénye és szükségessége. Gazdasági számvetések igazolták, hogy a közel 8 km hosszú vonalszakasz fenntartásának és időszakonkénti bemérésének költségkihatásai, valamint a hídpálya burkolatának az átlagostól általában 50%-al rövidebb idő alatt bekövetkezett ismételt meghibásodásából adódó gyakoribb helyreállítási költségek nem teszik gazdaságossá a hídszerkezeten a vasúti pálya fenntartását. A fenti gazdasági indokokra, továbbá a vasúti árufuvarozás távlatira való tekintettel - a közúti és a vasúti szakma által már több éve vitatott kérdés megoldása érdekében - a Magyar Államvasutak Rt. javasolta a vasútvonal felszámolását, a Duna-hídon a vasúti pályaszerkezet megszüntetését. E javaslat elfogadásával az országot két részre választó Duna folyón meglévő összesen négy állandó jellegű vasúti átkelőhelyből egy felszámolásra került.

2. A közlekedéspolitikai változásának kihatása

Az utóbbi évtizedekben a közúti szállításban egyre szélesebb körben elterjedt nagy teljesítőképességű és viszonylag gazdaságosan üzemeltethető járműtípusok nagyobb attraktivitása kapcsán világszerte dinamikusan fejlődött a közúti forgalom, amelynek hatására a kötött pályás szállítások - elsősorban a vasúti és a folyami vízi szállítások is - mindinkább háttérbe szorultak. E tendencia még napjainkban is érvényesül annak ellenére, hogy mind a vasút, mind a folyami hajózás jelentős erőfeszítéseket tesz a gazdaságos és környezetkímélő multimodális szállítási módok elterjedése érdekében.

A hazai közlekedési rendszer túlzottan egyközpontú, *"Budapest centrikus"* kiépítettségét - amely jórészt a múlt században megvalósult közlekedéspolitikai koncepció és a trianoni határmódosítás *"eredménye-*

ként" jött létre - sem a második világháború okozta rombolások utáni helyreállítással, sem a tervgazdasági időszakokban megvalósult közlekedési beruházásokkal nem sikerült feloldani. A XX. század utolsó harmadában a közúti közlekedés felgyorsult fejlődése kapcsán valamelyest javult a közúti hálózat szerkezete néhány száz kilométernyi új útvonallal (többnyire az autópályák, autóutak építése során) és egy-egy újabb nagyfolyami híddal, azonban a vasúti hálózatnál a forgalom visszaeséssel indokolt racionalizálási folyamat tovább erősítette a centrális jelleget.

Annak ellenére, hogy a vasúti közlekedési távlati elképzeléseiben közel fél évszázada minden egyes esetben megjelent - ma sincs másképp - a centrális jelleget oldó, Budapest elkerülésére és a kelet-nyugati tranzitforgalom lebonyolítására alkalmas új vasútvonal megépítésének szükségessége, a beruházás megvalósítására azonban sosem jutott fejlesztési forrás.

Ugyancsak kedvezőtlenül hatott a vasúti hálózat *"Budapest centráliságának"* oldására az 1968-as közlekedési koncepció megvalósulása. A kisforgalmú vasútvonalak felszámolásával, valamint a vasúti teherforgalom körzetesítése során bezárt állomások kapcsán felszabadult erőforrásokból ugyan lehetőség nyílt a rendelkezésre álló fejlesztési forrásokat néhány tranzit útvonal korszerűsítésére fordítani, azonban ezzel a vasútforgalomban méginkább erősödött a főváros központi szerepe. Nagyrészt ennek tudható be, hogy a dunaföldvári hídon alig 40 éven át üzemeltetett vasúti összeköttetés felszámolása napirendre kerüljön.

A dunaföldvári vasúti összeköttetés felszámolásának másik oka a vegyesforgalmú hidak fenntartásának kedvezőtlen tapasztalataiból adódik. Mint ismert a hazai hídjaink jelentős része a második világháború során elpusztult. Helyreállításuk során elsősorban gazdasági okok és az időigényesség miatt - különösen a nagyfolyami hidaknál - gyakran alkalmazták a vegyesforgalmú kialakítást. A vegyes - közúti- és vasúti - forgalomra kialakított hidak burkolata a közúti forgalomban közlekedő járművek súlyának és mennyiségének fokozatos növekedése miatt egyre gyakrabban szorult felújításra, ezért fenntartása is növekvő költségeket igényelt.

A vasúti közlekedés fejlődésének az elmúlt évtizedekben kialakult gyakorlata - amely végső soron a dunaföldvári hídon a vasúti forgalom megszüntetésének kezdeményezéséhez is vezetett - különösen a Duna-hidak sebezhetősége miatt - nem tud megfelelni veszélyhelyzetekben és rendkívüli állapotban (minősített időszakokban) az ország közlekedési

rendszerének folyamatos működőképessége fenntartására vonatkozó védelmi elvárásoknak.

A vasúti forgalom jelenlegi helyzete - mivel a "Budapest centrikusság" oldásának valójában nincs reális alternatív lehetősége - túlzottan veszélyeztetetté teszi az egyetlen jelentős áteresztőképességgel rendelkező Déli összekötő vasúti hidat, amelynek működésképtelenné válása esetén hosszú időre megszakadhat a Dunától nyugatra és keletre eső országrészek közötti vasúti forgalom. E helyzet feloldására csak egy másik - alternatív - lehetőség létrehozása (illetve fenntartása) lehet alkalmas. Ebből a szempontból áteresztőképessége és műszaki állapota miatt az Északi Összekötőhíd gyakorlatilag nem, a Bajai Duna-híd - a szükséges vonalfelújítások után - esetleg jelenthet rész megoldást.

A valós - az ország védelme szempontjából is előnyös - alternatívát a helyzet megoldására csak a térség közlekedési kapcsolatainak fejlesztése, a már több évtizede megfogalmazódott V-0 vasúti körgyűrű - benne a vasúti Duna hidakkal - kialakítása jelentené. Ezzel a fejlesztéssel egyidejűleg jelentősen javulhatnának az V. számú európai közlekedési folyosó (Trieszt - Kijev) hazai szakaszának mind hálózati, mind egyéb műszaki feltételei is. Megfontolandónak tartjuk e beruházás mielőbbi megkezdéséhez - az EU érdekeire való tekintettel is - külföldi hitelforrásokat keresni.

A dunaföldvári-hídon az állandó jellegű vasúti összeköttetés lehetőségének megfelelő szintű fenntartása csak annyiban adhatott megoldást a jelenlegi helyzet enyhítésére, hogy - a vasúti forgalom szüneteltetése, a csatlakozó vonalszakaszok gyengébb műszaki paraméterei és a vonóerő trakcióváltás hátrányai ellenére is - azonnal terelési lehetőséget biztosított a békeidőszakban esetleg bekövetkező balesetek során a forgalom folyamatosságának fenntartására.

3. A vasúti kapcsolat megszüntetésének honvédelmi és gazdaságpolitikai szempontjai

A dunaföldvári közös közúti-vasúti híd geo-stratégiai helyzetéből adódóan az országvédelem szempontjából - mind a közúti, mind a vasúti közlekedés területén - hosszú időn keresztül kiemelt jelentőséggel bírt. Az adott térségben (megközelítőleg az ország észak-dél irányú kiterjedésének közepén) az országot két részre osztó Duna folyón való átkelés lehetőségének biztosítása - állandó vagy szükség hídátkelőhelyeken, komppal vagy gázlókkal - alapvető követelményként jelentkezik mind az ország működőképességének fenntartása, mind az ország védelmét ellátó

fegyveres erők (beleértve a szövetséges erőket is) közlekedési igényeinek kielégítése szempontjából. ***Ebből eredően az adott térségben a közúti és a vasúti közlekedési feltételek fenntartásához - az országvédelmi szempontokat és a térség stratégiai jelentőségét is figyelembe véve - nemzetgazdasági és honvédelmi érdekek fűződnek.*** Ez egyben azt is jelenti, hogy az átkelési feltételek fenntartása nem kizárólag a közúti vagy a vasúti szakma érdeke, hanem elsősorban az állam (ezen belül a közlekedés fenntartásáért felelős tárca) feladatkörébe tartozik. Tekintettel azonban arra, hogy a gazdasági szempontból gazdaságtalanul üzemeltethető vasúti átkelőhely további fenntartására fordítandó költségek nagyságrendekkel meghaladná a honvédelmi jelentőségből eredő „előnyöket”, a két tárca vezetése a megszüntetés mellett döntött.

A dunaföldvári Duna-hídon a vasúti kapcsolat megszüntetésére az utóbbi évtizedekben teljesen átalakult és a Solt - Dunaföldvár között gyakorlatilag nem létező - vasúti áruszállítási igény mellett lehetőséget biztosít az a tény is, hogy:

- „*A magyar közlekedéspolitikáról és megvalósításához szükséges feladatokról*” szóló 68/1996. (VII.9.) számú OGY határozattal elfogadott koncepció a dunaföldvári vasúti kapcsolatot és ezzel együtt a Solt - Dunaföldvár közötti vasúti vonalszakaszt az ország fenntartandó vasúti hálózata részeként semmilyen kategóriában nem tartalmazza. (Azaz, fejlesztési célkitűzésekben sem szerepel.)
- A híd műszaki állapota miatt a vasúti kapcsolat fenntartását is biztosító felújítás csak jelentős többletköltséggel válna lehetővé. Az eredetileg javasolt, ideiglenes megoldásként alkalmazható ún. „*repülővágány*”-os megoldás viszont a közúti kapcsolat teljes kizárását eredményezné.
- A katonai vasúti szállítások lebonyolítását nem csak a megszüntetésre kerülő vasútvonalszakasz, hanem a folyó két partján lévő vasúti fővonalat összekötő vasúti vonalszakaszok elégtelen műszaki állapota is gátolja, amely szintén több milliárdos ráfordítással tehető alkalmassá katonai forgalomra.

A gazdaságpolitikai megfontolások mellett a honvédelmi szempontból elvégzett vizsgálatok is lehetőséget adtak az állandó jellegű összeköttetés megszüntetésére. ***A vonatkozó törvények és egyéb jogszabályok alapján megállapítható, hogy a közlekedési miniszter a védelemmel kapcsolatos feladatainak eleget tesz e területen:***

- az 1999 évben felújított bajai Duna-híd megnövelt átocsátóképességének rendszerbe állításával,
- a Budapest Északi összekötő-vasúti híd 2004-re tervezett felújításával megteremtődő átkelési kapacitásbővítéssel,
- a Budapest Déli összekötő-vasúti híd harmadik vágányának közeljövőben tervezett építésével,
- Dunaújváros-Szalkszentmárton térségében TS uszályokra épített ideiglenes vasúti átkelőhely felújításával és rendszerben tartásával, valamint
- nagy távlatban (2030-ig) pedig a tervezett - Budapestet délről elkerülő (Ráckeve térségében) - nagy teljesítőképességű vasútvonal megépítésével.

4. A vasúti összeköttetés megszüntetésének forgalmi, technikai okai

A közel két évtizedes forgalom szüneteltetés után a MÁV kezdeményezte a dunaföldvári közös közúti-vasúti híd vasúti forgalmának végleges megszüntetését. Indokai között elsősorban gazdasági megfontolások szerepeltek, mivel a kihasználatlan Dunaföldvár - Solt állomások között menetrend szerinti vasúti közlekedésre igénybe nem vett pályaszakas (beleértve a dunaföldvári közös közúti-vasúti hidat is) fenntartása és utóbbi években a vasúti felépítmény megőrzése jelentős költségráfordítást igényelt.

A MÁV kezdeményezésének aktualitását a híd esedékes - tervezett - felújítása jelentette.

A dunaföldvári közös forgalmú hídon a vasúti forgalom végleges megszüntetését a közútkezelő szervezetek már korábban is szorgalmazták, mivel a hídszerkezeten lévő - és kihasználatlan - vasúti pálya nem tette lehetővé a hídpálya gazdaságos fenntartását, gyakoribb és nagyobb költségigényű karbantartást igényelt. Az utóbbi évek forgalmi terhelése miatt a közúti pályatest is jobban elhasználódott, a tervezett felújítást pedig sürgetővé tette a pályalemez beszakadása.

Mindezek tették indokolttá, hogy a felújítási munkák tervezésének megkezdése előtt döntés szülessen a dunaföldvári híd vasúti forgalmának további sorsáról.

A vegyes forgalmú híd tisztán közúti híddá történő átépítésével - a közel egy milliárd Ft-os költségmegtakarítás mellett - lehetővé válik a további években az eddigi közös üzemeltetéssel járó hátrányok megszüntetése, az optimális közúti pálya kialakítása, ezáltal javulnak a közúti híd forgalmi paraméterei.

III. A megszűnő vasúti kapcsolat kiváltását szolgáló ideiglenes vasúti átkelőhely rendszerben tarthatóságának vizsgálata

A Közlekedési, (Hírközlési) és Vízügyi Minisztérium - a vasúti közlekedést is felügyelő szakminisztérium -, mint az ország közlekedési rendszerének működőképességéért felelős kormányzati szerv a honvédelmi szempontból fontos dunai vasúti átkelőhely megszüntetését a Honvédelmi Minisztériummal egyeztette.

Az állandó vasúti kapcsolat megszüntetésével kieső átkelési kapacitás pótlására két megoldás látszott kézenfekvőnek.

Egyik megoldásként a jelenleg meglévő Solt - Duna-híd és a Dunahíd -Dunaföldvár vasútállomás közötti vasúti vonalszakaszok további fenntartásával a közúti hídként felújított hídon "*repülővágány*" alkalmazásával való összeköttetés megteremtése. *Ez a megoldás a rendkívüli helyzetekben való vasúti összeköttetés realizálhatósága érdekében azonban szükségessé tenné:*

- a helyreállításhoz szükséges vágánymezők, kapcsolószerkek, egyéb felszerelések tárolását és fenntartását,
- a beépítést végző állomány kijelölését és rendszeres gyakorlatását,
- a vasúti forgalom megteremtésével kizárt közúti forgalom részére a térségben ideiglenes közúti átkelési lehetőség biztosítását.

Tekintettel arra, hogy szükséghelyzetekben a vasúti összeköttetés megteremtése a javasolt eljárással a hídon a közúti forgalom jelentős korlátozását - teljes kizárását - vonja magával, ez előrevetíti a közúti forgalom részére a közúti TS uszályhíd telepítésének szükségességét.

A térségben, a felújításra kerülő hídtól délre kb.150-300 m távolságban a Duna folyó mindkét partján lehetőség van a közúti uszályhíd telepí-

tésére. Mindez azonban azt is feltételezi, hogy az uszályhídhoz szükséges uszályok fenntartása mellett már előre célszerű a közúti kapcsolatot is kialakítani. Azaz, számolni kell az uszályhíd telepítésére alkalmas partszakasz, valamint a közúti forgalom számára a főúttól az odavezető útszakaszok kiépítésére.

Másik megoldásként a korábban, katonai gyakorlat keretében Dunaújváros - Szalkszentmárton térségében kiépített ideiglenes vasúti átkelőhely felújítása jöhetett számításba.

E megoldás mellett szólt, hogy az ideiglenes vasúti hídátkelőhely és az uszályok szükséges felújítása mellett lényegesen kisebb volumenű munkát igényel az országos vasúti hálózathoz történő csatlakozást biztosító vasút vonalszakaszoknak a követelményszintű fenntartása, valamint független a közúti forgalomtól.

Az ideiglenes vasúti átkelőhely megfelelő szintű kialakítása és rendszeres fenntartása a számvetések alapján nagyságrenddel kisebb költség-ráfordítást igényel, mint a térségben egy állandó vasúti híd kiépítése. Így, a nemzetgazdasági érdekek szem előtt tartása mellett egyúttal eleget tehetünk az ország területének védelmi előkészítésével kapcsolatos kötelezettségeinknek a Duna e nagy hídjának körzetében.

A közel egy éven át tartó egyeztetések eredményeként a dunaföldvári vasúti átkelési lehetőség megszüntetésével kieső kapacitás helyettesítésére megállapodás született az 1977-ben kialakított – Dunaújváros-Vasércsikötő - Szalkszentmárton vasútállomás között - vasúti TS uszályokra épített ideiglenes vasúti átkelőhely felújításának és további rendszerben tartásának vizsgálatára. A hatósági eljárások rögzítették, hogy a dunaföldvári Duna-híd közúti híddá történő átépítésével egyidejűleg el kell készíteni az ideiglenes vasúti átkelőhely létesítéséhez szükséges tervdokumentációkat, valamint megvalósíthatósági tanulmányát.

A két tárca közötti megállapodás értelmében megvalósulhatott – a közúti híddá átalakított – dunaföldvár Duna-híd (Beszédes József-híd) teljes rekonstrukciója, amelynek eredményeként súlykorlátozás nélkül megindulhatott a közúti forgalom 2001. augusztusában.

IV. Főbb tapasztalatok, megállapítások

A rekonstrukciós munkákkal párhuzamosan elkészült felmérések és kidolgozott tanulmányok azt igazolták, hogy az állandó vasúti átkelőhely megszüntetésének feltételül szabott dunaújváros-szalkszentmár-

toni ideiglenes átkelőhely további rendszerben tartásának technikai feltételeit – amelyeket alapvetően a hídelemeket képező uszályok műszaki állapota határol be - még legalább 15-18 évig biztosítani lehet.

A vizsgálat feltárta, hogy az 1977-ben kiépített ideiglenes átkelőhely vasúti pályaszakaszának fenntartása – amely 1990-től került a MÁV Rt. tulajdonába – a MÁV területi szervei feladatkörébe tartozott. **Ezt a tevékenységet több mint egy évtizeden keresztül a honvédelmi tárccal (MN Közlekedési Szolgálatfőnökséggel) kialakult együttműködés keretében az érintett szervek maradéktalanul ellátták.** Jelentős mértékben megkönnyítette a szalkszentmártoni pályaszakasz jelentős részének fenntartását, hogy gyakorlatilag az 1989. év közepéig a kavicsbánya napi 2-3 vonatos forgalma miatt a vonal rendszeres karbantartásban részesült. A kavics bánya megszűnése óta azonban a valójában nem használt vonal karbantartását sem végezték el., ennek következtében **a pálya jelenleg használhatatlan.**

Sajnálatosan az ország védelmi potenciáljának erősítésére megépült átkelőhely fenntartásának szükségessége az 1990-es évek elejétől-közepétől már sem hadszíntéri feladatként, sem más, a gazdaság mozgósítási rendszeréből igényelt szolgáltatásként sem szerepelt. Így sem a honvédelmi tárca, sem a vasutakat felügyelő közlekedési tárca nem tudott forrásokat biztosítani az állagmegóváásra. Konkrét honvédelmi követelmény hiányában a MÁV részéről feladatként sem kerülhetett meghatározásra a korábbi – a kezelési feladatokat ellátó – szervezetek részére, így részükről érthető módon a fenntartási feladatokra sem pénzt, sem erőt nem biztosítottak. A napjainkra kialakult – csaknem végzetes - helyzetet a közel egy évtizedes oda nem figyelés okozta. Ennek „eredményeként” az alkalmazhatóság érdekében a vasúti pályaszakasz felújításával is számolni kell. Természetesen a felújítandó pályaszakasz munkálataival kapcsolatos költségek előteremtése mellett folyamatosan biztosítani szükséges az állagmegóváshoz és a rendszeres felülvizsgálatokhoz szükséges költségfedezetet is. A **vonalszakasz felújítása** jelentős, a **több százmillió Ft-os egyszeri ráfordítás** mellett **évente** mintegy **10-15 millió Ft-os** költségráfordítást igényel.

Ugyanakkor a tanulmányok feltárták, hogy az ideiglenes átkelőhely „**lelkét**” képező vasúti TS uszályhid telepítésével és üzemeltetésével kapcsolatos feladatokat ismerő szakállomány az elmúlt 25 év során gyakorlatilag kivált a „**rendszer**”-ből, ezért a **szakállomány pótlásáról gondoskodni kell** és felkészítését haladéktalanul el kell végezni.

Az ideiglenes átkelőhely szükségességére – most már nemcsak honvédelmi szempontok, hanem a nemzetgazdaság működőképességének biztosítása is – a dunaföldvári Duna-híd átépítése kapcsán megszüntetett állandó vasúti összeköttetés hiánya hívta fel a figyelmet. Nyomatékot adott e vizsgálat szükségességének a 2000. év őszén a Kelenföldi pályaudvar budaörsi bejáratában bekövetkezett vasúti baleset is, amelynek kapcsán kialakult rongálódások több napos helyreállítási igénye miatt a legforgalmasabb nemzetközi fővonalunk sérülékenységére derült fény. Ez a rendkívüli esemény azon túl, hogy az illetékes szakemberek figyelmét a közlekedési pályák megbízható működésének biztosítására irányította, tovább erősítette a rendkívüli helyzetek megelőzése érdekében végzendő előkészületi feladatok fontosságát is.

A dunaföldvári állandó vasúti átkelőhely megszüntetésével az érdeklődés középpontjába került ideiglenes átkelőhely működőképességéről való bizonyosság megszerzése és a további évtizedekben való fenntarthatóság érdekében kormányzati döntés született e fontos előkészítési munka végrehajtására. Ennek keretében a vasúti TS uszályhíd telepítését és üzemeltetését végző szakállomány felkészítésére, a további rendszerben tarthatóság érdekében az illetékes szakminisztérium az érintett társmisztériumok, polgári közlekedési és katonai szervek közreműködésével 2003. évben telepítési rendszergyakorlat végrehajtását tervezi.

A KÖZLEKEDÉS ÉS SZÁLLÍTÁS TERVEZÉSÉNEK INFORMÁCIÓ-IGÉNYE, A BEFOGADÓ NEMZETI TÁMOGATÁS ADATBÁZISAINAK LÉTREHOZÁSÁKOR

Négyesi Imre¹

A NATO Logisztikai Vezetők Értekezletének (SLNC) Logisztikai Törzs Találkozója (LSM) az 1992. január 29-én megtartott ülésén létrehozta a Befogadó Nemzeti Támogatási Munkacsoportot (HNSWG). Ez a csoport kialakította a Befogadó Nemzeti Támogatás alapelveit és módszereit, amelyeket a Katonai Bizottság 1994. március 07-én mint MC 334-est hagyott jóvá.

A NATO Logisztikai Vezetők Értekezlete ugyanakkor megjegyezte, hogy mivel a Befogadó Nemzeti Támogatás egy dinamikus folyamat, a kiadványnak egy „*élő dokumentumnak*” kell lennie, és mint ilyen dokumentumnak bármikor készen kell állnia a meglévő módszerek fontosságának megváltoztatására és a NATO váratlan eseményekre vonatkozó tervezéséből, valamint a NATO által végrehajtott *többnemzetiségű összhaderőnemi hadműveleteiből* levont tapasztalatok fényében a meglévő alapelvek és módszerek megváltoztatására.

A Befogadó Nemzeti Támogatás kereteit biztosítja a NATO létrehozásának elsődleges célja, amely szerint: *cél a tagországok közötti katonai, politikai együttműködés megteremtése*, amely lehetővé tesz egy együttes fellépést bármely országot ért külső fenyegetés esetére. Az elsődleges cél megvalósítása érdekében a tagországok külön-külön és együttesen önszegély és kölcsönös segítség útján fenntartják és kifejlesztik egyéni és kollektív védelmi képességüket fegyveres támadással szemben.

A tagországok ezenkívül az ENSZ Alapokmány 51. Cikke által elismert jogos egyéni vagy kollektív védelem joga alapján megerősítették, hogy egyikük ellen intézett támadást, valamelyikük ellen indított támadásnak tekintik, és ez alapján támogatni fogják a megtámadott Felet, ideértve a fegyveres erő alkalmazását is². Így megteremtődtek nemcsak a technikai, de a jogi feltételek is, amelyek nyomán a NATO-országok elfogadták a fegyveres erők jogállását rendező, **Megegyezés az Erők Jog-**

¹ Négyesi Imre mk. őrnagy, doktorandusz, ZMNE Logisztikai tanszék hallgatója.

² Forrás: Észak-atlanti szerződés, Washington DC, 1949. Április 4. V. cikk.

állásáról (Status of Forces Agreement = SOFA) Egyezményt, melynek célja, hogy rendezze a tagországok fegyveres erőinek jogállását a másik ország területén való tartózkodás idejére (ez vonatkozik egy-egy gyakorlatra is). Az Egyezmény azonban megerősíti, hogy továbbra is az érintett felek közötti megállapodás tárgyát képezi a fegyveres erők küldése és fogadása feltételeinek meghatározása. Az Egyezmény többek között rendezi a büntető joghatóság, a kárrendezés, a fegyverviselés, az egyenruha viselés, a vámok, az adók kérdését, a határátkelés feltételeit, adott fegyveres erő logisztikai támogatását. Az Egyezmény lehetővé tesz kétoldali vagy többoldali kiegészítő megállapodások megkötését, az Egyezmény rendelkezéseinek a végrehajtására (illetve értelmezésére). Az **Egyetértés Emlékeztetők (Memorandum of Understanding = MOU)** két szuverén állam között a kapcsolataikat érintő egyezmények.

A MOU-k a kérdések nagyon széles körével foglalkozhatnak, a nagyon összetettektől a nagyon szűk terjedelműig. Annak ellenére, hogy tárgyukat gyakran „*jelentéktelen*”-nek tartják, a MOU-k kötelező jogi erővel bíró megállapodások, kivéve, ha kifejezetten politikai természetűnek határozzák meg őket. A MOU-kat arra lehet használni, hogy jogi és műveleti keretet hozzanak létre csaknem mindenfajta tevékenység számára. A jellegzetes MOU-k olyan kérdésekkel foglalkoznak, mint a légtéren keresztül átrepülés, kikötői vagy repülőtéri létesítmények használata, helyi munkaerő alkalmazása vagy segítségnyújtás természeti katasztrófa esetén.

A Befogadó Nemzeti Támogatás igényével kapcsolatos következő okmány a Követelmények Előirányzata (Statement of Requirements = SOR). Ez rendszerint tartalmazza a katonai és civil személyek jogállását és az általános logisztikai követelményeket. Néhány SOR pont mindig kapcsolódik a NATO SOFA-hoz. Az előzőekben már többször hivatkoztam a **Befogadó Nemzeti Támogatásra**, de ahhoz, hogy tovább tudjunk lépni feltétlenül szükségessé vált, hogy meghatározzuk a HNS fogalmát (és a kapcsolódó egyéb fogalmakat) a rendelkezésre álló NATO dokumentumok alapján.

Ezen dolgozat alapvető célja, hogy a HNS fogalmi tisztázása és szabályozása elvi alapjainak megtekintése után bemutasson néhány szabályozó elvet a közlekedés és szállítás területeiről. Az elvek tisztázása után megpróbálom felvázolni, hogy a közlekedés és szállítás különböző területeinek működtetéséhez milyen információkra van feltétlenül szükség, és ezek az információk honnan lesznek beszerezhetőek. **Mi tehát a Befogadó Nemzeti Támogatás?**

1. Befogadó Nemzeti Támogatás fogalma³

A Befogadó Nemzeti Támogatás NATO-val egyeztetett (AAP-6)⁴ meghatározása a következő: *„Egy Befogadó Nemzet által békében, váltság vagy háború esetén, a Befogadó ország területén állomásozó, vagy az azon átvonuló szövetséges haderők, vagy NATO szervezetek számára nyújtott polgári és katonai segítség. Az ilyen segítségnyújtás alapja a NATO tagságból, vagy a befogadó ország és a NATO szervezetek, illetve a befogadó ország területén csapatokat állomásoztató ország(ok) közötti két- vagy többoldalú megállapodásokról származó kötelezettségvállalás.”*

1.1. Miért szükséges a Befogadó Nemzeti Támogatás?

A NATO új Stratégiai Konceptiójának (elfogadása: Észak-atlanti Tanács 1991. nov. 7-8-i római találkozó) következtetése a szövetség logisztikájában (logisztikai biztosításában) elsődlegesen a nagyobb rugalmasság szükségességére, továbbá a NATO-haderők mozgékonyására és nemzetközi jellegére teszik a fő hangsúlyt.

Az új Stratégia szükségessé tette egy új NATO Megerősítési Konceptió létrehozását is. A hatékony megerősítés tervezése a szervezetek hálózatától függ, amelybe beletartoznak a közlekedési útvonalak felhasználói, a Befogadó nemzetek, a NATO polgári és katonai hatóságai, valamint a szövetség országainak polgári és katonai közlekedési erőforrásai.

Míg az erők szállítása és mozgatása a közlekedési szakállomány feladata, a megerősítő erők hatékonysága egyrészt azoknak a támaszpontoknak és létesítményeknek az ellátásától függ, ahonnan bevetésre indulnak, másrészt a kielégítő anyagi erőforrások meglététől, amely képessé teszi őket feladataik végrehajtására. Ennek ellenére nincsenek elégséges erőforrások a megerősítő erők mozgatására és fenntartására. Ezt a problémát, legalábbis részben, a Befogadó Nemzeti Támogatás és a katonai tevékenységek támogatására kijelölt polgári erőforrások felhasználásával fog-

³ Forrás: NATO Logisztikai Kézikönyv, HVK Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport, 1996.

⁴ Forrás: AAP-6, NATO szakkifejezések és meghatározások gyűjteménye NATO Szabványügyi Hivatal, 1995.

lalkozó **Polgári/Katonai Együtműködés (CIMIC)** oldja meg. (Ez utóbbi elemmel részletesebben nem kívánok foglalkozni!).

A Befogadó Nemzeti Támogatás logisztikai feladatainak végrehajtása során mindenkor vizsgálni kell a következő alapelvek teljesülését: **felelősség, jogkör, együttműködés, ellátás, költségtérítés, gazdaságosság, átláthatóság.**

1.2. A Befogadó Nemzeti Támogatás elvei

A Befogadó Nemzeti Támogatás jóváhagyott elvei széleskörűen definiálják a Befogadó Nemzeti Támogatás tervezésében résztvevő felek szerepét. További, még részletesebben körülírt elveket talán a jövőben, a Szövetség Stratégiai Konceptiójának biztosításában, a Befogadó Nemzeti Támogatás tervezés harmonizációjának során fogalmazhatnak meg.

1.2.1. Általános elvek:

- A befogadó és a küldő nemzetek, az illetékes NATO-parancsnokokkal együttműködve felelősek elsősorban a Befogadó Nemzeti Támogatás megtervezéséért és végrehajtásáért.
- A főbb NATO-parancsnokok, vagy kijelölt alárendeltjeik felelősek a többnemzetiségű haderő ellátása érdekében történő Befogadó Nemzeti Támogatás tervezésének koordinálásáért.
- A befogadó országok és a főbb NATO-parancsnokok, vagy kijelölt alárendeltjeik felelősek a Befogadó Nemzeti Támogatás megtervezéséért abban az esetben, ha külön nem jelölik meg a küldő nemzetet.
- A Befogadó Nemzeti Támogatás tervezésének, amennyire csak lehet, specifikusnak, bárhol végrehajthatónak és megfelelőnek kell lennie, különösen a polgári erőforrások felhasználásának irányában. Ennek ellenére, a szétbontakozási választási lehetőségek variációja megkövetelheti, hogy általánosan közelítsék meg a Befogadó Nemzeti Támogatás tervezését.
- A Befogadó Nemzeti Támogatási képesség tervezésének a Haderő Tervezési Folyamat részét kell képeznie és abba bele kell foglalnia.

- A bármilyen hadműveleti szükségletre való dinamikus és rugalmas reagálás biztosítása érdekében, a lehető legteljesebb mértékben egységesíteni kell a tervezési módszereket.
- **1.2.2. A Küldő Nemzetekre vonatkozó elvek:**
 - A küldő nemzeteknek az esetleges hadműveletek támogatása érdekében minden típusú egységre meg kell határozniuk támogatási igényüket. A Befogadó Nemzetekkel vagy a felelős NATO-parancs-nokokkal kell megtárgyalniuk a Befogadó Nemzeti Támogatás biztosítását.
 - A küldő nemzetek kötelesek tájékoztatni a Befogadó Nemzeteket és az illetékes NATO-parancsnokokat a támogatási igényeikben beállt változásokról.
 - A küldő nemzetek jelentési kötelezettséggel tartoznak a támogatási tárgyalások menetéről az illetékes NATO parancsnok(ok)nak.
 - A Befogadó Nemzeti Támogatás eredményes megtervezése és végrehajtása érdekében, a küldő nemzeteknek biztosítani kell a megfelelő katonai és/vagy polgári kapacitásokat és képességeket.

1.2.3. A Befogadó Nemzetekre vonatkozó elvek:

- A Befogadó Nemzeteknek tájékoztatniuk kell a küldő nemzeteket/illetékes NATO-parancsnokokat a Befogadó Nemzeti Támogatás részletes és általános igényeinek teljesítésével kapcsolatos képességeikről, továbbá tájékoztatniuk kell a küldő nemzeteket/illetékes NATO-parancsnokokat az ezen képességeikben beállt jelentősebb változásokról. A nemzeteket azon kívül ösztönzik a teljes Befogadó Nemzeti Támogatás képességek azonosítására a további ellátási potenciál felmérése érdekében.
- A Befogadó Nemzeteknek, a korlátozott Befogadó Nemzeti Támogatás erőforrásainak legjobb felhasználása érdekében gondoskodniuk kell a saját polgári és katonai szektorainak megkívánt együttműködéséről és koordinációjáról.
- A Befogadó Nemzeteknek, a korlátozott Befogadó Nemzeti Támogatás erőforrásainak legjobb felhasználása érdekében

gondoskodniuk kell a saját polgári és katonai szektorai közötti tervezési és koordinációs igényeik felülvizsgálatáról.

- A Befogadó Nemzetek megtartják a saját támogatási erőforrásaik feletti ellenőrzést, hacsak át nem adták az ilyen erőforrások ellenőrzési jogát.

1.2.4. A NATO-parancsnokokra vonatkozó elvek:

- A főbb NATO-parancsnokok a Befogadó Nemzeti Támogatásról a küldő nemzetek nevében csak akkor tárgyalhatnak és köthetnek megállapodást, ha a küldő nemzetek erre előzetesen felhatalmazták. Ez azonban nem vonatkozik a közös pénzügyi alapból ellátott NATO-parancsnokságokra és alárendelt parancsnokságaikra.
- A főbb NATO-parancsnokok a Befogadó Nemzeti Támogatásról szóló egyezmények megtárgyalási jogkörét átruházzák alárendeltjeiknek, akik, ahol erre mód nyílik, a küldő országok nevében és előzetes hozzájárulásukkal megköthetik az egyezményeket a Befogadó Nemzeti Támogatásról.
- Az illetékes NATO-parancsnokoknak részt kell venniük az országok közötti két- vagy többoldalú, Befogadó Nemzeti Támogatásról szóló tárgyalásokon.
- A megfelelő szintű NATO-parancsnokokat felhatalmazták arra, hogy jelentéseket kérjenek be a parancsnokságuk alá tartozó haderők ellátására kijelölt és a Befogadó Nemzet által jóváhagyott támogatás eszközeiről és anyagairól.
- A NATO Parancsnokságoknak a megfelelő Befogadó Nemzeti Támogatási tervezés és végrehajtás érdekében biztosítaniuk kell a küldő és a befogadó nemzet számára a szükséges részleteket, az összeköttetési pontokat is beleértve.
- A megfelelő szintű NATO-parancsnokok, ha a küldő nemzeteket nem lehet közelebbről meghatározni, szemléltető jellegű támogatási igényeket állítanak össze és kötik meg a potenciális befogadó nemzetekkel az egyezményeket. A költségterítés megtárgyalására akkor kerül sor az országok között, amikor a küldő nemzeteket azonosították.

- A szövetség hadműveleti terveinek végrehajtása során a NATO-parancsnokok, a résztvevő országokkal egyeztetve, a Befogadó Nemzeti Támogatási ellátást részesítik előnyben.

1.3. A Befogadó Nemzeti Támogatás tervezésének irányelvei

A Felsőbb Szintű NATO Logisztikai Értekezlet (SLCN), a jövő Befogadó Nemzeti Támogatási tervezésére vonatkozó alapelvek (AC 305-D/411) jóváhagyása után megállapodott abban is, hogy a vonatkozó alapelvekből egy kivonatott kell készíteni és azt, az „*Útmutató a Befogadó Nemzeti Támogatási Egyezmények / Megállapodások (HNSA) tervezéséhez és előkészítéséhez*”⁵ címmel kell kiadni. Ezt az Útmutatót az összes NATO tagország és NATO-parancsnok vonatkozásában alkalmazni lehet, amikor új, kétoldalú, vagy többoldalú Befogadó Nemzeti Támogatási Egyezményt / Megállapodást terveznek, illetve arról tárgyalásokat folytatnak.

1.3.1. A Befogadó Nemzeti Támogatás tervezési folyamata:

- Egyesített Befogadó Nemzeti Támogatási Tervek (JHNS): A nemzetek és a NATO-parancsnokok, az alább tárgyalt részletes módszerek és eljárások kidolgozására, **Egyesített Tervező Bizottságokat és Albizottságokat** állíthatnak fel a hivatalos egyezmények / megállapodások megtárgyalása, kidolgozása és hatályba léptetése céljából. Az Egyesített Befogadó Nemzeti Támogatási Tervek határozzák meg a Befogadó Nemzeti Támogatás biztosításának fajtáit, mennyiségeit, elhelyezkedéseit és időzítését. A terveket általában a **Technikai Intézkedéseknek** megfelelő, külön témákra vonatkozó mellékletekre osztják fel.
- A végrehajtás fázisában /5./, szükség esetén a nemzetek és a NATO-parancsnokok képviselőiből, a végrehajtási folyamat irányítására és a **jóváhagyott Egyesített Végrehajtási Tervek (JIP)** kialakítása érdekében, Egyesített Végrehajtási Bizottságot állíthatnak fel. Az Egyesített Végrehajtási Tervek olyan részletes tervek, amelyek elégséges adatot biztosítanak a Be-

⁵ Forrás: ALP-12, A Befogadó Nemzeti Támogatási megállapodások / Egyezmények tervezésének és előkészítésének irányelvei, HVK Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport, 1997.

fogadó Nemzeti Támogatás béke, válság vagy háború idején való végrehajtására.

1.3.2. A végrehajtás 5 fázisában a következő feladatok végrehajtását határozták meg:

1. Fázis:

A Szövetségesek hadműveleti tervein alapulva a NATO-parancsnokok a küldő nemzetek igényeinek (ahol ezeket meg lehet megállapítani) figyelembevételével meghatározzák a Befogadó Nemzeti Támogatásra vonatkozó szükségleteiket, melyek a logisztikai szükségleteiket kielégítik. Általános jellegű tervezés esetén a megfelelő főbb NATO-parancsnok (MNC = Major NATO Command) képviselők és a befogadó ország képviselői nem hivatalos formában megbeszélnek az előtervezés során felmerülő háttér irányelveket és követelményeket, illetve korlátokat. Az MNC felvázolja az **első egyeztetési nyilatkozatot (MOU)**, melyet a befogadó ország a vendég országok részére biztosít. A nemzeti hozzájárulások és a befogadó nemzeti hozzájárulások kihatnak a logisztikai követelményekre, ezért ez az eljárás több nekifutással valósul meg, melynek végére azonban már kialakul egy hivatalos MOU vázlat.

2. Fázis:

A második fázis célja az általános megegyezés kialakítása, amit elsőként a NATO pénzügyi bizottságai, majd a Főbb NATO-Parancsnokság (MNC) és a Befogadó Nemzet kormányzati szintjén hagynak jóvá. Az általános megegyezés során meghatározásra kerülnek az érintett felek felelősségei és a pénzügyi szempontok.

3. Fázis:

A kijelölt **Alárendelt Területi Főparancsnokság (Major Subordinate Command = MSC)**, valamint a **Befogadó nemzet Vezérkari Főnöke (vagy a Védelmi Minisztérium)** felállít egy **Egyesített Tervező Bizottságot**. Ez elkészíti a Technikai Intézkedéseket, amelyek tartalmazzák az igénybe vett ellátási területek mennyiségét, minőségét, működési területek felosztását, polgári és katonai támogatási igényeket, jogi és pénzügyi alapokat.

4. Fázis:

A NATO-parancsnok és a Befogadó Nemzet kialakít és aláír egy **Egyesített Befogadó Nemzeti Támogatási Tervet**, amelyben részletesen

meghatározásra kerül, hogy a Befogadó nemzet hogyan fogja teljesíteni az igényeket. Ez azonban még csak általános terv, amely egy végső fázisban válik végrehajtási tervvé.

5. Fázis:

Erre az időpontra elkészül a hadműveleti tervek végleges változata, valamint a küldő nemzetek is felajánlják erőiket. *Az Egyesített végrehajtási bizottságok végrehajtják a részletes tervezést és elkészítik az Összhaderőnemi Megvalósítási Tervnek (Joint implementation Plan = JIP) nevezett speciális terveket.* A JIP-ek részletes tervek, amelyek elegendő információt biztosítanak a Befogadó Nemzeti Támogatás végrehajtásának lehetővé tételéhez békeidőszakban, válsághelyzetben és háborús viszonyok között. A végrehajtást megelőzően a NATO-parancsnok, a Befogadó Nemzet és a Küldő Nemzet a terveket aláírja.

A tervezést végrehajtók felelősségi köre kiterjed a szükséges adatok beszerzésére, BNT előkészítésére és tárgyalására, a megállapodások megkötésére, a már kész megállapodások dokumentumainak megőrzésére. A BNT szerződések megkötése során közreműködő illetékes jogi- és pénzügyi tanácsadók felelősségi köre külön kerül meghatározásra.

Ezen általános alapelvek ismertetése után tekintsük át a logisztika fő funkciói közül a mozgathoz, szállításhoz és mozgékonyáshoz kapcsolódó NATO fogalmakat és alapelveket, hangsúlyosan kezelve a HNS-el kapcsolatosan felmerülő és elhagyva a jelen dolgozat tekintetében kevésbé lényeges részeket.

2. A NATO mozgathoz, szállítás és mozgékonyág irányítási alapelvei⁶

2.1. Fogalmak:

Mozgathoz: A mozgathoz, az eszközöknek, a személyi állománynak vagy az anyagi készleteknek, a katonai tevékenység részét képező helyváltoztatáshoz tartozó tevékenység. Így a mozgathoz megkívánja a mozgékonyági, szállítási, infrastrukturális és a mozgathoz irányítását támogató képességeket, valamint a támogatási funkciókat. (MC 319/ACE Directive 85-5, Munkacsoport által módosítva).

⁶ MC 336, A NATO mozgathoz, szállítás és mozgékonyág irányítási alapelve, HVK Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport, 1996.

Szállítás: A szállítás, az erők, az eszközök, a személyi állomány és az anyagi készletek, beleértve az anyagkezelő berendezéseket is, mozgását szolgáló továbbítási eszköz. (MC 319/ACE Directive 85-5, Munkacsoport által módosítva).

Mozgékonyság: A katonai erő azon képessége, amely lehetővé teszi számukra, hogy az egyik helyről a másikra mozogjanak. (MC 319/ACE Directive 85-5, Munkacsoport által módosítva).

Befogadó Nemzet: Egy olyan NATO-ország, amely befogadja a szövetséges nemzetek erőit és/vagy anyagi készleteit és/vagy elhelyezést biztosít a NATO szervezetek számára, illetve lehetővé teszi ottani működésüket, vagy az adott ország területén való áthaladást. (AAP-6)

2.2. Mozcgatási és Szállítási Alapelvek (V. pont) alapján:

9. pont: A következő alapelveket a mozcgatás és szállítás biztosítására alkalmazzák, melyek kiegészítik az MC 319-ben lefektetett elveket.

a., Kollektív felelősség: A nemzeti és a NATO hatóságok kollektíven felelősek a NATO hadműveletek (tevékenységek) mozcgatási és szállítási biztosításáért.

b, Nemzeti Felelősség: a NATO-hoz utalt többnemzetiségű főparancsnokság (mely jogosult a NATO közös pénzügyi alapjából történő támogatásra) kivételével, elsődlegesen nemzeti felelősségi körben marad a szállítási erőforrásokról való gondoskodás, a nemzeti erők és a többnemzetiségű erők nemzeti komponensei mozcgatásának tervezése és irányítása.

c, Koordináció: Igen nagy fontosságú a mozcgatásnak és a szállításnak az összes megfelelő szinten végrehajtandó, a NATO és a nemzeti katonai és polgári hatóságok közötti koordinálása.

d, Gazdálkodás: A logisztikai erőforrásokat eredményesen, hatékonyan kell felhasználni.

e, Hatékonyság: El kell érni a katonai és polgári erőforrások optimális felhasználását. Figyelembe kell venni a légi szállítási, a tengeri szállítási és a szárazföldi felszíni szállítási erőforrások egymást kiegészítő jellegét.

g, Szállítási Kompatibilitás: A mozgékony egységeknek és alakulatoknak, ahol az lehetséges, a rendelkezésre álló szállítási erőforrásokkal kompatibilis jelegűre tervezett eszközökkel kell rendelkezniük.

h, Láthatóság: A mozgatási és szállítási feladatok hatékony biztosítása érdekében nagyon fontos a katonai és polgári nemzeti, valamint a NATO-hatóságok közötti mozgatási és szállítási adat-információ csere.

2.3. Mozgatási és Szállítási Irányelvek (VI. pont) alapján:

11. pont: Általános Irányelvek:

d, A mozgatás és szállítás tervezését, illetve végrehajtását szabványosított és összhangba hozott eljárási módszerekkel kell támogatni. Ez különös fontossággal bír a nemzetközi határok átlépése esetén. Ezen túlmenően, a mozgatások megkönnyítése érdekében, az illetékes NATO-parancsnokoknak kell megállapítani a prioritási sorrendet, illetve végrehajtani a koordinálást.

f, Mind a katonai, mind a polgári szállítási erőforrások, eszközök és infrastruktúra, ideértve a befogadó nemzeti támogatást is, felhasználásában az optimumra kell törekedni.

k, Az illetékes parancsnok rendelkezésére bocsátják a nemzeti igények kielégítésére le nem kötött katonai szállítási erőforrásokat.

VIII. Mozgatási és szállítási feladatok, illetve felelőségek

22. pont:

b, A Befogadó Nemzetek

1. A NATO-parancsnokok igényeinek figyelembevételével irányítják és koordinálják a felségterületeiken a Szövetség erőinek mozgatását.
2. A határátkelések megkönnyítése érdekében megkötik a szomszédos országokkal a szükséges megállapodásokat és koordinálják a tevékenységeiket.
3. A nemzeti és a szövetséges támogatás érdekében irányítják és működtetik a nemzeti polgári és katonai erőforrásokat, továbbá
4. Megfelelő szervezetekről gondoskodnak a mozgatásnak és szállításnak, a NATO parancsnokságokkal és a szövetséges erőkkel történő koordinálására.
5. Nemzeti polgári/katonai erőforrások, egy NATO-hadművelet során, a saját felségterületen történő felhasználásának megkönny-

nyítése érdekében, a szállítás, az infrastruktúra és más kapcsolódó erőforrások szempontjából (a lehető legnagyobb mértékben) felülvizsgálják a tervekre és a törvényhozásra vonatkozó igényeket.

6. Megállapítják és a NATO katonai és polgári szállítási hatóságai felé, külön-külön jelentik a katonai és a polgári mozgatási és szállítási erőforrások és infrastruktúra állapotát.

A NATO Szabványosító Katinai Hivatal (MAS) feladata, hogy segítse elő a tagállamok között a műveleti, eljárásbeli és anyagi természetű ügyek szabványosítását, ezzel lehetővé tegye, hogy a NATO-fegyveres erő közös tevékenysége a legnagyobb hatékonyságot érje el. Feladatának megfelelően a tagállamokkal, valamint a NATO katonai parancsnokságokkal együttesen szabványosítási egyezményeket (STANAG) dolgoz ki. A katonai közlekedés és szállítás területén **a következő lényeges STANAG-okat említhetjük:**

- STANAG 2135, A logisztikai segítségnyújtás igénylésének eljárási módjai;
- STANAG 2156, Felszíni szállítási igény és a felszíni szállítási igényre adott válasz;
- STANAG 2165, A közúti, vasúti és belvízúti közlekedési igények előrejelzése;
- STANAG 2166, A hajófuvarozásnál használt közlekedési és szállítási okmányok;
- STANAG 2926, A katonai anyagutánpótlásra igénybe vett kereskedelmi konténerek felhasználási és kezelési eljárási módszerei.

Ezekhez az alapelvekhez is csatlakozva nézzük meg most azt, hogy a NATO új Megerősítési Konceptiója hogyan kezeli a közlekedés, szállítás, illetve a mozgékonyág kérdéskörébe tartozó fogalmakat.

A NATO Megerősítési Konceptiója visszatükrözi és kibővíti a **Szövetség Stratégiai Konceptióját** és meghatározza a konfliktus megelőzés, a válságkezelés és a védelem elősegítésében a megerősítés szerepét. Ennek következtében gondoskodik a megerősítés tervezésének politikai-katonai irányelvéről. A megváltozott biztonsági környezet is tükrözi, amely többek között létrehozta a Szövetség új haderő állapotának kialakí-

tásában a rugalmasság és a mozgékonyság iránti igényt, továbbá a rendelkezésre álló erőforrások felhasználásának optimalizációs szükségességét. Megnőtt a megfelelő időben és helyen történő haderő létrehozási képesség jelentősége. A megerősítés, a **“koncepció”** szó használata szerint, a haderőknek a Szövetségen belül, bármelyik veszélyeztetett területre történő átdiszlokálási folyamata, a katonai képességeknek, mint a konfliktus megelőzés, válságkezelés vagy a védelem egyik eszközének megerősítése érdekében.

Mindezekből következően a megerősítés alapelvei között kiemelten szerepel a rugalmasság és a mozgékonyság kérdése, amelyekről a NATO Logisztikai Kézikönyv az alábbiakat írja⁷:

Az erők rugalmas felhasználása és időben történő széttelepítése, amint az az új megerősítési koncepcióból kitűnik, a rendelkezésre álló erőforrások legjobb felhasználására alapozott, hatékony biztosítási intézkedések függvénye. Magasfokú hadművelleti rugalmasságot és a mozgékonyági szintek kiegészítését követeli meg, továbbá nagy hangsúlyt fektet a hatékony interoperabilitás, szabványosítás, logisztikai biztosítás, valamint a parancsnoki, vezetési és hírközlési rendszer kialakítására. A jövő támogatási intézkedéseit világosan adaptálni kell a bevezető mozgás, a tranzitban való ellátás biztosítására, a harcképesség fenntartása és a megerősítő erők esetleges szétbontakozása érdekében.

Nem lehetséges az összes egyedi megerősítési lehetőség részletes, előzetes tervezése, mivel általában nem lehet előre megjósolni az Európán belüli, valamint a transzatlanti megerősítés nagyságrendjét, rendelkezési helyét és idejét. Ebből eredően a szállítási és közlekedési tervezésnek egy teljesítmény / kapacitásstervezési rendszeren kell alapulnia (amely a várható szerephez igazítja a haderőt és az ellátási képességeket), mint a változó politikai és katonai követelményekre való reagálási képesség biztosítási eszközének és közös módszerének. A megerősítés támogatása érdekében végzett infrastruktúra tervezés alapvető fontosságú és a haderők jövőbeni rugalmas felhasználásából eredő igényekhez kell adaptálni. El kell érni a meglévő lehetőségek és eszközök, (melyek a megerősítő erők bázisra és a bevetési területekre, a biztonságos közlekedésre és a fogadására vonatkozó igények teljes körét), optimális felhasználását.

⁷ Forrás: NATO Logisztikai Kézikönyv, HVK Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport, 1996.

A megerősítés tervezése a NATO-ban felöleli:

- A működőképes közlekedési vonalak (LOC) létesítését a katonai erők fenntartására, miközben gondoskodnak válság vagy háború során a polgári lakosság létfenntartásához szükséges eszközök közös felhasználásáról;
- A nemzetközi polgári és katonai igények integrációját;
- A rendelkezésre álló nemzetközi polgári és katonai háborús közlekedési erőforrások béke tervezésének és vezetésének koordinációját.

n) A közlekedési vonalak (LOC) létfontosságú funkciói pedig magukba foglalják:

- A fogadás és a közlekedés tervezését;
- A műszaki biztosítást;
- A biztonságot és védelmet;
- A közlekedés koordinálását, és
- Az egészségügyi biztosításról való gondoskodást, az anyagi készleteket és a kórházi ellátást.

A hatékony tervezés egy nagy szervezet – hálózattól függ, amelybe beletartoznak a **közlekedési útvonalak (LOC)** felhasználói, a **NATO Polgári és Katonai Hatóságai**, valamint a **Szövetség** országainak polgári és katonai közlekedési erőforrásai. Míg az erők szállítása és mozgatása a közlekedési szakállomány feladata, a megerősítő erők hatékonysága, azoktól az alapoktól és lehetőségekről való gondoskodástól függ, amelyekkel harcolni tudnak, úgy mint az őket az ilyen cselekvésre képessé tevő, megfelelő logisztikai biztosítástól. Ennek ellenére nincsenek elegendő erőforrások a megerősítő erők mozgatására és fenntartására. Ezt a problémát, legalábbis részben, a Befogadó Nemzeti Támogatás és a katonai tevékenységek biztosítására rendelkezésre álló polgári erőforrások beazonosításában, a megnövelt **Polgári/Katonai Együttműködés CIMIC)** oldja meg.

Ugyanakkor a NATO Logisztikai Kézikönyv 11.Fejezete azt is kimondja, hogy : „**A mozgékonyabb mint csak a közlekedés és szállítás, az az infrastruktúra, a lehetőségek, a légi és a tengeri szállítás, a**

vezetés és irányítás, a megerősítő haderők odaszállításához és fogadásához szükséges eszközök teljes skálája.”

Most tekintsünk át röviden néhány ezzel a témával foglalkozó magyar dokumentumot

A Honvédelemről szóló 1993. évi CX. Törvény a közlekedési biztosításra vonatkozóan a következőképpen intézkedik:

10. § A honvédelmi miniszter a honvédelmi tevékenység szakmai irányítása körében:

b) előterjeszti a Kormány számára a honvédség fejlesztésére, felszerelésére, felkészítésére, területi elhelyezkedésére és az ország területének hadművelleti előkészítésére vonatkozó terveket;

e) együttműködik az illetékes miniszterekkel a katonai és a polgári védelem szempontjából fontos létesítmények elhelyezésében, továbbá az egészségügyi, a közlekedési, a hírközlési hálózat, valamint a légi, a vegyi és sugárfigyelő jelző- és riasztási rendszer működőképességének - a kiépítettségétől elvárható módon történő - biztosításában.

41. § A honvédség parancsnoka vezetési jogkörében:

k)- megszervezi és vezeti a honvédség anyagi-technikai, közlekedési, pénzügyi és egészségügyi biztosítását, gondoskodik a személyi állomány megfelelő élet-, szolgálati és munkakörülményeiről;

A közlekedési biztosítással szembeni követelmények a hadművelleti és logisztikai alapokból következően az alábbiak:

- Az MH fenntartásának és kiképzésének;
- A válságkezelésre kijelölt csapatok tevékenységének, az MH bármely irányba történő felvonulásának;
- A logisztikai rendszer hadművelleti telepítésének;
- A védelmi hadművelet logisztikai támogatásának (után- és hátraszállításoknak);
- A közös NATO-műveletekre kijelölt csapatok elvonulásának és utánpótlásának (azaz a nagytávolságú szállítási képességnek);

- Az MH megerősítésére beérkező szövetséges csapatok (Befogadó Nemzeti Támogatás keretében) történő;
- Béke-misszióban résztvevő erők felvonulásának és utánpótlásának, illetve visszatelepítésének;
- Egyéb feladatok (pl.: katasztrófa-elhárításban való részvétel) **közlekedési biztosítása.**

A Honvédelmi Törvény, „A NATO mozgatás, szállítás és mozgékonyág irányítási alapelvei (MC 336), valamint az előzőekben vázolt hadművelleti és logisztikai követelmények alapján a KÖZLEKEDÉSI BIZTOSÍTÁS a következők szerint definiálható:

A közlekedési biztosítás a katonai szervezet béke, válság- és háború időszakában, illetve békemisszióban folytatott tevékenységének támogató rendszere, amely magában foglalja a katonai célokra, igénybevételre tervezett közlekedési hálózat és szállító eszközök előkészítésével, üzemeltetésével és helyreállításával kapcsolatos feladatokat, a katonai mozgások és szállítások szabályozását és irányítását, a szállítmányok fegyveres kísérését, a rakománykezelést, valamint a szakanyagellátást.

Az MC336 teszi a következő megállapítást is, mely szerint a NATO-val való együttműködési képesség elérésének katonai közlekedési feltétele Befogadó Nemzeti Támogatás közlekedési háttere.

Ezen belül a Befogadó Nemzeti Támogatás közlekedés biztosítási feladatai:

- A szövetséges megerősítő kontingenshez tartozó szállítmányok és oszlopok országhatáron történő fogadása és beléptetése, az ország területén történő mozgásukhoz szükséges információk átadása;
- A tervekben (és operatív egyeztetés során) rögzített szállítási ütemhez az áteresztő képesség biztosítása (vasúton), a közúti mozgások esetében az útforgalmi tervekben foglaltak szerint az oszlopok (konvojok) átengedése (irányítása), a repülőtereken és kikötőkben a kirakó kapacitás, szükség esetén az érkező anyagok elszállításához szükséges szállító kapacitás biztosítása;
- A kijelölt kirakóállomások berendezése, működtetése, tartalék kirakóhelyek előkészítése;

- Anyagi készletek szállítása, kísérése (őrzése).

Ezen törvényeket, követelményeket, szabályozókat, fogalom-meghatározásokat figyelembe véve tekintsünk meg egy lehetséges felosztást arra vonatkozóan, hogy a közlekedésen, szállításon és mozgékonyság biztosításának fogalomkörén belül mely területek lehetnek azok, amelyek naprakész információkat igényelnek, és a meghatározott területek milyen információ-igénnyel léphetnek fel.

Közúti közlekedés:

- *Országos közutak hossza az út jellege szerint bontásban (km):*
 - Autópálya;
 - Autóút;
 - Autópálya- és autóutakra felvezető út;
 - Elsőrendű főút;
 - Másodrendű főút;
 - Összekötő út;
 - Állomásokhoz vezető út (kiemelten kapcsolva vasúti adathoz).

Minden úttípusra vonatkozik a következő pontban részletezett burkolat szerinti felosztás.

- *Országos közutak hossza burkolat szerint (km):*
 - Beton;
 - Aszfalt és bitumen aszfalt;
 - Kő- és keramit;
 - Makadám (vizes és portalanított);
 - Kiépítetlen (földút).

Szűk időintervallumokban történő pontosítást igényelnek a mezőgazdasági területeken átvezető utak.

• **Országos közúthálózat hossza területi bontásban (km):**

- Megyéenként (útjelleg és burkolat szerint bontásban).

• **Közutakkal kapcsolatos adatok:**

- Számozása, megnevezése;

- Hossza (km);

- Út szélessége;

- Teherbírása (t);

- Kereszteződések, csomópontok száma, helye, jellege, adatai;

- Egyes útszakaszok (pályaszakaszok) hossza, végpontjai, lejtése (%);

- Műtárgyak jellege, mennyisége, útvonalanként és szakaszanként;

- Mutatói (szélesség, hosszúság, magasság, teherbírás, építési anyag, helye);

- Harci repülőgépek leszállására alkalmas útvonalak mutatói (futópálya hossza, iránya, használható szélessége, leszállóhely határai, fő szélirány);

- Kritikus pontok, útszakaszok (útkereszteződések, alul- és felüljárók, felszín alatti és feletti elektromos- és egyéb távvezetékek, alagutak, töltések, bevágások helye, megke-rülési útvonalak);

- Útvonal, útvonalszakasz átbocsátó képessége (db/nap).

Országos és magántulajdonban levő járműállomány megoszlása területi (megyéenként) bontásban (szgk., autóbusz, motorkerékpár, tgc., vontató, pótkocsi):

- Személyszállító járműállomány megosztása hajtóanyag felhasználás (benzin, gázolaj), valamint befogadóképesség (12 fő-ig, 13-25, 26-40, 53-82, 82 fő felett) felosztásban;
- Áruszállító tehergépkocsi állomány megosztása, raksúly szerinti (1,5 t-ig, 1,6-4,9 t, 5-7 t, 8-19, 20 t felett) bontásban;
- Vontató állomány megosztása teherbírás szerinti bontásban (0,5 t-ig, 0,6-2,5, 2,6-5, 5,1-7,9, 8-19, 20 t felett).
- A gépjármű állomány javítókapacitási lehetőségei területi megosztásban:
 - Javító vállalatok (név, hely, kapacitás);
 - Gazdasági társaságok, szövetkezetek;
 - Egyéni vállalkozók.

• ***Gépjármű állomány feltöltési kapacitási lehetőségei területi megosztásban:***

Üzemanyag-töltő állomások adatai:

- Helye;
- Megközelíthetőség;
- Tárolt üzemanyag fajtája, mennyisége;
- Üzemanyag kutak mennyisége, kapacitása;
- Csatlakozási lehetőségek.

Vasúti közlekedés:

• ***Közforgalmú vasúti pályaállomány:***

- Vasútvonalak építési hossza (km):
- Normál nyomtávú;
- Keskeny nyomtávú;
- Széles nyomtávú.
- Villamosított vasútvonalak építési hossza (km);

- Kettő, vagy többvágányú vonalak hossza (km);
- Korlátozott közforgalmi erdei és közforgalmi vasútvonalak hossza (km);
- Vasútvonalak sűrűsége (km/100 km³).

• ***Vasútvonalakkal kapcsolatos adatok:***

- Vonal megnevezése, számozása;
- Hossz, irány;
- Vágányok száma;
- Nyomtáv;
- Teherbírás (t);
- Kereszteződések (közút – vasút), csomópontok száma, jellege, helye;
- Egyes vonalszakaszok hossza (km), végpontjai;
- Műtárgyak jellege, mennyisége, vonalanként (vonalszakaszonként), mutatói (szélesség, hosszúság, magasság, teherbírás, építési anyag), helye;
- A pálya forgalmi berendezései;
- Pályaudvarok száma, befogadóképesség;
- Rakodók száma, típusai (homlok, oldal), állomásonként;
- Kritikus pontok, vonalszakaszok (vasút-közút kereszteződések, aluljárók, hidak, felszín feletti elektromos távvezetékek, alagutak, töltések, bevágások, lakott települések) helye, megkerülési útvonalak;
- Vasútvonalak, vonalszakaszok átbocsátó képessége.

• ***Vasúti közlekedések járműállomány (db):***

Vontatójármű (mozdonyok):

- Villany;

- Dízel.

Motorkocsi:

- Motorvonat;

Személyszállító járművek:

- Személykocsi;

- Étkezőkocsi;

- Háló- és fekvőkocsi;

- Különleges célú kocsi;

- Poggyászkocsi.

Teherkocsik:

- Fedett;

- Nyitott;

- Pöre;

- Tartály;

- Önnytós.

• ***Vasúti járműállomány kapacitása:***

- Személykocsi ezer ülőhelyben;

- Teherkocsi ezer tonnában (típusonként).

• ***Kötőpályás helyi közlekedés:***

- METRO vonalak hossza;

- Millenniumi Földalatti vonal hossza (Bp);

- Villamosvonalak hossza (érintett városok szerint);

- HÉV – vonalak hossza.

• ***Kötőpályás helyi közlekedés járműállomány:***

- METRO (és a Millenniumi Földalatti), motor- és személykocsik száma, befogadóképessége;
- Villamosok (motor- és ikerkocsik) száma, villamos fogaskerekű, pótkocsik száma, befogadóképessége;
- HÉV (mozdonyok, motorkocsik, személykocsik, poggyászkocsik, teherkocsik) száma, befogadóképessége.

• ***A vasúti járműállomány javítókapacitási lehetőségei:***

- Közlekedési vállalatok javító üzei (név, hely, kapacitás);
- Más javító vállalatok;
- Gazdasági társaságok, szövetkezetek;
- Egyéni vállalkozók.

Vízi közlekedés:

• ***Állandóan hajózható víziutak hossza (km):***

- Víziutak megnevezése, hajózható hossza (km);
- Hajózható időintervallumok.

• ***Időszakosan hajózható víziutak hossza (km):***

- Víziutak megnevezése, hajózható hossza (km);
- Hajózható időintervallumok.

• ***Révátkelőhelyek:***

- Neve, helye, típusa, időszakossága.

• ***Hajóállomány (db):***

- Személyhajó;
- Vontató és tolóhajó;
- Önjáró hajó;

- Önjáró uszály;
- Uszály (szárazárut szállító és tankuszály);
- Tengeri hajó;

Teljesítőkéesség:

- Személyszállítás (1000 fő-ben);
- Teherszállítás (1000 t-ban).

• ***Révközlekedés járműállomány:***

- Hajók és motoros kishajók száma, befogadóképessége;
- Révradikok száma, befogadóképessége;
- Kompok száma, befogadóképessége, teherbírása.

• ***Kikötők:***

- Helye, kapacitása, rakodófal hossza.
- Rakodóberendezések:
 - Mennyisége;
 - Teherbírása.
- Járművek rakodási helyei (rampák):
 - Helye;
 - Teherbírása.

Légi közlekedés:

• ***Repülőterek:***

- Száma;
- Helye;
- Jellege:
 - Katonai;
 - Polgári;

- Nemzetközi.

• **Fel- és leszállópályák adatai (repülőtérenként):**

- Osztálybesorolás;
- Hossza, szélessége, száma, felülete (beton, füves);
- Tengerszint feletti magassága;
- Befogadóképessége.

• **Repülőterek alkalmazhatósága:**

- Katonai harci gépek leszállásra alkalmas repterek;
- Polgári személy- és teherszállító gépek leszállásra alkalmas repterek;
- Katonai szállító (desszant) repülőgépek leszállására alkalmas repterek;
- Minden típusú helikopter leszállására alkalmas repterek;
- Tömeges szállításra kijelölhető repülőterek;
- Rakomány-kezelő kapacitás;
- Ideiglenes raktárak mennyisége, befogadóképessége;
- Ideiglenes tároló helyek mennyisége, befogadóképessége.

• **Kritikus pontok, kivételesen magas akadályok:**

- Helye;
- Jellege;
- Magassága.

• **Belföldi és nemzetközi vonalak száma, megnevezése**

• **Repülő-állomány:**

- Mennyisége;
- Típusok;
- Katonai alkalmazhatóság.

Csővezeték-szállítás:

- ***Csővezeték-rendszerek:***

- Hossza (km);
- Kőolajvezeték(kevésbé lényeges információ);
- Földgázvezeték(kevésbé lényeges információ);
- Üzemanyag termékvezeték (késztermék vezeték).
- Üzemanyag késztermékek kiadóhelyei:
 - Hely;
 - Kapacitás;
 - Csatlakozási lehetőségek;
 - Tárolt üzemanyag fajtái; mennyisége.

- ***Csővezeték-rendszer elemei:***

- Földalatti tárolók;
- Föld feletti tárolók:
 - Hely;
 - Kapacitás.
- Kompresszorállomások (kevésbé lényeges információ);
- Szivattyúállomások (kevésbé lényeges információ);
- Csomópontok;
- Termékvezetékek;
- Töltőállomások:
 - Száma;
 - Kapacitása;
 - Területi elhelyezkedése.

A NATO-parancsnokok igényei alapján a megadásra kerülő adatok köre bővíthet vagy szűkülhet is. Kiindulási alapként mindenkor figyelembe kell venni a végrehajtandó feladatot, mert csak így biztosítható az információhiány elkerülése, illetve a felesleges információk megjelenése, amelyek nehezkesebbé tehetik az adatok feldolgozását, ezáltal a feladatok végrehajtását.

Az előzőekben leírtakból az is egyértelműen megállapítható, hogy a közlekedés és szállítás a különböző katonai (vagy a katonák által végrehajtott nem katonai) feladatok során kiemelt feladatként kezelendő. Az egyre kisebb létszámú, de technikai felszereltségében egyre tökéletesebbé váló haderők mozgatása már ma is meghatározó lehet a feladatok sikeres végrehajtása tekintetében. A közlekedési szakemberek, katonák és nem katonák egyaránt azon dolgoznak, hogy munkájukkal növeljék a feladatok végrehajtásának hatékonyságát, ezzel is csökkentve a feladatok végrehajtása során előforduló kockázati tényezőket. Az információ mind szélesebb körű birtoklása nyújthatja az alapot mindezen követelmények teljesítéséhez és ezen dolgozatommal én is ehhez kívántam segítséget nyújtani.

Felhasznált irodalom:

1. Észak-Atlanti Szerződés (Washington DC, 1949).
2. NATO Logisztikai kézikönyv (HVK Euro-Atlanti Integrációs Munkacsoport, 1996).
3. MC 334, A HNS tervezésének NATO alapelvei és módszerei (HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség, 1998).
4. MC 336/1, A NATO mozgatás, szállítás és mozgékonyág irányítási alapelve.
5. Stratégiai terv (megvalósítási ütemterv), A MK NATO-hoz való csatlakozása keretében kialakítandó BNT adatbázisának kialakításához (HVK Hadművelési Főcsoportfőnökség, 1998).
6. AAP-6, NATO szakkifejezések és meghatározások gyűjteménye (HVK Szabványügyi Hivatal, 1995).
7. ALP-12, A Befogadó Nemzeti Támogatás megállapodások / Egyezmények tervezésének és előkészítésének irányelvei, HVK Euroatlanti Integrációs Munkacsoport, 1997.

A LÉGIERŐ NEMZETKÖZI LOGISZTIKAI TEVÉKENYSÉGÉNEK NÉHÁNY ASPEKTUSA

Vasvári Tibor¹

A légierő vagy a régebbi nevén légvédelem, mint haderőnem, a nemzetközi tevékenységet tekintve az anyagi-technikai területet illetően alapvetően a keleti relációban rendelkezett megfelelő jellemzőkkel.

Ez a tendencia manapság is tovább él, és felkészítésben komoly szerepet játszik. Ilyenek például a lengyelországi repülő és légvédelmi rakétalövészetek, az ukrainai technikai továbbképzések.

Az igazi nemzetközi tevékenység NATO csatlakozásunk után szélesedett ki és kapott komoly lendületet. Hozzájárult ehhez az a tény is, hogy légierő vezérkarrá történő átszervezése után egy sor területen, így többek között a logisztikai területen is önálló tervezési végrehajtási programok kerülhettek a rendszerbe. Ha megvizsgáljuk a logisztika nemzetközi tevékenységének kiindulópontjait eredendőként és szükségképpen történő alapként **az alábbiakat, összegezzük:**

- Felső politikai, katonai és szakmai vezetés fokozott aktivitása NATO csatlakozásunk érdekében.
- Ismerkedés, majd fokozott elmélyülés és elsajátítás a NATO támogatási tevékenységben.
- PfP tevékenységnek való megfelelés.
- NATO tagországok „**segélyprogramjai**”, (személyi, technikai).
- Kétoldalú egyezmények, megállapodások.
- Technikai eszközök és eszközrendszerek, beléptetése kiegészítése.
- Fegyverrendszerek kompatibilitás megtervezése, megszervezése, modernizáció.
- NATO tagságból eredő kötelezettségek.

¹ Dr. Vasvári Tibor alezredes, MH Légierő Parancsnokság A-4 kiemelt tervező főtitisz, főnök helyettes.

- Vezetési struktúra és módszerváltásból eredő tevékenységek.
- Új fegyverrendszerek megjelenése.

A fentiek a gyakorlatban az alábbi módon realizálódtak, illetve érvényesülnek napjainkban:

1. Részvétel előjárói kétoldalú kapcsolatok utazásaiban illetve küldöttségek fogadásaiban. Ez a forma alapvetően a J-4 és a ÖLTP valamint a programirodák szervezett kiutazások küldöttség tagjaként való részvételt jelent elsősorban. Ilyen lehetőség volt, pl. Izrael, Kína, Svédország, Kanada stb.
2. Részvétel a légierő parancsnok (LEVKF) utazásaiban valamint küldöttségek fogadásaiban, mint hivatalos, tárgyaló delegáció tag.
3. Önálló logisztikai témájú tárgyalóküldöttség, melyre rendszerint meghívás történik a szakmai előjáró képviselője részére is (Német, Román, Olasz, stb.).
4. Speciális megjelenési forma a német-magyar kétoldalú kapcsolatok, melyben logisztikai albizottság működik. (részletesebben később).
5. NATO (AIRSOUTH) hivatalos A-4 rendezvényeken, konferenciákon való részvétel a szakmai vezetői tevékenység részeként kölcsönös hivatalos és munkalátogatások. CAOC információ csere.
6. NATO munkabizottságban való részvétel, akár mint tag, akár mint képviselő.
7. Közös gyakorlatokon való részvétel, közös törzsmunka, lövészet illetve annak előkészítése.
8. „SHADOWS” programokban való részvétel.
9. Felkészítés, kiképzés, továbbképzés, konferenciák, bemutatók, előadások, tervezése, szervezése, részvétel stb.
10. TACEVAL részvétel, hazai és külhoni vonatkozásban.
11. Technikai segélynyújtás, repülőtéri együttműködés.

12. Szakmai utasítások, „*check-listák*”, eljárások, alapokmányok, segédletek cseréje.

13. Keresztkiszolgálás, (folyamatosan), átmenő támogatás.

A légierő vonatkozásában speciális helyet foglalnak el a német-magyar kétoldalú kapcsolatok. Mint ismert ezek számai régebbi időre nyúlnak vissza és hosszabb, rövidebb megszakításokkal hagyományosnak mondhatóak. Ezen tevékenység alapját Allamtitkári szintű megállapodás képezi, mely a megfelelő alap és irányelveket, valamint végrehajtási módokat adja. Ennek keretében a légierő parancsnokságnál tanácsadó csoport működik nagyon jó hatásfokkal, és ide sorolható az ÖLTP tanácsadója is. A tanácsadó csoport szervezi a felkészítési tevékenységet, módszertani és gyakorlati segítséget ad a kompatibilis vezetési alrendszer megteremtésében és működtetésében. A szerző a „*szerb helyzet*” idején tőlük kapta meg a NATO jelentési és vezetési formátumokat, módszereket. Akkor csak ilyen „*éles*” azonnali tevékenység volt lehetséges és szükségyszerű, mindazonáltal sikeresen oldottuk meg a nem is egyszerű feladatokat. Az együttműködés módszere rendszerint az *alábbi*: magyar és német légierő szinten összevont „*steering group*” működik, melyben az A-4 főnök lát el képviselőt.

Ezen csoport végzi a feladat-meghatározást, egyezteteti, koordinálja a tevékenységet. Általában két ülést tart évenként. E csoport mellett egyedülként *önálló közös logisztikai alcsoport* működik a szakmai kérdések kezelésére. E csoport munkájába rendszerint bevonásra kerül az ÖLTP szakági képviselője is. Ezen együttműködés keretén belül nagy segítséget kaptunk az integrációs tervben meghatározottak végrehajtásához, az AIRSOUTH A-4 szakembereivel együtt nagy szerepet vállaltak az „*oktasd az oktatót*” program, a TACEVAL felkészítés megvalósításában szakembereink a nyelvi képzésen kívül egy sor elméleti és gyakorlati felkészítésen vettek részt Németországban. A feladatok az éves pénzügyi keret függvényében „ANNUAL PROGRAM” keretében a légierő saját hatáskörén belül realizálódnak.

Ez évben a LEP A-4 főnök, mint fogadónál hivatalos látogatáson fogadta az olasz légierő logisztikai parancsnokság küldöttségét, akik az integrációs program sikeres teljesítése érdekében egy sor területen segítségnyújtást ajánlott fel. Speciális területeken „*shadows*” módszerű továbbképzést, szakmai gyakorlatot és tapasztalatcserét szerveznek úgymint vegyelemzés, környezetvédelem, labortevékenység, repülőtér biztonság stb területeken. Igényünk és szükségünk is lenne rá, hiszen ezek

azon területek melyek speciálisan a légierőt érintik s csak néhány fővel, így továbbképzésük, szakmai illeszkedésük biztosítottabb lehet.

Mindazonáltal elfogadásuk költségvetési korlátok miatt - mivel ez a tervezési cikluson belül csak valami terhére lehet változtatni - nem egy azonnali lehetőség. A dolog másik oldala, hogy haderőnemi szinten az önálló nemzetközi logisztikai tevékenységnek igazából nem volt „*előélete*”. A szükséges felhatalmazásokat elég körülményes megszerezni, a jogkör korlátok eléggé behatárolják a tevékenységet.

A közeljövő nagy kihívása a légierő logisztika számára a 2003. évben a EXAT-2003 /AMPLE TAIN/ kereszt-kiszolgálási gyakorlat megtervezése, megszervezése és végrehajtása. Az előzetes információk szerint a NATO országokon kívül, egy sor PfP ország jelezni kívánja részvételi szándékát. Ez az éles logisztikai gyakorlat lehet az AIRSOUTH integrációs felkészítés egyfajta járó fokmérője is ebben a tekintetben.

Ez nem TACEVAL irányultságú. Mindenesetre minden elszántságunk és eltökéltségünk megvan a sikeres és eredményes lebonyolításra. Az ezirányú erőfeszítéseinknek már úgy tűnik van eredménye is. A nemrég itt járt román légierő vezérkari főnök a magyar légierőtől logisztikai vonalon a tervezést, szervezést illetően közvetlen együttműködést kért a LVKF (LEP Pk)-tól.

Ez a tevékenység repülő-műszaki és várhatóan légvédelmi rakéta vonalon az előzetes információk szerint beindul. A Románok NATO csatlakozásra készülnek és e tekintetben érdeklődnek tapasztalataink iránt. A közeljövőben Veszprémben fogadjuk a légierő anyagi-technikai osztályának küldöttségét.

A nemzetközi logisztikai tevékenység tervezését, szervezését, bonyolítását illetően az A-4 főnökségen belül önálló szakreferensi feladatkör létrehozása vált szükségessé. Ezt a tevékenységet angolul jól beszélő és jó szervező készségű koordinációs tiszt végzi, mely során a Parancsnoki irodával szoros együttműködést valósít meg. A légierő törzs önálló „*valutapénztár*”-ral rendelkezik, így az elszámolások, valamint ezzel kapcsolatos egyéb tevékenység viszonylag egyszerűsödött.

A közeljövőben várhatóan felerősödik a logisztikai nemzetközi együttműködés a JAS-39 kapcsán a svéd féllel, a fedélzeti fegyverzet, valamint a 3D radar kérdés kapcsán a biztosító országokkal, a légvédelmi rakéta, valamint a harci helikopter modernizáció kapcsán Cseh-és Lengyelországgal. Folytatódik Oroszországgal, illetve Ukrajnával a meglévő fegyverrendszerek fenntartására irányuló tevékenység szervezése és

úgy tűnik, beindul Olaszországgal való közvetlen együttműködés. A német-magyar kétoldalú program hivatalosan a következő években lejár, jelenleg a befejező stádiumban van.

Tovább szeretnénk növelni a NATO oktatási intézményekben való részvételt, szorosabbá tenni és szélesíteni a déli régió légierőinek logisztikájával való kapcsolatokat.

A légierőnél évente hagyományosan megrendezésre kerülő logisztikai (üzemeltetési) tudományos konferenciára tervezzük továbbra is meghívni a tárgyban és témában nagy tapasztalatokkal rendelkező külföldi szakembereket is. A cikkben gondolatébresztő, nálunk jelentkező tapasztalatokat terveztem felvillantani. Úgy vélem, a nemzetközi tevékenység a jövőben logisztikai területen eddigieknél nagyobb összpontosítást, odafigyelést és alkalmazást kíván. Célszerűnek tartom egy-egy kétoldalú látogatás általános érvényű tapasztalatait a szakmai folyóiratban közreadni.

A CSAPATOKNÁL FOLYÓ LOGISZTIKAI SZAKKIKÉPZÉS AZ ÖNKÉNTES HADERŐRE TÖRTÉNŐ ÁTTÉRÉS FÜGGVÉNYÉBEN

(témavizsgálat a Katonai Logisztika folyóirat számára)

Sági Gábor¹

A Magyar Köztársaság Országgyűlése 61/2000. (VI.21.) OGY számú határozatával elfogadta a Magyar Honvédség hosszú távú átalakításának irányairól szóló előterjesztést, melyben kijelöli a már megkezdett haderőreform sikeres megvalósítása érdekében prioritásként kezelendő célokat, feladatokat, a végrehajtás nagybani időkereteit, valamint a társadalmi-gazdasági feltételrendszer biztosításának követelményeit.

A határozat kimunkálói - a hazai realitásokon és szükségyszerűségeken túlmenően - érdemben figyelembe vették a NATO tagországok által elfogadott új **Stratégiai Koncepció (SC)** és **Védelmi Képességek Kezdeményezés (DCI)** című dokumentumokban rögzített elveket és követelményeket, valamint a szövetséges haderők fejlesztésének legfontosabb területeit.

A határozat szerint a Magyar Honvédség átfogó modernizációjának alapvető célkitűzése a **képesség alapú nemzeti haderő kialakítása**. Ez olyan - a korábbi alkalmazási elvektől eltérő - új képességeket is jelent, mint az országhatáron kívüli bevetettség és mobilitás, ami alapvető feltétele a szövetségi kötelezettségek és az európai biztonsági rendszer szervezeteiben való érdemi részvétel teljesülésének. Mindehhez elengedhetetlen a MH kompatibilitásának és interoperabilitásának megteremtése, főleg azokon a területeken, ahol a NATO-val való együttműködést a **kompatibilitás és az interoperabilitás elérésének elengedhetetlenül szükséges szintje határozza meg**: így prioritást élveznek a vezetési, irányítási és informatikai eszközökkel, az integrált légvédelmi rendszerrel, a csapatok és az infrastruktúra túlélőképességével, **a mobilitás technikai feltételeivel, a befogadó nemzeti támogatással, a logisztikai rendszerrel**

¹ Sági Gábor őrnagy, MH Légierő Parancsnokság, A-4 logisztikai művelettervező főtitisz.

kapcsolatos fejlesztések. A fejlesztés **három dimenzió mentén kell, hogy megvalósuljon:** koncepcionális (gondolati, elvi), a morális (motivációs, vezetési, gondolkodási) és fizikai (harc eszközei, erők, források) komponensek útján. E három összetevő szorosan összefügg egymással, hiszen a képesség alapú, modern technikai eszközökkel felszerelt haderő a tagjaival szemben is **megváltozott követelményeket támaszt:** nemcsak a katonai-szakmai ismeretek, de a feladatokhoz és az adott katonai szervezethez való pozitív viszonyulás, az önállóság és kezdeményezőkézség területén is. Ezen követelmények profi teljesítése a logisztikai szakterületen is a honvédség békeidőszaki legfontosabb feladatának, a kiképzésnek a függvénye.

Az önkéntes haderőkben - az utánpótlás sajátos rendjéből eredően módosulnak a harckiképzés belső arányai. A hosszabb (2-22 évig terjedő) szolgálati idő következtében összességben kevesebb időt kell fordítani a légénységi állományú katonák egyéni alap-és szakalapozó kiképzésére (egy adott időszakban kisebb létszámot kell utánpótlás céljából kiképezni, ami a költségek szempontjából kedvezőnek tekinthető), viszont **a harci és logisztikai szervezetekben folytatott kötelékkiképzés, a szakfeladatok készség szintű begyakorlása és folyamatos szinten tartása lényegesen több időt és nagyobb ráfordítást igényel,** mint a hadkötelezettség alapján létrehozott katonai szervezeteknél. A szakkiképzésnek természetesen **állománykategóriánként más és más követelmény és megvalósulási rendszerrel kell folynia:** ugyanakkor a légénységi , tiszt-helyettesi és tiszt képzés egymással összefüggő, komplementer egységet kell , hogy képezzenek. Ebben az egységben a legproblémásabb terület a légénységi állomány **szakalapozó- és kötelékben folyó szakkiképzésének** tervezése és végrehajtása.. (Itt tartom szükségesnek megjegyezni, hogy légénységi állomány alatt egyrészt a hadkötelezettség alapján sorkatonai és tartalékos szolgálatot teljesítő, valamint a rendfokozat nélküli és tisztési rendfokozatú szerződéses katonák értendők. Természetesen a tartalékos állomány rendfokozat nélküli – azaz honvéd – és tisztési rendfokozatú tagjai e kategóriába sorolandók).

A kiképzés előírászerű tervezését részben a naprakész kiképzési követelmények – és az ennek megfelelő szakkiképzési programok hiánya, részben a logisztikai szakbeosztásokba tervezett katonák szakmai előképzettségének nagymértvű differenciáltsága, és nem kis mértékben a jelentős fluktuáció nehezíti.

A légénységi állomány szakkiképzése ugyanakkor kiemelt jelentőséggel bír a logisztikai szakterületek (ágazatok, funkciók) vonatkozásában, több okból is.

Egyrészt az utóbbi időszak tapasztalatai azt mutatják, hogy a tiszthelyettesi utánpótlás eddigi lehetőségei sem mennyiségi, sem pedig minőségi szempontból nem biztosítják a logisztikai átalakítás célkitűzéseinek megvalósítását. Belátható, hogy a jelenlegi, alig egy éves időtartamú hivatásos tiszthelyettesképzés keretében képtelenség színvonalasan felkészíteni a 18-19 éves fiatalokat alegységek vezetésére, a beosztottak kiképzésére, a napi tevékenységek operatív irányítására, az alárendeltek motiválására, a harci szellem kialakítására és egyéb – nagy gyakorlatot, tapasztalatokat igénylő feladatokra.

Személyes véleményem szerint e képzési forma nem felel meg a tiszthelyettesi állománnyal szembeni új elvárásoknak, lényegesen hosszabb idejű, csapatgyakorlattal kiegészülő képzésre volna szükség. Bonyolítja a helyzetet, hogy az **OKJ-ben** egyre több olyan logisztikai szakbeosztás került felvételre, melyhez nincs polgári előképzés, vagy rokonítható szakma, ezért a polgári életből sem lehetséges szakmai gyakorlattal rendelkező jelentkezőket átvenni. A specializálódás - mely főleg az üzembentartási funkcióknál jelentős- pedig még inkább nagyobb terhet ró az egyéves tiszthelyettesi képzési rendszerre.

Ugyanakkor véleményem szerint a hivatásos tiszthelyettesi utánpótlás napjainkban is alkalmazott egyéb forrásai (a polgári életből történő közvetlen átvétel, honvédségi közalkalmazottak beöltöztetése, korábban tartalékállományba helyezettek reaktiválása, stb.) számos minőségi problémát is felvethetnek, e lehetőségek alkalmazása csak speciális felkészültséget igénylő beosztásoknál célszerű. **Hosszabb távon tehát azok a szerződéses katonák képezhetik a tiszthelyettesi (zászlósi) utánpótlás alapvető forrását, akik meghatározott idejű legénységi állományú szolgálat és a szükséges továbbképzés után a gyakorlatban bizonyították rátermettségüket, felkészültségüket. Ennyi idő elég lehet arra, hogy a logisztikai legénységi állomány a szakismeretek területén megfelelő mélységű ismeretekre tegyen szert és továbbléphessen a szakmai specializálódás szintjére.**

Mindebből következik, hogy felkészült tiszthelyettesi állomány csak jól kiképzett legénységi szakállomány bázisán jöhet létre. Ehhez azonban a jelenlegi képzési rendszert az új követelményeknek megfelelően módosítani kell.

A hadkötelezettség alapján sorkatonai szolgálatot teljesítő logisztikai szakbeosztású katonák szakkiképzésének tervezése jelenleg az MH logisztikai főigazgató által 1997-ben kiadott 583/97 számú kiképzési program alapján történik. A 6 hónapos sorkatonai szolgálatra történő

áttérés kapcsán az MH ÖLTPK 40/2202 (HK.7.) sz. intézkedésével módosította ugyan e programot, de e módosítás lényegében csak a kiképzési idő rövidítésére és a **2+4 hónapos** struktúra bevezetésére terjed ki a tartalmi követelmények változatlansága mellett – annak ellenére, hogy a logisztika modernizációja, a haditechnikai eszközök fejlődése a tartalmi korrekciókat is megköveteli.

Általános probléma, hogy a kiképző központokban folytatott szakalapozó kiképzés csak a szükséges szakismeretek töredékét képes biztosítani a logisztikai beosztású katonái részére - főleg a légierő üzembentartói állománya esetében - egyrészt az oktatáshoz szükséges harci technikai eszközök hiánya, másrészt a megfelelő ismeretekkel rendelkező oktató állomány biztosítatlansága miatt. **Mindezekből következően a csapatoknál kell a kiegészítő szakalapozó képzést, az esetleges második beosztásra történő felkészítést és típusátképzést is végrehajtani.** (Mindez főként a gépjárművezetői, repülőtér karbantartó és egyéb különleges gépjárműkezelői állományt érinti). Ebből következően a kiképző központok nem tudták tehermentesíteni a csapatokat a (szakalapozó) kiképzés alól.

A logisztikai beosztású sorkatonák kötelékben folyó szakkiképzése (két kiképzési ággal: **a szakharcászati és a szaktechnikai kiképzés** keretében) lényegében csak a napi munkavégzés során – tehát gyakorlati úton valósítható meg, az elméleti képzésre nem biztosítható a szükséges idő. (Lecsökkent létszámok, megnövekedett leterheltség, oktatók hiánya.) A kiképzés tervezése és dokumentálása jelenleg többnyire csak formális, a felkészítési hiányosságok miatt a logisztikai sorállomány csak felügyelet melletti kiegészítő tevékenységekre használható.

Összességében indokoltnak tűnnek azok a javaslatok, melyek valamennyi logisztikai szakbeosztás szerződéses katonákkal való betöltésére irányulnak. (Erre tett javaslatot az ÖLTPK is a szakkiképzés átfogó vizsgálatának következtetéseként.) Ebbe az irányba hatnak a haderő-átalakítás célkitűzései is.

A szerződéses legénységi állományú katonák kiképzésének rendjét a 316/2001. (HK.18.) HVK vezérkari főnöki intézkedés szabályozza. Az intézkedés szerint:

1. A szerződéses katonák és az azokkal feltöltött alegységek felkészítése és kiképzése (24 hónap, amely) egymástól jól elkülöníthető **két 12-12 hónapos** időciklusból áll.

2. Első ciklus, amely (3+6+3 időszakra tagozódik):

2.1.1. Első időszak egyéni felkészítés és kiképzés:

a) Azon katonák, akik sorkatonai kiképzésben nem részesültek, általános katonai ismeretekre (alapkiképzés) és szakbeosztásuk ellátására, azon katonák, akik sorkatonai képzésben részesültek (de több mint 2 éve leszereltek), szakbeosztásuk ellátására és egymás helyettesítésére - 3 hónap időtartamban a kiképző központokban külön alegységekbe szervezve - kerülnek felkészítésre.

b) Az I. időszak (egyéni felkészítés) végén a katonák ismeretszintjét és fizikai állóképességét az MH Hadkiegészítő és Kiképző Parancsnokság követelményei szerint a kiképző központok által elkészített terv alapján, az állományilletékes katonai szervezet képviselője jelenlétében mérik fel.

2.2. A második időszak (6 hónap):

A katonákat és az alegységeket alaprendeltetésükből fakadó feladatok ellátására - az állományilletékes katonai szervezetenél - készítik fel. A raj-, kezelőszemélyzet-, csoport-, szakasz-, század-, üteg-, zászlóalj-, osztály-, illetve század, zászlóalj alkalmi harci kötelékek összekovácsozását blokkosított formában hajtják végre. A kötelékek összekovácsozását lövési és harcászati gyakorlatok keretében komplex módon mérik fel.

2.3. A harmadik időszak (3 hónap):

A katonákat és az alegységeket (raj, kezelőszemélyzet, csoport, szakasz, század, zászlóalj) béketámogató és a katasztrófaelhárító alapfeladatokra az állományilletékes katonai szervezetenél készítik fel.

3. Második ciklus:

A szinten tartás (12 hónap) az alaprendeltetésből fakadó és a béketámogató, katasztrófaelhárító feladatok szinten tartását, valamint a kiszolgálói feladatok, az őr-, ügyeleti, készenléti és készségi szolgálatok ellátását, illetve a katonák és alegységek béketámogatói feladatokban való részvételét biztosítja.

Sajnos, az intézkedésben előírt kiképzési rend jelenleg még több okból sem megvalósítható:

- Nem készült el a szerződéses katonák logisztikai szakkiképzési programja, a sorállomány kiképzési programja nem megfelelő részükre.
- A szerződéses állomány nagymérvű fluktuációja és a szolgálatot vállalkók létszámának időszaki ingadozása miatt a kiképzésük tervezése és személyi biztosítása alegység szinten nem megvalósítható.
- A kiképző központok jelenlegi állományukkal a logisztikai szakbeosztások többségét érintően nem képesek a szükséges szakmai alapismeretek megfelelő színvonalú oktatására, a pótlólagos képzést a szerződéses katonák részére is a csapatoknál kell – többnyire gyakorlati úton megszervezni és végrehajtani. Sajnos, a polgári előképzettség, illetve a sorkatonai szolgálat alatt szerzett korábbi ismeretek egyre kisebb mértékben pótolják a szakalapozó kiképzés hiányosságait.
- A vegyes állományú logisztikai alegységeknél (sor, szerződéses, ht.) elméletileg sem biztosítható a szükséges kiképző állomány a kötelékkiképzéshez. Az is módszertani hiba, ha a legénységi állományú szerződéses katonák kötelékkiképzését (szintentartó- és továbbképzését) a tiszthelyettesi állomány képzési formáival próbálnánk helyettesíteni. Erre már több alakulatnál történtek eredménytelen kísérletek.
- Még nem kidolgozott a szerződéses katonák előmeneteli képzésének rendszere, csupán a rajparancsnoki, főkezelői képzésre és az oktató tiszthelyettesi tanfolyamok megszervezésére történt központi intézkedés. E tanfolyamok az **MH Központi Tiszthelyettes Szakképző Iskola** bázisán kerülnek végrehajtásra.

A legénységi állomány szakkiképzésének problémája csak egy a megoldandó feladatok közül. Az önkéntes haderőre történő áttéréssel együtt a logisztikai szakkiképzés modernizációjának ***alapvető feltétele és kiemelten fontos feladatai a következők:***

a) A kiképzés felső szintű irányításának egyértelműbbé tétele. Jelenleg a különböző MH szintű szervek együttműködésére alapozott irányítás és feladatmegosztás során gyakran tisztázatlan egy-egy feladat egyszemélyi felelőse, az együttműködő szervezetek egymás kezdeményezésére várnak, nincs, aki összehangolja közös tevékenységüket. Jól példázza ezt a helyzetet a logisztikai szakkiképzési programok kidolgozása körül kialakult helyzet. Véleményem szerint az együttműködést is vezetni kell, megszervezésére felelőst kell kijelölni.

b) A sorkatonai szolgálat idejének 6 hónapra csökkentése miatt megoldást kell találni a tartalékos tisztek és tiszthelyettesek megfelelő színvonalú és időtartamú, önkéntes rendszerű képzésére is, mivel a jelenleg élő képzési rend már több vonatkozásban is túlhaladott. (A Magyar Honvédségnél folytatott felkészítés és kiképzés középtávú célkitűzéseire és követelményeire kiadott **326/2001 (HK 1/2002.) HVKF-i intézkedés** is tartalmaz erre vonatkozó feladatokat, de a megoldás még nem körvonalazódott.) A jelenlegi irányítási rendben számos átfedés is tapasztalható, ami szükségtelen és zavaró.

c) A szakkiképzés előreláthatóbb és szakszerűbb tervezését-szervezését segítené elő a logisztikai irányító szervek azonos logika alapján történő felkészítése. Például: az **ÖLTP** jogállása és struktúrája lényegesen eltér a középírányító szervek ágazati főnökségeinek struktúrájától, de még a tervezett **Műveleti Központ** elvi felépítésétől is. Probléma, hogy egyes logisztikai területek – például a kiképzéstechnikai biztosítás felső szinten az **ÖLTP** jogköre és felelőssége, középírányító szinteken pedig a kiképzési főnökségé. Az egyéb szakágaknál is fellelhető ez a kettősség (térvédelmet, humán szakanyag, stb.).

d) Elengedhetetlennek tartom a logisztikai szakkiképzés követelményeinek, kiképzési tárgyköreinek és az egyes beosztásokhoz előírt előképzettségek rendszeres hozzáigazítását nemcsak a haderő-átalakítás során bekövetkező változásokhoz, de a polgári oktatásban, a piacgazdaságban végbemenő lényeges átalakításokhoz is. (Eltűnő és új szakmák, megváltozott tartalmak, általános technikai haladás, átalakuló környezetvédelem és munkavédelem, stb.).

e) Az eddigieknél lényegesen nagyobb figyelmet kell fordítani a légnységi állományú szerződéses katonák kiképzésének tervezhetőségére. Itt nemcsak a programok hiányára gondolok, hanem a katonai szervezetekhez való beléptetésük rendszertelenségére is. Tudniillik azok a szerződéses katonák, akiknek nem a kiképző központokban folyik a szakalapos kiképzésük (vagy azért, mert sorkatonaként hasonló beosztásba szolgáltak és leszerelésük óta kevesebb, mint 3 (2) év telt el, vagy mert a kiképző központok nem rendelkeznek a szükséges szakkiképzési kapacitással) – nem rendszeres időközönként (pl. 3 havonta) lépnek be a csapatkiképzésbe – tehát nem előre tervezhetően -, hanem a felvételi eljárás időtartamától függően.

f) A logisztika vonatkozásában kiemelt fontosságú szakkiképzési feladat a középtávú időszakon belül rendszerbe állítandó új haditechnikai eszközök üzemeltető-kiszolgáló állományának tervszerű, szervezett fel-

készítése – elsődlegesen a külföldi, majd a második ütemben hazai tanfolyamokon (EA 1560 fea.) úgy, hogy ez ne okozzon lényeges zavarokat a meglévő fegyverzet üzemeltetésében, a készülségi feladatok ellátásában.

g) A felkészítésen belül nagyobb hangsúlyt kell kapnia a két és többnemzetiségű kötelékek logisztikai biztosítására irányuló felkészítési tevékenységnek. Ugyancsak részletesen feldolgozandó témakör a béketámogató műveletek haderőnemi logisztikai biztosításának kérdései.

h) Tovább kell mélyíteni és készség szinten begyakoroltatni a **Fogadó Nemzeti Támogatás** és a **Nemzeti Támogató Elem** speciális haderőnemi ismereteit és feladatait, ki kell munkálni az erre irányulni szakharcászati gyakorlatok rendszerét.

i) Biztosítani kell a még viszonylag hosszabb ideig rendszerben maradó légvédelmi rakéta- és radartechnikai eszközök üzemeltető-kiszolgáló állományának szintentartó- és továbbképzését a tervszerű külföldi és hazai tanfolyamokon.

j) Folytatni és lehetőleg fel kell gyorsítani a NATO logisztikai szabványok és eljárások feldolgozását, beépítését a szakkiképzésbe. Haderőnemi szinten is részt kell venni a különböző logisztikai kézikönyvek, oktatási segédletek és magyar nyelvű dokumentációk kimunkálásában.

k) És végül valamennyi szervezeti szinten javítani szükséges a logisztikai szakkiképzés-, és az ennek eredményét képező felkészültség-rendszeres ellenőrzésének és értékelésének hatékonyságát, ki kell dolgozni az ehhez szükséges elveket és módszereket.

Úgy gondolom, sikerült rávilágítanom néhány olyan problémára, melyek megoldása elengedhetetlenül szükséges az önkéntes haderőre történő sikeres áttérésnek és a logisztikai modernizáció végrehajtásának érdekében. Az egyetemi (főiskolai) logisztikai képzés reformjának megkezdése már jelzi a Magyar Honvédség Parancsnokának éves kiképzési intézkedésében megfogalmazott igényének realizálását, ezen folyamat remélhetőleg maga után fogja vonni a csapatoknál folyó szakkiképzési rendszer önkéntes haderőnek megfelelő átszervezését is.

HADITECHNIKA ÉS MINŐSÉGÜGY

A KATONAI LOGISZTIKA ÉS A HADITECHNIKAI KUTATÁS-FEJLESZTÉS KAPCSOLATRENDSZERE

Hangya Gábor¹

Az egyes államok – legyenek azok semlegesek vagy valamilyen katonai szövetségnek tagjai – ősidők óta saját függetlenségük kivívását és annak megőrzését tekintik az egyik legfontosabb feladatuknak. Ezen kiemelt misszió sikeres véghezvitelének és hosszú távon történő fenntartásának záloga egy korszerű technikai eszközparkkal rendelkező, jól szervezett hadsereg létrehozása és szinten tartása. A folyamat egyik alappillére a haditechnikai kutatás és fejlesztés (K+F), amely lehetőséget biztosít arra, hogy a tudományos életben elért elméleti eredmények, minél előbb és minél hatékonyabban alkalmazásra kerüljenek a védelmi szféra területén.

A haditechnikai K+F azonban nem mint egy autonóm elem tölti be az előbb említett kulcsfontosságú szerepét, hiszen egy rendszer részét képezi, amely esetünkben a **katonai logisztika**. A katonai logisztika és a haditechnikai K+F kapcsolatrendszerének ilyen jellegű megközelítését támasztja alá a NATO egy igen részletes és átfogó meghatározása, *amely a következőképpen definiálja a katonai logisztikát:*

„Logisztika: A haderő mozgatásának és fenntartásának tervezésével és végrehajtásával foglalkozó tudomány. *A legszélesebb értelmezésben az alábbi katonai tevékenységi területekre terjed ki:*

- a) tervezés és fejlesztés, beszerzés, raktározás, szállítás, elosztás, fenntartás-karbantartás, kiürítés és az anyagok (anyag: eszköz a legtágabb értelemben, amely magába foglalja a gépjárműveket, fegyvereket, lőszeret, üzemanyagot stb.) kiosztása;
- b) személyszállítás;
- c) létesítmények vásárlása vagy építése, karbantartása, működtetése és elosztása;

¹ Hangya Gábor mk. százados, ZMNE Haditechnikai Tanszék, doktorandusz.

- d) szolgáltatások beszerzése vagy nyújtása;
- e) orvosi, valamint az egészségügyi szolgáltatás biztosítása.”

Az Amerikai Egyesült Államokban, illetve a NATO-ban alkalmazott logisztikai koncepciók a hazai katonai logisztikánál is jól észrevehetőek. **Ezek alapján két nagy területet különböztetünk meg, úgymint:**

- Előállítói (fejlesztési, gyártói, beszerzési) logisztika;
- Felhasználói (fenntartási, működtetési) logisztika.

Ennek megfelelően a katonai logisztika magában foglalja mind a készletek és a képességek kialakítását, mind a technikai eszközök és a haderő harcképességének a fenntartását.

Fegyverzeti együttműködés – technológiai fölény

A NATO sikeres fegyverzeti együttműködésének és ezáltal az egyes tagállamok korszerű haderőszerzésének főbb feladatai alapvetően **négy célkitűzés köré csoportosíthatók:**

1. politikai célkitűzés;
2. katonai célkitűzés;
3. társadalmi-gazdasági célkitűzés;
4. technológiai célkitűzés.

Mivel a logisztikai folyamatokra és azon belül a haditechnikai K+F-re döntően a 3. és a 4. célkitűzés van közvetlen befolyással, érdemes lehet megvizsgálni, hogy a NATO elgondolások szerint, **milyen tartalommal bírnak a már említett direktívák:**

- A társadalmi-gazdasági célkitűzés működési teret biztosít a korlátozott nemzeti erőforrások hatékonyabb elosztására a kutatásban, a fejlesztésben és a gyártásban; valamint egy erős, a Szövetséget átfogó védelmi ipari és technológiai bázis fenntartásában.
- A technológiai célkitűzés úgy próbálja szétosztani a technológiai és védelmi kutatási erőforrásokat, hogy a NATO országok együttesen technológiai fölényt élvezzenek bármely potenciális ellenfelükkel szemben.

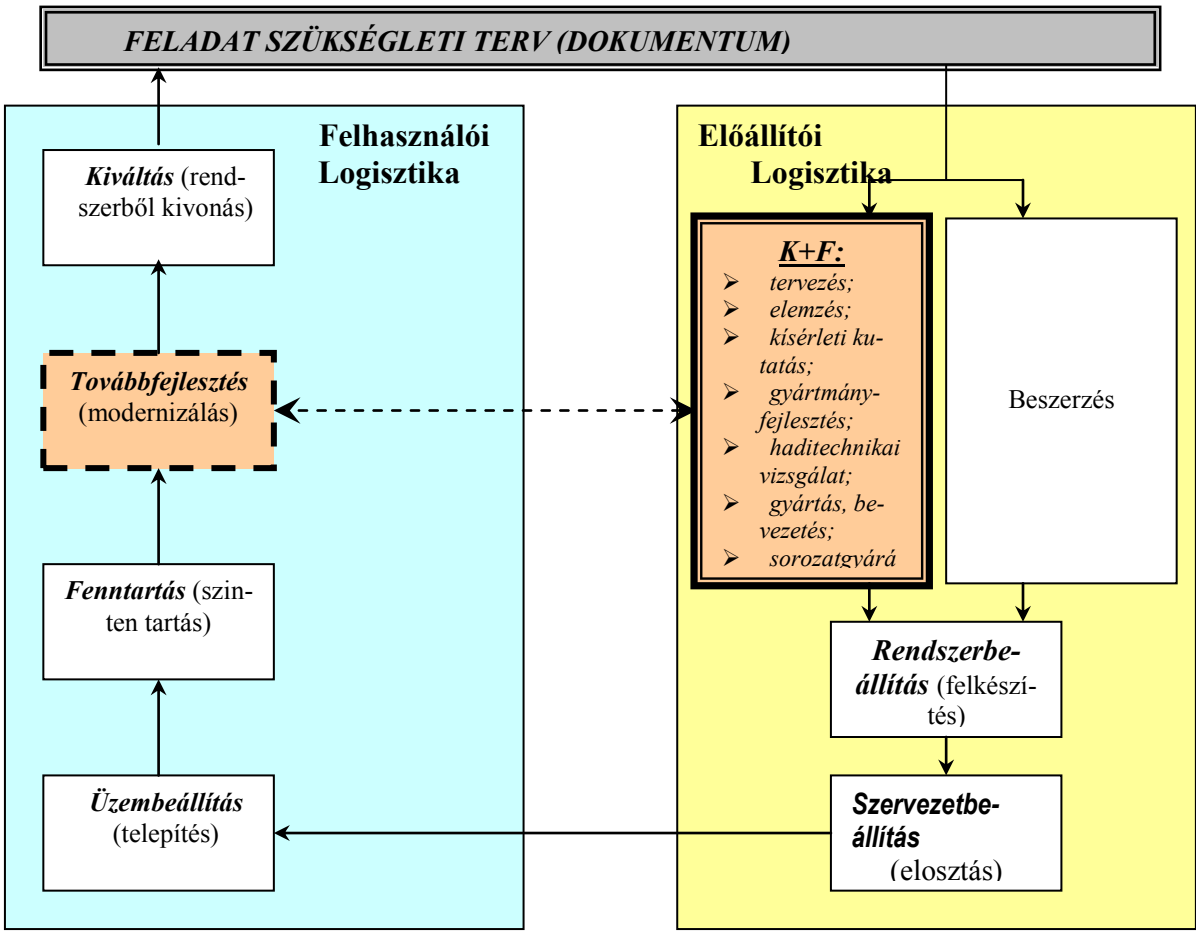
Az új, megváltozott biztonsági környezetben tehát az egyes országok, és ezáltal a Szövetség katonai képességei – még inkább, mint a múltban –, a technológiai fölényre támaszkodnak és így a jelenlegi haderők jelentős mértékű csökkenését a megmaradó erők még hangsúlyosabb modernizálása kíséri majd.

Ezen folyamat sikeres végrehajtását, azaz a célkitűzések maradéktalan teljesülését szolgálja *a katonai logisztika* és egyik meghatározó részének, *a haditechnikai K+F-nek kapcsolata*, kapcsolatrendszerének vizsgálata.

A katonai logisztika és a haditechnikai K+F kapcsolatrendszere

Technikai eszköz életciklusának logisztikai elemei

Bár a haditechnikai K+F, illetve a védelmi ipar tevékenységi köre alapvetően az *előállítói logisztikához* kötődik, a logisztika modern, rendszer szemléletű megközelítése megköveteli, hogy az említett területek – a katonai erők közvetlen logisztikai biztosításáról gondoskodó – *felhasználói logisztikára* kifejtett hatását is figyelembe vegyük. Ezen rendszer szemléletű megközelítés alapján, a haditechnikai K+F a logisztika rendszerében elfoglalt kiemelkedő helyét, és a körfolyamat további részeire kifejtett hatását kitűnően szemlélteti *prof. dr. Turcsányi Károly* munkájában bemutatott, a katonai logisztika teljes élettartam modell szerinti vizsgálatára épülő, egy adott technikai rendszer életciklusának folyamat-ábrája (*1. sz. ábra*).



A blokkdiagramból jól kitűnik, hogy egy technikai eszköz „élete” során számos olyan fordulópont adódik, ahol megváltozik a folyamat, a projekt jellege és ebből adódóan – az alternatív cselekvési lehetőségeket maximálisan figyelembe véve – egy szakmailag megalapozott döntés meghozatala jelenti a legnagyobb kihívást. Egy ilyen séma szerinti vizsgálat célja, hogy egy átfogó, strukturált megközelítést biztosítson a döntéshozók és ezzel a döntéshozatal számára.

A NATO-ban egyébként ez egy alkalmazott eljárás, amely a „*szakszolt fegyverzeti program rendszer (Phased Armaments Programming System/PAPS)*” elnevezést viseli, s melynek *fejlődési szakaszai lényegében megegyeznek a 1. számú ábra lépéseivel:*

1. Szükségleti terv (igény felmérés).
2. Előzetes megvalósíthatósági vizsgálat.
3. Megvalósíthatósági vizsgálat.
4. Projekt meghatározás.
5. Tervezés és fejlesztés.
6. Előállítás (gyártás).
7. Rendszerbentartás.
8. Kivonás.

(Mivel a magyar katonai-műszaki terminológia használata érthetőbbé és kezelhetőbbé teszi az előbbieken leírt folyamatot, így a felsorolt lépések nem szó szerinti fordításai a NATO definícióknak, de tartalmukat tekintve fedik azokat.)

A NATO álláspontja (melyet a modern, rendszerszemléletű megközelítés is képvisel) az, hogy *a logisztikai hatásokat* már a folyamat legelőjén számításba kell venni (lásd **K+F**, illetve beszerzési fázis), hogy biztosítsák a ciklus optimalizáltságát, illetve az együttműködési projektekből származó legnagyobb előny elérését. A logisztikai elemek magukba foglalják a létszám, a pénzügyi és infrastrukturális igényeket; továbbá az igénybevehetőséggel, a fenntarthatósággal és a megbízhatósággal kapcsolatos követelményeket, beleértve az „*életciklus*” becsült költségeit; azaz mindazt, ami jelentős mértékben hozzájárul a koncepció kiértékeléséhez és a megvalósíthatóság felméréséhez.

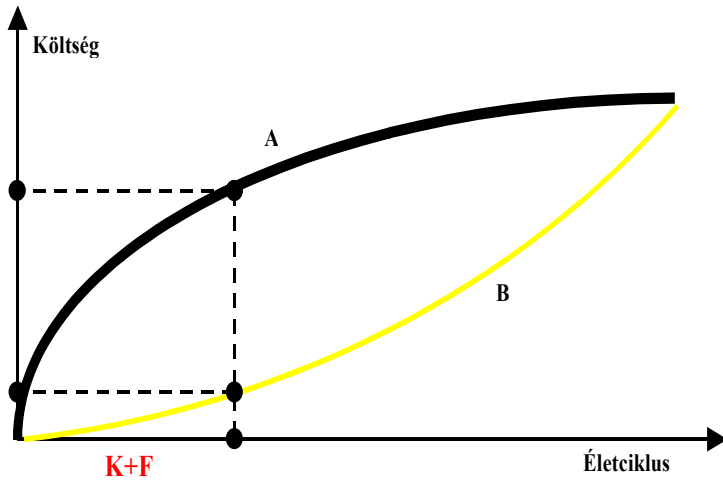
A beszerzési folyamat és az életciklus támogatás haditechnikai K+F-re kifejtett hatása

A beszerzési folyamat és életciklus támogatás (Continuous Acquisition and Life Cycle Support/CALS) szintén, egy a NATO-ban elterjedt és alkalmazott gyakorlat, amelynek feladata, hogy digitális formában összegyűjtsön, tároljon és feldolgozzon egy technikai rendszerre vonatkozó minden műszaki, logisztikai, pénzügyi, tervezési és gyártási információt, annak szolgálati élettartama kezdeti szakaszától a végéig. Az információkat egy adatbázisban tárolják, ahonnan azokat előhívhatják és felhasználhatják a technikai eszköz megépítéséhez, valamint működtetéséhez szükséges műszaki specifikációk, alkatrészlisták, technikai kiszolgálási segédletek és más támogatások biztosítására.

Alkalmazása biztosítja:

- a teljes élettartam ciklus minden egyes logisztikai elemének, s így a folyamat egészének mindenoldalú optimális tervezését, különös tekintettel a költségoptimalizálásra;
- a cikluson belüli (az egyes elemek közti), illetve a külső környezettel történő hatékony együttműködést és gyors kommunikációt. (**Kooperációs haditechnikai K+F** esetén ez különösen nagy jelentőséggel bír!)
- az egyes szakaszokban végzett tevékenységek időtartamának csökkentését;
- valamint az egész folyamatra kiható döntések megalapozottságát.

Ez utóbbi funkció fontosságát, illetve a folyamatos beszerzés és életciklus támogatás (CALS) szükségességét igazolják az Amerikai Egyesült Államok **gazdaságmérnöki tanfolyamán** bemutatott kutatási eredmények is (**2. számú ábra**), melyekből egyértelműen kiolvasható, hogy a döntésekkel determinált költséghányad („**A**” **görbe**) és a ténylegesen felmerült költséghányad („**B**” **görbe**) közötti különbség az életciklus kezdeti időszakában – azaz a **haditechnikai K+F szakaszában**– a legnagyobb.

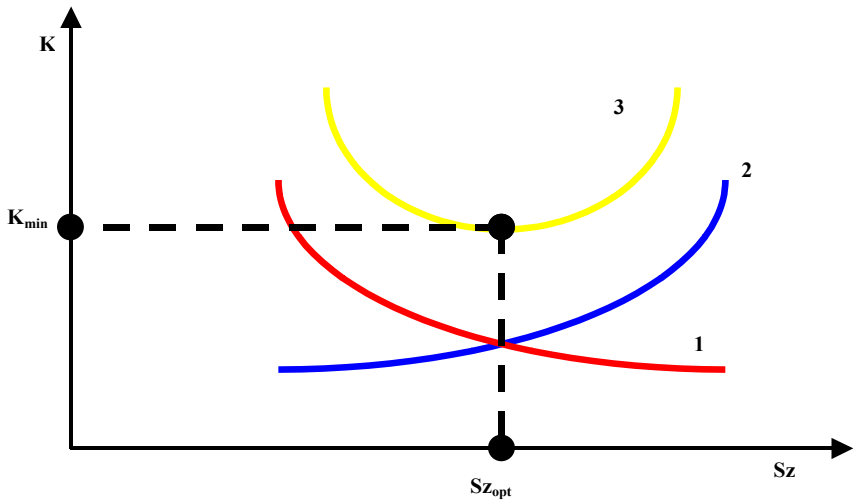


2. sz. ábra: *Technikai eszközök teljes élettartam költségeinek időbeni alakulása*

A haditechnikai K+F színvonala és költségvonzata

Mivel a haditechnikai K+F – mint a ciklus első eleme – nagy befolyással bír *a logisztikai rendszer további folyamataira*, és több részterületnél jóval időigényesebb, így számos kísérlet történt már arra, hogy a lehető legkisebb költségárfordítással, minél hatékonyabbá és ezáltal eredményesebbé tegyék az előállítói logisztika ezen szegmensét. Az előzőekben említett NATO eljárás (CALs) ugyan lehetőséget biztosít a minél jobb „*ráfordítási költségarány*” kialakítására, azonban nélkülözi a haditechnikai K+F színvonalának, minőségének vizsgálatát.

A következő ábra a két terület (lásd költség és színvonal) közötti viszonyrendszert mutatja, és egyben elméleti útmutatást ad az előzőekben említett anomália feloldására. (3. számú ábra).



3. sz. ábra: A haditechnikai K+F minőség függvénye (a költségek figyelembevételével)

Az 1. számú görbe „K” értékeit elsősorban a haditechnikai K+F projektbe fektetett *költséghányad* befolyásolja, amely az „Sz” haditechnikai K+F *színvonal* (minőség) javulásával határozott csökkenést mutat. A színvonal fokozatos növelése, beleértve az informatika (lásd szakértői rendszerek) alkalmazásának bevezetését és az ehhez szükséges szakképzett állomány biztosítását, viszont a megvalósításhoz szükséges költségeket növeli, mint ahogy azt a 2. számú görbe mutatja. A vizsgálat célja az optimális megoldás megkeresése, melyet a két említett görbe (1. és 2. számú) összegzésével érhetünk el (lásd 3. számú görbe). Az így kapott megoldás: „ K_{min} ” és a hozzá tartozó „ Sz_{opt} ” érték lesz.

A katonai logisztikai vezető kapcsolatrendszere

Általános tény, hogy a vezetők többségének érdekeltségi, illetve tevékenységi köre jóval túlnyúlik az általuk irányított szervezet határain. Ezt a jellemzőt a modern, rendszerszemléletű – a teljes élettartamot figyelembe vevő – felfogás, a katonai logisztikai vezetők esetében még inkább megköveteli.

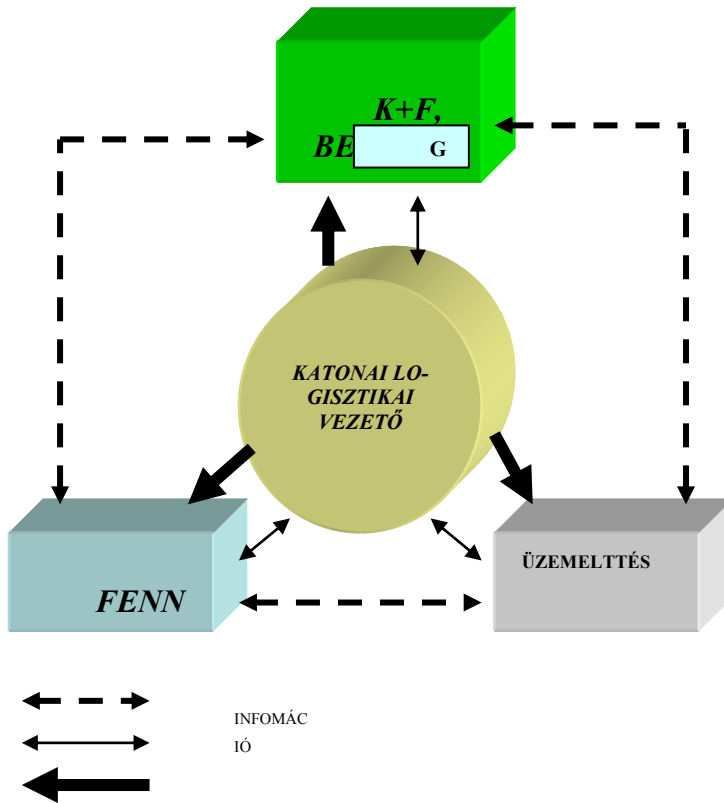
Amennyiben a technikai eszköz életciklusának különböző szakaszaiban (lásd 1. számú ábra) döntési szerepkörrel bíró vezetők mindegyike rendelkezik az előzőekben említett korszerű látásmóddal, és képes a fo-

lyamat többi elemének vezetőivel történő konstruktív együttműködésre (azaz saját érdekeinek maximális figyelembe vétele mellett, számításba veszi más területek funkcióit is), egy sokkal hatékonyabban működő rendszert alakíthatnak ki. Természetesen ennek egyik elengedhetetlen feltétele, hogy az egész rendszert átfogó és irányító felső katonai logisztikai vezetők is képviseljék ezt a nézetet és biztosítsák a többirányú konzultációs folyamathoz szükséges feltételrendszert. (Ilyen segítség lehet például a már korábban említett – és a NATO-ban alkalmazott – CALS rendszer.)

Az így kialakult – jóval komplexebb – kapcsolatrendszer (**4. számú ábra**), nem is elsősorban hatáskör növekedést jelentene, mind inkább szabad információáramlást; konzultációra, érdemi párbeszédre való alkalmasságot; illetve toleranciát más – a folyamatban szereplő – területekkel szemben.

A katonai logisztikai vezető kibővült kapcsolatrendszerből adódó néhány lehetőség:

- A haditechnikai K+F fázisban részt vesz a **K+F stratégia** kialakításában, illetve a műszaki-gazdasági tervezés, valamint a döntéselőkészítések kialakításában.
- A megvalósítás során lehetősége van, többek között a gyártási, illetve beszerzési folyamat gazdaságos módosítására.
- Együttműködik a minőségbiztosítási rendszerek bevezetésében.
- Rálátása és beleszólása van a humán erőforrás stratégia kialakításába és végrehajtásába (pl. szakemberek kiválasztása, létszámleépítés, továbbképzések rendszere stb.)
- Szerepe van a területét érintő informatikai rendszer meghatározásában és kialakításában.
- Aktív szerepet tölt be az ellenőrző tevékenység folyamatában.



4. sz. ábra: A katonai logisztikai vezető kapcsolatrendszere¹

Összességében megállapítható, hogy az előzőekben vizsgált területek, azaz a teljes élettartam modell és annak logisztikai elemei; a NATO-ban alkalmazott folyamatos beszerzés és életciklus támogatás (CALs); a színvonal (minőség), illetve a döntések szerepe a költségek alakulásában; valamint a katonai logisztikai vezető komplex kapcsolatrendszere csupán egy szűk keresztmetszetét adják a katonai logisztika és a haditechnikai K+F bonyolult viszonyrendszerének. Ahhoz viszont úgy gondolom ele-

¹ „A logisztikai tanácsadó kapcsolatrendszere” 4.sz. ábra (Knoll Imre: Logisztika a 21. században /Profitnövekedés logisztikai eszközökkel/ Budapest, 1999. p. 196.), illetve „A tervezői (gyártói), üzemeltetői és fenntartói követelmények és lehetőségek (feltételek) összefüggései” c. ábra (Dr. Turcsányi Károly: Üzemfenntartás elmélet és módszertan /ábrák, vázlatok és kompendiumok/, ZMNE Doktori Iskola, Budapest, 2000. p. 11.) alapján.

gendők, hogy rávilágítsanak arra a tényre, miszerint *a haditechnikai K+F* nem csak a bevezetőben idézett NATO logisztikai definíció szerves része, hanem a gyakorlatban is *kulcsfontosságú területe a katonai logisztikának* és így egymástól elválaszthatatlan tevékenységek.

Amennyiben ezt figyelmen kívül hagyjuk, könnyen előfordulhat, hogy felelős döntéseinkkel gátat szabunk a haditechnikai K+F eredményességéne, és ezáltal hátráltatjuk a katonai logisztikai rendszer hatékony működését.

Felhasznált irodalom:

1. A haditechnikai K+F egységes metodikája. Honvédelmi Minisztérium, MN Haditechnikai Fejlesztési Főnök kiadványa (Nyt. szám: 1141/1983), Budapest 1989.
2. **Turcsányi Károly:** A fegyverzeti és technikai eszközök üzemeltetése és fenntartása elméletének alapkérdései (Kandidátusi értekezés). ZMKA, Budapest 1990.
3. Logisztikai tanulmányok 1. /szerk.: **Dr. Knoll Imre/**, Magyar Logisztikai Egyesület, Budapest 1993. 256. p.
4. Logisztika I. (Bevezető fejezetek). /szerk.: **Dr. Prezenszki József/**, Budapesti Műszaki Egyetem Mérnöktovábbképző Intézet, Budapest 1997. 483. p.
5. **Lengyel János, Turcsányi Károly:** A haditechnikai biztosítás néhány kérdéséről a NATO ajánlásokban alkalmazott meghatározások, elvek és eljárások alapján. Katonai Logisztika 1998./2. sz., Budapest 42-62. p.
6. **Szegedi Zoltán:** Logisztika menedzsereknek. Kossuth Kiadó, Budapest 1998. 220. p.
7. NATO Logisztikai Kézikönyv. HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség, Budapest 1998. 406. p.
8. **Knoll Imre:** Logisztika a 21. században (Profitnövekedés logisztikai eszközökkel). Budapest 1999. 224. p.

9. Logisztika II. (Módszerek, eljárások). /szerk.: **Dr. Prezenszki József**, Budapesti Műszaki Egyetem Mérnöktovábbképző Intézet, Budapest 1999. 563. p.
10. **Turcsányi Károly, Vasvári Ferenc**: A biztonságstudományról és szerepéről a korszerű menedzserszemlélet kialakításában. Hadtudomány IX. évfolyam 1. szám Budapest, 1999.
11. **Dr. Turcsányi Károly**: Üzemfenntartás elmélet és módszertan (ábrák, vázlatok és kompendiumok), ZMNE Doktori Iskola, Budapest, 2000. 53. p.
12. **Dr. Kende György, Gönczi Sándor, Simon Attila**: Magyar részvétel a NATO kutatási – fejlesztési szervezete munkájában. Új Honvédségi Szemle 2000/5. sz.
13. Logisztika a felsőfokú szakképzésben és a PhD képzésben I. /szerk.: **Prof. Dr. Turcsányi Károly**/, MTA Marketing Bizottság Logisztikai Albizottság, Budapest 2002. 116. p.

A HADFELSZERELÉSI ESZKÖZÖK ÉS ANYAGOK BESZERZÉSI KOCKÁZATKEZELÉSÉNEK IRÁNYÍTÁSA

Mikula László¹

Bevezetés

A hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzési kockázatai elméletének áttekintése után a katonai konfiguráció beszerzési kockázatkezelésének irányításával (vezetésével), gyakorlati eljárásaival és az általam javasolt módszerekkel ismertetem meg az Olvasót.

Az összetartozó fogalmak azonos módon való értelmezése megkönnyíti azok alkalmazását, ezért itt ragadnám meg az alkalmat a „**kockázatkezelés irányítása**” és a „**kockázatkezelés vezetése**” fogalmak tartalmának tisztázására. Mindkét fogalomnak angol megfelelője a „**risk management**” szó. A kifejezésekben sokkal gazdagabb magyar nyelv azonban különbséget tesz e két fogalom tartalma között. A különbség annyi, amennyi az „**irányítás**” és a „**vezetés**” fogalmak között közgazgatási szempontból értelmezhető.

Az „**irányítás**” mindig feltételez olyan közbeeső végrehajtó szervezeti elemet(ket) (személyt, vagy végrehajtó egységet), amely(ek) a kiszabott feladatot(kat) nem elvégzi, hanem a végrehajtáshoz szükséges olyan kiegészítő elemekkel egészíti ki, amely nélkül a megszabott feladatot nem lehet végrehajtani. Mindazok a horizontális döntési szintek „**irányítanak**”, amelyek a feladat fizikai végrehajtójával nincsenek közvetlen kapcsolatban. Az a horizontális döntési szint, amely a feladat végrehajtójának közvetlenül szabja a feladatot az „**vezet**”.

Bevezetőmben szándékosan írtam egy mondaton belül a „**hadfelszerelési eszköz és anyag**” és a „**katonai konfiguráció**” kifejezéseket, mivel a tanulmány további részeiben ezeket a fogalmakat felváltva fogom használni. A két fogalom között annyi a különbség, hogy a „**hadfelszerelési eszköz és anyag**” materiális jellegű, mindazon konfigurációk köre, amelyet a had a saját tevékenysége folyamatában alkalmaz és az azokhoz kapcsolódó szolgáltatások. A „**katonai konfiguráció**” sokkal

¹ Mikula László mk. ezredes: HM Technológiai Hivatal főigazgató minőségbiztosítási és szabványosítási helyettese.

bővebb fogalom, mert magába foglalja nemcsak a hadfelszerelési eszközöket és anyagokat, hanem az életciklusaihoz rendelhető előfordulási formáit is, pl.: tervdokumentáció, mintadarab, null-sorozat, szoftver, erőforrások, hulladék stb.

Mindjárt az elején szeretném meghatározni a hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzési kockázatkezelésének irányításával elérni kívánt célt. Napjainkban a konfigurációk kockázatkezelésének irányításával és vezetésével foglalkozó szakemberek különböző szubjektív és objektív módszereket alkalmaznak annak érdekében, hogy a meglévő kockázatokat felismerjék, azonosítsák, csökkentsék és nyomon kövessék.

A hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzési kockázatkezelésének az irányítása ettől a folyamattól annyiban tér el, hogy a beszerzési folyamatban a kockázatok tervezése, felderítése, kezelése és nyomon követése megtörténik, azonban a csökkentést nem tekintem a katonai minőségbiztosítási szakember feladatának. Ezt a feladatot a szállító végzi a katonai minőségbiztosítási szakember észrevételei alapján. A kockázatkezelés irányítása folyamatban olyan tevékenységeket írok elő (ellenőrzési rendszerek), a katonai minőségbiztosítási szakember számára, amelyek betartása mellett a kívánt célt **a megfelelő katonai konfigurációt** elérem.

Mielőtt az algoritmusok konkrét ismertetését bemutatnám, egyrészről szükségesnek tartom a hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzésénél meglévő szabályozások (törvényi, miniszteri rendeletek), hatásait bemutatni, amelyek megadják **a katonai minőségbiztosítási képviselő számára a kockázatkezelés vezetési tevékenységének végzéséhez** szükséges mozgásteret. Másrészről e témával kapcsolatos ismeretanyagot bemutatni, amelyek az egyik oldalról a fent vázolt témakörben már ismertek, tehát ezek megjelenítése a teljesség iránti igényt elégítik csak ki, a másik oldalról **mindazokat a kockázat elemző módszereket**, amelyek ismertetésére a szerző e sorok mentén vállalkozik első ízben.

A hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzésekor (lásd: az előzőekben megjelent tanulmányokat) minőségbiztosítási szempontból az a vezérlő elv, hogy a katonai minőségbiztosítási képviselő a beszerzés teljes folyamatában (megbízás fogadása – szerződés teljesítésének igazolása) rendelkezzen, mind a beszerzendő konfigurációról, mind a szállítónak a szerződés teljesítésébe bevonásra kerülő erőforrásairól és képességeiről olyan átfogó bemenő adatokkal, amelyeknek ismeretében megtervezheti saját ellenőrzési tevékenységét ahhoz, hogy a beszerzendő **katonai konfiguráció** az alkalmazó számára **megfelelő** legyen.

Mégér egy kis kitérőt annak kifejtése, hogy mit értek **„megfelelő konfiguráció”** alatt:

A **„megfelelő konfiguráció”** és a **„megfelelő minőségű konfiguráció”** szinonim fogalmak, csak annyiban különböznek egymástól, hogy a **„megfelelő minőségű konfiguráció”** fogalom fejezi ki teljes terjedelemben a konfiguráció állapotára való utalást. Tehát a **„megfelelő konfiguráció”** kifejezésben a **„megfelelő”** szó nemcsak jelző, hanem egyben utaló szó is a **„minőségre”**. Tartalmukat tekintve azt fejezik ki, hogy a konfiguráció valamilyen feltétel rendszer követelményeit elégíti ki. Jelen esetben a hadfelszerelési eszközzel és anyaggal (mint katonai konfiguráció) szembeni követelményeket a HMK és az előállítására kötött szerződés tartalmazza. Amikor kijelentjük, hogy **„megfelelő konfiguráció”**, ez azt jelenti, hogy a hadfelszerelési eszköz és anyag a HMK-ban és a szerződésben előírt követelményeket elégíti ki.

Miért volt szükséges e gondolatot felvázolni? Azt a napjainkban téves szóhasználatra kívántam a figyelmet irányítani, amely elég elterjedt azt követően, hogy a minőséggel kapcsolatos fogalmak hétköznapi életünk részévé kezdtek válni. Köztudomású, hogy az idegen szavak terjedése és alkalmazása inerciális jelzővel illelhető és nagyon sok, főleg értelmezési torzítást tartalmazhat. Az új fogalmak térhódítása mindig maga után vonja azt a hatást, hogy olyan módon rögződnek a társadalom szereplőiben, amelyek esetenként az eredeti nyelvi kifejezési szándéktól eltérőek is lehetnek. Pl.: Esetünkben a **„jó minőségű”** konfiguráció értelmezése. Mondhatnák a kételkedők, hogy a **„jó” és a „megfelelő”** szó között csak árnyalat a különbség! Igen, ha csak jelzői (nyelvtani) értelemben vizsgálom. Viszont a **„jó”** szó általános minősítő fogalom, nem fejezi ki annak tartalmi kategóriáit, tehát valójában nem egzakt mérőszám. A **„megfelelő”** szó nemcsak jelző, hanem utalás is valamire, amire utalva jelenthetem ki az állapotot. **Ez a valami:** a szerződés és a HMK. A **„megfelelő konfiguráció”** a HMK és a szerződés minden pontjának meg kell, hogy feleljen, és ez vonatkozik a műszaki, a szállítási, a pénzügyi a jogi stb. követelményekre egyaránt.

Tehát a **„jó minőségű”** konfiguráció fogalom sajnos nem fejez ki semmit! A **„megfelelő minőségű”** fogalom fejezi ki (vélelmezi) a felhasználó számára a konfiguráció rendeltetésének megfelelő alkalmasságot.

A különböző termékeket előállítók azonban a **„megfelelő minőségű”** fogalom alkalmazása kapcsán bajban lennének! Amikor agyba-főbe dicserik saját terméküket és **„kiváló és jó minőségű”** jelzőkkel illetik őket,

ahhoz, hogy a „**megfelelő minőségű**” fogalmat használják, meg kellene jelölniük azt a követelmény rendszert, amely alapján ezt kinyilatkozták. Ezt a szerepet napjainkban a piac vállalja fel, sok esetben a fogyasztó kárára és időnként csak hosszú jogi tortúra után érvényesíthető a fogyasztó igénye, hogy ő a „**kiváló vagy jó minőségű**” konfiguráció fogalma alatt mást értett.

Itt kell megemlíteni azt az objektív körülményt is, hogy a katonai minőségirányítási képviselőnek a katonai konfiguráció beszerzési eljárásában mérlegelési lehetősége és javaslattevési joga van a megfelelő szállító kiválasztását illetően. **Ha a hadfelszerelési eszköz és anyag közbeszerzési eljárásában több ajánlattevő nyújt be ajánlatot, akkor a minőségbiztosítási képviselő a rendelkezésre álló szállítói adatok alapján javaslatot tehet a legkisebb kockázati kondíciókkal rendelkező szállító kiválasztására.** Ellenben, ha csak egy pályázó nyújt be ajánlatot vagy az eljárás közzététel nélküli tárgyalásos, amelyre csak egy potenciális szállító kerül meghívásra, (utóbbi évek beszerzési gyakorlata) akkor a katonai minőségbiztosítási képviselőnek a szállító kockázati adatai alapján, a szállítandó konfiguráció jellegének megfelelően szükséges a kockázatelemzést elvégeznie és a konfiguráció-megfelelőség megállapításához az ellenőrzések körét meghatározni.

Azért tartottam szükségesnek ezt a körülményt a bevezetőben ismertetni, mert a konfigurációk vagy a folyamatok általános kockázatkezelési elveitől eltérően a hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzési kockázatait (konfiguráció- és szállítói kockázat) a szállító csak jelentős ráfordításokkal képes csökkenteni, a minőségbiztosítási képviselőnek pedig nem feladata a csökkentés, így azokat konstansként kezeli. **A kockázatkezelési technikákat tehát ennek megfelelően indokolt kidolgozni.** Erre alapozva szükséges a hadfelszerelési eszköz és anyag előállítási folyamatát olyan ellenőrzési rendszerrel (amelyet a katonai minőségbiztosítási képviselő végez el a konfiguráció előállításának folyamatában) körbebástyázni, amely a megfelelő konfiguráció előállítását biztosítja.

A Magyar Honvédség tevékenységéhez szükséges hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzési – közbeszerzési folyamatait szabályozó jogszabály és a hatályos dokumentumok olyan sajátosságokat tartalmaznak, amelyek nem támogatják a leendő szállító erőforrásainak és képességeinek teljes körű felmérését a szerződéskötésig terjedő szakaszban. A szállítók kockázatainak elemzésére jelenleg csak a szállító által benyújtott dokumentumok alapján van lehetőség, mivel az ajánlattevői szakaszig a leendő szállítóval nincs szerződéses jogviszony.

Ebből adódóan a katonai minőségbiztosítási képviselőnek nincs joga a leendő szállítót hivatalosan felkeresni, és tőle adatokat bekérni, vagy helyszíni interjúkat kezdeményezni. Erre a feladatra az ajánlat benyújtásától az ajánlat eredményének kihirdetéséig terjedő szakasz adna lehetőséget, amely 5-6 ajánlattevő esetén, figyelembe véve az ajánlatok értékelésére rendelkezésre álló időt (30 nap), nem elégséges. Így a hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzésénél a szállítóval való szerződéskötés után, a szerződés teljesítési szakaszában szembesül a katonai minőségbiztosítási képviselő a szállító valós kockázataival.

Természetesen a hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzési szabályai között található olyan közbeszerzési fajta, amely lehetőséget adna a fenti negatívumok kiküszöbölésére (előminősítéses eljárás) azonban ezt az eljárási fajtát csak az eljárások töredék százalékában alkalmazzák, mivel a rendelkezésre álló időhatárokon belül a katonai minőségbiztosítási szervezet amúgy sem lenne fizikailag képes (kis létszámú végrehajtó személyzet) a fenti elemzéseket elvégezni (2002. 08. 01.- i helyzet).

1. Kockázatkezelési technikák az USA védelmi beszerzéseiben

Tanulmányomban azért szentelek elég nagy terjedelmet az USA védelmi beszerzéseiben alkalmazott kockázatkezelés irányításának (risk management) bemutatására, mert a legtöbb elméleti tanulmány és gyakorlati tapasztalat az USA-ban jelent meg e témával kapcsolatban, napjainkig. Az is kiemelési igényel, hogy az USA védelmi beszerzéseinek minőségbiztosítási technikája eléggé eltér a többi NATO tagállam által alkalmazott gyakorlattól. Fő sajátoságként elmondható, hogy a beszerzés ajánlati felhívásában az a magyarországi gyakorlat nem található meg, hogy minőségbiztosítási szempontból az ajánlattevő vagy bizonyos mértékig a leendő beszállítója alkalmasságát ISO rendszer tanúsítvánnyal igazolhatja. Az USA védelmi beszerzési előírása minőségbiztosítási szempontból nem fogadja el a minőségirányítási rendszerek tanúsítottságát. Az ellenérdekeltség itt nem abban nyilvánul meg, hogy a katonai minőségbiztosítási szakember nem fordít kellő figyelmet a katonai konfiguráció előállítási folyamataira, hanem az, hogy nem veszi figyelembe „*harmadik fél*” megállapítását (tanúsítvány) a szállító minőségirányítási rendszerére vonatkozóan. Természetesen ezt a gyakorlatot azért végezheti, mert az USA katonai minőségbiztosítási rendszerében a személyzet létszáma erre a feladatra van tervezve. Ilyen feltételek megléte mellett az USA ajánlattevőt minden ajánlattétel alkalmával a **Védelmi Minisztéri-**

um minőségbiztosítási képviselői helyszíni audit keretében felülvizsgálják és a hadfelszerelési eszköz és anyag szállítására az alkalmasságát (előállítási rendszeraudit és konfiguráció audit) értékelik.

Ebből a gyakorlatból következik, hogy az USA a hadfelszerelési eszköz és anyagainak beszerzésekor a kockázatkezelés elméleti és gyakorlati oldalát olyan szinten műveli, amely a többi NATO ország számára jó követhető ismereteket nyújt.

Kérdésként merülhet fel, ha az USA ilyen jó eredményekkel alkalmazza a hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzésénél a kockázatkezelési technikákat, miért kell kitalálni egy magyar változatot, ***miért nem lehet egy az egyben adaptálni azt?*** A választ a NATO tagországok által létrehozott szövetségi rendszer elveiben kell keresni.

A NATO demokratikus és önkéntes, a tagországok szuverenitását messzemenően figyelembe vevő katonai szövetségi rendszer, amely nincs hatással a tagországok törvényhozásainak munkájára, így a tagországok beszerzési és közbeszerzési gyakorlatában is teljesen szuverén államok. Ebből adódóan a NATO tagországok beszerzési gyakorlata és a beszerzéseket bonyolító, támogató (katonai minőségbiztosítás) szervezetek felépítése és feladatköre is különböző.

A beszerzések szabályozó elemei és végrehajtó szervezetei különbözősége természetesen nem azt jelenti, hogy a végkonfiguráció, a tagországok alkalmazói körében illeszthetetlenek. Ennek egységes értelmezése érdekében dolgozta ki a NATO a STANAG-t, amelyek a tagországok hadfelszerelési eszköz és anyagainak interoperabilitását hivatott támogatni.

Az USA hadfelszerelési eszköz és anyagainak beszerzési feltételrendszere eltérő a magyarországitól (törvényi szabályozás, eltérő történelmi kultúra és hagyományok), azonban az USA által kidolgozott és bizonyított kockázatkezelési elveket és gyakorlatot fel lehet használni, de automatikusan másolni nem.

Az USA haditengerészeti beszerzési központjának (Department of the Navy) munkatársai egy 11 pontból álló követelményrendszert dolgoztak ki a kockázatkezelés irányítására, amelyet hatékonyan alkalmaznak a hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzésénél.

A továbbiakban ennek a 11 pontnak a tartalmát ismertetem!

1. Pont: A kockázatok irányításának területei

1.1. Folyamatközpontú megközelítés:

- a kockázat azonosítás,
- a kockázat értékelése,
- a kockázat elemzése és csökkentése,
- a kockázat nyomonkövetése.

a) Előnye:

- a figyelem a kritikus folyamatokra összpontosul,
- a piackutatás hatékonysága növekszik,
- bizalmat ébreszt az alapkutatás, a vizsgálatok és az előállítás elveiben,
- feltárja az átfogó és minden részekre kiterjedő kockázatokat,
- elemzi az ár és a ráfordítási idő limiteket.

b) Hátránya:

- a program által előállított konfigurációra nem fordít elég hangsúlyt,
- a technikai követelmények elnyomják az ár és az előállítási idő fontosságát.

1.2. Konfigurációközpontú megközelítés:

a) Előnye:

- a konfigurációra helyezi a hangsúlyt,

- a munkavégzés részelemeit veti össze a végkonfigurációval,
- szétbontja a hadfelszerelési eszközt és anyagot részelemeire,
- minden érintett fél számára betekintésre ad lehetőséget.

b) Hátránya:

- figyelmen kívül hagyja a tervezési, az előállítási folyamatokat és az árképzést,
- a kockázatot, mint lehetséges valószínűséget jellemzőként kezeli, nem, mint folyamat következményt,
- a nyomkövethetőséget nem kezeli.

1.3. Integrált konfiguráció és folyamat megközelítés:

a) Előnye:

- kihasználja a folyamat és a konfigurációközpontú megközelítés együttes előnyeit.

b) Hátránya: nincs.

2. Pont. A humán erőforrás (ábra)

A hadfelszerelési beszerzési programok végrehajtásához kockázatkezelő koordinátort kell kijelölni, ***amelynek feladata:***

- a program kockázatkezelésének végzése,
- a kockázatokról jelentések készítése,
- a kockázatkezelési terv elkészítése és vezetése,
- a kockázatkezelési kiképzés tervezése és végrehajtása,
- a kockázatkezelő szakértők tevékenységének koordinálása és ügyvezetése.

3. Pont. A szerződés kockázati alapú értékelése

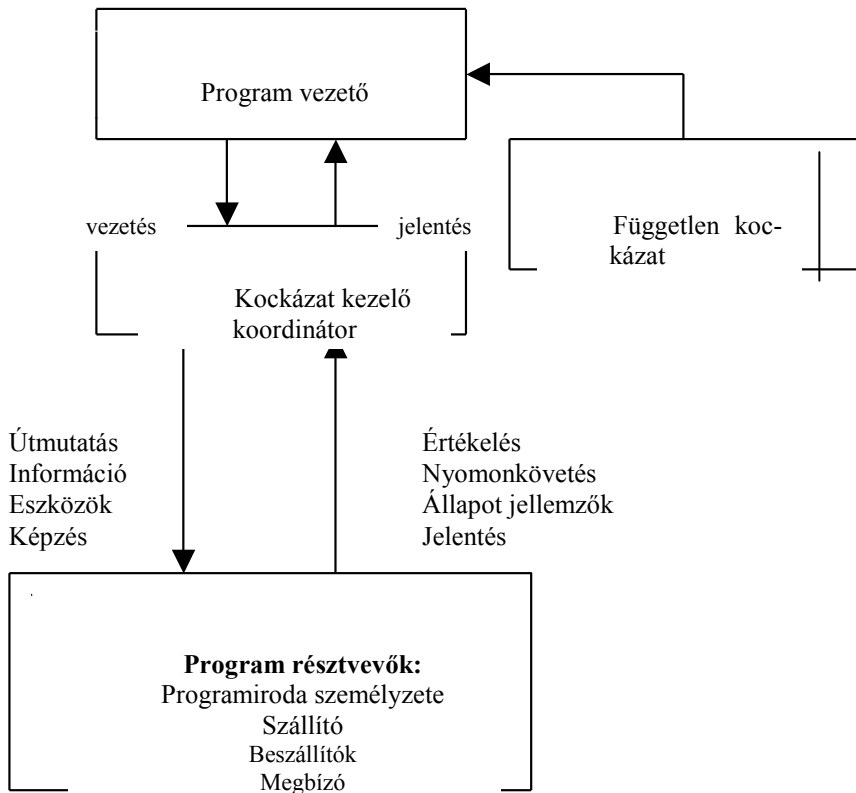
A Beszerzési program vezetője előírja az ajánlattevőknek, hogy ajánlatukban térjenek ki kockázataik bemutatására:

- készítsék el a saját kockázatkezelési irányítás tervét,
- értékeljék a kockázataikat,
- dolgozzák ki a közepes és magas kockázataik csökkentésének tervét,
- végezzenek periodikus önellenőrzéseket a kockázatok nyomon követése és csökkentése érdekében.

4. Pont. Képzés

A képzést ki kell terjeszteni nemcsak a programiroda munkatársaira, hanem a szállítóra, a beszállítókra és a programmal kapcsolatba kerülő személyzetre is. *A képzés főbb területei:*

- a kockázatkezelés irányításának ismeretanyaga,
- a programiroda kockázatkezelési alapú felépítése és a résztvevők hatás –és jogköre,
- a programmal kapcsolatos fogalmak és terminológia elsajátítása,
- a programiroda által alkalmazott kockázatkezelési elvek és módszerek bemutatása,
- a kockázatkezelési adatbázis alkalmazása,
- készség különböző előadói technikák alkalmazására (szimpóziumok, konferenciák stb.).



- a vizsgálati és ellenőrzési rendszer felépítése,

(*ábra*)

A kockázatkezelők elhelyezkedése egy beszerzési programban

5. Pont. Műszaki ismeretek

A műszaki ismeretek magukba foglalják a tervezéshez, a vizsgálatok elvégzéséhez és az előállításához szükséges olyan ismereteket, amelyek alkalmazásával a kockázatok csökkenthetőek.

Főbb összetevők a következők:

5.1. A tervezés folyamatában

- feladatorientált tervezés,
- a tervezési adatok elemzése,
- alapanyagok, segédanyagok és alkatrészek kiválasztása,
- ellenőrizhetőség és vizsgálhatóság tervezése,
- a vizsgálati és ellenőrzési rendszer felépítése,
- a tervezés önellenőrzési rendszerének kiépítése,
- a tervezési adatok felülvizsgálata,
- a tervezési adatok „*meleg*” ellenőrzése,
- számítógép adta tervezési/előállítási támogatás,
- a szükséges képzések megtervezése.

5.2. A tesztelésnél

- típusvizsgálatok tervezése,
- ellenőrzés, vizsgálat és a kimenő adatok véglegesítése.

5.3. Az előállításnál

- előállítási terv elkészítése,
- számítógépes, térbeli első minta elkészítés,
- az előállítási folyamat és a hardverszükséglet tervezése,
- felületkezelés tervezése,
- beszállítók ellenőrzése,
- egyedi vizsgálati eszközök tervezése,

- munkavédelem,
- hibaelemzés, hibamegelőzés és hibajavítás.

6. Pont. Kereskedelemből beszerezhető konfigurációk

Az USA hadfelszerelések korábbi előállításának gyakorlatában a kereskedelmi forgalomból beszerezhető alkatrészeket vagy készkonfigurációkat nem vették igénybe. A fejlesztési költségek racionalizálása és a költségérzékenység ezt a korábbi gyakorlatot megváltoztatta. A kereskedelemről beszerezhető alkatrészek kockázati tartalma eléggé kezelhetetlen, illetve nagyon nagy számú kockázatkezelői személyzet szükséges a valós kockázatok méréséhez. Ezért ezen konfigurációk beszerzésére és megfelelőségének megállapítására fordított erőforrások mindig összevetésre kerülnek a fejlesztésre fordítandó erőforrásokkal a még elfogadható kockázati szint ismeretében.

7. Pont. Szoftver kockázatok

A szoftverek alkalmazása egyre nagyobb teret követelnek nemcsak a hadfelszerelési eszközök és anyagok tervezésénél, hanem a katonai konfiguráció teljes élettartamában. Ez a tény maga után vonja a szoftverrendszerekkel kapcsolatos kockázatok beazonosításának, értékelésének, csökkentésének és nyomon követésének igényét. Az USA hadfelszerelési eszköz és anyagainak beszerzői egyre nagyobb hangsúlyt fordítanak a szoftverek kockázatkezelési elvek és a gyakorlat kezelhetőségének kidolgozására.

8. Pont. Kockázatok beazonosítása, csökkentése és a feljegyzések

Az USA hadfelszereléseinek beszerzési gyakorlatában a kockázatok beazonosítása, az arra irányuló csökkentési törekvések és mindezekkel kapcsolatos feljegyzések kezelése nincs mindig összhangban. Pl.: A kockázat beazonosításakor a magas kockázatok felderítése a feladat. Sok esetben a kockázatkezelő nem fordít elég gondot arra, hogy milyen adatgyűjtő pontok tartanak még igényt erre az információra, és a rendszer hogyan reagál arra az igényre, hogy „*mikor*” és „*hogyan*” kellene csökkenteni azt. Az USA kockázatkezelés irányítási gyakorlata arra törekszik, hogy a kockázatkezelés folyamatában a kockázatokkal kapcsolatos minden tevékenység és információ egyenszilárdságú legyen.

9. Pont. Független személyzet

Az USA hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzési programjainak vezetése kiemelten kezeli a programok irányításában és vezetésében tevékenykedő személyzet felkészültségének és alkalmasságának megítélését. A személyzet felkészültségét alapvetően képzéssel és továbbképzéssel, illetve pályázatúton, humánerőforrás felvételén keresztül éri el, amelynek egzakt mérőszámai jól kifejezik a képzettségi szintet. Az alkalmasság kérdése összetettebb. Magában hordozza nem csak a szakmai alkalmasságot, hanem a vezetőit, konfliktuskezelését, a stressz tűrőképességeket stb. és természetesen a függetlenséget is. A függetlenség jelen esetben gazdasági függetlenséget jelent a kockázatkezelés folyamatában kapcsolatba kerülő szállítóktól, azok beszállítóitól, annak érdekében, hogy a kockázati adatok objektívak legyenek.

10. Pont. Az új kockázatkezelési technikákhoz való viszony

A hadfelszerelési beszerzési programok vezetői több esetben figyelmen kívül hagyják a kockázatkezelés irányításában bekövetkezett tudományos eredmények és technikák adaptálását. Az USA több állami hivatala foglalkozik a kockázatkezelés irányításának kutatás-fejlesztésével, amelyeket publikálnak, és tanfolyamokat szerveznek a kockázatkezelés irányításában résztvevő személyzet részére.

11. Pont. A beszerzési elvek korszerűsítése

Az USA hadfelszerelési eszközeinek és anyagainak beszerzését szabályozó dokumentumok állandó változáson, korszerűsítésen esnek át. Az új elvek nemcsak kereskedelmi, jogi, pénzügyi stb. változásokat indukálnak, hanem a kockázatkezelés irányításának elveit és gyakorlatát (beazonosítás, értékelés, csökkentés és nyomon követés) és módszereit is megváltoztathatja. Ennek érdekében a beszerzési szabályozó elemek változásának nyomon követése és az arra hozott kockázatkezelési intézkedések ugyanolyan fontos tényezők, mint a kockázatkezelés irányításában hozott olyan döntések sorozata, amely ahhoz vezet, hogy a hadfelszerelési eszköz és anyag az alkalmazó számára megfelelő legyen.

Összegzés

Az USA hadfelszerelési eszközeinek és anyagainak beszerzése kapcsán alkalmazott kockázatkezelés-irányítási technikák részleteit természetesen a fenti pontok teljes terjedelemben nem tartalmazzák. A részletek az irodalomjegyzékben hivatkozott dokumentumokban megtalálhatóak.

Az én feladatomban jelen esetben összefoglalni az USA hadfelszerelési eszközei és anyagai beszerzésénél alkalmazott kockázatkezelés irányításának gyakorlatát.

Az USA a hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzését programok keretében hajtja végre. Az ő általuk alkalmazott beszerzési elvekben, pl.: nem vetődik fel olyan igény, hogy a 125 mm-es lőszerbeszerzésre megbízás érkezik a beszerzési hivatalba, teljesen függetlenül a 125 mm-es eszközt alkalmazó infrastruktúrális, kiképzettségi, a hardver eszközök karbantartottsági stb helyzetét elemző bemenő adatok nélkül, amelyeket a programok kezelnek. Az USA-ban, ha ennél a példánál maradunk a 125 mm lőszer felhasználó hardver, szoftver és környezeti tényezők kezelésére programot hoznak létre, amelynek keretén belül a lőszer beszerzése nem egy külön feladat, hanem a program végrehajtásának egy része.

Miért hatékony a programorientált hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzése? (természetesen én csak kockázatkezelés irányítása szempontjából értékelem).

Az USA beszerzési programjai átfogják a hadfelszerelési eszköz és anyag teljes élettartamát. A kockázatkezelés irányítását a programcsoporton belül kockázatkezelési szakemberek (koordinátor és szakértők) végzik és a programmal kapcsolatos kockázatokat integráltan kezelik. Így minden, a kockázatkezeléshez szükséges információ egy helyen áll rendelkezésre, ezáltal a programban szereplő hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzése (utánpótlás), a fenntartási összetevők, a korszerűsítési igények és a selejtezési feladatok is a kockázati adatbázis alapján kerülnek megtervezésre.

Az USA védelmi anyagainak beszerzésében a kockázatkezelés irányítása tehát a programok része. Általános elv, hogy a konfigurációt és a konfigurációt előállító folyamatokat egységes egészként kezelik, különböző vizsgálati szempontokat véve alapul, de egymással össze-hasonlítható (kompatibilis) eredményeket indukálva. A kockázatkezelést vezető koordinátor az audit során konfigurációs auditot ugyanúgy végez, mint

minőségirányítási rendszer auditot. A kockázat-kezelési koordinátor ebben az auditban „*második*” félként jár el, azaz a megbízó (állami megrendelés) a hadsereg nevében.

A kockázatkezelő koordinátor a hadfelszerelési eszköz és anyag élettartama alatt, életciklusonként kockázatkezelésben jártas szakértőket vesz igénybe, amelyek képzettsége megfelel a program adott életciklusában támasztott követelményeknek. Pl.: a beszerzési szakaszban – a beszerzésekben jártas, a hadfelszerelési eszköz és anyagot felsőfokon ismerő és a beszerzési kockázatok elemzésére kiképzett szakértőt.

A beszerzési szakasz kockázat kezelője az ajánlati felhívásban a pályázóktól adatokat kér be a pályázó kockázatainak feltérképezése céljából:

- a katonai konfiguráció kockázatkezelésnek irányítási tervét,
- kockázataik nevesítését,
- a közepes és magas kockázataik csökkentésének tervét,
- a kockázatok nyomonkövetése és csökkentése érdekében a periodikus önellenőrzési terveket.

Az ajánlatok értékelésekor a pályázó részéről megadott kockázati kondíciókat a kockázatkezelő koordinátor a konfigurációs audit és a minőségirányítási rendszer audit folyamatában pontosítja és elkészíti a kockázatkezelés vezetésének tervét, ***az alábbiak szerint:***

- a kockázatok azonosítása,
- a kockázatok értékelése,
- a kockázatok elemzése és csökkentésére tett intézkedések,
- a kockázatok nyomon követése.

A hadfelszerelési eszköz és anyag beszerzési kockázatkezelésének vezetése a fenti négy tevékenység operatív végzésében nyilvánul meg. Ezek a tevékenységek tartalmazzák objektív és szubjektív elemeket egyaránt. A kockázatkezelés irányítása akkor a leghatékonyabb, ha minél több objektív elemet tartalmaz. Az objektivitás azt jelenti, hogy a kockázatkezelő a fenti négy tevékenység végzése közben minél több olyan adatot és információt gyűjtsön, amelyek egzakt mérőszámok, ismételtlen ellenőrizhetőek, nyomon követhetőek és visszakereshetőek.

Nagy hangsúlyt fordítanak a feltárt kockázatok csökkentésének oldalára. Ez azért fontos szempont, mert bizonyos hadfelszerelési eszközt és anyagot csak egy szállító képes szállítani vagy nemzetgazdasági érdek fűződik a szállító személyéhez, esetleg a politika döntötte el a szállító személyét. A kockázatkezelő koordinátornak nem az a feladata, hogy megállapítsa a szállító nem megfelelőségét kockázati szempontból, hanem megadja azokat a folyamatokat és módszereket, amelynek segítségével a kockázatok olyan határok között tarthatók, amelyek még elfogadhatóak.

A szállítási szerződés teljesítésének szakaszában a kockázatkezelő szakértők állandó konfigurációs és rendszer auditokat végeznek, a konfiguráció előállítás ellenőrzési terve alapján. Ha a kockázati értékek egy adott határértéket meghaladnak (AQL), akkor beavatkoznak. ***A beavatkozás mértéke lehet:***

- hibajavító tevékenység kezdeményezése,
- a konfiguráció előállítás részfolyamatainak leállítása, a kockázat elfogadható szintre hozásáig;
- a konfiguráció előállítás fő folyamatainak leállítása,
- a szállítási szerződés felbontásának kezdeményezése.

A konfiguráció előállításának befejezésével és a szükséges konfigurációs audit elvégzése után a kockázatkezelő koordinátor kiadja a „***Megfelelőségi Igazolást***”, amely a beszerzési folyamat lezárását is jelenti.

(Folytatása következik)

Felhasznált irodalom:

1. 1995. évi XL. törvény a közbeszerzésekről.
2. A honvédelmi miniszter 53/2001. (HK 14.) HM utasítása a Honvédelmi Minisztérium és intézményei, valamint a Magyar Honvédség beszerzéseinek eljárási rendjéről.
3. A Kormány 152/1999. (X.22.) Korm. Rendelete a hadfelszerelési eszköz és anyagok beszerzésére vonatkozó eljárási szabályokról.

4. 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről.
5. Top Eleven Ways to Manage Technical Risk, Office of the Assistant Secretary of the Navy (RD&A) Acquisition and Business Management, NAVSO P-3686, October 1998.
6. DSMC Risk Management Guide for DoD Acquisition, (Fourth Edition) February 2001.
7. NATO Kézikönyv, SVKI 1995., 1997., 1999., 2001.

A HOSSZÚIDEJŰ TÁROLÁSBA HELYEZÉS KÖRNYEZETVÉDELMI KÉRDÉSEI

Borsos József¹

Bevezetés

A Magyar Honvédség tevékenységének teljes vertikumában fokozott figyelmet fordítanak a környezet védelmére, a tudatos környezetbarát viselkedésre. Ennek érdekében a katonai alakulatok béke tevékenységének minden területére, már kidolgozott környezetvédelmi tervek, előírások alkalmazhatók. A speciális tevékenységek értékelése környezetvédelmi szempontból az adott szolgálati ágak speciális végzettségű szakembereinek feladata. Kidolgozásuk szintén folyamatban van.

A logisztikai tevékenységek környezetvédelmi előírásai is kidolgozásra kerültek, melyeket nap mint nap alkalmaznak. Felmérték például a közlekedés, szállítás környezetterhelését is.

Jelen munkámban egy eddig környezetvédelmi szempontból fel nem tárt terület, a HOSSZÚIDEJŰ TÁROLÁS (a továbbiakban: HIT) környezetvédelmi problematikájával foglalkozom.

1. A hosszúidejű tárolásba helyezés

1.1. Szükségessége

A Magyar Honvédség megváltozott feladata, struktúrája, haditechnikai eszközeinek állapota, hadrafoghatósága, a megváltozott üzemeltési körülmények, a „MZ” technikai eszközök részarányának növekedése egy új tárolási mód kialakítását követelték meg.

Az új tárolási mód kialakítását sürgette a II. generációs harcokocsik megjelenése, melyeknél a régi tárolási mód (részleges hermetizálás) már nem biztosította volna a szerkezeti elemek védelmét, üzemképességének megővését.

¹ Borsos József mk. őrnagy, MH Vegyivédelmi Információs Központ osztályvezető, ZMNE doktorandusz.

A HIT alapvető előírása, hogy csak minden szempontból működőképes, minimum 10 éven keresztül rendszerben tartott gép- és harcjárműveknél alkalmazható, valamint legalább 4 éves tárolási időtartamon belül az adott eszköz nem kerül használatra.

A HIT-al szemben támasztott követelmények:

- Biztosítsa a haditechnikai eszközök technikai hadrafoghatóságának folyamatos megőrzését, gyors üzem- és harckészé tételét;
- Ne növelje meg az üzemkészé tétel idejét 1 óránál jobban;
- Biztosítson legalább 5 év tárolási időtartamot;
- Legyen viszonylag olcsó, a jelenlegi erőforrások birtokában is alkalmazható;
- Legyen egyszerűen, gyorsan, olcsón és megbízhatóan ellenőrizhető.

1.2. A HIT formái

A HIT végrehajtására hazánkban alapvetően kettő módszer elfogadott, melyeket a hermetizálási eljárás fajtája különbözteti meg egymástól.

A tárolás szempontjából kedvező mikroklímát elő lehet állítani:

1. Abszorbens anyag alkalmazásával;
2. Szárító berendezés alkalmazásával.

1.2.2. HIT abszorbens anyag alkalmazásával

A HIT-ba helyezés kísérleti, illetve kezdeti alkalmazására jellemző. A levegő megfelelő szárítását, illetve a száraz levegő fenntartását abszorbens anyaggal biztosítják. Pára abszorbens anyagként 4A jelzésű ZEOLIT-ot alkalmaztak, amely megfelelő szintre csökkenti a belső-, illetve a takaróponyva alatti páratartalmat.

Előnye, hogy bárhol alkalmazható. ***A zeolit tulajdonképpen egy természetben előforduló anyag***, így nem szennyezi közvetlenül a környezetet, ráadásul regenerálható. Az általunk alkalmazott anyagot mesterséges úton állítják elő, a hazai ipar terméke.

Hátránya, hogy nagy tömeg (100-150 kg) szükséges járműenként a megfelelő mikroklíma kialakításához. Az ekkora tömeg mozgatásához, szállításához szükséges gépjármű, targonca mennyiség csoportosítása nehezen megoldható.

1.2.2. HIT szárító berendezés alkalmazásával

A HIT-ba helyezés jelenlegi alkalmazására jellemző. A levegő megfelelő szárítását, illetve a száraz levegő fenntartását szárító berendezéssel biztosítják. A szárító berendezés a benne elhelyezett fűtő berendezés és abszorbens anyag megfelelő szintre (kb. 40% alá) csökkenti a belső-, illetve a takaróponyva alatti páratartalmat.

Előnye, hogy a száraz levegőt - az érzékelők adatainak megfelelően - folyamatosan, automatikusan biztosítják. A beavatkozás szinte azonnali, általában egy rendszerről 6-8 jármű ellenőrzését, szárítását hajtják végre. A szárítást elektromos meghajtású szerkezettel végzik, így környezetkárosító hatása csekély.

Hátránya, hogy helyhez kötött. Általában védett helyen alkalmazható.

2. A HIT rendszerének környezetvédelmi szempontú felosztása

A könnyebb vizsgálat érdekében és a HIT tevékenységi rendjének ismeretében szükség van annak környezetvédelmi szempontú felosztására. ***A munkafázisok felosztását a következőképpen tartom célszerűnek:***

1. A HIT-ba helyezés környezetvédelmi vizsgálata;
2. A tárolás környezetvédelmi vizsgálata ;
3. A kikonzerválás környezetvédelmi vizsgálata.

2.1. A HIT-ba helyezés környezetvédelmi vizsgálata

A HIT-ba helyezés tartalmát Dr. Rusz József mk. ezredes Úr az alábbiak szerint határozta meg doktori értekezésében:

- A szükséges javítási fokozat (szükség szerinti javítások) végrehajtása;

- A műszaki állapot teljeskörű ellenőrzése, üzemeltetési beszállítók végrehajtása;
- Hitelesítések, biztonságtechnikai vizsgálatok végrehajtása;
- Valamennyi hajtó-, kenő- és speciális anyag cseréje;
- Olyan műbizonylatolt üzemanyagok alkalmazása, amelyek minőségüket a tárolás időtartama alatt garantáltan megőrzik;
- A rendszerek, fődarabok olyan adalékolt üzemanyagokkal való feltöltése, amelyek konzerváló hatással is rendelkeznek és azt a tárolási időtartam végéig képesek biztosítani;
- Valamennyi csereköteles minősítésű anyag cseréje;
- A harcjármű belső tereinek teljeskörű tisztítása;
- A korrozióérzékeny nagyfontosságú felületek átmeneti korrozóvédelme a felület jellegének megfelelő védőanyaggal;
- Az öregedésre hajlamos anyagból készült alkatrészek szükség szerinti kiegészítő védelme (felületvédelem);
- Külső és belső felületek teljes, vagy csak szükség szerinti javító festése;
- A harcjárművek TASZT készleteinek feltöltése kiegészítése;
- Különböző inhibitorok alkalmazása (inhibált kenőanyagok, a belső terek párolgó inhibitorokkal való feltöltése, inhibált felületű csomagoló anyagok alkalmazása, stb.);
- Csomagolás technikai módszerek kombinált alkalmazása;
- Légszárítási technológiák alkalmazása.

2.1.1. Bevizsgálás

A fentiek szerint mindenképpen szükséges a harcjárművek szakbevizsgálása, belövésének végrehajtása. Ezt általában központilag hajtják végre a **Gödöllői Gépgyárban**.

Amennyiben ez a tevékenység vasúti szállítással valósul meg a környezet terhelése zömében újra felhasználható hulladékok (kötöző drót, ékek, stb) formájában jelentkeznek.

A bevizsgálások végrehajtása idején normál üzemi terheléssel (kipufogógáz, olajfolyás, talajfelszín rongálás, stb.) szennyezik a környezetet.

2.1.2. A Gép- és harcjárművek felkészítése

Az előkészítés magába foglalja:

- Karbantartás és javítás;
- feltöltést;
- készletezés feladatait.

A karbantartás és javítás végrehajtása során keletkező olaj, fáradt-olaj, olajos rongy, használt szűrők, stb. egy része veszélyes hulladéknak, másik része hasznosítható fémhulladéknak minősül.

A felületek rozsdamentesítése és konzerválása során alkalmazott rozsdamarók és festékek maradékai talajszennyezést, ezek alkalmazása pedig, mint tevékenység levegőszennyezést okozhat. A keletkező maradék festék, ecset, festékes doboz, rozsdamaró tároló edény, stb. veszélyes hulladéknak minősül.

Nagyon fontos megjegyezni, hogy a katonai alakulat felelőssége gondoskodni a keletkező veszélyes hulladék gyűjtéséről, ideiglenes tárolásáról és elszállításáról még akkor is, ha a tevékenységet más szakalakulatok katonái végzik.

A feltöltés végrehajtása során a gép- és harcjárművek használt kenő és hajtóanyagait le kell engedni, majd speciális kenő és hajtóanyagokkal, adalékokkal kell feltölteni. A tevékenység talajszennyezéssel jár, mivel a tevékenység során elkerülhetetlen a csepegés kiömlés.

A készletezési tevékenység során nem említhetünk meg közvetlen környezet szennyezést. A környezet terhelését az újra hasznosítható selejt szerszámok, taszt készlet anyagok, valamint az anyagok szállításával, mozgatásával kapcsolatos szennyeződés növelheti.

2.1.3. A HIT-ba helyezés

A gumi alkatrészek cseréje, védelme veszélyes hulladékokat termel (gumiköpenyek, szigetelések, gyűrűk, flakon, ecset, stb).

A megfelelő klimatikus viszonyok kialakítása érdekében alkalmazott nedvszívó anyagok alkalmazása során nagy mennyiségű csomagolási hulladék keletkezik, melyek egy része (raklap) újrahasznosítható, de nagyobb részük nem hasznosítható hulladéknak minősül. A környezet terhelését (levegőszennyezés) növeli a nagy mennyiségű anyagmozgatás. (ZEOLIT harc és gépjárművenként 100-150 kg).

A külső csomagoló anyagok maradékai nem újrahasznosítható anyagok. Azok szállítása, valamint a hermetizálási feladatokból adódó légszennyezés terheli a környezetet.

Szárító berendezés alkalmazása esetén a környezet terhelése, az elektromosan termelt hőmennyiség hatására nő.

A visszaforgatott levegőszárítási technológia tovább csökkenti a környezeti hő terhelést. Ekkor visszaforgatják a levegőt a szárítón keresztül, így nem a környező levegő páratartalmával terhelt levegőt, hanem a már szárított levegőt kell újra szárítani. Belátható, hogy ez mennyiben csökkenti a szárítási folyamat energiafelhasználását.

2.2. A HIT alatti környezetszennyezés vizsgálata

A HIT időtartama alatt környezetszennyezést - tapasztalatok alapján a konzervált gép-, harcjármű üzemanyag csepegése, elfolyása okozhat. A környezet terhelését növelheti az újrahhermetizálásai folyamat is.

Nem szabad elfeledkeznünk a rongálás miatti javításokról sem, habár ezek általában csekély mértékű környezet szennyezést vonhatnak maguk után.

2.3. A HIT megszüntetésének (kikonzerválás) környezetvédelmi vizsgálata

A HIT megszüntetésének technológiai sorrendjének betartása, alkalmazása legalább olyan fontos, mint a HIT-ba helyezés technológiájának betartása.

A kikonzerválási folyamatot környezetvédelmi szempontból három részre osztottam.

Ezek:

1. A külső takaró ponyva, hermetizáló- és nedvesség csökkentő anyagok eltávolítása;
2. A fagyálló és fékfolyadékok cseréje, akkumulátorok feltöltése,
3. Üzemi bevizsgálás, ellenőrzés végrehajtása.

2.3.1. A külső takaróponyva, hermetizáló- és nedvességcsökkentő anyagok eltávolítása

A takaróponyva a természet károsító hatásának megfelelően, újra-felhasználható. Környezet terhelése közvetve így is megvalósul a tárolás és szállítás környezet szennyezése (terhelése) által. A ponyvák általában minimum 5 évig felhasználhatók a külső környezeti hatásoknak megfelelően. Felhasználásuk - akár a kikonzerválás után is - újra megtörténhet, mivel gyártójuk szerint 10, vagy akár ennél több évig is felhasználhatók. Kisebb javításuk (forrasztás) helyben is megoldható.

A hermetizáló, szárító anyagok és eszközök eltávolításának környezetterhelése, a nagytömegű szállítás káros hatásában nyilvánulhat meg.

Veszélyforrásként az esetlegesen használt oldószerek alkalmazásából adódó szennyeződések, párolgásából adódó szennyezés és az oldószer csomagolása jelentkezhet.

Az alkalmazott szárítóanyagok, illetve a technológiai eszközök újra hasznosíthatók.

2.3.2. A fagyálló és fékfolyadékok cseréje, akkumulátorok feltöltése

A HIT végrehajtása során olyan adalékolt üzemanyagot alkalmaznak, amely a tárolás teljes időtartama alatt megőrzi az eszközök működőképességét. Az alkalmazott anyagok általában lehetővé teszik a gép- és harcjárművek azonnali alkalmazását. Ez alól a *fékfolyadék és a fagyálló folyadék* jelent kivételt. Ezen anyagokat 2 évnél hosszabb tárolási idő után - kikonzerválás esetén – cserélni, regenerálni kell.

Környezetkárosító hatás a csepegésből, folyásból adódó talajszennyezés. A fékfolyadék maga, valamint annak tároló edényzete is veszélyes hulladéknak minősül.

A fagyálló folyadék regenerálható és tároló edényzete is újrahasznosítható.

Az akkumulátorok feltöltéséhez szükséges sav és annak tárolására, csomagolására használt eszközök veszélyes hulladéknak minősülnek. Az ezekkel végrehajtott tevékenység szennyezi a környezetet. (savgőz, csepegés, stb.)

2.3.3. Üzemi bevizsgálás, ellenőrzés végrehajtása

A HIT megszüntetésének utolsó eleme, a kikonzerválás után végrehajtott ellenőrzés. A végrehajtott üzemszerű terhelés során felmerült hibák javítása, az esetlegesen használhatatlan alkatrészek cseréje történik ekkor.

A tevékenység végrehajtása alatt a környezeti terhelést növelheti az esetleges üzemanyag, olaj és hűtőfolyadék csepegés, folyás, valamint a kiszertelt alkatrészek, melyek lehetnek újrafelhasználhatók is.

3. Összegzés

A hosszúidejű tárolásba helyezés, a jelenkor követelményeinek megfelelő, a jövőbe mutató tárolási forma.

Alkalmas harci-technikai eszközöket, felszereléseket hadrafogható állapotban tartani több éven, akár 10 éven keresztül is.

Környezetvédelmi szempontból, a tárolásra történő felkészítés folyamata a legveszélyesebb, ekkor kerülhet a környezetbe a legtöbb szennyeződés.

A környezet terhelését a technológiai fegyelmet és a környezetvédelmi előírásokat betartva nagymértékben lehet csökkenteni. Így elérhető lehet az is, hogy a legjelentősebb környezetterhelést a nagymennyiségű anyag mozgatása, szállítása okozza.

A katonai alakulat felelőssége gondoskodni saját helyőrségében a keletkező veszélyes hulladék gyűjtéséről, ideiglenes tárolásáról és elszállításáról még akkor is, ha a tevékenységet más szakalakulatok katonái végzik.

Összességében megállapítható, hogy a hosszúidejű tárolásba helyezés környezetterhelése nem elhanyagolható, de az előírások betartásával, normál üzemi tevékenység szennyezési szintjére csökkenthető.

Köszönettel tartozom **Dr. Rusz József ezredes Úrnak**, aki rendelkezésemre bocsátotta a szakirodalmat és válaszolt kérdéseimre.

Köszönöm **Sipőcz András mk. őrnagy Úrnak** a MH ÖLTP környezetvédelmi tisztjének, valamint a **MH ÖLTP ÜSZF-ség és a CURRUS Rt. Gödöllő alkalmazottjainak** segítségét.

Felhasznált irodalom:

- 1. Rusz József mk. alezredes:** A gépjárműtechnikai eszközök tárolási rendszerének korszerűsítése a hosszú időtartamú tárolás bevezetésével, Egyetemi doktori értekezés, 1994. 127 oldal.
- 2. Rusz József mk. alezredes:** Mellékletek "A gépjárműtechnikai eszközök tárolási rendszerének korszerűsítése a hosszú időtartamú tárolás bevezetésével" című egyetemi doktori értekezéshez, 1994. 108 oldal.
- 3. Dr. Rusz József mk. alezredes:** A haditechnikai eszközök hosszú időtartamú tárolása bevezetésének és alkalmazásának 1991-1995. évi tapasztalatai, a továbblépés lehetőségei, Tanulmány, 1997. MH PCGTSZF-ség, 63 oldal.
- 4. Dr. Rusz József mk. alezredes:** Mellékletek „A haditechnikai eszközök hosszú időtartamú tárolása bevezetésének és alkalmazásának 1991-1995. évi tapasztalatai, a továbblépés lehetőségei” című tanulmányhoz, 1997. MH PCGTSZF-ség, 362 oldal.

INFORMÁCIÓ – TÁJÉKOZTATÓ

ÜLÉSEZETT AZ INTEGRÁLT LOGISZTIKAI TUDOMÁNSZERVEZŐ TANÁCS (ILTT)

2002. július 10-én az ILTT megtartotta soros (második negyedévi) ülését az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság (ÖLTP) bázisán kialakított Logisztikai Szakkönyvtárában.

Az ülésen részt vettek az ILTT elnöke, az MH ÖLTP parancsnok helyettese, a három felső szintű logisztikai szervezet Tudományszervező Szekció vezetője (képviselője), a ZMNE illetékes tanszékvezető professzorai, az MH Légiereő Parancsnokság és a HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály képviselői, valamint a Magyar Logisztikai Egyesület alelnöke.

Az éves munkarendnek megfelelően napirendre került a Tudományszervező Szekciók tájékoztatója és a 2002. évi tudományos tevékenység díjazására fordítható költségek helyzete.

Dr. Jároscsák Miklós ezredes, PhD. a *HM Gazdasági Tervező Hivatal főigazgató általános helyettese, az Integrált Logisztikai Tudományszervező Tanács elnöke* megnyitójában számot adott az eddig végzett tudományos tevékenységről. Megjegyezte, hogy az MH Szárazföldi Parancsnokság logisztikai képviselője még egyszer sem tett eleget a meghívásnak.

Ezután méltatta az MH ÖLTP bázisán kialakított logisztikai szakkönyvtár létrejöttének jelentőségét. Úgy ítélte meg, hogy a célul kitűzött logisztikai tudományos kutatóhely megalakításának egyik alapfeltétele teljesüléséhez ad keretet a szakkönyvtár működése. Fontos, hogy a szakszolgálatok, a szolgálatfőnökségek a jelentősebb szabályzóik 1 – 1 példányát és könyvtári anyagaikat átadják a könyvtárnak, ezzel is gazdagítva a gyűjteményt.

Kiemelte, hogy a Tudományszervező Szekciók aktív tevékenységet folytatnak és kiadásra került a ***Katonai Logisztika című szakfolyóirat*** első két száma, amellyel a folyóirat utolérte magát (a tanintézetek kiemelkedően publikálnak, a légiereő is produkál, sajnos a Szárazföldi Parancsnokság logisztikusai részéről a publikációk hiányoznak).

A továbbiakban a Tudományszervező szekciók elnökei (képviselői) tartottak tájékoztatót az elvégzett tudományos tevékenységeikről.

• **Dr. Sztrhárszky Zoltán ezredes, Univ., a HM Gazdasági Tervező Hivatal igazgatója, a GTH Tudományszervező Szekció vezetője** bevezetőjében jelezte, hogy a tudományos tervtől bizonyos értelemben eltértek, mert a napi aktuális feladatokat kellett előtérbe helyezni. A HM tudományos munkatervének megfelelően (ez késve került a birtokukba) elgondolást alakítottak ki a Védelmi Tervezés struktúrájára. Folytatták a termelői és fogyasztói logisztika elméleti megalapozását. Jelenleg a szakmai munka feltételeinek megteremtésén dolgoznak. A munkatervben szereplő feladatok végrehajtását időarányosnak tartja.

• **Dr. Fleischacker Ferenc alezredes, PhD., a HM –HVK LCSF-ség Tudományszervező Szekciójának titkára** tájékoztatást adott arról, hogy a munkaterv alapján **szekciójuk:**

- a haderőfejlesztés logisztikai munkarendjének megvalósítása,

- a Béke Műveletek feltételrendszerének megteremtése,

- a NATO tapasztalatok szakmai feldolgozása,

témák kidolgozását folytatja, melynek bizonyos részei elkészültek. Kidolgozásra került az „**MH Katonai Közlekedési Rendszere**” című tanulmány (Sági László alez.). Elkészült a „**Haderő Logisztika Doktrínája**” véglegesítés előtti kialakítása. Javasolta, hogy az elkészült írásos anyagokat, tanulmányokat a könyvtárban helyezték el.

Dr. Németh Ernő ezredes, a hadtudományok kandidátusa, az MH ÖLTP Közlekedési szolgálatfőnök, az MH ÖLTP Tudományszervező Szekciójának vezetője tájékoztatót, hogy valamennyi előírt okmány elkészült. A szekció 14 főből áll (az alárendelt szervezetek is képviseltetik magukat benne), a tagok részére személy szerinti feladatok kerültek meghatározásra. A munkatervben szereplő feladatok időarányosan készülnek.

Ez évben 42 tanulmányra van javaslat, ebből 36-ra van érvényes szerződés. Az elkészült tanulmányokat a könyvtárba elhelyezik.

A szekcióüléseket rendszeresen megtartják és meghívják rá egy – egy prominens személyt az aktuális előadás megtartására. Elhatározták,

hogy a legjobbnak ítélt tanulmány szerzőjét meghívják egy tanácskozásra.

Elkészült a könyvtár Szervezeti és Működési Szabályzat tervezete.
A könyvtári tevékenység szervezési feladatait a szekció vezető, a felügyeletet Dr. Tóth Rudolf ddtbk. látja el. Célszerűnek tartanak a könyvtárat elnevezni a könyvtár alapítójáról (Jobbik István mk. ezds).

Végül tájékoztatta az ülés résztvevőit, hogy a Magyar Logisztikai Egyesület elnöke – Knoll professzor – egy könyvet jelentetett meg, amely nagyon aktuális, jól felhasználható témát dolgoz fel. A könyv megrendelhető.

Az elhangzott tájékoztatókat követően a többi napirendi pontot is magába foglaló hozzászólásokra került sor.

• **Dr. Tóth Rudolf mk. dandártábornok, PhD., az MH ÖLTP parancsnok-helyettese,** tájékoztatta az ülést, hogy a Tudományos könyvtár felügyeletét ő látja el. Elmondta, hogy véleménye szerint a könyvtárban minden olyan anyagnak helye van, amely a logisztikával kapcsolatos. Minden tudományos munkát, szakmai kidolgozásokat (előterjesztés, utijelentés, folyóiratok, disszertációk, stb.) itt kell elhelyezni.

Az INTERNET is nagyon fontos lesz a könyvtár fejlesztése érdekében.

Tájékoztattott arról, hogy 2002. évre a tudományos munkára biztosított költségből az ***5/1 Programköltségvetés jóváhagyott keretéből 500 eFt-ot átadnak az ILTT részére a meghirdetett pályázatok és a tiszteletdíjak finanszírozására.*** Felhívta a figyelmet arra, hogy 2003. évre az ILTT és a három tudományos szekció saját szervezeteiknél tervezzék a tudományos tevékenység finanszírozásához szükséges pénzkeretet.

• **Prof. Dr. Turcsányi Károly nyá. ezds. ZMNE Haditechnikai tanszékvezető, dékán-helyettes** tájékoztattott, hogy a doktori értekezések könyvtárban való elhelyezése jogi-kérdés. A szerzőkkel való meg egyezés esetén (ez érdeke a szerzőnek is) egy plusz példányt készítenek és az elhelyezhető a könyvtárban. Az országos Internet hálózatra minden további nélkül felkerülhetnek.

Felhívta a figyelmet, hogy a tanulmányok elbírálásánál elsősorban a minőséget kell figyelembe venni. Több tanulmánykészítő – a mennyiségi finanszírozás miatt – terjedelmesebben készíti el munkáját, mint az szükséges lenne, pedig a rövid, lényegretörő művek értékesebbek. Javasolta,

az ILTT keretében mutatkozzanak be a legjobb tanulmányok szerzői. Ez történhetne „**Bemutató Konferencia**” keretében.

A ZMNE-en évente 100-as nagyságrendű anyag készül. Ezek egy része logisztikai. Meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy ezekből mi az igény és milyen jogi lehetőség van a könyvtárba történő átadásra.

Szeptember 24-én Akadémiai ülés lesz **Knoll professzor 80. születésnapja** tiszteletére. Erre meghívás lehetséges. A ZMNE-en tovább folytatódik az alap kutatás: **gyártói – felhasználói** logisztika, a **haditechnikai kutatások** elemzése.

Nagyon fontos a pályázatok kiterjesztése más szervezetek részére is.

• **Dr. Benke Gyula mk. ezredes, PhD., HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály osztályvezetője** kiemelte, hogy a logisztikai szervezetek úttörő munkát végeznek az Integrált Logisztikai Tudományszervező Tanács létrehozásával, a felvállalt programokkal és a különböző kutatási tervekben rögzített szakmai feladatok megfogalmazásával, azok kimunkálásával és széleskörű ismertetésével, folyóiratokban történő közreadásával. Egyszóval a haderőfejlesztésen belül a logisztika nagyon jó úton jár.

A HM munkatervében az 5.sz. programbizottság („**Katonai gazdálkodás és logisztika**”) munkáját a három felsőszintű logisztikai szervezetnél jobban koordinálni kell.

Sajnálatosnak tartotta, hogy a ZMNE Védelemgazdasági Tanszék képviselője nem vesz részt az ülésen. Nagyon hasznos lenne a kutatómunkába a ZMNE illetékes tanszékeit aktívabban bevonni.

A főosztály igénye, hogy a jövőben ne rész, hanem komplex anyagok készüljenek, melyek elismerésére a 2002. évre mintegy 200 MFt áll rendelkezésre.

A Tudományszervezők megbízatásának finanszírozási kérdéseit vizsgálják, megoldása folyamatban van. A tudományos információt, annak rendjét újból szabályozzák. A főosztály minden kiadványából el látja a logisztikai könyvtárat.

Javasolta, hogy valamennyi tanintézetnél a szakdolgozatok témáit ILTT bevonásával célszerű kialakítani. Így a központi kutatási témák is megfelelő tanintézeti támogatást kaphatnának. Nagyon fontos lenne a PhD. témákat is hasonló módon megfogalmazni, megadni.

2003-ban HM Tudományos Tanács ülés lesz, melyre meghívókat adnak ki a logisztikai felsőszintű és végrehajtó szervezetek részére is.

• **Doór Zoltán úr a Magyar Logisztikai Egyesület alelnöke** elismeréssel szólt az ILTT eddigi tevékenységéről és tájékoztatott, hogy a logisztikai folyamatok feldolgozására, kialakítására munkacsoport létrehozását tervezi. ***Ebbe szeretnék bevonni az Integrált Logisztikai Tudományszervező Tanács képviselőit is.***

• **Dr. Jároscsák Miklós ezredes az ülés végén ismertette, hogy az** ILTT által meghirdetett pályázati felhívásra (a Katonai Logisztika 2002/2. számban megjelent) beérkező tanulmányok anyagi elismerésére a keretösszeg már rendelkezésre áll. A legjobbnak minősített pályázatokat (tanulmányokat) a jelzett ***„Tudományos Konferencia”*** keretében a 2002. évi ***„Logisztikusok Napja”*** rendezvénysorozaton belül tervezik bemutatni és az elismeréseket átadni.

Az ülés záró részében kihangsúlyozta a szakmai tudományos testületekben rejlő, vezetői tevékenységet mindenoldalúan támogatni képes lehetőségek meglétét, ugyanakkor hangot adott annak az elnökségi kérésnek, hogy az ILTT-t alkotó szervezetek vezetői fokozottabban támaszkodjanak a szekciók és az ILTT munkájára.

Szerkesztőség

EGY KONFERENCIA MARGÓJÁRA

Fenyvesi Károly¹

A világ rendkívül gyorsan változik. Ezt megállapíthatjuk a saját környezetünkől kiindulva, a televíziót nézve és még egy sor más jellemző alapján. A fenti megállapítás még inkább igaz a technika, a technológia változásaira, fejlődésére.

Az elmúlt időszakban élet közelből volt alkalmam erről mélyebben meggyőződni.

Az **Amerikai Védelmi Minisztérium** (Pentagon) kezdeményezésére évente megrendezésre kerül a többnemzetiségű rakétavédelmi konferencia és kiállítás.

Erre ez évben 2002. június 03.-a és 06.-a között került sor „**Year 2002 Multinational Ballistic Missile Defence Conference & Exhibition**”, vagyis a **2002. évi Többnemzetiségű Ballisztikus Rakétavédelmi Konferencia és Kiállítás** néven, amelyen a Honvédelmi Minisztériumot én képviseltem, mint a NATO Hadszintéri Rakétavédelmi Tervezőcsoport egyik magyar tagja.

Konferencia és kiállítás helyszíne Dallasban (USA, Texas állam) **volt. A rendezvény fő szervezője a Pentagon Rakétavédelmi Hivatala** (MDA²) és az **Amerikai Légügyi és Űrhajózási Intézete** voltak.

A rendezvényen csak meghívás alapján lehetett részt venni. *Automatikusan meghívást kaptak a NATO tagországok, a NATO Hadszintéri Rakétavédelmi Tervezőcsoport (NATO TMD PG³) tagjai, ezen kívül meghívásra kerültek és részt vettek az alábbi országok kormányzati és ipari képviselői (akiknek rendelkezniük kellett a kormányzat által kiállított biztonsági garanciával): Ausztrália, Dél Korea, Izrael, Japán, Oroszország, Svédország, Svájc és Ukrajna.* A konferencián a fenti országok mintegy 1200 fővel képviseltették magukat.

¹ Fenyvesi Károly mk. ezredes, HM nemzetközi fegyverzeti koordinátor.

² MDA – Missile Defence Agency.

³ NATO TMD PG – NATO Theatre Missile defence Project Group.

A korábban lezajlott konferenciák hagyományait követve a rendezvény célja az alábbiakban foglalható össze:

- Biztonságos környezetben lehetőséget adni a rendkívül gyorsan változó nemzetközi stratégiai környezetben (kiemelt figyelemmel a 2001. szeptember 11-ei terrortámadásokra) egy széleskörű, soknemzetiségű eszmecserére a ballisztikus rakétavédelmi, és a hozzá kapcsolódó ipari, kutatás-fejlesztési kérdésekben.
- Világméretű fórumot biztosítani a nemzeti álláspontok kifejtésére.
- Lehetőséget adni a fejlesztések területén elért eredmények és a jövőben várható fejlesztések irányainak bemutatására.
- Támogatni a rakétavédelmi képességek területén szükséges együttműködés (interoperabilitás) feltételeinek megteremtését a nemzetközi párbeszéd adta keretek között.
- A nemzetközi összefogáson és együttműködésen keresztül csökkenteni a rakétavédelem hatalmas költségeit úgy a kutatás-fejlesztés, mint a gyártás területén.

A rendezvény fővédnöke a Pentagon Rakétavédelmi Hivatalának igazgatója **Ronald KADISH altábornagy** úr, a konferencia levezető elnöke Kadish altábornagy stratégiai kapcsolatokért felelős helyettese, aki egyben a NATO TMD PG bizottság elnöke is, voltak.

A négynapos konferencián párhuzamosan **két szekcióban folytak az előadások**. Az első két napon a nem minősített (de zárt), a további két napon a minősített (NATO titkos szintig) témakörök kerültek napirendre. Ebből adódóan nem áll módomban részletes, mindenre kiterjedő technikai adatokkal szolgálni, vagy akár a legmodernebb technika újdonságokat bemutatni. Arra viszont van lehetőség, hogy a fejlesztések irányait, a tendenciákat felvázoljam (lásd lentebb), mert ezek az adatok nyilvánosak.

A konferencia ideje alatt egy **előre elkészített forgatókönyv alapján számítógépes hadijáték került megrendezésre** több fordulóban, aminek alapja egy váratlan ballisztikus rakétatámadás hagyományos töltettel béke időszakban. Erre lehetett szimulátorok segítségével több lehetőség közül választva ellentevékenységet folytatni, vagyis elhárítani a támadást, megsemmisíteni a rakétát, mielőtt az még a célját elérné.

A konferencia négy napja előadásainak témáit is sok lenne felsorolni, ezért a jelen tájékoztatóban csak a témacsoportokat sorolom fel, amelyek köré az előadások felépültek.

Ezek a következők:

- Az amerikai rakétavédelmi program.
- A rakétavédelem regionális kérdései és perspektívája.
- Fenyegetettség és ellenintézkedések.
- Kiterjesztett légvédelem kérdésköre (közös lég- és rakétavédelmi rendszer).
- A rakétavédelem általános kérdései és területei (szárazföldi, légi járműre telepített, haditengerészeti bázisú, űrbázisú).
- Rétegzett védelem a ballisztikus rakéták ellen (alsó és felső rétegű védelmi rendszerek).
- Az indítási (boost) szakaszon történő elfogás és megsemmisítés kérdései és fontossága.
- Érzékelő, megfigyelő, követő, megsemmisítő rendszerek.
- Vezetési rendszerek (BMC4I), adattovábbító rendszerek (Link 16).
- Fegyverrendszerek (szárazföldi, légi és haditengerészeti).
- Légi járműre telepített lézer fegyver.
- A modellezés és szimulációs programok jelentősége.
- Teszteredmények és azok értékelései.
- Technológiai fejlesztések eredményei és irányai.
- Az egyes országok nemzeti programjai (USA, Anglia, Japán, Izrael, Németország, Franciaország, Olaszország.)

A programokban (kutató-fejlesztő, gyártó) részt vevő cégek többsége a helyszínen kiállítást és audio-vizuális bemutatót is szervezett. ***A teljesség felsorolása nélkül a következők:*** National Technics System USA, Orbital Sciencies Corporation USA, RAFAEL USA, Raytheon USA, SMDC Testbed Product Office USA, Lockheed Martin Cooperaton

USA, MDA USA, MEADS USA, BAe System UK, MATRA BAe Dynamics, Alenia Marconi Italy, Computer Sciences Corporation USA, AIAA USA, WALES Ltd. Izrael, AMS Italy, TTKHI Ltd. Japan, Astrium France, Boeing Co. USA, Dstl UK.

A konferencia és kiállítás prospektusaiból (nyílt anyagok, CD-k, floppy-k) hoztam egy-egy példányt, amelyek nálam megtekinthetők. A szervezők az előadások teljes anyagát hivatalos úton, CD-n megküldik a résztvevők részére.

Az előbbieken már utaltam rá, most rátérek a technikai vonatkozású érdekességek bemutatására.

A technikai fejlesztések széles skálában folynak, de alapvetően az alábbi fő területek köré csoportosíthatók:

- Korai felderítő és riasztó rendszerek.
- TBM képességű radar rendszerek.
- Célelfogó és tűzvezető rendszerek.
- Szélessávú adattovábbító rendszerek (vezetési rendszerek).
- Hordozó eszközök (rakéták, repülőgépek).
- Indító eszközök (földi légi és vízi).
- Megsemmisítő eszközök (kinetikai és lézer).

Példaképpen megemlítek *néhány konkrét megoldást is*. Természetesen a választás teljesen önkényes, mivel a nagyszámú lehetőség közül nehéz lenne fontossági, vagy akár más prioritási sorrendet felállítani.

Vegyük először talán a **Boeing Company** által kínált megoldásokat szemügyre.

A Boeigről tudni kell, hogy a rakétavédelem kérdéseivel foglalkozó gyártók közül az egyik legnagyobb. Miután az átalakított USA – Pentagon alárendeltségű - rakétavédelmi szervezet az **MDA⁴ – Rakétavédelmi Hivatal** meghirdette a **Ballisztikus Rakétavédelmi Rendszer kifejlesztésére vonatkozó egyedülálló programját** („Single program to develop a

⁴ MDA – Missile Defence Agency – Rakétavédelmi Hivatal.

Ballistic Missile Defence System”), amely egy integrált rendszer, és hatékony védelmet kíván biztosítani a ballisztikus rakéták ellen a röppálya teljes szakaszán [indítási szakasz (*boost phase*), repülési szakasz (*mid-course*) és leszálló ágban (*terminál*)], a Boeing vezető szerepet vállalt és játszik ezen feladatok megoldása területén. A védelmi rendszer egy alsó (atmoszférikus) és egy felső (exo-atmoszférikus) rétegű védelmi rendszert integrál magába.

A kísérletek és sokéves tapasztalatok azt mutatják, hogy az **ellen-séges ballisztikus rakétákat az indítási-gyorsítási⁵ szakaszon a legkönnyebb felderíteni és követni**. Ebből adódik, hogy akkor itt lenne a legcélszerűbb megsemmisíteni is. Igen ám, de ez van a legmesszebb és ennél fogva a rendelkezésre álló idő is relatíve nagyon rövid. Így a nagyvalószínűségű megsemmisítés földi telepítésű rakétával nem lehetséges (nem ér oda időben). Marad a tengeri bázisú ellenrakéta vagy megoldás lehet a légi járműre (egyszerűbben repülőre) Boeing 747 orr részébe telepített hatékony eszköz, ami az angolban **ABL – „Airborn Laser”** néven ismert, magyarul **Fedélzeti Laser** ágyú. Ígéretes kísérletek folynak ezen a területen, és várhatóan 2004-2005-ben megkezdődhet az eszköz rendszerbe állítása.

Az ABL-ről a jelenleg az alábbiakat lehet elmondani:

- Az ABL egy forradalmian új képességet jelent a világban egyre nagyobb veszélyt jelentő valószínűsíthető rakétatámadás elhárításában.
- Rendeltetése védelmezni az Egyesült Államok területét, az USA és szövetségesei (had)műveleti területén lévő csapatait, a kiemelt fontosságú területeket és objektumokat.
- Az ABL gyorsan harckészé tehető, ezáltal kellő visszatartó erőt is jelent.
- Az ABL jelenleg tesztelés alatt van.

A ballisztikus rakéta repülési vagy közép szakaszán (*midcourse*) történő megsemmisítésre - ami tulajdonképpen a nagymagasságú repülési szakaszt jelenti – a földi vagy tengeri bázisú rakétavédelmi rendszerek

⁵ A csatolt mellékletben a szöveg végén látható a megsemmisítés sematikus ábrája, repülőről és hajóról történő ellentevékenységek esetén.

szolgálnak. Ezek a PATRIOT rakéták továbbfejlesztett változatai, amely PAC-2, PAC-3 (PATRIOT Advanced Capability) néven ismert.

A harci körülmények között is kipróbált PATRIOT rendszerről érdemes tudni, hogy:

- Eredetileg az amerikai szárazföldi erőknél rendszeresített nagy hatótávolságú, az összes magassági tartományban és minden időjárési viszonyok között működő légvédelmi (*repülők és pilóta nélküli repülők – cirkálórakéták ellen is*) és rakétaelhárító rendszer.
- Egyidejűleg képes több ellenséges célpontra is tevékenykedni erős zavarás körülményei között.
- Képes más rendszerekkel való együttműködésre a kifejlesztés alatt lévő két rétegű (alsó és felső) ballisztikus rakétavédelmi rendszerben.
- Jelenleg a következő helyeken van *szolgálatban*: USA, Németország, Szaud-Arábia, Kuwait, Hollandia, Japán, Izrael, Tajwan, és Görögország.
- Tervezik a PAC-2 (6 alegység) és PAC-3 (2 alegység) közös telepítésű egységek felállítását.
- A PAC-3 generáció egy jelentősen megnövelt radarképességekkel és teljesítménnyel, egy továbbfejlesztett vezetési és cél-elfogó rendszerrel, valamint az önrávezető fejben egy gyorsabb reagáló képességű gyújtóval rendelkezik. Mindezek együttesen egy megnövelt megsemmisítési valószínűséget eredményeznek.
- A PAC-3 rendszer, három különböző féle konfigurációban kerül kifejlesztésre, a tervezett alkalmazási területtől függően.

Érdemes megemlíteni, hogy a ***Boeinggel*** sikeres együttműködésben került kifejlesztésre (PATRIOT alapon) az izraeli „***Arrow***” rakétavédelmi rendszer.

A rakétavédelmi rendszer egy másik fő eleme a felderítő és célkövető rendszer vagy más közismert nevén a radar. Ezen a területen is jelentős fejlesztések folytak, amelynek eredménye többek között a

Raytheon által kifejlesztett X-Band Radar (XBR⁶), amelynek apertura (rés) mérete 384 m², így jelenleg a világon a legnagyobb teljesítményű X hullámsávú radar. Ez a radar ezen kívül egyben tűzvezető radarként is szolgál. Ennél fogva elvégzi a szükséges kutatás, célelfogás, célkövetés, célkiválasztás és lövészetértékelés (megsemmisítés értékelés) feladatait is. Az összes feladatát egyidejűleg képes elvégezni. A mechanikai forgás és elektronikai letapogatásnak köszönhetően nagy terület lefedésére, felderítésére képes. A nagy felbontóképesség miatt, nagyon pontos célkiválasztást és célkövetést tesz lehetővé nagy célsűrűség, illetve zavarás körülményei között.

A célmegsemmisítésre az úgynevezett **harci fej (warhead)** szolgál. A fejlett technológiának, vagyis a nagy pontosságú rávezetésnek köszönhetően, a fejlesztések a „hit to kill⁷” – „találd el, hogy megsemmisítsd” **elvre épül.** Az összeütközéskor fellépő kinetikai energia szétzúzza a célt. A fizikai összeütközést biztosító rávezetést a harci fejbe épített önálló pályamódosító sugárhajtóművel érik el, amely az irányító parancsokat szintén a harci fejbe épített rendkívül nagy pontosságú infravörös célkeresőkövető rendszertől kapja.

A korszerű technikai eszközök ma már elképzelhetetlenek számítógépek nélkül. Akár a gyártást, akár magát az eszköz működését illetően. Ezért nagy jelentősége van a technikai eszközökben használt **szoftvereknek**, amelyekről itt most nem kívánok külön szólni, annál is inkább, mivel ezek talán a leginkább titkos elemei a rendszernek és nem publikusak a nyilvánosság számára.

Ízelítőül ennyit szándékoztam leírni a technikai vonatkozású kérdésekről.

Az alapvetően technikai jellegű témáktól eltekintve, a konferencia távlatokba mutató mondanivalójából pedig az alábbiakat szeretném kiemelni:

- Az USA-ban korábban felvetett NMD – National Missile Defence – Nemzeti Rakétavédelem már ebben a formában nem artikulálódott. Ez az elgondolás alapvetően a ballisztikus rakéták elleni fix telepítésű védelmi rendszert jelentette volna. Helyette a konferencián mindvégig „**Missile Defence**”-ről, vagyis rakéta-

⁶ XBR – X – Band Radar – X hullámsávú radar.

⁷ Hit to kill – találd le hogy megsemmisítsd.

védelemről volt szó. A különbség abban nyilvánul meg, hogy az utóbbi esetben a védelmi eszközök vegyes telepítésűek, *vagyis lehetnek*: szárazföldi fix és mobil, légi járműre vagy hajóra telepített is. Tehát jóval szélesebb körű, flexibilis rendszer. Ez az ABM szerződés felmondása után vált lehetővé.

- A konferencián kiemelt helyen szerepelt az úgynevezett „*kiterjesztett légvédelem – Extended Air Defence*” kérdésköre. Ez alatt többek között azt kell érteni, hogy a hagyományos értelemben vett „*légvédelem*” és „*rakétavédelem*” egy közös rendszert alkot, egymást kiegészítve működik. Folyik a gondolkodás a két önálló vezetési rendszer integrációjának a lehetőségéről.
- Nem volt téma az ürbe telepített fegyverekről, csak megfigyelő rendszerről.
- A nagyobb európai szerepvállalás igénye a rakétavédelem területén (ez nem most vetődött fel első alkalommal).

Ez utóbbi felvetés olyannyira napirenden van, hogy a jelentősebb hadiipari kapacitással és technológiával rendelkező négy európai ország, Anglia, Németország, Olaszország és Franciaország összefogásával **2002. február 03-05. között** megrendezésre kerül az „**1st – International Conference on Missile Defence**” – **Első Nemzetközi Rakétavédelmi Konferencia**. *A konferenciára előadóként 2002. június 30-ig lehet(ett) jelentkezni az alábbi témakörökben:*

- Nemzetközi és európai politika a rakétavédelem területén.
- Technológiai fejlesztések és lehetőségek.
- Nemzetközi együttműködés.

Az előzőekben említett kiterjesztett légvédelem témáját tovább gondolva felvetődik a magyar légvédelem jövőbeni fejlesztésének kérdése is. Ami természetesen csak átgondolt koncepció elfogadása után és nem a közeli jövőben lehetséges. Viszont ahhoz, hogy tudjuk majd, amikor lehetővé válik a Magyar Honvédség légvédelmének korszerűsítése, hogy mi történik ezen a területen, milyen irányba mennek a fejlesztések, célszerűnek tartanám részt venni megfigyelőként a **Légvédelmi Parancsnokság** állományából (alárendeltségéből) is ezeken a rendezvényeken.

A konferencia egészét tekintve színvonalas és jól szervezett rendezvény volt. A tartalmi kérdések zömében kiemelésre, de minimum említés-

re került a 2001. szeptember 11-ei terrortámadás, és annak biztonságra gyakorolt hatása és ebből következően a védelem kérdései, ami szorosan kapcsolódott a konferencia alaptémájához.

Az volt érzékelhető, hogy a világ még nem ocsúdott fel a sokkból, és főleg abból a felismerésből, hogy olyan helyről, irányból is érkezhet váratlan támadás, amivel eddig senki nem számolt. Hiába minden körültekintő igyekezet, ha rések vannak a védelemben, és még azt sem tudjuk melyek azok a rések.

Befejezésül, a következő Többnemzetiségű Ballisztikus Rakéta-védelmi konferencia Japánban, Kyotóban kerül megrendezésre 2003. június 09-12. között.

Összefoglalva

A konferencián mintegy 1200 fő vett részt, ahol a résztvevők között jelen voltak úgy a kormányzati, mind az ipari képviselők.

Különös jelentőséget kapott a 2002. szeptember 11-e utáni helyzetértékelés a nemzetközi biztonság megítélésében.

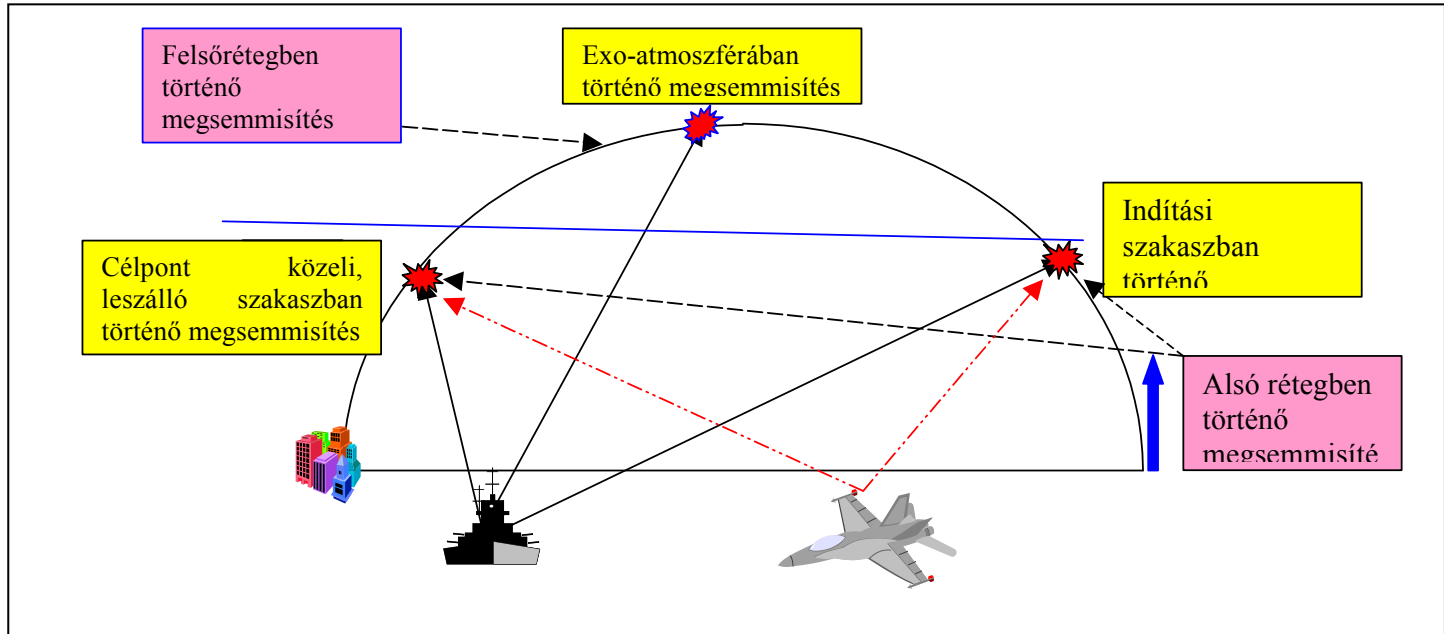
Nagyobb mérvű összefogás tapasztalható a nemzetközi biztonság megteremtése érdekében, amelyhez az államoknak nagyobb arányú védelmi költségvetéssel kell hozzájárulniuk.

Az elmúlt években az intenzív kutatások eredményeképpen jelentős fejlesztésekre került sor főleg az amerikai rakétatechnikában.

Kezdeti lépések történtek a hadiipari technológia területén meglévő európai hátrány leküzdésére.

És végezetül azt szeretném közzé tenni, hogy akit részletesebben érdekel a téma keressen meg, szívesen állok rendelkezésre. A konferenciához kapcsolódó anyagok nálam megtalálhatók.

Ballasztikus rakéták elleni védelem



AKNAELHÁRÍTÁS A NÉMET HADSEREGBEN

Lits Gábor¹

Bevezető(ajánlás)

A hadművelleti térségben, a harcterületen meglévő természetes akadályok, és ezekkel összhangban létesített mesterséges akadályok, elsősorban a robbanó műszaki záruk, különböző aknamezők, jelentősen befolyásolják a harc sikerét.

A robbanó műszaki záruk feladata jelentős veszteség okozása az ellenség élőerejében és harci technikai eszközeiben. Leghatásosabb fajtái a különböző típusú aknák, aknamezők. **Aknamező:** az ellenség mozgását akadályozó, esetenként megghiúsító műszaki tevékenység egyik eleme. Meghatározott rendszerben telepített (több sorban, egymástól meghatározott távolságban elhelyezett) aknákból áll. Az aknamező hatékonyságát az aknák egymás közötti távolsága, a sorok száma, a tűz alatt tartás foka és azoknak a harceszközöknek jellege határozza meg, amelyek ellen telepítették. Az alkalmazott aknatípustól függően, megkülönböztetünk gyalogsági, harckocsi- és vegyes aknamezőket.

A harckocsi elleni aknák feladata a nehéz harci eszközök (harckocsi, rohamlövegek, páncélozott szállító harcjárművek stb.) harcképtelenné tétele. A futóművet megrongálva mozgásképtelenné teszik a harcjárművet, vagy a haspáncélt átütve megsemmisítik a kezelő személyzetet.

A gyalogság elleni aknák feladata az ellenség élőerejének megsemmisítése vagy harcképtelenné tétele. **A taposó aknák** hatása megrongálhatja a kerekes harcjárművek futóművét és ezzel harcképtelenné teszi azokat. Az élő erő ellen alkalmazott aknák (pl. a taposó és botlódrrótos aknák) az áldozat különböző testrészeinek széttépését, széttroncsolását okozzák, a sebbe behatoló szilánkok és robbanóanyag részecskék elszennyezik a sebet, ami a robbanást esetleg túlélőknél a legtöbb esetben amputációhoz vezet.

¹ Dr. Lits Gábor nyá. alezredes.

Aknatelepítés: az aknák a terepszinten (a talajban, a vízfenéken) történő olyan (rejtett vagy nyílt) elhelyezése, hogy az aknának a típustól függően érintésre, nyomásra, húzásra stb. való robbanása előidézhető legyen. Az aknatelepítés, dokumentált vázlat alapján, rendszerben történik. Sajnos napjaink helyi háborúiban, a válságkörzetekben, de terrorcselekmények során is egyre elterjedtebb az *aknák rendszertelenül, dokumentáció nélkül* történő telepítése. Ezek az aknamezők a lehető legnagyobb veszélyeket rejtik magukban, mert sem az aknamező sem az egyes aknák helye nem ismert, mentesítésük igen nehéz. Miattuk védtelen áldozatok száza vesztik életüket.

Aknamentesítés: A telepített aknák hatástalanítására, megsemmisítésére irányuló tevékenység. Az aknamentesítést az aknák felderítése előzi meg. **Eszközei:** a szűrőbot és a különféle elektromos (indukciós) aknakutató műszerek. A fémmentes (műanyag, kerámia, textil-stb.) aknák felderítésére különleges eszközök szükségesek. Eredményes kísérleteket - és részben már gyakorlatot is - folytatnak a különleges aknák makro- ill. infravörös hullámok segítségével történő felderítésére. Kiterjedt aknamezők gyors, áttekinthető felderítése elsősorban légi úton lehetséges: az adott terület hőképzővel végzett ellenőrzése kimutatja az aknatelepítés helyét, illetve a növényzet és a talaj bizonyos rendszerben történő megbontását (ezt a módszert a régészeti kutatásoknál is felhasználják).

Az aknamentesítés egyik kézi eszköze a dobókörte, amely az aknát a már feltárt aknaágyból kifordítja. A gépi mentesítés egyik módja a felderített aknák robbantással való megsemmisítése v. eltávolítása. A nyomásra működő aknákat a harckocsira felfüggesztett aknataposó hengerek robbantják. A gépi mentesítés egy másik módja, amikor a harckocsi elé függesztett ekeszerkezet a sávjába eső aknát kifordítja. A mentesítés ill. átjárónyitás gyakori módszere a robbantással (pl. robbantó kígyó) való mentesítés.

A legutóbbi évtizedekben a világháborús színterein aknák millióit telepítették, amelyek a harcok befejezésével szinte kivétel nélkül a földben maradtak, nem kerültek felszedésre, semlegesítésre, illetve megsemmisítésre. Ezentől bekövetkezett sebesülések és halálesetek miatt, ártatlan, védtelen áldozatok tízezrei siratnivalók.

A személyek elleni gyalogsági aknák nyilvántartás nélküli alkalmazása a fő okozója a világméretű aknaproblémának: ezen aknák visszaélészerű alkalmazása az ENSZ adatai szerint oda vezetett, hogy a világban mintegy 110 Millió telepített, de még fel nem szedett akna van a

Föld több mint 60 országában, ennek következtében hetente mintegy 150-200 polgári személy hal meg vagy válik megcsonkítottá.

Mint olcsó és könnyen előállítható fegyvert, a személyek elleni aknákat mindenekelőtt a polgárháborúkban, mint a terror eszköztét kifejezetten, szándékosan a polgári lakosság ellen alkalmazzák.

Ezek az aknák a háború, a harcok során rendszerint a földben maradnak, miután sem, a telepítés pontos helye sem a rendszere nem ismert. Az ellenségeskedés befejezése után is még évente több ezer ember hal meg, vagy csonkul meg a gyalogsági aknák következtében. Ezek az aknák korlátozzák vagy gátolják az újjáépítést, akadályozzák a menekültek és elűzöttek visszatérését, veszélyeztetik az ENSZ missziók és humanitárius segítségnyújtó szervezetek működését, személyzetét. Hosszantartó, hátrányos következményekkel jár az érintett térség gazdasági, társadalmi helyzetére és jövőjére is. A lakosság élelmiszerekkel való ellátása nem biztosítható mivel a mezőgazdaságilag hasznosítható területek a valószínű vagy valóságos elaknásítás miatt parlagon hevernek. Ezeknek a térségeknek az aknamentesítése nagyon hosszantartó és nagyon költséges folyamat. Az aknásítással sújtott országok ezt saját erejükkel gyakran nem is tudják megoldani.

Az aknák és a különböző robbanó testek mellett az elhagyott harcterületeken szép számmal maradnak vissza fel nem robbant (besült) lövedékek és különböző lőszermaradékok is. Jóllehet ezek nem úgy működnek, mint az aknák vagy robbanótettek, de érintési érzékenyséjük miatt éppen olyan veszélyesek. Mindezek alapján ezek is igen jelentős veszélyforrások az elhagyott harctevékenységi körzeteknek.

Nemcsak a jelenlegi vagy közelmúlt háborús térségeiben jelentenek ezek óriási veszélyt, hanem a jelenleg béke szigeteinek számító országokban is. ***1945-ben, hazánkban is véget ért a második világháború, de a múlt árnyai még mindig kísértenek.*** Magyarországon 2001-ben 2803 alkalommal riasztották a honvédség tűzszerészeit, ebből 929 esetben volt szükséges a soronkívüli, azonnali kirendelésük, mert nagy forgalmú helyen vagy gyermekintézmények közelében került elő a földből az életveszélyes „***lelet***”. A bejelentések közül 306 volt budapesti. 2001-ben összesen 37 631 kilogramm robbanótestet semmisítettek meg 1776 robbantással, amihez indítótöltet gyanánt még további öttonnányi trotilt használtak fel. Ezek között volt 1275 kézigránát, 282 gyalogsági és harckocsi akna, 1197 aknagránát, 5074 tüzérségi lövedék, 103 bomba - a legnagyobb egy Sopronban talált 500 kilós, II. Világháborús légibomba, ami miatt átmenetileg mintegy 8000 embert kellett kitelepíteni - valamint 25960 egyéb

robbanótest, például gyutacs, robbanószeres szelence, indítópatron és 107081 darab gyalogsági lőszer.

Napjaink helyi háborúiban, válságkörzeteiben aknák vonatkozásában kialakult valóságot hűen jellemzi egy kiragadott, de hazánkat, Magyarországot is érintő **helyzetkép**: A 2001-es adatok szerint Horvátországban 4000 km² van elaknásítva, ahol 1,2 Millió akna fekszik a földben, illetve a földön (km²-ént 4-8 akna).

A magyar-horvát határ 67 km. Hosszú, száraz határa különösen veszélyes, hiszen a szomszédságban fekvő Baranya - háromszög a legjobban aknaszennyezett horvát területek közé tartozik. 1998-ban az ENSZ - véderő védett zónájának keleti, „E” szektorában (Baranya- háromszög és Kelet- Szlavónia) a gyalogság elleni aknákat mintegy 35000-re, a harckocsi elleni aknák számát 47000-re becsülték.

A keleti szektorban összesen 1714 aknamezőt tartanak számon, amelyből a horvát csapatok 677-et, a szerb csapatok 1037-et telepítettek.

1998-februárig az aknarobbanás nyomán ismertté vált sérültek száma 84 fő, az elhunytak száma 25 fő volt csak ebben a körzetben.

A Baranya - háromszöget is magába foglaló Osjecko Baranjska megyében (4149 km²) mintegy 20000 gyalogság elleni aknáról és kb. 25000 harckocsi elleni aknáról tudtak 1998 februárjában, amely a 14 horvát megye közül a legmagasabb szám volt. A Baranya- háromszögben a horvátok által létrehozott aknamezők 98 százalékáról nem maradt fenn semmilyen térkép, a szerbek által telepített aknákról ugyanez mondható el.

Az aknamentesítés a független Horvátország egyik legnagyobb problémája. A telepítés után minél több idő telik el, annál nehezebb felszedni az aknákat, mivel azokat a növényzet teljesen benövi, míg az aknák a működőképességüket megőrzik.

A helyi lakosságban fokozatosan csökken a veszélyérzet, miközben egyre kevesebben és homályosabban emlékeznek az elaknásított területekre. A magyar-horvát határ különösen veszélyes, hiszen az aknák miatt nem kerülhet sor a határjelek és a határnyiladék láthatóságának biztosítására. A határvonalat és környékét tízéves növényzet borítja. 1995-ben úgy számoltak, hogy 1000 fő tűzszeréssel 33 évre lenne szükség Horvátország egészének aknamentesítésére.

Horvátországban az elmúlt 10 év (1991-2001) alatt aknarobbanás következtében sokan meghaltak. Az első 5 évben (1990-1995) a harcoló feleket nem számítva, 400 polgári lakos vesztette életét aknarobbanás következtében és 1400-an sérültek meg. (1995-1998 között az elhunytak és sérültek száma 636 volt).

Horvát területen, de a határvonalhoz közel lévő aknák veszélyesek a magyar állampolgárokra, de nehezítik a két ország együttműködését is. Magyarország folyamatosan szorgalmazza a száraz határa mentén fekvő aknamezők megszüntetését. A kölcsönös érdekeket szolgáló kérés teljesítésére a horvát fél korábban 2001 végére, jelenleg 2004 végére tett ígéretet.

Ezzel a bevezető ajánlással remélhetőleg sikerült felhívni a figyelmet a téma fontosságára és időszerűségére. Ezek után térjünk rá a Bundeswehr vonatkozásában az aknamentesítés elvi és gyakorlati kérdéseinek a vizsgálatára. Az alábbi cikk igyekszik bemutatni a német fegyveres erők vonatkozásában azokat a követelményeket, a jelenlegi és jövőbeni képességeket, melyek elősegítik a saját csapatok mozgását, előre-vonását, (tevékenységét), biztosítják az alkalmazás (bevetés) feltételeit, növelik a túlélőképességet aknaveszélyes terepen, térségekben.

Vizsgálja, hogyan vannak jelenleg biztosítva az alkalmazás feltételei, milyen módszerekkel történik az aknák felderítése, az aknamezőkön az átjáró nyitás, az aknamentesítés. Bemutatja az erre a feladatra jelenleg rendelkezésre álló eszközöket és lehetőségeket, azok jelenlegi határait, a felszerelési hiányosságokat, a jövő fejlesztési irányait, terveit.

Ez a rövid tényyszerű bemutatás számunkra is hasznos lehet, ha másképp nem az összehasonlítás miatt. Hogyan is álunk mi ehhez képest jobban?, vagy netán rosszabbul? és álunk e egyáltalán valahol?

Összehasonlítani, összemérni, viszonyítani valamit sohasem a gyengébbel kell, hanem a nálunknál nagyobb, erősebbel, (de nem a legnagyobb !!!).

Németország nálunk nagyobb és erősebb is és katonai, haditechnikai vonatkozásban mindenképpen „**etalonnak**” számít. Egyébként is most már mi is egy hajóban evezünk és nem árt odafigyelni a szomszédságra, a fegyvertársra, hogy ott és ők hogyan csinálják.

Kiinduló alaphelyzet

A hadseregben műszaki vonatkozásban beszélünk aknamentesítésről (elhárításról), ehhez automatikusan kapcsolódnak az aknamező leküzdéséhez szükséges eszközök, az aknafelderítés és az átjárónyitás feladatai, az aknák keresése és mentesítése, szak, valamint az aknamezők és az egyes aknák dokumentációi. A továbbiakban, fontossági sorrendben foglalkozunk a hadsereg jelenlegi eszközeivel és azokkal, amelyek a közeli jövőben fognak a hadsereg rendelkezésére állni.

A különböző aknák szakértőkkel, speciális erőkkel történő eltávolítását, mentesítését és abból eredően különleges felszereléssel való ellátását, nem vállalhatja magára minden fegyvernem. Ki kell alakítani, hogy kit és hogyan, de azt, azokat viszont profi módon ki kell képezni és fel kell szerelni. Éppen így a külföldön végzendő humanitárius aknakeresés és mentesítés elveit és feladatait sem fektették még le, munkálták még ki teljesen, ez még a minisztérium, a „*kiértékelő hivatal*” tollforgatóinak az asztalán fekszik. Ezek határozatától függ egy nagyon fontos terv támogatása. Ezt a tervet a hadsereg főként kiképzéssel, felkészítéssel, bizonyos esetekben anyagilag is támogatja.

Ezen feladatrendszeréből kiindulva azért lehetővé vált, adatok továbbítására, egy akna információs központ felállítása a Bundeswehr számára Münchenben. Ebben hatalmas, szinte egyedülálló adatmennyiséget tárolnak az aknákra és a kapcsolódó területekre vonatkozóan.

Kockázat elemzés

Konfliktusok, helyi háborúk során, nagy számban alkalmaznak hagyományos vagy korszerű aknákat, valamint különböző robbanó csapdákat (robbanó szerkezeteket, testeket), melyeket kézzel vagy telepítő eszközökkel nagy távolságból is elhelyezhetnek. Alkalmaznak harckocsi és gyalogság elleni aknákat, melyeket különböző fajtájú és típusú érzékelőkkel és gyújtókkal látnak el, valamint un. korszerű aknákat, amelyek az egész gépjárműre ható szenzorokkal lépnek működésbe.

A Bundeswehr elsőként 1996-április óta lemondott a gyalogság elleni aknák alkalmazásáról és a meglévő készletét 1997-végéig megsemmisítette.

A többcélú érzékelőkkel felszerelt aknák igen széles palettája, a horizontálisan, illetve vertikálisan ható aknák, beleértve a fémmentes aknákat is (pl. plasztik, kerámia, üveg) igen jelentős veszélyszintet és egyben komoly kihívást is jelentenek, ami alapvetően ezektől az eszközöktől ered. Összességében jelentősen nehezítik, gátolják a hadsereg tevékenységét, veszélyeztetik a katonák életét. Ha nem sikerül az aknazáratat kikerülni vagy gyorsan leküzdeni, a harceszközök mozgása megakad, a gyorsaság elveszik. A saját erők összetömrülnek, ezáltal növekszik a veszélyeztetettségük.

A békemissziókban is mint jelenleg az SFOR-ban, Ex Jugoszláviában, az aknák általi fenyegetettség mindenütt jelenlévő. Jellemzőek a kis területű aknamezők önkényes és rendszer (dokumentáció) nélküli telepítése. Gyakoriak a teljesen szétszórtan telepített vegyes aknamezők is (harckocsi elleni, gyalogság elleni, robbanó testek, csapdák). Ezeket felderíteni, megkeresni a legtöbb esetben rendkívül nehéz, veszélyes és hosszantartó feladat, miután ezek a legtöbb esetben egyáltalán nincsenek dokumentálva.

Tervezett elgondolások

A hadsereg feladata és annak sikeres teljesítése kényszerítően követeli, hogy az ellenséges aknamezőktől és az egyes aknáktól eredő rizikó, mindenekelőtt idejében történő felderítéssel és az aknamezőkön történő átjárónyitással, az egyes aknák megkeresésével és felszedésével a minimálisra csökkenjen.

Ezért az ellenséges aknazáratokra vonatkozó információt (felderítési adatokat) azonnal jelenteni kell.

Kiemelt jelentőségű, hogy a saját csapatok az alkalmazási területen gyorsan és lehetőleg korlátozás nélkül haladhassanak.

A saját csapatok mozgását gátló ellenséges akadályokat (zárat) ki kell kerülni, vagy ha ez nem lehetséges le kell küzdeni.

Az ellenséges aknamezők kikerülésének vagy az aknamezőkön való gyors átjárónyitásnak feltétele a pontos műszaki (akna) felderítés.

Egy ellenséges aknamezőre történő véletlenszerű ráhaladás (ráfutás) és az ebből eredő veszteségek és időkiesés csak sikeres aknafelderítéssel és a meghatározott műszaki erők-eszközök célirányos alkalmazásával kerülhető el.

A békemissziókban való részvétel megköveteli a csapatoktól- a többi hagyományos és újszerű feladataival azonos mértékben - az aknaelhárítás (mentesítés) feladatainak végrehajtását is. Különösen az ilyen jellegű alkalmazások során (aknamezők felderítése, az egyes aknák megtalálása és felszedése) szükséges megteremteni az eredményes alkalmazás feltételeit, azért, hogy a csapatok olyan helyzetbe kerüljenek, hogy az eredetileg megszabott feladataikat teljesíthessék. Ehhez olyan rendszerekre, módszerekre van szükség, melyekkel az aknamezőket, az egyes aknákat fel lehet deríteni és biztonságosan mentesíteni.

Békemissziók során az aknamezők felderítése, az aknák megtalálása és felszedése (mentesítése) elsőbbséget élvez, beleértve közvetlenül a polgári lakosság védelmét is az aknák hatásai ellen, a többi katonai feladattal szemben.

Aknazárak felderítése

Az aknazárak felderítése feladatként jelentkezik már a hadműveletek előkészítése és a hadműveletek folyamán, a harccselekmények befejezése után és a békemissziókban történő békefenntartó tevékenység során.

Az aknazárak komplex felderítése során: fel kell deríteni az ellenség aknazárait, a nem egyértelműen bizonyított saját vagy szövetségesek által telepített aknamezőket és azokat a saját telepítésű aknazárakat is melyek korábban az ellenség kezébe kerültek, illetve voltak.

A felderítés eredményességének legfontosabb elemei: annak felismerése, hogy felszínre vagy föld alá telepített aknákról, aknamezőkről van-e szó, kideríteni az aknazár, aknamező mélységét és ha lehetséges azonosítani az aknamező egyes elemeit, az aknákat.

A felderítés eredményességének fontos eleme, lényeges feltétele a legmegfelelőbb mentesítő eszközök és eljárások biztosítása, alkalmazása és annak az időtartamnak a kiszámítása, amely az aknamezők leküzdéséhez az aknák mentesítéséhez szükséges.

Menet (előrevonás), a hadművelet megkezdése előtt biztosítani kell a felderítési adatokat a vezetés számára az aknamentes területekről, az elaknásított terepszakaszokról, amelyek befolyásolják a döntést (a csapatvezetés hadműveleti terveit), ezen belül megítélik a konkrét aknafelderítéshez szükséges erők, eszközök létszámát, összetételét.

A hadművelet műszaki biztosítása (annak eredményessége) attól is függ, hogy a felszínen vagy a felszín alá elhelyezett aknazárak azonos módon felderíthetők-e és az egyes aknák pontosan beazonosíthatók-e. Ugyanis ezek határozzák meg pontosan egy aknazár kiterjedését. A hadművelet műszaki biztosításán belül ezért az aknafelderítés törekszik az aknazár szélességének és mélységének pontos meghatározására és rögzítésére. A felderítés folyamán az ellenséges aknazárakról nyert friss információkkal ki kell egészíteni a hadművelet előkészítése során már rendelkezésre állt adatokat.

A harctevékenység során (folyamatában) az aknazárakon rendszerint csak az áthaladás szakaszain nyitnak átjárókat, az egész területet (aknamezőt) nem vagy csak ritkán mentesítik teljesen. Ezek a visszahagyott aknazárak, a helyi erők (vagy) szövetséges csapatok által folytatott harctevékenységek befejezése után, a békemissziók, békefenntartó erőkben való részvétel során különösen nagy veszélyt jelentenek a saját csapatokra és a polgári lakosságra is.

Miután a polgárháborúban (lásd napjainkban, pl. a dél-szláv válságot) többnyire ellenőrizhetetlen módon és mértékben telepítik ill., telepítették az aknazárakat, éppen ebből adódóan ilyen esetekben az aknafelderítésnek különösen nagy jelentősége van. Ennek sikeres végrehajtásával optimális feltételeket teremthetnek a felszíni erők hadműveleti tevékenységének szabadságához és a lakosság védelméhez.

Átjárónyitás aknamezőkön

Az aknazárakat, melyeket le kell küzdeni, először meg kell jelölni, majd átjárókat vagy ösvényeket (harckocsik és gyalogság számára) kell nyitni.

Ehhez különleges páncélos átjárónyitó harcjárművek és pirotechnikai átjárónyitó eszközök állnak rendelkezésre. Az átjárók nyitása gyakran csak kombinált módon (eljárással) lehetséges, amelyet megelőz a pirotechnikai aknarobbantó eszközök (átjárónyitás robbantással) alkalmazása, majd ehhez kapcsolódóan ezt követve a mechanikus, az aknataposó harckocsik alkalmazása. A megnyitott átjárót dokumentálják (pontos hely, irány, méretek, milyen erők használhatják stb.), hogy az információ a mindenkori állapotról rendelkezésre álljon.

Aknakeresés és megjelölés

Az aknakeresés és megjelölés folyamata előkészítése a későbbi mentésnek. Minden aknatípust - beleértve a hagyományos aknákat és a legkorszerűbb gyűjtő és érzékelő technikával ellátott, valamint a nem fém (műanyag, üveg, porcelán, kerámia stb.) aknákat is - fel kell deríteni, meg kell találni anélkül, hogy a gyűjtőszerkezete keresés közben kioldana.

Kézzel való keresés a jövőben is főként ott szükséges és eredményes, ahol a terepformák és a terep minősége (fedettség, talajminőség, vizes területek) nem teszik lehetővé a gépjárműhöz kapcsolt kereső működését. Különösen a levegőből alkalmazott szóró aknák és a tüzéség által kilőtt un. hajító vagy vetőaknák nagy területen szóródnak szét és jelentősen megnehezítik a felfedezésüket, megjelölésüket és mentésüket. Az ilyen jellegű feladatokat csak a jövőbe mutató legkorszerűbb rendszerekkel, új fejlesztésű technológiák alkalmazásával (többcélú érzékelők, számítógépes képadat kiértékelők, a terület fajtájának és minőségének legjobban megfelelő) eszközökkel lehet teljesíteni. Ezen módszerek, eljárások értéke azáltal is növekszik, hogy rendelkeznek a felderítési adatok közvetlen átadásának képességével. Ezért ezek az eszközök a jövőben részét fogják képezni a megfelelő kötelékeknek és felderítő szerveknek.

Az olyan kombinált kereső és mentesítő eszközök mellett, amelyek aknafelderítő eszközökkel vagy aknataposó harcocsival is kiegészíthetők, illetve kombinálhatók, szükségesek olyan eszközök is amelyek a kevés fémtartalmú aknák, illetve a fémmentes (műanyag, üveg, kerámia stb.) aknák, valamint a víz alatti aknák, felderítéséhez szükségesek (alkalmasak).

Mint már eddig is kitént az aknák keresése és felderítése különösen nagy veszélyt jelent a végrehajtó személyek számára, ezért a felszerelést szilánkvédő eszközökkel kell kiegészíteni.

A felderített aknát aknajelző táblával pontosan meg kell jelölni, ha csak a helyszínen azonnal nem kerül megsemmisítésre.

Az aknák mentesítése

A meg talált aknát lehetőleg már a helyszínen kell hatástalanítani vagy megsemmisíteni. Ehhez mindenképp robbanó és aknaromboló töltetek alkalmazásával történő eljárások szükségesek.

A már idézett a Bundeswehr szolgálatában álló müncheni aknadokumentációs központ adatai segítségével a csapatokat jobb helyzetbe lehet hozni (képbe lehet helyezni). A központ adatai alapján lehet az aknákat azonosítani és az adatbank által javasolt legjobb mentesítő eljárásokat alkalmazni. Ebből kiindulva - az adatokkal támogatott aknadokumentáció segítségével - gyorsabban és át fogóbban lehet követni a csapatok bevetésre történő előkészítését, valamint a tevékenységet követve folyamatos információkkal (akna kézikönyv) ellátni.

Az ilyen jellegű intézkedések, tevékenységek lényegében oda hatnak, hogy a csapatok veszélyeztetése, az aknák felderítése, megtalálása és mentesítése során a minimálisra csökkenhet.

Az aknák egyenkénti mentesítése, robbantással vagy akár felszedéssel, igen erő és idő igényes feladat és rendszerint csak kisebb területre koncentrálódhat.

E mellett a korszerű eszközökkel ellátott aknák valamint a mentesítő gép „*tetejére*” és „*oldalára*” ható (irányított, ugró) aknák külön veszélyt jelentenek, ezért a mentesítő eszközöket és kezelőiket az alkalmazás során aktív és passzív védőkomponensekkel kell ellátni.

A mechanikus mentesítő gépeket elsősorban átjárók nyitására alkalmazzák csak szükségszerűen alkalmasak utak, közlekedési vonalak, nagyobb területek mentesítésére.

Erre a feladatra a kombinált felderítő kereső és mentesítő rendszerek jobban megfelelnek miután az aknák felderítése és megsemmisítése egymást követő fázisban lehetséges.

A hadsereg jelenleg rendelkezésre álló főbb aknafelderítő és mentesítő eszközei

Az aknák felderítésére jelenleg csupán páncélozott járművekkel ellátott, optikai felderítő eszközökkel felszerelt aknafelderítő járórok állnak rendelkezésre.

Az aknamezőn történő átjárónyitásra, valamint kivételesen behatárolt nagyságú területek aknamentesítésére azonban a világon szinte páratlan, egyedülálló rendszerű aknamentesítő harckocsi a KEILER áll a hadsereg rendelkezésére. A KEILER aknamentesítő harckocsit 1997-március 26-án adták át a hadseregnek és már az egykori Jugoszláviában történt alkalmazása során igazolta alkalmasságát. Feladatát legalább 98 % pontossággal végzi.

Az aknák kereséséhez és megtalálásához jelenleg kézi (kézzel működtethető) eszközök állnak rendelkezésre. Ezek aknakereső és jelző felszerelések, többek között a szűrőbot (aknakereső tüske). E mellett van még hordozható elektromos (detektoros) aknakereső, amely a föld felszíne vagy víz alá telepített fémtartalmú aknák, megtalálására szolgál.

A pirotechnikai aknamentesítő eszközök területén viszonylag megfelelő a helyzet. Az MRL-80 pirotechnikai aknamentesítő lehetővé tette a harcoló csapatok számára az aknamezőn robbantással történő átjárónyitást. A pirotechnikai aknamentesítővel 65 m hosszú és 60 cm széles átjáró nyitható.

A német hadsereg aknaelhárításához a jövő eszközei

A KEILER aknamentesítő harckocsi, a hordozható aknakereső eszközök és az MRL-80 pirotechnikai aknamentesítő, valamint az aknadokumentációs központ létrehozásával a Bundeswehr csak a legfontosabb felszerelési hiányokat oldotta meg. A közeljövő feladata az aknák felderítése, valamint keresése és mentesítése terén a még megmaradó hiányokat megoldani. Ez azonban nem csak a hadsereg feladata.

Jelenleg nagy erőfeszítések folynak ezeknek a hiányoknak az elhárításán. A továbbiakban azokról a legjelentősebb újdonságokról, fejlesztésekről lesz szó, amelyek jelenleg fejlesztés, gyártás, illetve csapatpróbák alatt állnak.

Aknazár felderítő berendezés (AAMIS)

A hadsereg aknazárak felderítése terén jelentkező felszerelési hiánynak megoldására tervezik bevezetni az AAMIS² aknazár felderítő rendszert.

A kitűzött fő cél az, hogy legyen egy olyan légi támogató eszköz, amely személyzet nélküli felderítő repülő eszközként, szenzorokkal, képes az aknamezők helyzetéről, kiterjedéséről megbízható, hiteles információt adni.

Az AAMIS főbb jellemzői bizonyítják, hogy egy igen fejlett komplex rendszerről van szó.

Legfontosabb jellemzői:

- behatolási mélysége -ellenség által ellenőrzött területre is- legalább 25 km,
- éjjel nappal alkalmazható,
- alkalmazhatósága nem függ az időjárástól,
- képes felismerni az egyes aknákat úgy, hogy vissza lehet következtetni az aknák helyzetére, állapotára, az aknamezők kiterjedésére,
- valóságos időben történő értékelhetőség,
- az adatokat azonnal, zavarmentesen képes átadni a földi állomásnak.

A német **Dornier** és a **Bodensee-Geratetechnik** vállalatok egymástól függetlenül tettek javaslatot az aknazár felderítő rendszer létrehozására. Az elgondolási javaslatokat szakértői bizottság 1966-végén értékelte ki.

Az elgondolások lényegéből kitűnt, hogy az elektrooptikai érzékelők alkalmasak az aknafelderítés légi támogatására, valamint az ,hogy a felderítő szenzorok ellenséges terület feletti hordozására különösen alkalmasak a személyzet nélküli (robot) repülőgépek.

²AAMIS = Aufklärungsausstattung Minensperren = aknazár feld. berendezés.

Ezt követően azonban még egyik elgondolás megvalósításához sem fogtak hozzá, mivel további vizsgálatok váltak szükségessé. Ezeket az újbóli vizsgálatokat 1997-1998-ban hajtották végre. Ezek eredményeként létrehozta egy kísérleti demonstrátort, helikopterbe szerelt VIS és IR érzékelőkkel. Az ezzel folytatott kísérletek is eredményesek voltak, melynek alapján 2001-ben megkezdődött a rendszer konkrét kifejlesztése.

Figyelembe véve a várható fejlesztési időt és a megoldandó feladatokat, a jelenlegi fejlesztési stádiumot, a rendszer bevezetése (a technika rendszerbe állítása) 2006-előtt nem várható.

Németország, Franciaország és Nagy Britannia az aknazár felderítő rendszer közös megvalósításának „*előrelendítése érdekében*” egyezményt írtak alá.

Ezzel a három nemzet összekötötte pénzügyi és technológiai erőforrásait ennek a nagy értékű rendszernek a realizálására és egyben javítja ill. lehetővé teszi a nemzetközi alkalmazhatóságát is.

Harcjárműhöz hozzáépíthető aknamentesítő szerkezet

A harcoló csapatoknak is képesnek kell lenniük az aknazárak leküzdésére. Erre a harcképességi szükségességre építve, és a felszerelési hiányosság pótlására elhatározták egy harcjárműhöz csatlakoztatható aknamentesítő eszköz bevezetését, elsősorban a páncélos csapatok részére.

Az aknamentesítő eszközt úgy kell megtervezni, hogy a harcjármű mozgását mentesítés közben jelentősen ne korlátozza.

Elsősorban harckocsi és gyalogsági aknák ellen tervezik alkalmazni.

Képessége: 10 km /óra sebességgel 4,7 m széles átjárót nyit.

Három cég kapott megbízást az elgondolás - harcjárműhöz csatlakoztatható (egybeépíthető) aknamentesítő eszköz - kimunkálására. Az elgondolást úgy a mechanikus mentesítés, mint az elektromágneses bázison alapuló egyenirányító összetevőkkel történő működés szempontjából is vizsgálták.

A lezárt vizsgálati eredményeket követő javaslat és ezek kiértékelése képezte a koncepció kiválasztásának a kitűzését, amely 1999-elején megtörtént.

A csapatok ilyen jellegű felszereléssel történő ellátása közép és hosszú távú tervek keretében fog megtörténni, a bevezetés konkrét időpontja nem ismert.

Mozgó aknakereső és mentesítő eszköz (MMSR)

A hadsereg felszerelésében még fennálló hiányosságok megszüntetésére, harcképességének növelésére, megkezdte egy „*Önjáró Aknakereső és Mentésítő Eszköz* „ (MMSR)³ tervezését.

A cél egy robottechnika hasznosításán alapuló rendszer felhasználása az alábbi feladatok érdekében:

- felszínre és felszín alá helyezett aknák pontos felderítése,
- a különböző aknatípusok azonosítása,
- a felderített aknák megjelölése,
- a felderített terület körülhatárolása,
- az aknák semlegesítése, megsemmisítése.

Egy jövőbeni mozgó aknakereső és mentesítő eszköznek egyaránt képesnek kell lenni az utak, közlekedési vonalak és nagyobb területrészek felderítésére és mentesítésére. Ezért törekednek, hogy a sebessége kb. 5 km/óra, a felderítés, mentesítés szélessége kb. 4,5 m legyen. A felderítés pontosságának - figyelembe véve a békemissziók során történő alkalmazását is - igen magas szintűnek kell lennie (tervek szerint több mint 98 %-nak).

Az MMSR kifejlesztéséhez megkövetelt tervezési- technológiai eljárásokat, vizsgálatokat 1997-2000-ig végrehajtották. Már 1997-ben megkezdtek egy demonstrátor működtetését a kereskedelemben kapható szenzorok alkalmazásával. Ezt követő évben 1998-ban kiegészítő vizsgálatokat hajtottak végre szenzorok és számítógépes adatfeldolgozó összekapcsolásával.

³ MMSR = Mobiles Minensuch und Raumgerat = Önjáró Aknakereső és Mentésítő Eszköz.

A vizsgálati eljárásokat úgy kellett végezni, hogy egy konkrét harcászati-technikai követelményrendszer 2000-re rendelkezésre álljon.

Az MMSR fejlesztése előreláthatóan ez évben, 2002-ben kezdődik. A jelenlegi tervelképzések alapján előállítására 2006-ban kerül sor.

Németország ezen kívül részt vesz egy, az előbbihez hasonló MMSR rendszer közös NATO fejlesztésében is. Jelenleg azt vizsgálják, hogy az elgondolást NATO szinten vagy többnemzetiségű javaslatként dolgozzák-e fel.

Nem fém robbanótesteket kereső eszköz

A sokrétű erőfeszítés ellenére máig sincs technikai megoldás a terepen található fémmentes aknák és robbanó testek terepi helyének meghatározására. Mivel világszerte számos olyan aknatípust fejlesztettek ki melyekben egyáltalán nincs fém (vagy csak igen kevés), nagyon komoly veszélyt jelentenek. Teljesen időszerű ez a technológiai kihívás egy olyan eszköz fejlesztésére, amely ilyen képességekkel rendelkezik. Folynak a fejlesztési és technológiai vizsgálatok, de pozitív eredménnyel a közeli jövőben sajnos még nem számolhatunk.

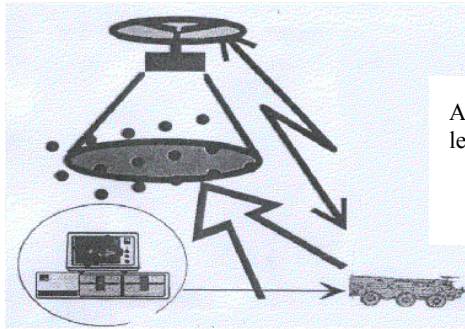
Összefoglalva

- a Német Hadsereg a KEILER aknamezítő harckocsi rendszerbe állításával világszínvonalú, széles látókörű, messze tekintő eszközzel rendelkezik, amely képes **harc közben** az aknamezőkön menetben, gyorsan átjárót nyitni, valamint **harcból kivonva** meghatározott nagyságú elaknásított területeket a kezelőszemélyzet veszélyeztetése nélkül mentesíteni,
- ehhez kiegészítésül rendelkezésre áll egy pirotechnikai aknamezítő eszköz (MRL-80), amellyel az alkalmazott erők már most kierőszakolhatják az aknamezőn számukra szükséges átjárók nyitását,
- a páncélos csapatok számára a harcjárművel egybeépíthető aknamezítő eszköz, az előbbivel ellentétben, sajnos csak közép és hosszú távú program keretében áll majd rendelkezésre,

- az aknazárak felderítésére -saját szemmel történő felderítésen kívül-jelenleg még nincs más lehetőség,
- ez a feladat, az AAMIS aknazár felderítő berendezéssel teljesen új technológiák alkalmazásával- hosszú távú program keretében valósul meg,
- az egyes aknák, különösen a nagyobb elaknásított területek felderítése és mentesítése jelenleg csak korlátozottan, nagy idővesztéssel, a kereső (felderítő) személyek jelentős veszélyeztetésével oldható meg. Akut (állandó aknafenyegettség) körülményei között ez a feladat kiemelt jelentőségű különösen békemissziók során, ezért nagyon fontos, hogy az aknák felderítésére a legújabb technológiák alkalmazásával egy megfelelő eszköz, (rendszer) mielőbb realizálódjon.

A hadsereg ennek érdekében mindent megtesz, közösen együttműködve a fegyverzet- felszerelési főosztállyal és a védelem -technikai szövetségi hivatallal ennek a javaslatnak mielőbbi megoldásáért.

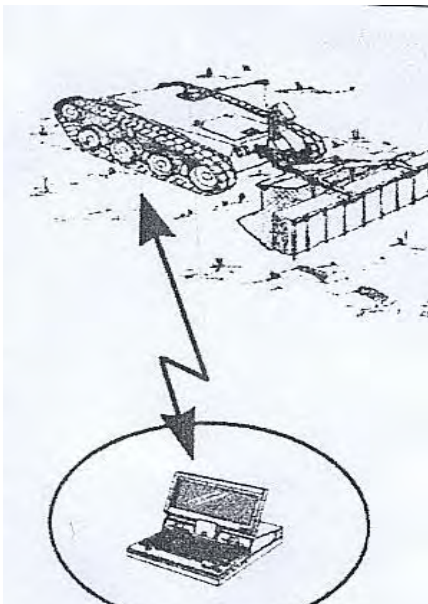
A cikkben szereplő néhány technikai eszköz és az aknaelhárítás általános rendszere a csatolt képekben is illusztrálásra került.



A felderítés mélysége
legalább 25 km

- Minden időbeni alkalmazhatóság
- Éjjel-nappal bevethető
- Valóságos helyzetnek megfelelő értékelhetőség
- Adatok zavarmentes átadása

Legfontosabb követelmények az AAMIS aknazár felderítő rendszerrel szemben



Alkalmazhatóság

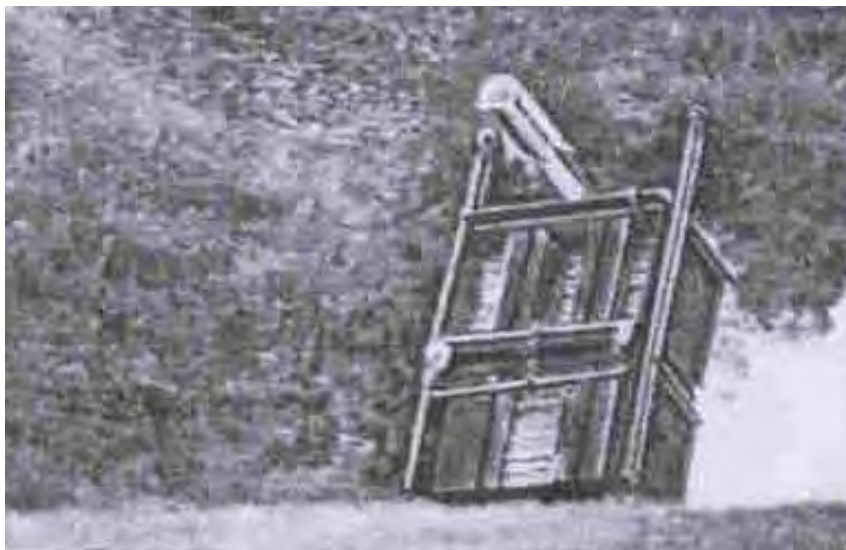
Terület felderítés
Útvonal felderítés/mentesítése

- Felszíni alá és fölé telepített aknák felderítése
- Különböző aknatípusok azonosítása
- Az egyes aknák megjelölése
- Felderített terület megjelölése
- Az aknák semlegesítése/mentesítése

MMSR mozgó aknakereső és mentesítő eszköz fő feladatai

Harcászati aknamentesítés

MRL 80-as robbanó hatású rakéta indítása



Rakéta repülés közben



Robbanás



Robbanás következményeként létrejött útjáró



KEILER aknamentesítő harckocsi



Az aknaelhárítás általános rendszere a német szövetségi had-



**AZ MH REPÜLŐMŰSZAKI SZOLGÁLATFŐNÖKSÉG
KIADÁSÁBAN MEGJELENŐ „TÁJÉKOZTATÓ” 2002. 3.
SZÁMÁBAN KÖZÖLT FONTOSABB KÜLFÖLDI REPÜLŐ
SZAKMAI CIKKEK ÉS INFORMÁCIÓK FORDÍTÁSÁNAK
RÖVID ISMERTETÉSE**

*Kaufmann János*¹

A költségvetési csaták fő témáját az F-35 és az F/A-18 képezi

Éles viták kezdődtek az U.S. Haditengerészet és az U.S. Tengerészgyalogság hivatalos képviselői között arról, hogy melyik szolgálat vadászrepülőgépe szenvedjen kisebb költségvetés csökkentést.

A Tengerészgyalogság tanácsadó csoportja az F-35 STOVL változatát támogatja, a Haditengerészet tanácsadó csoportja pedig több kétüléssel rendelkező F/A-18F és EA-18 elektronikus-csapásmérő vadászrepülőgép beszerzését tartja szükségesnek.

A cikk részletesen ismerteti az álláspontok indokait.

A Haditengerészet képviselői külön aláhúzzák, hogy az afganisztáni kedvező tapasztalatok alapján növelni kell az F/A-18F és az EA-18 kétüléssel rendelkező vadászrepülőgépek mennyiségét. Az EA-18 elektronikus-csapásmérő változat növelésének szükségességét az is indokolja, hogy az EA-6B Prowler repülőgépeket a szárnykifáradás és a törzs nemrég feltárt korróziós problémái miatt a korábbi tervektől eltérően lényegesen előbb kell lecserélni korszerű váltótípussal. Mivel 2012-ig nem fog elkészülni az F-35 JSF elektronikus támadó változata az EA-18 a Haditengerészet egyedi vadászrepülőgépe, amely kitöltheti az elektronikus zavaró-repülőgépek biztosításában keletkező rést.

¹ Kaufman János ny. mk. ezredes, MH ÖLTP Tudományos Könyvtár főmunkatársa (részletes tájékoztató HM 576-81 telefonszámon kapható).

Tájékoztatás az Eurofighter vadászrepülőgépről

2002-áprilisában végrehajtották az első három műszerezett kezdeti sorozatgyártású (ang. rövid.: IPA) repülőgép első repülését. A három IPA repülőgép a hét fejlesztési változatú repülőgéppel együtt a kísérleti repülések befejezésére és a típus-alkalmaság tanúsítvány kiadására kerül felhasználásra.

A tervek szerint az első sorozatgyártású repülőgépeket várhatóan 2002. júniusában fogják leszállítani az U.K. részére.

A Global Hawk pilótánélküli eszközök fegyverzet nélküli eszközök maradnak

A Global Hawk az U-2 repülőgéphez hasonlóan fedélzeti fegyverzet nélküli, nem támadó jellegű felderítő eszköz marad, s ezáltal biztosítja a külföldi légterekhez való nagyobb hozzáférhetőséget. Ugyanakkor viszont a Légierő követelményei szerint folytatják a Predátor „A” és B” változatok fedélzeti fegyverekkel való ellátását, hogy kialakítsanak egy rövidebb megsemmisítési láncot, csökkentve ezáltal egy célpont felderítése és megsemmisítése közötti időt. A cikk ismerteti a Global Hawk és a Predátor UAV eszközök főbb adatait, afganisztáni alkalmazásuk tapasztalatait, s továbbfejlesztésük főbb területeit.

A Hadsereg törekszik a felderítési „rés” betömésére

Az U.S. Hadsereg hivatalos képviselői úgy vélik, hogy nem állt rendelkezésre elegendő Predátor pilótánélküli repülőeszköz (ang. rövid.: UAV) a részletesebb harcászati felderítési feladatok végrehajtására. A cikk ismerteti az eszközök alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatokat, s az UAV hiány csökkentésére irányuló javaslatokat.

Az NH-90 helikopter partnerek készülnek a gyártás felfuttatására

Jelenleg az NH Industries társaság 674 db NH-90 helikopter legyártására vonatkozó konkrét megrendelésekkel rendelkezik, s az első TTH

változatú helikopterek Németország részére történő leszállítását 2004. áprilisában tervezi megkezdeni.

A nemzetközi társaság partnerei a gyártás átlagosan évi 40 db. helikopter kibocsátását biztosító gyors felfuttatására számítanak. E célkitűzéssel az NH-90 Európa egyik legnagyobb katonai programjává válik, amely legalább 2018-ig bezárólag biztosítja a helikopterek folyamatos gyártását. A cikk ismerteti a partnerországok gyártásban való részesedéseinek, valamint az egyes országok eddigi konkrét megrendeléseken alapuló, s várható igényeit a különböző változatú NH-90 helikopterek beszerzésére.

Közeledik a Tiger harcihelikopterek szolgálatba állítása, a tervezők újra felbecsülik a beszerzéseket

Április végén elkészült az Eurocopter cégnél az első német harcokcsielhárító/kísérő változatú UHT helikopter, amely várhatóan decemberben kerül átadásra a német hadsereg részére. A tervek szerint Németország 212 helikoptert, Franciaország pedig 215 helikoptert fog beszerezni, mely mennyiségből mindkét ország már megrendelt 80-80 db. helikoptert. Egyre világosabbá válik azonban, hogy ezek a hidegháború csúcán kialakított beszerzési szintek jelenleg meghaladják az országok szükségleteit, de az Eurocopter képviselői arra számítanak, hogy exportmegrendelésekkel túlkompenzálható a darabszám várható csökkenése által okozott üzleti veszteség. Ausztrália már rendelt 22 db. Tiger helikoptert, s előzetesen Spanyolország és Finnország is kifejezte érdekltségét összesen 45 db. helikopter beszerzésében. A cikk ismerteti a Tiger egyes változatainak fegyverzetét.

Az USAF felülvizsgálja az F-22-re, a JSF-re és az U-2-re vonatkozó terveket

A 2004-pénzügyi év költségvetése előkészítésének folyamatában a Pentagon mérlegeli az F-22-re, a JSF-re és az U-2-re vonatkozó korábbi gyártási és beszerzési darabszámokat. A cikk ismerteti az F-22 és a JSF darabszámok lehetséges csökkentésének, valamint az U-2 gyártás felújításának indoklását, és az ezzel kapcsolatos ellenérveket.

A típusokra vonatkozó korábbi gyártási és beszerzési tervek felülvizsgálatán kívül az USAF hivatalos képviselői jelenleg annak felméré-

sével is foglalkoznak, hogy milyen változtatásokat kell eszközölni a meglévő modernizációs tervekben az utóbbi hét hónapban Afganisztánban és az U.S. feletti fokozott őrzéskor miatt végrehajtott nagyütemű repülések kihatásainak kezelésére, valamint az afganisztáni tapasztalatok alapján felmerült harci alkalmazási problémák megoldására.

Az F136 hajtómű részletes tervezése közeledik a befejezéshez

A General Electric és Rolls-Royce cégek ez évben tervezik az F136 hajtómű részletes tervezésének befejezését olyan számítással, hogy az első hajtómű tesztelése 2004. közepén megkezdődhessen. A korábbi YF120 hajtómű bázisán az F136 az F-35 (JSF) vadászpilóta nélküli repülőgépként kerül kifejlesztésre a GE és Rolls-Royce részéről 60/40 százalékos költségmegosztás alapon. A cikk ismerteti a cégek műszaki fejlesztési feladatait, s a kifejlesztés főbb fázisait.

A Nagyteljesítményű Gázturbinás Hajtóművek Integrált Technológiája (ang. rövid.: IHPTET) kezdeményezés kulcsfontosságú szerepet játszik az F136 hajtómű fejlesztésében

A cikk részletesen ismerteti az F136 hajtómű főbb szerkezeti egységeinek sajátosságait, s az IHPTET kezdeményezés konkrét alkalmazását a szerkezeti felépítés kialakításában.

Az afganisztáni légihadjárata a figyelem középpontjában

Az afganisztáni Operation Enduring Freedom (OEF) hadművelet légihadjárata egy forradalmat képviselt a katonai ügyek területén. *A cikk ismerteti:*

- a végrehajtott harcfeleltásokat;
- az elért sikereket; s
- a repülőtechnika fokozott felhasználásának problémáit.

Légi Góliát

A Légierő Speciális Műveletek Parancsnokságának AC-130 U Spectre típusú „*repülő ütegei*” intenzív felhasználásra kerültek Afganisztánban az OEF hadművelet során és megdöbbentő tüzerőt biztosítottak a közvetlen légi támogatás végrehajtásához. Az AC-130U a turbólégcsavaros C-130H Herkules szállítórepülőgép felfegyverzett változata.

A repülőgép számítógép-vezérelt három fegyvere a következő:

- egy 105 mm-es löveg,
- egy 40 mm-es Bofors gépágyú és egy-
- teljesen automatikus, GAU-12U típusú 25 mm-es ötcsövű Gatling gépágyú.

A repülőgép három fő szenzora az alábbi:

- a Raytheon cég APG-80 tűzvezérlő lokátora;
- az U.K. BAE Systems speciális, minden megvilágítási szintnél alkalmazható TV kamerája, és
- a Raytheon cég AAQ-26 típusú előrelátó infravörös szenzora.

A cikk részletesen ismerteti a repülőgép harci alkalmazását, személyzetének összetételét, önvédelmi alrendszereit.

Vadászrepülőgépek versus bombázók

A Légierő régóta húzódó vitája a vadászrepülőgépek vagy a bombázók beszerzésének prioritásával kapcsolatos. Jelenleg **két vadászrepülőgép program van:** a 200 milliárd USD értékű program 3000 db F-35 (JSF) legyártására (melyek közül 1736 db-ot fog beszerezni a Légierő) és a 69 milliárd USD értékű program 339 db F-22 beszerzésére. E két program megvalósítására 2003-ra 6 milliárd USD van előirányozva.

A bombázók vonatkozásában csak a fegyvernem 208 bombázójának (94 B-52H, 93 B-1B és 21 B-2) több évre kiterjedő korszerűsítése van tervezve, mely program végrehajtására a jövő évben 850 millió USD összeg van biztosítva.

Az OEF hadművelet első fázisában a légicsapások mintegy 75 %-át az anyahajón telepített vadászrepülőgépek, csupán 10 %-át pedig a Légi-erő bombázói hajtották végre, azonban ezek a bombázók biztosították az alkalmazott összes megsemmisítő eszközök 65 %-ának célba juttatását.

A meglévő bombázók várható korszerűsítése, s új megsemmisítő fegyverekkel történő felszerelése jelentős mértékben megnövelheti az egyes bombázótípusok megsemmisítő képességét, különösen B-2 típusnál. Ezzel is magyarázható, hogy jelenleg nincs napirenden új nagytávolságú bombázótípus kifejlesztése.

Gyorsan elérhető eredményeket biztosító innovatív technológiák

Egészen a közelmúltig számos olyan technológiai újdonság nem állt az U.S. erőinek rendelkezésére, melyek jelenleg segítik a harcoló alakulatokat a terrorizmus elleni háborúban. E technológiák jelentős része az u.n. Fejlett Konceptiójú Technológiai Demonstráció (ang. rövid.: ACTD) programjának hasznos mellékterméke. Az ACTD program egy védelmi kezdeményezés, amely gyorsan továbbítja az új technológiákat a harcoló állományhoz. Az újdonság-jelleg előrelátást, csapatmunkát és reális technológiai demonstrációkat követel. A program lehetővé teszi a katonai szervezetek számára a „*próbáld ki mielőtt megveszed*” elv realizálását a hadműveleti demonstrációk (bemutatók) során. A terrorizmus elleni háború kezdete óta 30 ACTD eredményezett olyan termékeket, melyek Afganisztánban az OEF hadművelet és az U.S.-ben a honi légvédelemre összpontosító Operation Noble Eagle művelet végrehajtása során kerültek bevezetésre.

A bevezetett új technológiák közül a cikk részletesen ismerteti:

- az egységek áttelepítésének új számítógépes módszerek alapján történő tervezését,
- a célpontok megsemmisítésének új eszközeit,
- a szoftver újdonságokat,
- az anyaország védelmének erősítését szolgáló új technológiákat.

Az ACTD program technológiai hídként biztosítja az új technológiák gyors alkalmazását a csapatoknál annak a résznek az áthidalására, amely az azonnali szükségletek és a Védelmi Minisztérium hivatalos beszerzési programjai alapján jelenleg fejlesztés alatt álló témák között fenáll.

Új légsavar kiegyensúlyozó technológia

A Lord Corporation cég kifejlesztette az új aktív légsavar kiegyensúlyozó rendszert. A repülőeszközök más diagnosztikai rendszereitől eltérően ez a rendszer nemcsak egyszerűen a légsavar forgó részei állapotának megfigyelését végzi, hanem folyamatosan, működés közben kiküszöböli a kiegyensúlyozatlanságokat, s ezáltal csökkenti a forgórészek rezgését és kifáradását. A cikk ismerteti a rendszer szerkezeti felépítésének és működésének lényegét. A légsavaros, merevszárnyú repülőeszközökön kívül az új aktív kiegyensúlyozó technológia (ang. rövid.: ABT) helikoptereken is felhasználhatónak tűnik a forgószárnylapátok által gerjesztett rezgések és a forgószárnyagy mechanikus összekötő elemei elhasználódásának csökkentésére, amennyiben a rezgések forrását egy fordulatonkénti rendellenesség képezi.

A kompozit anyagokban keletkező repedések „öngyógyító” kezelése

A repülőeszközök hőre keményedő polimer vegyületeket felhasználó kompozit anyagokból készült szerkezeti elemei hajlamosak a repedésektől származó sérülésre. E repedések gyakran mélyen a struktúrák belsejében alakulnak ki, ahol észlelésük nehéz és kijavításuk gyakorlatilag lehetetlen. Az Illinois-i Egyetem Beckman Intézetének kutatói olyan új polimer „**gyógyító**” közeg létrehozásán fáradoznak, amely a kompozit anyagban eloszló mikrokapszulákban van beágyazva. Amikor egy repedés fejlődik ki a kompozit anyagban, terjedés közben találkozik a mikrokapszulával, felszakítja azok burkolatát, s kiszabadítja a kapszula-gömbök belsejében lévő gyógyító közeget. A kapillaris hatás következtében a gyógyító anyag beszívódik a repedés belsejébe, ahol reakcióba lép az epoxi kötőanyagba ágyazott katalizátorokkal, befedi a repedés oldalait és eltömíti azt. A cikk részletesen ismerteti az új technológiát, az alkalmazott anyagokat, a mechanizmus működését, s a tesztelesek során eddig szerzett tapasztalatokat.

Mivel a mikrorepedések a szerkezeti meghibásodások előjelei, így a begyógyításukat előidéző képesség hozzájárul olyan repülőszerkezeti elemek létrehozásához, melyek hosszabb élettartammal rendelkeznek és kevesebb üzemtartást igényelnek. Nyilvánvaló, hogy az új technológia alkalmazása a repülés műszaki biztonságának fenntartásához is lényegesen hozzájárul.

Az X-45 pilótánélküli harci repülőeszköz első repülése

2002-május 22-én sikeresen végrehajtották a Boeing cég X-45A jelzésű pilótánélküli harci repülőeszközének (ang. rövid.: UCAV) első repülését. A további kísérleti repülések 2004-ig folytatódnak, majd a fejlesztési program átadásra fog kerülni az U.S. Légierőhöz. A fejlesztési program magába foglalja a nagyobb méretű X-45B hadműveleti UCAV változat fejlesztését, melynek első repülése 2004 végére, sorozatgyártásának megkezdése pedig 2006-ra van tervezve. A hadműveleti UCAV változat 1200 km-es hatósugarú bevetésre lesz kialakítva, 1635 kg. súlyú fegyverzeti terheléssel.

A cikk ismerteti a fejlesztési program részleteit, valamint a terhelési változatokat és a fejlesztés kritikus fontosságú területeit.

A BAE Systems cég szélcsatornában teszteli az Eurofighter vadászrepülőgép konformális tüzelőanyagtartályait

A cég Warton-ban (U.K.) lévő nagysebességű szélcsatornájában befejeződtek az Eurofighter Typhoon vadászgép konformális (a repülőgép törzséhez simuló) tüzelőanyagtartályainak első kísérletei. Az 1500 l befogadóképességű tartályok alkalmazásával mintegy 25 %-kal megnövekszik a repülőgép hatótávolsága.

A cikk ezenkívül tájékoztatást ad az Eurofighter ipari csere- és javító szolgálat, valamint műszaki támogató rendszer ez évi kialakításának helyzetéről.

A MiG-29 Fulcrum változatú vadászrepülőgép nagyobb teljesítményű hajtóműveket kaphat

A MiG RSZK cég tervezi a MiG-29K haditengerészeti vadászrepülőgépek nagyobb teljesítményű Klimov RD-33 (módosított) hajtóműveinek felhasználását a legutóbbi gyártású Fulcrum változatok számára. A hajtóművek maximális tolóereje 20500 lb. A cikk ismerteti a MiG-29 SMT változat fejlesztésének helyzetét, valamint a MiG RSZK és az Orosz Légierő közötti megállapodást a változat közös tesztelésére.

A „Compass Call” zavarórepülőgép debütálása

Az USAF felgyorsította a BAE Systems cég Speciális Kisugárzó Antenna Rendszere (ang. rövid.: SPEAR) kezdeti rendszerbeállítását az EC-130H „*Compass Call*” zavarórepülőgépen a kommunikációk Afganisztánban történő zavarására. Egy módosított SPEAR konténer kialakítását is mérlegelik a B-52H bombázórepülőgépek számára.

Az 550 kg súlyú konténerek az EC-130 repülőgép külső szárnyrészei alá kerülnek felszerelésre, s a konténerek mindegyike 144 diszkrét elemet tartalmaz, melyek úgy irányíthatók, hogy egy időben négy különböző sugárzásburkot hozzanak létre. Az USAF arra számít, hogy a tervezett modernizációs program végrehajtása után az EC-130H repülőgépek 2025-ig rendszerben maradnak.

Megkezdődnek a JASSM rakéta kulcsfontosságú gyártási vizsgálatai

Június 20. körül megkezdődik az AGM-158 típusú, nagytávolságból indítható közös levegő-felszín osztályú (ang. rövid.: JASSM) rakéta kezdeti hadműveleti tesztelése és értékelése. A cikk ismerteti a tesztelési program főbb pontjait. A tervek szerint JASSM rakétával fogják ellátni az F-16, B-52, majd a B-2, B-1, F/A-18, EF-18, F-15E, F-117 és P-3C repülőgépeket.

Hiperszonikus propulzió

Az U.S. növekvő katonai igényei a célpontok gyors elérésére és a válaszcsepások gyors végrehajtására fokozzák a NASA erőfeszítését új, nagy „*M*” számokon működő propulziós rendszerek kifejlesztésére. A potenciális alkalmazások magukba foglalják a nagy hatótávolságú csapásmérő eszközöket, a hiperszonikus fegyvereket, a nagysebességű légi szállítóeszközöket, és az újra felhasználható indító járműveket. Az elmúlt évben az U.S. nagysebességű kutatásai összevonásra kerültek a Nemzeti Hiperszonikus Tervben, s szeptember 22. után pedig a hiperszonikus aerodinamika az U.S. kormányzat új nemzeti űrkutatási kezdeményezésének részévé vált, ami többek között magába foglalja a nagysebességű repülőeszközöket. Két hiperszonikus propulziós rendszer kutatását szorgalmazza a NASA: a rakéta-alapú kombinált munkaciklusú (ang. rövid.: RBCC) és a turbina-alapú kombinált munkaciklusú (ang. rövid.: TBCC) propulziós rendszert. A NASA mindkét koncepció földi tesztelése után 2007-ben tervezi valamelyik kiválasztását, majd a győztes propulziós rendszer beépítésre kerül az X-34 hiperszonikus repülőeszközbe, s elvégzik vele a repülési kísérleteket.

A cikk részletesen ismerteti a propulziós rendszerek felépítését, a fejlesztési fázisokat, s a megoldandó főbb műszaki problémákat.

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Szerkesztőség</i>	Szerkesztőségi tájékoztató	3
BIZTONSÁGPOLITIKA		
<i>Csabai György</i>	Fenyegető veszélyek a 21. században	4
<i>Kasza Zoltán</i>	Szövetség vagy semlegesség (gondolatok az osztrák biztonságpolitika történelmileg kialakult helyzetéről és mai távlatairól)	24
KATONAI LOGISZTIKAI ELMÉLET		
<i>Kopasz Jenő</i>	Áttekintés a haderőfejlesztési programok gazdasági tervezésének új rendszeréről	41
<i>Gáspár Tibor</i>	Gondolatok a haditechnikai eszközök üzemeltetéséről	53
<i>Briák Ottó</i>	A képesség és feladatalapú tervezés elméleti alapjai	74
<i>Jároscsák Miklós</i>	Hézagpótló javaslatok az összhaderőnemi logisztikai doktrínához	93
<i>Fleischhacker Ferenc</i>	Elmélkedés a logisztikai doktrínáról és a jövő lehetséges fegyveres kihívásairól	114
KATONAI LOGISZTIKA GYARORLATA		
<i>Tóth Bálint</i>	A nagyfolyókon létesíthető ideiglenes közúti és vasúti átkelőhelyek szerepe az ország közlekedési rendszerében	124
<i>Négyesi Imre</i>	A közlekedés és szállítás tervezésének információs igénye a BNT adatbázisának létrehozásához	140
<i>Vasvári Tibor</i>	A légierő nemzetközi logisztikai tevékenységének néhány aspektusa	167

<i>Sári Gábor</i>	A csapatoknál folyó logisztikai szakkiképzés és az önkéntes haderőre történő áttérés függvényében	172
-------------------	---	-----

HADITECHNIKA ÉS MINŐSÉGÜGY

<i>Hangya Gábor</i>	A katonai logisztika és a haditechnikai kutatás-fejlesztés kapcsolatrendszere	180
---------------------	---	-----

<i>Mikula László</i>	A hadfelszerelési eszközök és anyagok beszerzési kockázatkezelésének irányítása	192
----------------------	---	-----

<i>Borsos József</i>	A hosszútárolásba helyezés környezetvédelmi kérdései	209
----------------------	--	-----

INFORMÁCIÓ-TÁJÉKOZTATÓ

<i>Szerkesztőség</i>	Ülésezett az Integrált Logisztikai Tudomány-szervező Tanács	218
----------------------	---	-----

<i>Fenyvesi Károly</i>	Egy konferencia margójára	223
------------------------	---------------------------	-----

<i>Lits Gábor</i>	Aknaelhárítás a Német Hadseregben	233
-------------------	-----------------------------------	-----

<i>Kauffman János</i>	A MH Repülő Műszaki Szolgálatfőnökség kiadásában megjelenő 2002/3. számban közölt fontosabb külföldi repülő-műszaki cikkek fordításának rövid ismertetése	254
-----------------------	---	-----

Szerkesztőség: HM HVK II. objektum II. épület

1885 Budapest Pf: 25

Főszerkesztő Tel: HM: 277-84

V: 2365174

Felelős szerkesztő Tel: HM: 252-95